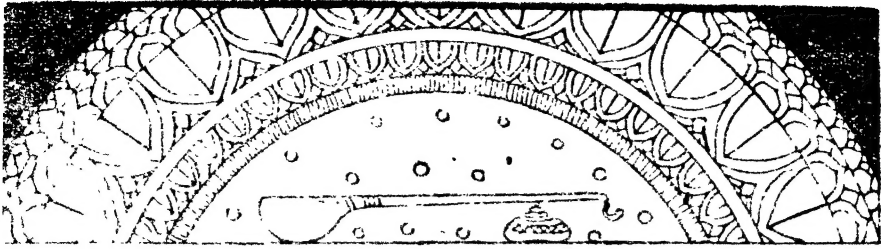

387

సంపుటము 24
సంచిక 6

భూ ర త్తి

జూన్ 1947
నర్సపల్లె, నల్గొండ జిల్లా

ద్వేషవహ్ని

తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం
గ్రంథాలయం

కమిషన్ నంబర్...
జూన్ 1947-1948

- శ్రీ బట్టిస్టాలు కృష్ణమూర్తి -

౧

అతని వాడి బాకుకొన నడ్డుగ చీల్చగబడ్డ గుండెపై
నీతని వేడినెత్తురు లదేవనిగా ప్రవహించెడు—ప్రభూ!
అత డితండు నీకు సుతు లాదురుగా, య మాన్వవేటికో!
రాతియెడందవాడవో, వరాకొ, అసత్యమొ నీదు మన్నియే!

౨

రాముడవో, రహీమువో, విలాసమయప్రకృతి నృజించినా
వేమిటి కీమనుష్యుల? నృజించితివో, దయసేసి తేటి క
య్యా మతమన్న పేరి సుర నన్నలు దమ్ములు కత్తిబట్టగా?
ప్రేమలత దహించు పగవేడిపాగల్ నిను జుట్టవా ప్రభూ!

౩

తనప్రక్రింతి కుమారు లేబెదవి నత్యంతాభిమానాన ని
న్న నె ముద్దల్ గురిపించినట్టి నరు డీనా డేసురం ద్రావెనో,
కనుల గంపు నటించ కుంతమున బుగ్గల్ జీల్చి ఆపాప వె
చ్చని క్రొన్నెత్తురు గ్రోత తృప్తిగను: ఆశ్చర్యమ్ము గాదా ప్రభూ!

౪

నీరుగ తీర్చికట్టిన మనీదుల ని వ్దలపోయనిమ్ము—మం
దారసుమాల మాలల కనుత్కనకప్రతిమన్ నితాంతశృం
గారమునెసి వేవిధపు నామములన్ నిను గొల్వనిమ్ము—చ
ల్లారని ద్వేష మేల యెదలందు పరస్పర మోర్చి నిల్వదా ?

౫

నీకయి వాదులాడి మరణించిన ఈ దురదృష్టమానవా
నీకము ద్వేషమున్ విడిచి నేరిచికొన్నది రాతినేలపై
వృక్షత ! ప్రక్కప్రక్కల శయించిన వీరి కశేబరమ్ములన్
పోకపు పూర్వపున్ మతపు సూదుల నీడలు సంజచీకటిన్ !

౬

అదె ధూళి బారలాడు జన్నిదపు బ్రహ్మస్నిగ్ధ వర్చస్సుతో
గదిసెన్ తీయని నెయ్యముల్ నెరపగా గడ్డంపు ధావశ్యముల్ !
ఇదె గాలిన్ గదలాడు మేల్ముసుగు కంటించెన్ స్వర క్తచ్ఛవుల్
నుదుటన్ శోభిలుచున్న శోభితమసింధూరార్ద్ర రేఖాంకముల్ !

౭

చచ్చినవారి జూచియు నిమోపయి నుండుట మానవాళికిన్
నచ్చదు స్నేహజీవనఘనత్వము : కత్తులు దూసి నిల్చి రీ
పచ్చని నేల నెత్తురుల వాగులు బారగజేయగా—ప్రభూ !
ఎచ్చట దాగినావు ? కరుణింపవ ? మాన్యవ సర్వనాశమున్ ?

ఆంధ్రసాహిత్యంలోని - - - - - స్త్రీ పర్యాయాలు

= నీటి రామచంద్ర =

మానవజాతికి విజ్ఞానంతో వికసించడంతో

పాటు భాషను గంధం కూడ నలుదిక్కులా నవలువారసాగింది. ఆదిమానవుడు తన భౌగోళిక పరిస్థితినిబట్టి, అవసరాలనుబట్టి సంతతించుకొన్న శబ్దాలు క్రమంగా కొంత మార్పుతో నానార్థాలనూ సంతరించుకొనినవి. ఒక సంఘం మరోసంఘంతో చేరుటతోనూ భావశబ్దాద్ధవినిమయమూ వికసించింది.

మానవుడు పరిసరవస్తుపరిశీలనతో సంచితాలయిన భావాలను సంతతించుకొని అనభవపుమానలో పోసి వాటికి శబ్దరూప మిచ్చినాడు. కన్పించడంతో కళకళలాడే ప్రకృతి పరిశీలించినాడు. ఆయనఅందానికి అమ్మకుపోయినాడు. తన సమీపవస్తువులకు వానిపేరు పెట్టడంతోసంతోషించినాడు. కొవ్వొక్క అకసమంతా అలమకొని గుండెలు గుళేలుమన గర్జించే మేఘరాజు నుండీ, అడవిఅంతా తనదే అన్నట్లుగా జాలు జాలు వార్చుకొని పొదలూ నదులూ దూరి వీరవిహారం చేసే మృగరాజానుండీ, పురిని విరియబోసుకొని పరవళ్లు తొక్కే శిఖరాజానుండీ అందమూ, ఆత్మనిశ్వాసమూ అలకరచుకొన్నాడు. వాటిని తన భావలో తీర్చించుకొన్నాడు. చక్కని చిలుకచెలితో తన సహచరిని సరిపోల్చుకొని మురిసినాడు. నదుల ఒడ్డుల సికతాశయ్యలపై ఎకసక్కెములాడే అంచరాణుల మెలమెల్లని నవ కలను తనచెలియందే భావించుకొని సంతృప్తిపడినాడు. ప్రకృతిలోని సోయగాన్నంతా ఒకేమారు ఆకళించుకొన అట్టులు సాచినాడు.

ప్రకృతిసౌందర్యబుడయిన మానవుని ప్రప్రథమ సంకేతసమాహమే సాహిత్యంగా సాకారమయే కాలానికి తన సంకేతితార్థాన్ని సజలించుకొని మరో అర్థంలో రూఢిపీఠికి వచ్చినది. కొన్ని సంకేతాలు మానవజాతి మారినకొలది తమ వేసాన్నే మార్చుకొన్నవి. మరికొన్ని అసలే అడుగంటినవి. ఇక కొన్ని తమ శక్తికొత్తన్నే కొలుపొందినవి.

మన భాషలోని స్త్రీవాచకపర్యాయపదాల పరిశీలన ఈ శిథిలావశనిరూపణకు మనకు కొంత సాధకం.

ప్రపంచంలోని అన్ని భాషల స్త్రీపర్యాయ పదాలూ గుచ్చెత్తినామాడ ఒక తెలుగులోని స్త్రీపర్యాయపదాల సంఖ్యకు సరిపోవని నామిశ్రు దొక డన్నాడు. ఇది పూర్తిగా నిజం. ఆంధ్రనామసంగ్రహాన్ని బట్టి స్త్రీకి ౪౪ తెలుగుపర్యాయపదాలూ, సాంబనిఘంటువునుబట్టి ౫౪ పదాలూ మనకు లభిస్తున్నాయి. వీనికి ఏలాటి వ్యక్తవ్యక్తార్థాన్నీ మన నిఘంటుకారులు నిరూపించలేదు. ఆ ప్రయత్నంకూడ చేయలేదన్నా తప్పు లేదనుకుంటాను.

ఏ చీకకండ్ల ఆమెనో చూచి మనం కమలాడీ, ఇందిరరాడీ మొదలయిన సుందరకబ్బాలతో సంబోధించవచ్చు. ఒక పవిత్రబ్రాహ్మణిని 'పాలతీ' అనవచ్చు. పేదరాలు పెద్దయ్యామాడ 'ప్రయాల్' అని పిలువవచ్చు. ఇల్లు చక్కబెట్టబాలని యిల్లారి:మాడ 'గరితా' అనవచ్చు. కాన్యాకుల్కు మేమీ లేకనే కరగహణం చేసినకాంతనుతోట్రుపాటు తొలగడోచుకొని తేరవా

అని పిలవవచ్చు. మరోవిధంగా సంక్రమించిన ఆమెను 'పడతీ, మడతీ' అని అనవచ్చు. మోటుగా, మొరటగా మనకు దర్శనమిస్తున్న హస్తినీకూడ 'ఎలనాగా, నెలతా' అని ఎలుగైతి పలుకవచ్చు. అగ్నిసాక్షిగా వివాహమాడినదాన్ని 'చేడీయా' అనడం అభావ్యంకాదు.

తెలుగునాట సాహిత్యం సామగ్రిలవారే కాలానికే వీని సంకేతితవాచ్యార్థం విలయమై రూఢమయి పోయినది. తెలుగుసాహిత్యం సంస్కృత వాఙ్మయ శిథిలాలలో మొలకెత్తిన మల్లెతీగ. దాని పూవుల తావులలో సంస్కృతశక పూతిగంధం పొరలువారడం అసహజమూకాదు, అన్యాయ మంతకంటెనూ కాదు. నన్నయభట్టు రాజరాజనరేంద్రుని మన్ననలతో భారత రచనకు గంటం పన్నెన కాలానికే సంస్కృతసాహిత్య సౌధం నేలమట్టమయి, పునాదికూడ వీలలువారివది. కొనడూపిరితో ఉన్న సంస్కృతపదజాలం దేశభావలపై కడపటి దాడి జరిపినది. క్రమంగా సంస్కృతశబ్దాలు కూడ రూఢమయిపోయినవి. ఆ సంస్కారమే గల తెనుగుకవులు వానినే గ్రహించినారు. శబ్దప్రయోగ సారస్యంలో ఏమరినారు. "స్త్రీ రితి నామాపి మధురం" అని చాంగలుకొర్చే రాజాస్థానపండితులూ, కవులూ వాని వ్యుత్పత్తినిమర్చకే చెనుకొడినారు.

నన్నయమొదలు చిన్నయవరకూ గల కవుల ప్రయోగాలే ఈ వాదానికి తార్కాణ. భారతం ఆది, సభాపర్యాలలోని ఈ క్రింది ప్రయోగాలను పరామర్శించండి. (ఇది నన్నయ వాడేషించడమే మాత్రమూ కాదని మనవి.)

వాసుకి తన చెల్లెలు జరత్కారువును 'అంబుజ శీత్రా' అని పిలుస్తాడు. దువ్యంతుడు కొర్రగా ఆశ్రమంలో ప్రవేశించినవాడు అక్కడి ఆశ్రమ కన్యకు మర్యాదగా పిలవకదూ? కేకుంఠలను 'వనజశీత్రా' అని సంబోధిస్తాడు. సభలో కేకుంఠలపై కోపం వచ్చి నప్పడుకూడ 'అంబురుహాననా' అని అనడం మానడు. ఒక్క మండుకున్నా ఒకటి అందాన్ని విడనాడ దలచుకోలేదుకాబోలు?

శ్రుతివుడు తాను గంగబద్ధులో ఒక అందకత్తెన (గంగను) చూచి, దానిని తనకు కుదిర్చి పెట్టుమని తన కుమారుని కోరుతూ, 'కన్యను' చూచినా నంటాడు. ఆయను కన్య అని ఈయనకారికి ఎలా తెలిసింది?

దీర్ఘతముడు 'సకులకు' కాపమిస్తాడు. మాది కుంతిని 'అక్కా' అని పిలవడానికి మారుగా 'కమలాక్షి' అని పిలుస్తుంది.

అన్నిటికంటే నవ్వుపుట్టించే దేమంటే హిడింబుడు తన చెల్లెలు హిడింబను 'కోమలి' అనడం, భీముని చుప్పి తీసుకొనిరమ్మని ఘర్షణించడం. వెంటనే నన్నయగారి కంటికి హిడింబి 'రమణి' అయింది. భీమునికూడ అంతేరండి. లేకపోలే 'వనజ శీత్రా' అంటూ సరసాలాడుతాడా? ప్రేమ గుడ్డివంటారుకదూ! హిడింబి భీముని రూపబాలకు లోగి తన అనతి అతిక్రమిస్తుంటే, నన్నయ దానిని 'పతిన్నీ హమ' కామినులకు' బలవంతుడు, పెరనెయ్యములు వేయ దర్శనవుతుమే" అని సమర్థిస్తాడు. కామిను లనే కబ్బ ప్రయోగం ఎంతవరకు చివరిమో ఏమో?

స్వయంవరంలో తెచ్చిన ద్రౌపది 'బాలిక' అట. అర్జునుడు ఉల్లాసిని 'తామరస శీత్ర ఎవ్వరవు?' అని పలుకరిస్తాడు. 'ఎవరమ్మా నీవు?' అని కనుకొన్న లేదూ? అర్జునుని సుభద్ర కుళలప్రశ్న వేస్తూ 'మాయత్ర యంభోరుహాక్షి' కుంతిమహాదేవి కుళలయే?" అని ప్రశ్నిస్తుంది. బృహద్రథుడు 'జరమ' 'వారిరుహాయతించారు లోచనా!' అంటాడు.

ద్రౌపదిని సభకు లేబోయి, ప్రాతికామి 'వన' బాక్షి! వెంటర'మొంటాడు. దుశ్శాసనుడుమాత్రం 'పాత్రి' అని హెచ్చరిస్తాడు. (ఇది యాద్యచ్చికంగా పడిన మాట. ద్రౌపది అప్పుడు రజస్వలగుడక ఈ మాట అచ్చంగా సరిపోయింది.) సభలో ద్రౌపదిపై జరిగే అత్యాచారాన్ని వికల్పడు ఖండిస్తూ ఈ 'కోమలికి' అన్యాయం జరిగిందని అంటాడు. పెద్దమృకదా మర్యాదగా పిలవలేదూ? పెద్దమృ అని తనకు తెలి దనుకుందాము. కోమలి అనే మాటకంటే గంభీరమయిన మాట అనలేదూ? పట్టుకబోది గృహరాష్ట్రుడు

ద్రోపదిని సమాశ్రియిస్తూ, 'నుందరి, ఇందుముఖి' అంటూ దగ్గరకు పిలుచుకుంటాడు. ఆ అంధుని నోట ఇవేటి మాటలు? కోవలు బిడ్డవరుసగదా? ఆయమసౌందర్యాన్ని ఎన్నగూడదని శాస్త్రుకారుల కట్టుదిట్టాలు కదా! అమ్మాయి, బిడ్డా అని పిలువలేదా? ఛేష్టు డొకడే పెద్దమనిషిలా కనిపిస్తాడు. ద్రోపదిని ఊరడించే పప్పు 'అమ్మా' (అమ్మ) అని సంబోధిస్తాడు.

అమ్మలో పోసిన ఆకారాలలాగ, రవివర్మ రంగుబొమ్మలాగ నన్నయగారి ఆవారపు పిన్నా పెద్దా అంతా ఒకటే. నన్నయగారెక్కాడు, తెనుగు కవుల జనానా అంతా ఒకటే. అందరూ వారిరువో నవలే వారిరువోనేరలే; కన్యలే కమలాక్షులే; సకులే సీమంతినులే; ఇంతులే గొంతులే; భామవలే బాలి కలే; తరుణులే తమమృగలే; లలనలే లలితాంగులే; మానినులే మృగాక్షులే.

లిక్కినవాడ నన్నయ కేమాత్రమూ తీసిపోలేదు రెండి. చూడండి మచ్చుకు ఒక ప్రయోగం. విరాటుడు తన కుమార్తెను బృహన్నలను పరిచయంచేస్తూ 'ఇచ్చేడియ' అంటూ చెంతకు పిలుస్తాడు. ఉత్తరకు ఈ శబ్దార్థం తెలిసేవుంటే "నీనాట్యమావద్దు, నాణ్య మావద్దు" అని తండ్రిని నానాచివాట్లా పెట్టి తొలగి పోయేడు. ఇలాగే లిక్కిన ప్రయోగాలూ.

విలాసిని విలాసాలు వజ్రవలై పోసిన ప్రబంధాల కాలంలో వావి, వరుస లేకుండా స్త్రీ పర్యాయశబ్దాలు ప్రయోగింపబడినాయి. పెద్దన వరూధినివిలాసాలకు వెంగలిగాక నైష్ఠికుడయి ప్రతరుని చరిత్రను ప్రశంసిస్తూ "కలంచునే 'సకుల' మాయలో ధీరచిత్రంబులకా" అని సమర్థిస్తాడు. సతీశబ్దార్థగౌరవంపై పెద్దన దృష్టి బరపివుంటే ఇలాటి ప్రయోగంతో ఎందుకు తన చిన్న తనాన్ని చాటుకుంటాడు? (శ్రీ జనమంచి శేషాద్రికర్మ గారు దీనివిషయమై ఎంతో చర్చించారువాడు.)

కొన్ని శబ్దాల సంకేతిత్వం కాలప్రవాహంలో పడి కొంత, కవుల నైర్విప్రయోగాలవల్ల కొంత సమసి పోయిందనడమే నై నిదర్శనపదకనవంలోని పరమాధ్యం. కాని, భారత కాలంనాటికీ, అంతకు ముందు

నుంచీవాడ వాజ్మయసారభాలు విరజిమ్మే కర్ణాట తమిళభాషలలోని పదాలకుమాత్రం ఇప్పటికీ వ్యుత్పత్తి సౌలభ్యం లభిస్తుండడం తెనుగు పదాలలోని చిక్కును తెమల్పడానికి కొంత తేరవవుతున్నది. ఒక సంఘానికి చెందిన వనగలిగి, కాలప్రవాహంలో వేర్వేరు ఒడ్డుల బడి, అన్ని సంఘర్షణలనూ ఎదుర్కొని, నానా సాంకర్యాలనూ సంతరించుకొని, ప్రస్తుతం తమ వ్యక్తిత్వాన్ని నిలబెట్టుకుంటున్న అన్ని భాషలూ ఒక అజ్ఞాత అక్షరేభువై అంజవేస్తున్నాయి.

మూలశబ్దాలే కొంతమార్పుతో నానాధ్వారా, నానుడులలో నాటుకొనిపోవడం భాషాప్రధానలక్షణమని చెప్పవలసిందే. ఈ దృష్టితో పరిశీలన అన్ని శబ్దాల వ్యుత్పత్తినిరూపణకు నిర్ణాయక మవుతుంది. ప్రస్తుతం స్త్రీపర్యాయపదాలను పరామర్శిద్దాం.

నెలత :—

నెలత, నెలతుక, మెలత, ఎలనాగశబ్దాలు ధ్వని లోనేకాక అర్థంలోనూ సమానలే. మూలభాషలోని ఇళం, ఎళం అనే శబ్దాలు లేత, చిన్న అనే అర్థాన్ని ఇచ్చేవి తెలుగుతనం తెచ్చుకొని (వర్ణ వ్యత్యయం కాగా) లే, లేక అని మారినవి. కొన్నిట 'ఎల'గానే నిలిచినవి. ఎలనాగ, ఎలమాది మొదలయినవి మనకు వృష్టాంతం. కాగా : నెలతను చిన్న అడుది, పసిది, బాలిక, కోమలి అనరచ్చు. నెలతశబ్దానికి బహువచన ప్రత్యయంలోని 'క'వర్ణం చేరగా 'నెలతక' అయి, పదాంత్య ఉకారప్రభావంతో 'నెలతుక' అయిందని మనం సరిపెట్టుకొనవచ్చు. లేమశబ్దానికూడ 'ఇళం' అనేదే మూలరూపం.

పొలితి :—

పొలితిపాలను శబ్దాలు ఆసుచి అనే అర్థంలోనూ, క్రమంగా మాంసానికి (మాంసాన్ని అపవిత్రమని భావించి నారుగనుక) తెనుగులో ప్రయుక్తం. ('పొలితుక కాంతి యింత పొలివోవక నీక' లిక్కినప్రయోగం.) కన్నడంలో పొలి, పొలితబ్దాలు అకుది, రకారకం అనే

అర్థంలో వాడబడినవి. ఈలాటి అశుద్ధకార్యం చేసేవారు పాలకులు, పాలయిరి-పహలయిరి, పాలయిరి, పాలయిచ్చి-రజస్వల, మాదిగిది, అశుచిఅయిన స్త్రీ.

పడతి :—

పడతి, మడంతి వివాహిత స్త్రీవాచకాలు. 'మణి'తమిళంలో వివాహార్థకం. ఈ 'మణి'వల్ల లభించిన స్త్రీ మడందై-మడంది క్రమంగా పడతి, మడంతిగా మారింది. 'మణి'నుంచే మనువుకూడ పుట్టింది.

ఇంటి :—

ఇక ధాతువు అందఱు, రుచీ ప్రకటించేది. ఇక పు=అందఱు. ఇంటి=సుందరి-ఇంచినది.

తొయ్యలి :—

కళబంధంలోని 'లి'కూడ ఇల్లాలు మొదలయిన వాటిలోలాగనే 'ఆ'కళబంధాగమనేది స్పష్టం. తొణ్, తొణ్ ధాతువు సేవార్థకంగా సమకాలిక తమిళ భాషలో కనిపిస్తున్నది. తొణ్ + ఆణ్ = సేవక, పరిచారిక అనే అర్థంలో వాడబడి క్రమంగా తొణ్ ఆణ్-తొణ్ యాణ్-తొయ్యలి అయివుండవచ్చునేమో!

నాతి, నాచి :—

నాయకస్త్రీ ప్రాకృతంలో నాయకయ్యతి నాయకత్తి అయి, తనర్గం చనర్గం కావడం (దంపతీ, జంపతీ) సహజమే గనుక నాయకయ్యిగా మారి క్రమంగా నాచ్చి, మరల నాతి అయివుంటుంది. నంగనాచిత్రానికి మూలం 'సంగనాచి' అనే హిందుస్తానీపదం కాదనవలెకాదు. దిసమొలగా నాట్యంచేసేంతటి సాహసికురాలని శ్రీ ప్రతాపరెడ్డిగారు నెలవిచ్చారు. కాని చేసేదంతా చేసి ఏమీ తెలివట్లు అమాయకవరే ప్రవర్తించే ఆడది అనే అర్థమే లోకప్రసిద్ధం గనుక దీని మూలం వేరని నాడుకా. నగ్నిక చిన్నపిల్ల-దిసమొలతో తిరిగేది. 'నగ్నిక' లాగ అమాయకంగా, నిష్కపటంగా ప్రవర్తిస్తున్నట్లు అభినయించే నాతి-నాయకుని స్త్రీ (చతురురాలు) నంగనాచి. నగ్నికాకళబంధం తమిళంలోని నంగై, మంగై,

మడందై అనే అవసాత్రయం తెలిపే సంప్రదాయ వాక్కునుంచికూడ పసిపాప అనే నిర్ధారితమవుతుంది. నంగై=నగ్నిక. దిసమొలతో తిరిగే పసిపాప. మంగై=అంతకంటే పెద్దది. మడందై=వివాహిత.

ప్రాయాలు :—

శ్రీమతి, విశ్వర్యవంతురాలు. పురణ్=ధనం + ఆణ్=పురణాణ్. క్రమంగా, కురణ్-క్రొంది, తొరవు-క్రొణ్, పురవ్-ప్రొవి మొదలయినవాటిలోలాగ (వర్ణ ర్యత్యయంతో) ప్రాయాణ్-ప్రాయాలు అయివుంటుంది. ఈకళబంధంలోని లవనర్గం ఆణ్ కళబంధాగమని చెప్పడం చరిత్రచిరవ్రణం.

'చేడియ' చేటికాకళబంధం. పరిచారిక అని అర్థం గనుక తిక్కనయినాసకే, ఎవరయినాసరే యిష్టంవచ్చి నట్లు ప్రయోగించడానికి వీలులేదు. 'బోటి' వధూటికళబంధం నుంచివచ్చింది. 'బోటి' సామాన్యస్త్రీసర్వాయం కాదు. పెరయింటికంది వచ్చిన స్త్రీ. కొడలు కావచ్చు, మరదలు కావచ్చు. 'చామ' శ్యామననవి పుట్టిన కళబంధం. 'చాన' బాణ-చతురురాలయిన స్త్రీ. జ్ఞానకళబంధం ప్రాకృతంలో నాణ, బాణలుగా మారింది. బాణయే చాన.

చెలువ :—

సుందరి. చెలువు సౌందర్యం. నెల్యం తమిళ కన్నడాలలో సౌందర్యవాచకం. చెలువు, చెలువము గలది చెలువ.

నెలది, నెలందు, నెలంది. వెళ్ ధాతువునుంచి నివృత్తమయిన కళబంధమిది. వెళ్-నెలుగు. కాంతి, తెలుపు. నెలంది=కాంతిగలది, సుందరి, గారి.

గరిత :—

గత్తి అని కన్నడరూపం. గృహస్త్రీ అనే కళబంధం ప్రాకృతంలో ఘరత్తి అయి, గరత్తి, గత్తి, గరితగా మారింది. గరిత=గృహిణి, ఇల్లు చక్కతెట్టుకొనగలది.

తెఱవ :—

ఈ పదం మన ప్రాచీనసాంఘికచారాలకు సాక్షి. 'నాగ కుల్యం పాతపురట్లో నడచిందనడా

నిక నిద్రకుం. తెలుగులకుం తో కొన్న స్త్రీ. కింది బాతుల స్త్రీలు మారుమనవు చేసుకొనునప్పుడు కుల స్థులకు చెల్లించే దిండుగ తెలుపు. కన్యకీచ్చే కుల మని కన్నడనిఘంటుకారులు. తెలుపు చెల్లించే ఆచారం ఆంధ్రదేశంలోని బళ్లారిజిల్లాలో యింకా పాతుకొనిఉంది.

అన్న, అన్నవ :—

అన్నై అని తమిళంలో మాతృవాచకం. ప్రకృతం కృతవశారంలోనూ ఉంది. భావ అభివృద్ధి కాని కాలంలో అనునాసికాలకు అట్టే భేదం లేకుండా వుండడం సహజం. పిల్లలు అమ్మ, అన్న శబ్దాలే మొదట పలుకనేరుస్తారు. ఈ రెండు అనునాసికాలకు పరస్పరవినిమయం వాఙ్మయంలో ఉపలభ్యమవు తూంది. “లోకవంద్యమ్మని నప్పరాళరు” అని భార తానుకాసనిక పర్వంలో తిక్కన ప్రయోగించినాడు. కాన అన్నై-అన్న-అన్నవ=అమ్మ.

ఆడది, ఆంటది :—

తమిళ, కన్నడ, మళయాళ, కురుభాషలలో పురుషవాచకమయిన ఆడో, ఆలోశబ్దాలకు, తెలుగు లోని స్త్రీవాచకమయిన ఆడశబ్దానికి ఏమీ సంబంధం కనిపించదు. ‘ఆడది’లోని అరన్నునుబట్టి మనం ఆడో శబ్దంనుంచే యిది నివృత్తమయివుండవచ్చునని ఊహించవచ్చు.

ఆడో - ఆలోశబ్దం మనుష్యసామాన్యవాచకం, ఉభయలింగం. ఈశబ్దం మనిషి అనే అర్థంలో లింగభేద మేమీ లేకుండా పూర్వం ప్రయోగింపబడివుంటుంది. ఉదాహరణంగా ఇల్లాలు శబ్దాన్ని పరికించండి. ఇలో= ఇంటిలోని, ఆలో=మనిషి. ఇంటిని చక్కచెట్టే వ్యక్తి అని అర్థం. ఇల్లాలులోని ఇలోశబ్దం క్రమంగా వాడు కలో లోపించి ఆలశబ్దమాత్రమే మిగిలినది. గృహిణీ వాచకంగా రూఢమయినది.

ఆలో-ఆలోశబ్దం ఒకచోట ఆలగా మారి మరొక చోట ఆల్లా అయి, పదాంత్యంకారం క్రమంగా ‘ందు’ అయింది. ఆండది, అంటది అనే రూపాలు ఇప్పటికిని దక్షిణదేశంలోని తెలుగువారి నిత్యకృతమృతాలు. పదాంత్యంకారం ‘ందు’గా అయిన పరిణామం శ్రీ గోరాడ రామకృష్ణయ్యగారు తమ ‘సంధి’ అనే పుస్త కంలో అవకో, రామకో మొదలయిన శబ్దాల పదాంత్య నకారం అనండు, వాండు, రామండు అని ఎలా మారిందో నిరూపించడం పరిశీలిస్తే అవగతమవుతుంది.

పై శబ్దాల వ్యుత్పత్తిలోని దోషగులను తెలియ బరప పాఠికలోకానికి మనవి. ప్రాచీనుల ప్రయోగ కాలానికే వాని సంకేతికార్యం సమసిపోయి దనడమే వా అభిప్రాయం కాని, వారి ప్రయోగించితిని పూర్వ పక్షం చేయవం కానేకాదు.

తొలుకారుశోభ

శ్రీ బెల్లూరి శ్రీనివాసమూర్తి

రాలిచిపోయె నీ పరిసరంబులలో నొక కొన్ని శుష్కప
త్రాలు సమీరనందనుడు రమ్యవనీఫలమెల్ల పల్లవ
శ్రీలలితంబుగా ప్రకృతిరీతులు మారెడు, నే వినుత్పభా
వాలా సృశించు నాయెడద పైకొని యీ మధుమాసవేళలక.

కడచిన వేదనాభరము కన్నుల నీరు దొలంచివైచి యీ
యెడ నెలమావిమోకపయి నింపుగ బాడెడి కోకిలంబుతో
విడువని నేస్తముక సలిపి విశ్వమనోహరగీతికావళిక
దడుపుదు నాజగంబు, నొక తన్మయభావములో సుఖించుచుక.

ఈరమ్మల్ కుసుమించె పాంథహృదయం బేకాగ్రతం జెంద, వి
స్తారంబౌ తొలుకారు మేఘముల నాచ్ఛాదించె న్యోమమ్ము, హృ
ద్భారంబుక దొలగించి యీ నవసుతుప్రారంభముక గాంచి నే
నారాధింతున—నా తపోగతులలో నానందముక బొందుచుక.

విరహములో కృశించి పలవించిన ప్రేయసియుక ప్రియుండు మో
దరసవశాత్మలైరి, నడుదారుల సంఘటనంబు గూర్చు నీ
శ్వరుని కృతజ్ఞతాంజలుల భావననేసి, వసంతదివ్యవై
ఖరు లిటు జూచి నామధురగానములో నిముసంబు బుత్తునా.

అనంతమాత్యుని అమృతశైలి

*

= శ్రీ బులుసు వెంకటేశ్వర్లు =

ఉత్తమపరిణతి నందిన హస్తమునకే గాని యుత్తమ శైలి యలవడదు. రచనావిధానమునఁ జక్కని మెలఁకునఁ దెలిఁగి కవి యెంతపరిపాకము గాంచిన నంత సహజగుండరము, మృదుమధురము నగు శైలి యాతని హస్తమున కలవడును. శైలి విషయమున ననంత మాత్యుని భోజరాజీయ మొక విశిష్టస్థానము గడించు తొన్నది. దీనికిఁ గారణము ఐక్యని శైలికిఁ గావలసిన సద్గుణము లన్నియు నీ కృతియందుఁ దలదాఁగి యుండుటే. ఉత్తమశైలికిఁ గల ప్రధానగుణములను దలపోసి యాయగుణములు భోజరాజీయమున కెంతో భోగ నోనగూర్చినవో స్థానీవులాక న్యామమునఁ గనఁ దుండును.

సాధారణముగా గానమాధుర్యము, అర్థసౌలభ్యము, నవరసోచితపదప్రయోగము, సహజగాంభీర్యము, మార్గము, జాపదేశికసంపన్నత మున్నగునవి మన ముత్తమశైలికిఁ బ్రధానగుణము లని యంగీకరింప వచ్చును. వీనిని గ్రమముగాఁ బరీక్షింపము.

గాన మాధుర్యము

పద్యమునకును, రాగమునకును సంబంధ మున్నదా యనప్రశ్న ముదయించుటకే తావు లేదు. వాగర్థము లకు, భార్యాధర్మములకు సంబంధము లేదని యంగీకరించినవాఁడు పద్యరాగములకు సంబంధము లేదని యంగీకరింపవచ్చును. ఛందశ్శాస్త్రముయొక్క ప్రధానలక్ష్యములలో నిది యొక టగుటయే యంగులకుఁ దార్కాణము. ఈ విషయ మనభవమోక్షమే కాని యనుటకు యోగ్యము కానిది. ఎంత నీరసమైన పద్యమైనను జిక్కిని రాగముతోఁ బాడిన నెంతవారినినైన సమ్మాహితులఁ జేయుటఁ జూతుము. వేయేల, మన త్యాగ రాజకీర్తనములే యిందులకు సాక్ష్యములు. సామాన్యము

లగు మాటలనే మంత్ర మొనరించి యుత్తమగానమున మేళవించుటచేతనే శిలలనైనఁ గరఁగించి భక్తగృహము ములతోపాటు భగవంతుని మృదమును గూడ శ్రీ త్యాగరాజస్వామి వశపఱచుకొనలేదా! మన కెఱుఁగు పలుకులలో నీ గానలహరి యంతమృతమై యున్నది అది బాణ యగు కవిచేత నెల్లరకు మృతయగ్రాహియై మాధుర్యము నించుచున్నది. ఈ గుణము భోజరాజీయమునఁ గల దనుటకు రెండుమూఁడుదాహరణములు మాత్రము చూచి ముందుగుణముఁ జెప్పింతము :

“చిరురుటామలలోని జిగి గూర్చి యాబాల
జలకాక్షఁ జేతుల నలది రొక్కొక్క
పసిఁడితీగలవూడి ప్రభ జెచ్చి యాకాంత
మొందిఁగ యంతటి మేది రొక్కొక్క
చంద్రబింబముకాంతి పఠించి యాశ్రమ
మోమున నునుపుగాఁ దోమిరొక్కొక్క
క్రొమ్మెఱుంగుల మించు గొనివచ్చి యాయించి
కలికికన్నులఁ గీచుకొలిపిరొక్కొక్క...

“అమదిరాక్షి శేత్రగుమ లానవఱున మద్దుఁవ్రులా
భామిని మందమందమృగు భాషికిరీతులు డెందమందులే
రామనియై తనర్పణయు...”

“అలొలగుందానిలాహూత ల త మా డ్డి...”
ఆమృతావులయం దొక్క గునిశితమగు గానమాధుర్య ముండుటచేఁ జరువగులకుఁ బద్యపఠనమున నాసక్తి యిహమడించుచుండును.

అర్థ సౌలభ్యము

అర్థసౌలభ్య మును గూడ మించుఁ గలదనుటకుఁ గావ్యమంతయుఁ దార్కాణముగాఁ జూపవచ్చును. అన్యనుక్లిష్టత లేక పాఠకునకుఁ జదివినంతనే పద

మునోఁ బాటగఁము వెంటనే న్నురించుటయే యగ్ర సౌలభ్యము. ఈముగఁము నీక్రిందిపద్యములఁ జక్కఁగాఁ గనఁగను :

“కావున నిన్నుఁ జూచి కడఁ
గంటిమి మా దురితార్థి కంచు సం
భావనచేసి యావనిత
భర్తయుఁ దాను విషిధభావముల్
పోవఁగఁ ద్రోచి శుద్ధమున
పూర్వపు మేనులు దాల్చి నెమ్మదిం
బోవఁగ విప్రకౌంతయున
బోయె నకల్యమగృత్తి నింటికిన్.”

“చెప్పఁగఁ జూచి సిగ్గువకుఁ
జెప్పఁగఁ; జెప్పకయున్నఁ దీర, దేఁ
జెప్పెనఁగాక; యంచుఁ దెలి
చెప్పఁదలంచు; నిజేమి మాటగాఁ
జెప్పునఁ; జెప్పనం బలియుఁ
జిత్తెనునం గలుపించునో పరుల్
చెప్పెను వార్త కాదనుచుఁ
జెప్పఁగఁబూతును జెప్పఁగా దనున్.”

“కన్నకడుపుగానఁ, గడుఁ బిన్నగాన, నే
నతనిఁ బాసి దూరమగునట్టి
వేళగాన, వాని పీడించిరాకున్న
వలపుమాన దనిన నదలనైతి.”

ఇట్టి సులభముల రచన పరిణతహస్తవశే కాని సామాన్యవక్త సాగ్యముకాదు. పెద్దల మాక్రము మాత్ర ప్రాయములు, విప్లవార్థిగ్రామీణములు, అక్షిప్తములు; అందువలననే సుగ్రుహములు. ఈ కృతీయంతయు నిట్లం దుట విశేషములకల్ల విశేషము.

నవరసోచిత పదప్రయోగము

రసోచితము లగు పదములు కావ్యదేహమునకుఁ బ్రాణవాయువులు. భోజరాజీయమున నవరసవర్ణనములు వాయుతావుల సుచితపదజాలములతో విరాజిల్లు చుండుట యనంతమాత్యుని తైలి కమృతత్వ మాపా దించె ననుటలో సం దేహము లేదు. శృంగారరసోచిత మగు పదజాలముతోడి యీక్రిందివర్ణనఁ గనుఁడు :

“స్మృతాపము క్రమై చనుదెంచునట్టి మో
వానసాయకంబో యీ వనజగంధి
పారుజాటును నుండి యగుగుదెంచినయట్టి
చంద్రబింబమొకొ యీ జలజవయన
యంబరశలినుండి యగుగు దెంచినయట్టి
క్రొమ్యెఱుంగొక్కొ యీ కోమలాంగి
యంద్యావతరులలో నుండి వచ్చినయట్టి
యెలదీగయొక్కొ యీ యిగురుబోడి
యనఁగ నత్యంతసౌమహార్యమానఁ జేర్చి
చిత్తమున కింపునించు నచ్చెలువఁ జూచి ”

ఆచారి సౌమహార్యము మన శేలకాని యీ పద సౌమహార్యముమాత్రము మనలను సమ్మోహితులఁ జేయు చున్నదికదా !

కరుణరసోచితమగు నీక్రిందిపద్యము జాతినైనఁ గరఁగించుఁగదా !

“పిడు గడచినక్రితు నీటె
బొడిచినగతి గుండె పగిలి భూస్థలివీఱదన్
బడి పొరలుఁ దమ్ముకొను ను
గ్గకుపుగఁ గన్నీరు నించు గడగడ వడఁకున్.
“దే యనుఁ దన్నీ నీ వెట
పోయెద వను నమ్మ డింది పులివారఁ బడన్
బోయెదవే యనుఁ జెల్లం
బోయను నింకటి బ్రతుకు పో నాకు నవన్.”

ఇందలి ‘దే’ ‘పో’ యను పదములు కరుణరస స్ఫోరకములు. ఇట్లే యితరములగు బీభత్స, భయానక, వీర, హాస్య, రాద్రాదుభక్తకాంతరసములును వర్ణించు సందర్భముల వాయుతావుల వాయురసములు సుస్పష్ట ముగా దోర్భిత్కము లగుచుండును.

“స్మృతిన యంగుళములు దళ
మెక్కిన దేహమును గాంతియొడలిన మొగమున్
మక్కిన చెవులును ముడిగిన
ముక్కునునై వచ్చినచూడు ముద్దియఁ గనియొకొ
అనుచోట బీభత్సమును,
“వచ్చిన నమ్మహాత్ముఁడును
వానిరిఁ దత్తరుకాళి డిగ్గి తే

వచ్చి స్వపాత్యజం గడిసి

వాని శిరోమహారాశి యొక్కచే

తెచ్చెరఁ జాటి పట్టి యొక

చో మొగమెత్తి గళంబుచాయకున్

దచ్చి మొగంబు దంప్తికలు

దీటుచు నుత్కటసంధ్రమంబునన్."

అనుచో భయానకరసమును,

"...అక్కమారకంఠీరవుం డికుంఠితపత్త్యం
బున...పత్త్యహీనంబగు మామకంబు నెసరవైచి
యాడు మాదలంబునం బోలెఁ గొంతతడవు వీరవినో
దంబు సరిపి యధికగోమంబున నా దోషకారిం గడ
కొలువట్టి భేదరప్రీతిగా బడివెచ్చెచు చొప్పునం
ద్రిప్పి..."

మున్నగు తావుల వీరరసంబున,

"చంపంగళచ్చిన జమునిదూతలకు లం

చము పెట్టి వచ్చెనో చావు నొల్లఁ

బొమ్మరి మోటుంబునఁ ద్రొచి వచ్చెనో

యింటివారికిఁ జెప్ప కిచటఁ జచ్చి

నట్టెనఁ గోపింతురని చెప్పవచ్చెనో..."

మున్నగుచోట్ల హాస్యరసమును,

"చెలఁగి కార్ద్రావ్రిన్ నిలక్రక్కలై భుజం

గమరాజుతలల రత్నములు దోఁప

చెన టంకెవైచిన వసుధాధరేంద్రగ

హ్వరముల హాళల బిట్టదరి పడఁగఁ

గొమ్ములఁ గోరాడి చిమ్మచో నెగిసిన

ఘనగంఢిలలం మేఘములు దాఁకఁ

తీదటగొని పాటుచోఁ దరుక్రేణులు

దుర్వాతపాతిఁబోలెఁ దుమరుగాఁగ."

ఇత్యాదితావుల రౌద్రరసమును,

"తెరు విమ్మని యటు లడుగుము

సరభసగతి నుదక మిరుదెసలఁ బాయఁ గడం

బరువునఁ బోగఁగనయ్యెదాఁ

దరుణి యరుగు మఱతొలం తడిగాకుండన్.

అనిన బసిఘోడు మున్న

ల్లనుటకుఁ దోడిదియు నొక్క యాశ్చర్యము పొ

మ్మని తలఁచుచు గౌతమికిం

జని యట్టుల పల్కు నది వెసం దరు విచ్చెన్."

అనుచో నద్భుతరసమును,

"ఇబ్బిసమున శోకింపఁగ

నవ్యత్సశిరంబుమీఁద నానన మిడిసి

వెవ్వరికిఁ గాఁగ వగచెద

వివ్వలని జాలిపడఁగ నేటికిఁ బుత్రా).

"పుట్టిన పిమ్మటఁ జావును

గట్టి వృథామరణ మొందుకంటె బుధులకున్

దట్టమును కీర్తి సుకృతము

లిట్టలముగఁ గల్గు చావు లింపులు గావే."

మున్నగుతావుల గోమత పులివారఁ బడుటకై
పుచ్చి నొప్పించి పొవుసమయమున శాంతరసమున
సార్థక పదజాలముతోఁ జక్కఁగ నొప్పారెయ్యున్ది.

నహజ గాంభీర్యము

సహజ గంభీరమగు కైలి యలవడుట కవిపూర్వ
పుణ్యవశముననే కాని యలవఱచుకొంద మన్న నలవడు
నది కాదు. ఈ సుగుణ మున్న దటకు నిదర్శనము
పద్యములలోఁ గనిపినదకాని, కర్ణధృపదములుగాని
పాదపూరకములె యుండక యొకే ప్రవాహముగాఁ
బడ్యమంతయు నడచుటే. ఇందుల కుదాహరణముగా
రెండు మూఁడు పద్యముల గమనించినఁ జాలును.

"మమకారంబు నహంకా

రము సంసారాశుబంధరజ్జువు లనిచి

త్తముల వివర్ణింతురు సం

యము లేవును నడుపుమా తదాచారంబున్.

అడకు మసత్వభాషలు

గూడకు కొఱగానివానిఁ గొంకక యెరు తె

గ్గాడిన నెదురుత్తర మీఁ

జూడకు విని విసనివాని చొప్పునఁ జనుమి.

చులుకన జలరుహజంతువు

చులుకన తృణకణము దూది చుక్కనసుమ్మి

యిల నెగయు ధూళి చుక్కన

చులుకన మఱి తల్లిలేని సుతుఁడు కుమారాశి"

ఇట్లే కృతి యామాలాగ్రముగా సహజ గంభీర
తైలికి నిలయమై యున్నది.

మార్దవము

ఇక మార్దవ మను సుగుణ పెట్టాప్పినదో
మాతము. కవి తా నేరికొను పదములు సుమనద్భుతములై
యుండుకట్లు చూచుకొనును. నిఘంటువుల జూచు
కొన్న నగ్ధము సరిపడునగుదా యన్న సంశ్చయో
సత్కృతి యే పదమును వాడెడు. మార్దవ్యమునకుఁ
దోడు మృగపదజాలముఁ గని యెన్ని యొక సుమ
హారమునలఁ గావ్యహారమును నిర్మించును. అనంతా
మాత్యుని మార్దవగుణమున కీ క్రింది పద్యము లెట్టి
చక్కని తార్కాణము పరికింపుఁడు.

"తావిగోని పుష్పదామంబు విగ్రహుఁ
జిరుమెండుని మాచిచిగు ధంగిఁ
ద్రాక్షబుని నవన ధాధారపగిదిని
జెలవఁ జూడ సురతివిహ్న లేదు."

"పెదవులు గవలెం గవలవు
రదనంబులు గానవచ్చె రా వనుపాటిన్
మృగుఁడవరచన లెనఁగఁగ
మదిత యతని హృదయకమలముం గరఁగింపెన్."

"జపములకుఁ జరక మఱి తపములకుఁ జనక మదిఁ
గపటములు విడిచి నినుఁ గృపణులయి వేడిన్
నిపులతరమున పరమకృప చిగురు నిగుడఁ తెఱ
నెపములకుఁ దోడిపొన కపుడు నిజరూపం
బుపములకు మిగిలి నెఱినిపుణగిలిఁ బోరలు మృదు
లపితముల నెనఁగ నధికపునుహిమ చూపన్
సువధ మగు సుగతి గని యపగతదురితు లగుదు
రపరిమితవిగ్రములను ద్రిపురదనుజారీ."

ఇట్టి మృగచరములచేతనే వైపర్యమున మదిత
పతిహృదయమును, దుదిపద్యమున భగ్గొడు భగవంతుని
హృదయమును గరఁగించి నళిమమకొనుట వర్జించి
యనంతామాత్యుఁ డాకారముననే పాతకహృదయ
ముల నవహరించియున్నాఁడు.

బోదేతిక సంపన్నత

ఋషి యగువాడే కవి యగును. అతని ప్రధాన
లక్ష్యము వాస్తవములలో విధిరూపముననుండి భరిని

గలిగించు పరమధర్మములను దాను కాంతాసమ్మితము
చేసి మృగుమధురముగఁ జెప్పి పాతకులను సన్మార్గము
నకుఁ దిప్పుఁజూచును. ఈ శక్తి మానవాతీతము. విష
యము ప్రాతేదే యైనను జెప్పవారికిఁ గల యీ శక్తి
కతముననే యది మహిమంత్రమై పలువుర కాదర్శ
ప్రాయముగను. ఈవిషయమున ననంతామాత్యుని దండ
వేసిన చేయియే. ఈ విషయమునను గొండు నూఁడు
పట్టుకే పరికించి యనంతామాత్యుని యతిశయనిపుణత
కానందింతుము.

పాతకగోముఁడును, సోదరియు నొకే గురువు
నొద్ద కావ్యపాటకాదు లభ్యింపించుచున్న దినములలో
నొకవాడు పాతకగోముని సోదరిని :

"సుకతనూనాండు మనమునఁ గోర్చినిగుడఁ
దోడిశిష్యుల నందఱ వీడకొట్టి
వనిత నేకాంతముందిరంబు కుఁ దెచ్చి
కదియవచ్చిన నది వాని కళ లెఱింగి"

యిట్లు బోధించినది.

"ఇటు తగునయ్య విప్రుడ
నహి నగునాధుండ వీవు నీకు నే
మిటి కిటువంటి దౌష్ట్యము
కేమించునె పాజుకుండు విన్నఁ ద
క్కటి జను లేమి యంద్రు
మదిఁ గాంతయై గర్జి నగ్ని సాక్షిగాఁ
జటికెన వట్టి కాక
మృగసేయుట ధర్మమె కన్యకాత్వముకా?

పడఁలికఁ గవ్యాధర్మం
దెవలెనఁ గొఱ యగునె వెండి యొవ్వరికైనం
గడినోయిన పువ్వులు మఱి
యడుచునె రసికుఁ డగువాఁ డమోఘవిచారా!"

ఇట్టి బోధనముచేతనే పిమ్మట నాతని హృద
యము పరిశ్రమై యీమెను మాతృభావముతో సలక్తు
రించివాఁడు. ఈమెయే మహాప్రభురాక్షసుని హృదయ
మును దన సత్యవాక్పరిపాలనముచే మార్చివైచి యాతని
కీటుపదేశించినది:

"బాంకకు మెన్నఁడున్ దనుజపుంగవ
కాంతిసహించియుండు మే

వంకను జీవబాధ లగువాని నొనర్చుకు

శాచివై గతా

హంకరణుండవై ఘనదయామతివై

విశిలేంద్రియుండవై

పంకజనాభ దివ్యపదపంకజ

భక్తి పరాయణుండవై."

తన సత్యవాక్పరిపాలనమునఁ బులి కావళి
ముగాఁ జోవు గోవు తన వత్సము నెట్లు బోధించి బుజ్జ
గించుచున్నదో కనుఁడు.

"నిన్ను గని యిన్ని దినములు

చున్నచ్చితి నేనా ఋణశంకున నింక నీ

వెన్నుఁడు నన్ను చలంపకు

* మన్ను చుమత్వము విడువమన్న మనమునన్..."

"ఓంటిఁ జరింపకు పాలముల

నింటికిఁ గడు ప్రాగుగలగ నేతెంచుచు గా

వంటఁబడి పాడుచు గోవుల

చంటఁ జంకు గ్రహ్యఁబడకు పందడియగుచోన్.

* "చులకన జలరుహ జంకువు

చులకన తృణకణము దూడి చుల్కననుమిచ్చ

యిల నెగయు ధూళి చుల్కన

చులకన మఱి లిల్లి లేని సుగుడు వుమారా.

కావున నిట్టి లాఘవము గావవలంబడె

బ్రభుత్వతానంద

శ్రీ వెలయుగ వజ్రహార తెలిసి

తదీయమిగోపదేశముల్

నీవిమలాంతరింగ మన నిల్పుచుగాని

నీ నానందము

బోవకుమిచ్చి దుష్టులఁ బంపకుమిచ్చి

ప పేక హింసల్."

ఈ విధముగా సంవత్సరమింతయుగ సహృదయు
వ్యాధిచు రంజకముగా నాయనూ పునఁబుల నల
వతిమకొన్న యనంతసాగునై చున్నట్టివాడు మహిత
దైతీశే శ్రుతిస్మించినది. ఇంకను నాయనూహలఁ గల
సంభాషణ చామగ్యము, హితోపదేశము, భర్తృబోధ
హృదయంగమముగా కలిగిల నోలకాకించుచుండును.

ఇట్లనంతసాగునై చులక నందనముల భావలో
నుజన్మవనీయమును సోజన్మజీయు నాంధ్ర భావ
కొసఁగి చిగ్గిరాయి నైవాండ్రు. పండితులైన నర్థముగ
నీతని మృగమగురు భావయు, నాలిని గుఱునా విధానము
నెల్లరకు నాదస్మిత్రాయము లనబలలో సందేహములేదు.

ఆడవే పురివిచ్చి ఆడవే నెమలి!

"సంపత్"

ఆడవే పురివిచ్చి ఆడవే నెమలి,

వాడిపోయిన మనసు వీడి వెన్నెల గాయ-

వడాదిగా నీవు ఎదురఁచూచిన మొగిలు

కొండదరిలో తాను గొడుగులై వాలింది-

వ చెట్టు, వ గుట్టు, వది చూచినగాని

కనుమూసుకొని లోన కలలు కంటున్నాయి-

ఎలుగిచ్చి, తంతుచ్చు ఎత్తి చూశావంటె

పులకించి, పసిగ్గు చిలకరించుచు మబ్బు

నీర నేనరికల్ల నోరుతెరిచే భూమి

తీరుగా నాగుండె తెరచి నూచున్నాను.

కృష్ణ లీల

శ్రీ లాసకుని కృష్ణకర్ణామృతములోని యొక స్లోక విది :—

“కృష్ణేనాంబ! గతేన రస్తు మధునా మృద్ధతీతా స్వేచ్ఛయా
సత్యం కృష్ణ! క ఏవ మాహ? ముసలీ, మిత్రాశ్చ ప క్యావనమ్,
న్యాథే హి విచారితే శతముఖే దృష్ట్యా సమస్తా జగత్
మాతా యస్య జగము విస్మయపదం కృష్ణ స్మ తృష్టాతు నః”

ఇందు ‘అమ్మా! కృష్ణుడు చాటకు వచ్చి మన్ను తిన్నాడమ్మా’ యని బలరాముడు యశోదతో చెప్పినంతనే ఆమె చెంటే ‘నిజమేనా కృష్ణా!’ యని యడుగుటవట్టి కృష్ణుడు దగ్గల నుండగానే బలరాముడు చెప్పినట్లు స్పష్టమగును. అప్పుడు కృష్ణుడు ‘నీ కెవరు చెప్పినారమ్మా’ యని యడుగుటయు ‘బలరాముడు చెప్పినాడు’ యని యామె బదులాడుటయు సుసంగతములు కావాలవు. అందుచే బలరాముడు ఫిర్యాగు చేసిన కొంతసేపటికి కృష్ణుడు డింటికి వచ్చినట్లును, అప్పుడు ‘మన్ను తిన్నా వంట నిజమేనా కృష్ణా!’ అని తల్లి యడిగినట్లును అధ్యాత్మికము చేర్చి సమన్వయించుకొనవలసి యున్నది. ఆ ట్లర్థస్ఫూర్తి యగునట్లు పై స్లోక మా ముగ్గురి మాటలలో ననువదించబడినది. ఈ క్రింది మాటలు సందర్భం కలిపి చదివినచో సీసపద్య మగును:—

బల—అమ్మాయి! కృష్ణుడేం!! ఆడుతూ మన్ను తిన్నాడు—
యశో—ఏమిటి? ఏడి వాడు? రానీ!

... ..

యశో—ఏమిరా కృష్ణ! మన్నెందుకు తిన్నావు? చెప్పవే!

కృ—ఎవ రమ్మ చెప్పినారు?

యశో—రాముడన్నయ్య.

కృ—అయ్యో! మన్ను తిన్నాన? అది యబద్ధము, చూడవమ్మ నోరు.

యశో—తెలివరా నోరు!

కృ—సందేహము తీర్చుకో, తెలిచుచున్నా

నని తెలిచిపట్టి, శన ముఖంబున జగ మెల్ల కనిన తల్లి-కర్కశానందములు గూర్చినట్టి యభిలంఘన గర్భండు పద్మనాభండు లోక-కాలము డెగు కృష్ణుండు గాచు మనల.

మల్లాది సూర్యనారాయణ శాస్త్రి.

పాం డి యు క్
ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్
(ఇండియాలో స్థాపితము)

ఉన్నత సేవచేయుచున్నది
అగ్ని, మోటారు, ప్రమాదములు
మొదలగు భీమాలను నిర్వహించును

మొత్తం ఆస్తులు రూ. 62,00,000 దాటినవి.

హెడ్ క్వార్టర్లు :

మదురై

బ్రాంచీలు :

బొంబాయి, అహమ్మదాబాద్
కలకత్తా, రావల్ పిండి.

ప్రిన్సిపల్ యేజెంట్లు :

మెనర్సు ఏ. ఓ. ఎఫ్. హార్వీ లిమిటెడ్.
మదురై వగైరా.

మెనర్సు కే. ఎం. ఎన్. లక్ష్మణయ్యర్ అండ్ సన్సు,
మధురై, తిండివనం, మద్రాసు, నగరి, బెజవాడ,

కాకినాడ, విజయనగరం సిటీ.

రిజిస్టర్ చేయబడి

నర్టిఫికేట్లు పొందిన

సాలసుగంధితమ్

ఇది రక్షకద్రవము అనేకమాలికలతో, తగ్గుగుచ్చేయబడినది. పువ్వులు, పూలు, మేపూపూలు, మగ్గులు, తురుపులు, చర్మ వ్యాధులు, కుష్ఠం, ములబద్ధులు, కీళ్లనొప్పులు మొదలగు అనేకరొగములను వ్యాధులను ఖండించుటలో అద్భుతమైనది. 2 పిచ్చీలు చాలు.

20 శులముల పెట్టి రు. 2-0-0.

పోస్ట్ ప్రశ్నోత్తరము.

వి. సి. వి. ఆండ్ కంపెని,

మెన్ కే.సి. (కల్లూరు జిల్లా).

ఉదాహరణ :

7, సీనుమెదలి పిడి. (మిర్రెమిడి)

వెలెరు టాకీస్ ఎదురుగా. తార్జిలపురా.

కాన్సర్

అన్నివిధములగు దర్మలు, ఉబ్బనము, ఆయాసము మొదలగు వ్యాధులగులకు ఆమెఘమైనది. సీనా రు.1-12-0. అన్ని ముందుల సాఫల్యము అనుబంధము.

గిరిజా అండ్ కో,

దానవాయి పేట, రాజమండ్రి.

మద్రాసుస్టాక్స్: జే. బాలాభాయి & కో,

చెన్నై.

గాలియారి నిర్దిష్ట రుగ్మారి

దివ్య చూర్ణాలు

ముండి వ్యాధులను ఖండించును.

శ్రీ బాలాభాయి కోర్పొరా, మాలావా అబుల్-కంబాల్, ప్రభువుల యెగుట రాంభురు కంప్రెసుంగ్ సిటీలో యాది వట్టు గాలిలో కూడా రాగిమిమ్మని రుగ్మపు చేసినట్లుగా, 50% రక్షకద్రవ మొదలగు వారిచే కొనియాడబడిన "గాలియారి" గ్రంథమును కలిపిగిన గొంగిగారిచే "కొంగి కాస్త్ర" రీత్యా తియ్యగుచేయబడినది.

ప్రాచీన గొంగిగారి వ్యాధి నివారణ మనసు, నిత్య యావనమునకు, పూర్ణ యుగ్మమునకు వాడుకగా వర్తింపజేయుట మానవదహమునకు అత్యవసరమైనట్లుగా, గుంభముగా జీర్ణమునట్టివియున్న, అత్యధిక పోషక పదార్థములతో నిండియున్న పోషక రాజము.

యోగి, యన్. వి. ఆచార్య,

కింగ్ రాయకొండ (కల్లూరు జిల్లా).

M. S. M. Ry.

సాహిత్యమునందు

పోటీలు

1947 జూలై, 19, 20, 21 తేదీలలో

జరుపబడు శ్రీ తిక్కన జయంతి

ఉత్సవముల సందర్భమున వక్రత్వం,

వ్యాసరచన, చిన్నకథలు, ఈ

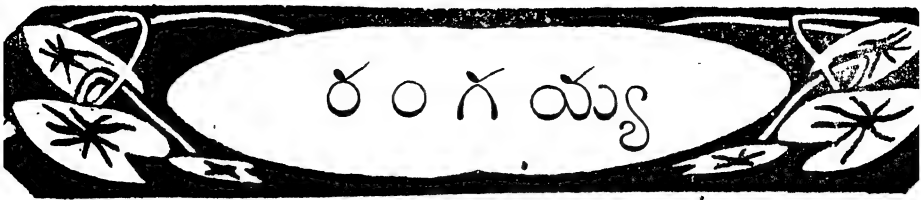
మూడింటిలో పోటీలు జరుపబడును.

నియమాది వివరములకై కార్యదర్శి,

శ్రీతిక్కన విద్యాలయము, పాత

గుంటూరు, గుంటూరు, అని వ్రాయ

వలయును.

[కథానిక]

* = శ్రీ పద్మరాజు =

కొత్త ఇంటికి గోడలు పూర్తిగా లేవాయి. చూడాలి పరిచేసి ఎక్కిస్తున్నారు. ఒక పక్క పెద్ద పందిరికింద పెద్దయ్యి తవ్వక క్రమోస్తున్నారు. కొంత మంది కూలివాళ్లు ఇటుకలు మోస్తున్నారు. కొంతమంది తెగుడి మోస్తున్నారు.

ఇన్ని పనులమీద దృష్టిరలిసి మాడతేక సుబ్బారావుకి నీరసం వస్తుంది. ఇంత మంది కూలివాళ్ళలో ఎవడు బడకిస్తున్నాడో కనిపెట్టడం ఎంత కష్టం? ఒక కూలివాడు తట్ట కొండచెట్టి చెట్టుకి చేరబడి మట్ట చెరిగి ప్తాడు. సుబ్బారావుకి ఆ సమయంలో చాలా కోపం వస్తుంది. కాని అతను ఏదో అంధా మనుకునేసరికి కూలి వాడు తట్ట తీసుకొని మట్టి బయట దేరుతాడు. తీరా తట్టతీసుకు నడుస్తుంటే వాడు పని చేస్తున్నట్టేగా? అంచేత సుబ్బారావు వాడిని ఏమీ అనలేక పోతాడు. కూలివాడువైగా అతని వేపుచూచి చిరునవ్వువేస్తాడు.

సుబ్బారావుకి పదిపేను సంవత్సరాలు. మేన మామ గారి ఇంట్లోవుండి చదువుకుంటున్నాడు. అతని మేనమామపేరు రామకృష్ణ. కట్టే కొత్త ఇల్లు రామ కృష్ణిది. అతను సుబ్బారావుని పిలిచి ఒకనాడు అన్నాడు:

“ఒకే సుబ్బన్నా! నవ్వు ఈ కలకలకి ఇంటికి ఎందుకు పోవడం? నీకు సంగతులన్నీ బాగా తెలు సాయి. మన కొత్త ఇంటి చక్కరకు పోయి కనిపెట్టి చూస్తుండు. ఇటువంటి వన్నీ నేర్చుకోవాలి. ఒకేయి, అకూలివాళ్లు దొంగవెళ్లుసుమా! కొత్తగా కనిపెట్టి చూస్తుండాలి. బోలెడంత యివసామాను, కర్ర ఉంది. ప్రతికోణా లెక్కచేస్తుండు సామాను. చెప్పడం మరిచి పోయాను. ఆ రంగయ్య వొట్టి బద్ధుడు, వాడిని పాడుస్తుండాలి.”

కాని సుబ్బారావుకి రంగయ్యని చూస్తే అమిత భయం.

రంగయ్య ఎప్పుడోకాని పనిచెయ్యడు. ఊరికే మట్టకొలనూ తిరుగుతుంటాడు. మెలి తిరిగిన మీసాల, ఎర్రటి కొంఠెకళ్లు-అతన్ని ఎక్కడూ లొంగదీయలేకు. అతను తిరుగుతూ కబుర్లు చెప్పకుంటాడు. పనివాళ్ళు విని నవ్వుకుంటారు. ఆ నవ్వులలో కొంతసేపు పని ఆగిపోతుంది.

సుబ్బారావుకి పనిచేసినదానికంటే నవ్వులలోనే ఎక్కువకాలం వినియోగపడుతున్నట్లు అనుమానం. అంచేత అతను ఒకనాడు దైవ్యంవేసి రంగయ్యవద్దకు వెళ్ళి సగం జంతుకూడే అన్నాడు:

“రంగయ్య! నవ్వు చొత్తిగా పనిచెయ్యడం లేదు. మామయ్యతో చెబుతాను.”

రంగయ్య విరగబడినవాడు. పక్కని ఉన్న ఒక కెడ దూలమీద కూర్చుని చట్టకసి రాల్చాడు.

“ఇలా రా పంతులూ! కూకో. నూకా! మేల్రి అంటే ఏటవకుంటన్నా? కూలోళ్ళకాత పని నేయించాలన్నమాట. ఇట్లా వచ్చి కూకో. కాళ్లు లాగుతాయి.”

సుబ్బారావుకి లోపల చాలా అసూయగా ఉంది గాని ఏమీ అనలేకపోయాడు. దూలమీద కూర్చుని ఈ పని విషయంలో నిబంధన తెలుతోనని ఆలోచిస్తున్నాడు. రంగయ్య ఏదో చెబుతున్నాడు. కూలీలు వింటున్నారు సరదాగా.

రంగయ్య నలభయ సంవత్సరాల నల్లటి మనిషి. అతను పుట్టుకతోనే సోమరిగా పుట్టి వుంటాడు. కలు ర్గలో అరిగి కౌ దగలవా డెవడూ అతనికి ఇంత వరకూ తగలలేదు. అతనికి పని అప్పగించేవారందరూ

అతన్ని ఎరుగుండే అప్పగిస్తాడు. అతను పని చెయ్యడం లేదని ఎరుగునండావచ్చి ఎవరూ అతనికే. అతను నిజానికి అంత మోటుమనిషి కాదు. మాటకీ మాట పోడే మని అంటాడు. అంచేత అతనిపై అందరికీ జగ్రహం.

ఒకనాడు పొద్దున్న సుబ్బారావు పెద్ద గొడవ చేశాడు. మేకులయిట్టగా రెండు మర మేకుల పొట్టాలు పోయాయి. కూలీలంతా ఆతనిమీద జారి దరిదినట్టు చుట్టూచేరి చూస్తున్నారు. అతను ఏం చెయ్యడానికి తోచని కొంకులో అంటున్నాడు:

“చెప్పండి, ఎవరు తీశాకో. మా మామయ్యతో చెప్పతాను లేకపోతే”

ఇంతలో రంగయ్య కచ్చాడు. “పోంక్షగా పని లోకి. అల్లా సూత్రానికి...ఏం పంతులూ?”

“మర మేకుల పొట్టాలు రెండు పోయాయి.”

రంగయ్య చుట్టూ కొన పంటితో కొరకుతూ అన్నాడు: “అం శేగందా. రెండేనా? పోతే పోనాయితే ...యొంకన్నగా ిల్లు కట్టికప్పుడు దూలాల దూలాతే పోనయి”

“మా మామయ్యతో చెప్పతాను”

“చెప్ప.....చెప్పేం లాబం?”

“ఎవరు తీశాకో చెప్పడం లేదు”

“ఏం గావంతుంటది? నిన్న తేల్లి ఏ కల్లుపాక లోకో పోయంటయి. ఎవడికి గుర్తుంట?”

“అల్లా దొంగతనం గా పట్టుకుపోతే ఎల్లాగమరి?”

“తమ్ముదూ, సువ్వు దొంగతన మంటున్నావా ? నిజంగా దొంగతనం కాదు. మీ మామ ఎంత దొంగో నీకు తెల్సా? వొడ్డిలమీదవొడ్డిలు కూడేసి ఎన్ని కొంపలు నుట్టం చేశాడు మరి? పోనీ, ఈశ్వరీ రోజుకి రూపాయన్నా తేకపోతే తాగుడుకీ తిండికీ ఎల్లా సరిపోద్ది?”

“అందుకోసం దొంగతనం చేస్తారా?”

“ఎల్లి దొంగతన మంటావేంటి? కూత! సంద చేల అలి. పోయి దాకరగా కంటం. నేతులో మీ మామ డమ్మడి పెట్టకు. ఏదో నీతికొచ్చింబట్టుకుపోకపోతే తారా? సువ్వ చెప్ప. ఏమంటా?”

సుబ్బారావు పొట్టాడలేదు. ఇంత దొంగముండా వాడు ఈలోకంలో ఇంకొకడు ఉండడంపట్టుకున్నాడు. కాని రంగయ్యనిచూస్తే అతనికి లోపల ఏదో ఆందోళన కలుగుతుంది.

“నూడు తమ్ముదూ! మీమామతో ఇట్టాంటి వన్నీ పెప్పి ఏం లాబం? పోయిన సరుకు ఎల్లాగా రాదు. నైగా ఎందుకు పోయిందని నన్నీ తంతాడు, మీమామ మంచోడు గాడు”

రంగయ్యలేచి కూలివార్యని హెచ్చరించడానికి వెళ్ళాడు.

సుబ్బారావు “ఈ విషయాన్ని మేనమామకు చెప్పాలా? అక్కరలేనా” అని చాలాసేపు తర్కించుకున్నాడు. అతని మనసు ఏ నిశ్చయానికి రాలేదు.

ఇల్లా రెండురోజులు గడిచిపోయింది. రెండు రోజులు గడిచిన తరువాత విషయం సారబడిపోయింది. ఇప్పటికే చెప్పడంలో ఆర్థంలేదని సుబ్బారావు మాట్లాడిక ఉండకున్నాడు.

ఆవేళ ఎంత తీవ్రంగా ఉంది. పని కొంచెం ఇంచుమించుగా సాగటం లేదు. గోడలమీద లేచిన వాసాలు ఇంటి అసిపంజరంలాగా ఉన్నాయి. సుబ్బారావు పనికిపాట్లు పడుతూ పెద్ద చింతిచెట్టు కింద తాటాను చాప పరుచుకుని పడుకున్నాడు. సగం మగ తలో అనేక దృశ్యాలు అతని మనస్సులోనించి నడిచి పోతున్నాయి. ఈ కూలి పనివాళ్లు, వార్యమీద ఈ రంగయ్య, మామయ్య, యిల్లు, దూలాలు, వాసాలు— ఇవన్నీ అతని మనస్సులో గాబరా చేస్తున్నాయి. ఇవన్నీ ఉన్న లోకంలో తనపోటి అమాయకులు నిరసించడానికి పిలువన్నట్టు అతనికి తోచలేదు.

రంగయ్యని ఏరకంగా ఆర్థంచేసుకోవాలో అతనికి ఎంత ఆలోచించినా తెగలేదు. అతన్ని చూసినప్పుడల్లా అతనికి మామయ్యగారిఇంట్లో కోడెమోడల్లా కనిపిస్తుంది. అది ఒక్కొక్కసారి అతను గోకితే అతని చేతిని నాకుతుంది. ఒక్కొక్కసారి గబుకున్న గురువేసి ముఖం ఓరగాపెట్టి నానా అల్లరి చేస్తుంది. ఒక్కొక్కసారి పోవడానికి తల వంచుతుంది. అంచేత దాన్ని ఎల్లా బుజ్జగించాలో అతనికి తెలియడం లేదు. రంగయ్యకూడా అంతే.

ఆ కలర నిద్రలో అతనికి టపటపమని ధ్వని విసబడింది. మొదట బద్దకించి ఇంకో పక్కకి తిరిగి కళ్లు మూశాడు. కాని టపటపకట్టా మల్లి విసబడింది. ఈసారి కొంచెం గట్టిగా విసబడింది. సుబ్బారావు లేచి కూర్చున్నాడు. అతనికి మొదట్లో ఏదో పెద్దజంతువు, చుట్టూ కాలనున్నట్టు ఆకాళంలో పొగలు కనిపిస్తున్నాయి. పనివార్య పరుగెత్తుకున్నారు. గడ్డంకులు దూలాలమీద నిలబడి చూస్తున్నారు.

ఒక వందగజాల అవతల ఇళ్లు అంటుకున్నాయి.

రంగయ్య గబగబ వచ్చాడు. గట్టిగా అరుస్తూ అజ్ఞానీంచాడు :

“ఒరేయ్, ఆ వాసాలు, గీసాలు ఊడపీకెయ్యండి. దూలాలకుడా కిందకు తప్పించెయ్యండి”

“గాలి అటుందిరా. దీనికి పరవాలేదు” అన్న డొక వడ్రంగి.

“ఊడపీకేస్తే ఇంకోనెల పని పెరుగుది. ఎర్ర నాయలా!... ఏమో ఎవరు నుడొచ్చారు? గాలి ఉన్నట్టుండి ఇటు తిరిగిలే! ఇప్పెయ్యండి గబగబ.”

సుబ్బారావుకి నోట మాట లేదు. అప్పుడే వడ్రంగులు వాసాలు పీకేస్తున్నారు. రంగయ్య కాలిన ఇళ్ళవేపు గబగబ పరిగెత్తాడు. సుబ్బారావు అతన్ని పిలస్తూ అతని వెనకాక వెళ్ళాడు.

రెండు ఇళ్ళు బంటగా కాలకున్నాయి. ఇకతల ఇద్దరు మగవాళ్ళు, ఇద్దరు ఆడవాళ్ళూ కెత్తీ నోరూ మొక్కుకుని ఏడుస్తున్నారు. చాలామంది దూరంగా నిలబడి చూడడం మానున్నారు. కొంతమంది మాత్రం చంద్రుడికి ఒక నూలుపోగన్నట్టు ఒక బిందెడు బిందెడు గీళ్ళు ఆ పెద్ద మంటల్లోకి చల్లుతున్నారు.

రంగయ్య నిలబడి చూశాడు. ఒక వెర్రీ మొగం వాడు రంగయ్యదగ్గరకు వచ్చి అన్నాడు:

“ఇంట్లో నలుగురు పిల్లలూ, ఒక ముసీలి ఉండి పోయారు. గుమ్మాలు అంటుకు పోనాయి. పాపం, ఆళ్ళు ఏడుస్తున్నారు.”

“ఏ గడలో ఉన్నారు?”

ఏడుస్తున్న మగవాళ్ళలో ఒకడు దీనంగా దగ్గరకు వచ్చి అన్నాడు:

“ఇద్దరు పిల్లలు దచ్చిరంగడులో పండుకున్నారు. ఇద్దరు పిల్లలూ, ముసలమ్మ పడమటింట్లో ఉన్నారు. అయ్యమ్మా! కాలి మసయిపోతారు. నా తల్లులయ్యి. కుక్క్రోడు ఒక్కగానూ ఒక్కకుక్క్రోడు బాబోయి...”

“నోరు మూసుకో. గిడ్డంగీదూ. మొగోడివి!”

రంగయ్య లోడుకుక్కన్న బనీసు విప్పాడు. ఇంతలో సుబ్బారావు అతని దగ్గరకు చేరుకున్నాడు. రంగయ్య బనీసు అతనిచేతిలో పెట్టాడు. ఇంటి అరుగు దగ్గరకు వెళ్లి పరికిరించి చూస్తున్నాడు. సుబ్బారావు కొంకంగా అతన్ని సహించి అన్నాడు:

“ఇల్లంతా మళ్ళీ విప్పెయ్యమంటావా? నూసు య్యో! శాపుతానండు. అంతిహూంన్నంది.”

ఒక కాలినదూలం కింద పడిపోయింది. రంగయ్య సుబ్బారావుని ఒక చేత్తో ఎత్తి అవతలకి విసిరాడు. తను ఒక్క గంతువేసి తిప్పుకున్నాడు. దూలం పెద్దగా మండుతూ అరుగుమీద పడి కిందకి పడిపోయింది. రంగయ్య పక్కనున్న ముప్పి తలకి చుట్టుకున్న కువ్వలు పీకి గోచిపెట్టి పంచి సుబ్బారావుచేతి కిచ్చాడు.

“మాట్లాడావంటే మక్క లిరుగుకయి. కూడా కూడా తిరిగావా సతావు”

సుబ్బారావు పెద్దడుదిమ్మెక్కినమీదట జవాబు ఏమీ చెప్పలేదు. రంగయ్యని పెద్దకళ్ళతో అమాయకంగా చూశాడు. రంగయ్య పెద్ద కొత్త వాసాలు రెండు తెప్పించాడు. రెండు చేతుల్లోనూ రెండు పట్టుకుని మండుకున్న ద్వారబంధం దగ్గరకు వెళ్ళాడు. అరుగుమీద కప్ప ఇంకా కాలతోంది. రెండు వాసాలను కింద కొంకలకు అన్ని కత్తికొట్టి కాలకున్న ద్వారబంధాన్ని పెట్టాడు. సగం కాలిన కర్ర పట్టెత్తి ద్వారబంధం దిగ్గేలమని మండుతూ ముంగురు పడింది. రంగయ్య పట్టెత్తిపి కొంచెం తూలాడు. మీద పడబోయే ద్వారబంధాన్ని చేతులో ఉన్న వాసంతో అరుగుకిందకి పెట్టాడు. పెద్ద మంట మండుతూ ద్వారబంధం కింద పడిపోయింది. రంగయ్య ఇంట్లో ప్రవేశించాడు. నిప్పువేడి తగ్గకుండా దూరంగా నిలబడి అందరూ చూస్తున్నారు. ఇంట్లో అంతా మంటలు, పొగ. అన్ని తూపులా అంటుకున్నాయి. రంగయ్య కఠిరం ఉడుకుతోంది. ఊపిరి అడటంలేదు. తిన్నగా పొగ, మంటలమధ్యనించి పడమటి వసారాలాకి దూకాడు. భుజం కాలింది. చేత్తో కాలిన చోట రాసుకుంటూ ఇటూ అటూ వెదికాడు. ఇద్దరు పిల్లలు మళ్ళాలు కేపురించి కిందడి ఇటూ అటూ దొర్లుతున్నాగా. ముసిలి ఒక పక్కని గోడకి చేర్చబడి కొన వూపిగో స్పృహ తప్పివుంది. ఇద్దరు పిల్లలూ అతన్ని చూశారు. కానీ లేక శక్తయారు. బతుకికి రావడానికి మార్గం లేదు. సుమ్మం పెద్దగా మండుతోంది. సావడిలోంచి పోవాలంటే మంటల మధ్యనించి వెళ్ళాలి. పిల్లలు తిట్టకొలేరు. కిటికీలోంచి అవతిలికి చూశాడు. వసారా అవతల దొడ్డే. అయితే దొడ్డీలోకి దారి పక్కకొంబాలోంచి ఉంది. కొంబా పెద్దగా మండుతోంది. రంగయ్య కిటికీమీద పని ప్రారంభించాడు. కిటికీ ఇంకా అంటుకోలేదు. ఇనప

ఊసలు పాతవయినా గట్టిగా ఉన్నాయి. ఒక తూణం పాటు అతనికి ఆలోచన పోలేదు. మంటపాగల పక్క కొంజాలోంచి వసారాలోకి పాకుతున్నాయి. చటుక్కున అతనికి ఆలోచన తట్టింది. చేతిలో వాగాల్ని చివర పట్టుకని రెండోకొంజలు కిటికీ ఊసలమధ్య తగిలించి మారంగా నిలబడి శక్తికొద్దీ వంచాడు. ఊసలు కొంచెం పెంకితనంచేసి వొంగిపోయాయి. ఒక్కొక్కచోటనీ నెండు చేతుల్లానూ పట్టుకుని తన బతుకంతా గోడకు తన్నుపట్టి లాగాడు. ఊసలు కమ్ముల్లాంచి పోడిపోయాయి. ఆ ఊపుకి రంగయ్య చనక్కి పడిపోయాడు. వెనించి మాలం కాల్చి పడిపోతేమోనీ, గబుక్కుని లేచి ఇద్దరు పిల్లల్ని చెనాక చేస్తేనూ పట్టుకుని గోడపక్కకి లాగాడు. దూలం పడిపోయింది. మంట దగ్గరగా వేళ్ళన్నీ ఉడికిపోయి. కడుపులో అతనికి త్రిప్ప ప్రాచంద్రమయింది. కళ్లు మూసుకుని ఇద్దరు పిల్లల్ని కిటికీ దగ్గరగా తీసుకువచ్చి కిటికీలోంచి వొడ్డిలోకి దింపాడు. వొడ్డిపేళ్ళు కొంతమంది జనం వచ్చి రంగయ్య ప్రయత్నాలన్నీ చూస్తున్నారు. వాళ్లు గొంచెంగా పిల్లల్ని అందుకున్నారు. రంగయ్య ముసలమ్మనినూడా కిటికీలోంచి అందిచ్చాడు. అవతల్నించి ఎంతోమంది కేకలు వేరారు.

“శవ్య కూడా దిగివెళ్ళి రంగయ్య! ...సచ్చిపోతావు రంగయ్య!... ఇంకా వెళ్ళి!” ఒకతూణం కిటికీ చేర్చ బడి నిలబడ్డాడు. అతనికి స్పృహ తప్పి మళ్ళీ వచ్చింది. అతని మనస్సులో ఏదో ప్రవేశించింది. కాయకున్న ఇంట్లోకి స్వతంత్రంగా వెళ్ళి చెల్లాడు. అందరూ సగం సంచేహంతో, సగం భయంతో అతను కనిపించినంతవరకూ చూడారు.

సుబ్బారావు అందిరినీ తప్పించుకొని ముందుకు వచ్చి చూశాడు. రంగయ్య ముసలమ్మని ఇవతల్లికి అందిచ్చి లోపలికి వెళుతున్నాడు. రంగయ్య ముఖంలో చావును జయించిన వెలుగుతో సుబ్బారావుకి కనిపించింది. చూడ తెరుచుకొని రంగయ్య ముఖాన్ని భావం చేసుకుంటూ నిలబడ్డాడు.

ఒకటిపు వేపు దొడ్డిలోంచి రంగయ్య గొంతుకు వివబడింది. దొడ్డి గోడకి తలపులేదు. నివ్వనవేసుకొని ఇద్దరు ఎక్కారు. దొడ్డిలో స్పృహతప్పిన ఇద్దరు

పిల్లలూ, రంగయ్య ఉన్నారు. సుబ్బారావు కూడా చటుక్కున గోడ ఎక్కాడు. రంగయ్య మామూలు రంగయ్యలాగ లేడు. ముఖం మాడిపోయింది. రెండుమాడు చొట్ట చర్యం కాల్చిపోయింది. కళ్లు ఎర్రగా గొప్పగా వెలుగుతున్నాయి.

ఇద్దరు పిల్లల్ని, రంగయ్యనీ ఇవతల్లికి చేర్చారు. సుబ్బారావు రంగయ్యని భక్తిగా చూశాడు. పిల్లల తల్లిదండ్రులు రంగయ్య రెండుచేతులూ పట్టుకుని సంహారం, కృతజ్ఞతా వెలుగువచ్చుతున్నాయి. రంగయ్య పచ్చికమీద వెల్లకిల పడుతున్నాడు. వెలుగురయతుగురు చుట్టూ చేరారు. తక్కినవాళ్లు చుట్టూ గుడికట్టి అతని వైగల్లోని పొగుతున్నారూ.

“కల్లు గొండుముంతలు తేంపెరా!” అన్నాడు కళ్లుమాన్తూ రంగయ్య. సుబ్బారావు అతని తలయెత్తి అతని పంచి, బనిను లంగచుట్టి తలగడికింద పెట్టి పక్కని కూర్చున్నాడు.

కల్లుకాగిన అరగంటదాకా రంగయ్యకి స్పృహ రాలేదు. తనవార కళ్లు తెరిచాడు. మంటికంటికి ఇద్దరు ఆముదం పట్టిస్తున్నారు. రంగయ్య సుబ్బారావుని చూశాడు. జనకటి కొంటితనం అతని చావులో ప్రవేశించింది.

“ఏం పంసులూ, ఇల్లంతా ఇచ్చేవారా?”

“నేను చూడలేదు.”

“చూశావు పంసులూ! మనసయిపుట్టినందుకు నలుగురికి నాలుగురూ పోచ్చీటట్టు చూడాలి. మీ మామ ఇల్లు పూర్తి అయిపోతే ఇంకా మాకు పనేదీ? ఇప్పుడింకో రెండునెల్లు ఇంకా పసుంటి.”

సుబ్బారావు దానికేమీ సమాధానం చెప్పలేదు. అతని వేపు ఒక తూణం చూచి అన్నాడు:

“నవ్వ ముంగుడెనకా చూసుకోకుండా అల్లా మండుకున్న ఇంట్లోకి వెళ్లి పోయావుగదా, వాళ్ళంతా కాల్చి చచ్చిపోతే?”

“సచ్చిపోతే కేడటికి రొండు” అంటూ రంగయ్య బాగతో కళ్లుమాన్తేనే పెదవులతో నవ్వాడు.

తల్లికోట యుద్ధము:

సాహిత్య పరిణామము

= శ్రీ చింతగుంట రామకృష్ణరావు =

శ్రీ. క. ౧౮౬౫ సం.న జరిగిన తల్లికోట యుద్ధమునకు ఆంధ్రచారిత్రక ప్రాధాన్యమే గాక, ఆంధ్ర సాహిత్య ప్రాధాన్యమును గలదు. ఆ వర్షముననే శ్రీ కృష్ణ దేవరాయలచే స్థాపింపబడిన విజయనగర సామ్రాజ్యము ఛిన్నభిన్నమయ్యెను; అతనిచే ప్రారంభింపబడిన సాహిత్యోద్యమములును ఊహింప మొదలిడెను. అతని రాజకీయ పతనానంతరము ౫౦ సంవత్సరముల వఱకు కావ్యోద్యమము సజీవముగానే యుండెను. ఏలన, ఆ కవిత్వంగవుని కాలమున పుట్టి పెరిగిన కవులు ఆ యుద్ధముమందే పాటుపడి దానిని ఉన్నతపథమున నుంచ ప్రవర్తించిరి. కాని ౧౭ వ శతాబ్దమునందలి మూడవశతాబ్దమునాండి ౧౯వ శతాబ్దము వఱకు ఆంధ్రకారబంధురమే. ఈ కాలమున పద్యము లల్లెనువారు మొండుగానే యున్నారు గాని కవులు మాత్రము అరుదు; సాహిత్య రచనలు మిక్కిల మేగాని అని మేలితెగు చెందినవి మాత్రము కావు. శ్రీ. క. ౧౬౩౦ నుండి ౧౮౫౦ వఱకుగల కాలమును సాంద్రము గను, విస్తారముగను తెరిగియు మండునకు ఉన్నత వృక్ష మేదియు నగుపడని వనమునకు పోల్చుట మిక్కిలి సమంజసము. కాని ఈ కాలమున సాహిత్య ప్రవాహ మురికట్టబడియు ఆంధ్ర వాగ్దేవులు దక్షిణముదాక వ్యాపించిన విషయమును గమనించి మనము సంతసింప వలెను. ప్రశ్నకాంక్షలుతోను, శ్రాత్త పోకడలతోను గూడిన నవ్యగ్రంథితైత్తి రంజావుర, మధుర, పుదు కొట్ల, మైసూరులకుండే వచ్చినది. ప్రధాన ప్రవాహమైన ఉత్తరాపథము (Northern School) నకు చుక్కాడు రగ కన్నట్టులుచే దక్షిణాపథము (Southern School) అని ఇది పేరు గాంచినది.

ఉత్తరాపథము ఊహించుటకు కారణముల నర యుదము. విజయనగర సామ్రాజ్యము విరుపాళ్యముల క్రింద విడిపోయెను. ఈ సామ్రాజ్యనికాయలు విద్యావిజ్ఞానములు తనివారగుటచేత సాహిత్యోద్యమములను పెం పొందింప లేకపోయిరి. అల్పపోషకులు అల్ప కవిత్వమునే వెలికి తేగ్గిరి. అందుచే కవులకు ప్రేరేపణ, దృష్టి, ఉత్సాహము, బౌద్ధిత్వవాంఛ లేకపోయినవి.

పురాణ యుగమునాటి గొప్పకవులు వ్యాకరణ వ్యాసాలంకార శాస్త్రముల సృష్టికర్తలు. కాని ౧౭, ౧౮ శతాబ్దములకు చెందిన రచయితల విషయము వేరు. ఏలన, కావ్యరచనాసాధనమునందలి కవిత శిల్పము క్లిష్టమై యొప్పినందున కవలరుడు ఈ శ్రాత్త పద్ధతి యంగు రచన లొనర్చ వ్యాకరణ వ్యాసాలంకార శాస్త్రములందు తర్కిగు కావలసివచ్చెను. కవితాస్వేచ్ఛ శాస్త్రశృంఖలములచే బంధిం ప బ డె ను. స్వచ్ఛంద సహితమైట్టి, మృత్యుతెగవ చెందినట్టి కవిత్యకృషికి శాస్త్రజ్ఞుల నియంతృత్వమే కారణ మనవచ్చును.

సాహిత్యానకరణమునకు కావ్యము తిగినపద్ధతి కాదు. ఆంధ్రకవుల నాళములందు 'అనుకరణ' రక్తము ప్రవహించుచునే యుండెను. కావ్యములందు నిడిడికృత మైన మంచి యంశములను అనుకరణుడు గ్రహింపలేక తేటతెల్లమును చెడువిషయములను మాత్రమే చూడ గల్గెను. కావ్యరచనా విధానమందు జీవితమునాండి కళ వేరుపరుపబడెను. ఎట్లన, కావ్యమునందు కర్ణనలు మొండు; వర్ణనలకు ఉపమానోత్పేత్తికలు ప్రధానము. కాని కావ్యయుగము నాటి గొప్పకవులు జీవితమును,

కళను శీర్ష్యతో అనుసంధించిరి. వారి ననుసరించినవారు శీరితముతో సంబంధము వీడి వ్రాయసాగిరి. వారు అష్ట దిగ్గజముల వరదవీణ వ్రాయుటచే వారి ఇతివృత్తము లను, వారి అభిప్రాయములనే మరల మరల ప్రహించెడి వారు. ఈ కాలపు రచనలు ముగ్ధరకమునకు చెందినవే కాక ఏకరీతినే సాగినవి. కావ్యశైలియందలి లోపమే ఉత్తరాపథ దక్షిణపథ ముడన ముఖ్యకారణము.

ఇక దక్షిణాపథ మెట్లుగద్యించినదో చూతము. కృష్ణదేవరాయలచే దక్షిణమున జయింపబడిన ప్రతి దేశమునకు ఆతడు అధికారము నియమించెను. ఆ సామ్రాజ్య పతనానంతరము వారి యధీనముందలి దేశములకు వాచే స్వతంత్ర్యమైరి. ఆ కాలమునందలి చాల భాగము వారు రాజకీయపరిస్థితిని పదిలపరచుకొనుటతో సాగిపోయినది. రాజకీయభాగాలు తొలగినవిదవ వారు కాలియంతమున సారస్వతసేవకు దొడ్డిరి. రాయలచే నియమింపబడిన రాజప్రతినిధులు ఆతనివలెనే సారస్వతాభిమానమై, వారి ననుసరించినవారును కళారాధకులై, చూర్మభాషాపిష్టులై, దేశాంతరమున నివాస మేర్పరచుకొనిన తన తోడి సోదరకుల ఆగ్రహానికి కతను బాగ్రత్తగా కాపాడవలసినవాడై యుండుట నిజముగ మన అదృష్టమే! స్వదేశ నాగరికతను వారిచే స్వీకరింపబడిన దేశమున ప్రతిష్ఠ చేయులె నను దొడ్డ ప్రయత్నమే దక్షిణాపథశ్రీకారణము. దక్షిణ సాహిత్యము కొంత ౧౭ వ శతాబ్దమునకు, ఎక్కువగా ౧౮ వ శతాబ్దమునకు చెందినది. తంజావూరు, మధుర, పుదుచ్చోరు, మైసూరులు అందుకు సహాయధూతములైనవి.

రాయలచే నియమింపబడిన తంజావూరు అధినేత చన్ద్రరాజు. ఇతని కుమారుడు అచ్యుత నాయకుడు గోవిందదక్షిణములను తెనుగు పండితుని తన మంత్రిగ నుంచుకొనెను. క్రీ.శ. ౧౬౩౦-౪౦ సం.ల నడుమ అచ్యుతుని కుమారుడు రఘునాథుని ఆస్థానమున శ్రాస్త్ర పంతులొకరు వచ్చెను. “వార్హికి చరిత్ర” అను గద్య కావ్యమును రాజు స్వయముగ రచింపచేసి, ఆస్థానకవి యను చేమకూర వేంకటాచల “సారంగధర”, “విజయ విలాసము” అను గ్రంథములను రచించెను. భాషలో నిగ్గు, భావములలో మృదుత్వము, పద్యములలో శ్రీరాజు రాఘవకవింశమన్ అసర్వమున కొన్ని శబ్ద

మాధుర్యము—ఈకవివరదరి రచనలలో చక్కగ సమ్యేకన మైనవి. ఈతని శైలి ప్రశస్తికరము బట్టి దానికి “చేమకూర పాక”మని పేరువచ్చెను. కవిచౌడప్ప ఈ కాలపువాడని కొందరందురు. అనంతరము క్రీ.శ. ౧౭౬౫ సం.న తంజావూరుకు చెందిన ప్రతాపసింహుని వశ్య ముద్దుపళిని “రాధికాసాంత్వనము” అను కావ్యమును తెనుగున రచించెను. కాని తంజావూరువలన ఆంగ్లవాఙ్మయము పొందిన గొప్ప బహుమానము త్యాగరాజకృతులని ఘంటాపథముగ చెప్పవచ్చును. త్యాగరాయకృతులు దక్షిణమున అంతట వ్యాపించినవి. ప్రతిగృహమునను వీటి ప్రతిగృహములు విననగును. వారి గానామృతమును తనివివీర గ్రోలనివారు లేరు.

కాని ౧౮ వ శతాబ్దమున నిగమనాయకుని తరమువాడు, రాయలచే నియమింపబడినవాడు నగు మధురరాజు విజయరంగచోక్కనాథుని ఆస్థానమున దక్షిణాపథము పరిపూర్ణవికాసము నొందెను. చోక్కనాథుని తండ్రి విశ్వనాథనాయకుడు ఉత్తరదేశముల నుండి పండిత బృందములను తెచ్చి వారికి భూదానము లొసగి వారిని దక్షిణముననే స్థిరవాస మేర్పరచుకొను నట్లు చేసెను. విశ్వనాథుని మూర్ఖత్వపులములు ఆతని కొడుకు చోక్కనాథుని కాలమున పరిపక్వము నొందెను. పెక్కుగ్రంథములను రచించి దక్షిణసాహిత్యోగ్యమునకు పుష్టినిొసగిన కవులలో సముఖము వెంకటకృష్ణపునాయకుడు ప్రథముడు. ఇతనిచే వ్రాయబడిన “శైమిభారతము” వాటి దక్షిణాపథశ్రేష్ఠరచనకు తార్కాణము. అహల్యాపరిక్రందనము, సారంగధర చరిత్ర, గాధికాసాంత్వనము—ఇతని ఇతరరచనలు. ఇతని రచనలు శృంగారప్రధానములు. శేషం వెంకటవతి ‘తారాళకంఠము’కుచ అట్టితెగలు చెందినదే. ఈ కాలమున కొన్ని మరలవిషయగ్రంథములును వెలువడినవి. శ్యామకవి రామాయణమును వచనమున వ్రాసెను. కుపాచల అనంతరాజు విష్ణుపురాణము, భగవద్గీత రచించెను. సుమతి రామభద్రవి చోలూర్మయచోర్మయమున, వెలగపూడిశృంగకవి వేదాంతసారమును వ్రాసిరి.

పుదుచ్చోరులో క్రీ. శ. ౧౭౬౭-౮౯ మధ్య శ్రీరాజు రాఘవకవింశమన్ అసర్వమున కొన్ని శబ్ద

రత్నాకరములు, పక్ష్యమంజరలు ప్రాదీకరింపబడినవి, నుదురుపాటి వెంకటసారాయుడి భాషావర్ణము పేర్కొన దగినది. అతని కొడుకు 'ద్విల్వజీను'కారుడు.

క్రీ. శ. ౧౬౫౦, ౧౭౦౦ సం.ల మధ్య పీఠ రాజుచే రచింపబడిన ప్రథమగద్యకావ్య మగు భారత ము, మైనూరు నృపుని మంత్రి సంజరాణురవిరచితమగు లింగపురాణము, హోలాస్య గూహాత్మ్యము దక్షిణసాహిత్యము మైసూరువలన పొందిన సహాయము.

ఈ కాలమునందలి సారస్వతమున పరిశీలించినచో మనకు కొన్ని ప్రత్యేకాంశములు గోచరమగును. గద్య రచనలను పాతకలోకమునకు అందజేయుటచే దక్షిణాపథము ప్రకంసాపాత్రమైనది. పురాణముగమున నన్నయరిక్కినలు కథను క్లుప్తపరుచుటకు, చదువరుల కొకింత విరామ మొసగుటకు మాత్రమే వచనముపై ఆధారపడిడివారు. కాని వారి ననుసరించినవారు చాల మంది అన్నితావులందు క్లేషయునుకొని అలంకారములను జోప్పించి, వచనము వ్రాయసాగిరి. ఇంతకన్న రచన పూర్తిగ గద్యమైయున్న బాగుండునని దక్షిణాపథము గుర్తించుటచే అది వాసికకై నది.

ఉత్తర పథముయొక్క రచనలన్నియు చంపూ పదధినే ఆవలించినవి. "పద్యములు అల్లగలిగినవాడే కవిగాని గద్యము వ్రాసేడివాడు కా"దని నాటి అభిప్రాయ మనటకు కవిబ్రహ్మనిర్యచనోత్తర రామాయణమే నిదర్శనము. సంస్కృతమున దండి 'దశకుమారచరిత్ర' వచనమున వ్రాసెను. ఆ గ్రంథమున కేతన వచనమందే తెనిగింపక చంపూపదధిని అవలంబించుట మరియొక ఉదాహరణము. ప్రబంధకవితాలక ఎట్టి వాతావరణమున చిగిర్చి పుట్టించునే అంద్ర కవిత్వాపితామహుడు రాయలకు తెల్పియున్నాడుగదా.

"నిరుపహతిస్థలంబు రమ

జీప్రియదూరిక తెచ్చియిచ్చు క

పురవిడె మాతృ కింపయిన

భోజన మయ్యెలలమంచ మొప్పు త

పురయు రసజ్ఞ బాహు తెలి

యంగల లేఖకపాత్రోత్తముల్

దొంగినగాక, యూరక కృశి,

ఈర్ష రదియింపుమనంగ కక్కమే?"

తల్లికొట యుద్ధానంతరము అంతట అశాంతి నెలకొనెను. కవులకు కావలసిన విశ్రాంతి, విరామము లేకపోయెను. అయినను నాగరికత నెఱవకుండుటకై రచయితలు వచనరచన సాగించిరి.

ఉత్తరాపథము నాటకరచన కెట్టి ప్రోత్సాహము నీయలేదు. సంస్కృతమున కాళివాసుని నాటకము ననుసరించిన పినవీభగ్గుని రచన కావ్యపదధినే సాగినది. ఉత్తరాపథకవులకుగాని, నాటి బోచులకుగాని, నాటి ప్రజకుగాని నాటకమున అభిలాష ఎక్కువగ నుండలేదు తెలియుచున్నది. వారికి దృశ్య ప్రబంధములకన్న శ్రవ్యప్రబంధములపై అభిరుచిగలిగి యుండనోవును. వారు నాటకరచనను సగౌరవముగ చూచియుండకమాకాదు. కాని దక్షిణాపథకవులు నాటకమునకుగల ప్రయోజనమును బాగుగా గుర్తించిరి.

మతసంబంధరచనలు కొన్నితప్ప తక్కిన ఉత్తర దక్షిణ సాహిత్యరచన లన్నియు వివాహసంబంధమైనవే. నూటికి తొంభైపు ప్రకములు పరిణామమును గురించి వ్రాయబడిన కనుట సత్యమునకు దూరముకాదు. వివాహకే కథకు కీలుగ నుండెను. స్త్రీ పురుషుల ఆన్యోన్యార్థగ్రయందలి మర్యాద కవిర్వచింపయ్యె మై యున్నది. కాని కవితాదృష్టి ఒక కాలముయొక్క నాగరికతను నూచింపకమానదు పురాణయుగకవులు ఈ సందర్భమున అతిసునిశితముగను, ఆముష్మికార్థము నెఱిగియు వ్రాసియుండిరి. నాయకుడు అరాంగిని రణరంగమునకాని, పరాక్రమపోయియుకాని గెల్చి పొందెడివాడు. కావ్యయుగకవులు ఈ ఆదర్శముకకు చాల కొంతబడిరి. వారు శృంగారరసమునకే మితి మీరిన ప్రాముఖ్య మిచ్చిరి. శారీరికార్థ గ్రయన విధుల ముగ వర్ణించి చదువరులకు వెగటుగల్గించిరి.

ఈ సందర్భమున కొందరు విమర్శకులు ఉత్తర దక్షిణ సాహిత్యరచనలకు గల భేదమును నిరూపించుచు ఈ క్రిందివిధముగ అభిప్రాయపడుచున్నారు: "దక్షిణాపథము నీతినియనుములను పూర్తిగ ల్గించినది. అది దుర్మితిని ప్రోత్సహించినది; ఉత్తరాపథమున స్త్రీ పురుషుల ఆన్యోన్యార్థగ్రయ వివాహాంతిముగ నుండెడిది

కాని దక్షిణాపహిత్యరచయితలు వివాహమునకన్న పాతివ్రత్యభంగమునే కథావస్తువుగా వ్రాసినది. నాటి రచనలైన సారంగధర, తావా?కాంము ఇత్యాదులు నాటి కవులు దుర్మితి నే మతముగ ప్రచురించినట్ల విషయమును బలపరుచుచున్నవి."

వీరి వాదము ధరియింప తోచుటలేదు. కథ వివాహోత్సవమున సరే, కాకపోయినను సరే, కవులు పచ్చి శృంగారమును విరిచి, చదువరులకు అసహ్యమొనర్చి రచుట నిర్దిష్టవాదాంశము. శ్రాత్ర రావధి కవులు వివాహోత్సవముల నాటకములను చాలకావలయు గ్రహించియుండుటచే దక్షిణాపహిత్య క్రాత్ర ఇతివృత్తములను పాకలోకమునకు అందజేయుచున్నట్లని పురాణములనుండి ఇట్టి కథలను వ్రాసిన యుండవచ్చును. అంతమాత్రమున వారు దుర్మితిని ప్రోత్సహించి రచనానుట పొరబాటు. వివాహోత్సవములకు కథలు సుమనసులకు నీతిని ప్రోత్సహించుచున్నవి. 'సారంగధర' చూచినంతమాత్రమున ఎవరును చెప్పినోక తొక్కరు సరిగదా, నిర్బంధ వివాహముల వలన గల్గెడు నెఱుపు అందరికిని ప్రస్తుతు మొనర్చుచున్నది. ప్రాతి మిద్ధియునే శ్రాత్ర సీచాలలో నింపుట కన్న శ్రాత్ర మిద్ధియు పాపముల కీడగా నను సగుడ్డ క్కమే ఇట్టి రచనలకు కారణ మనకొనట యుక్తముగ నుండదు.

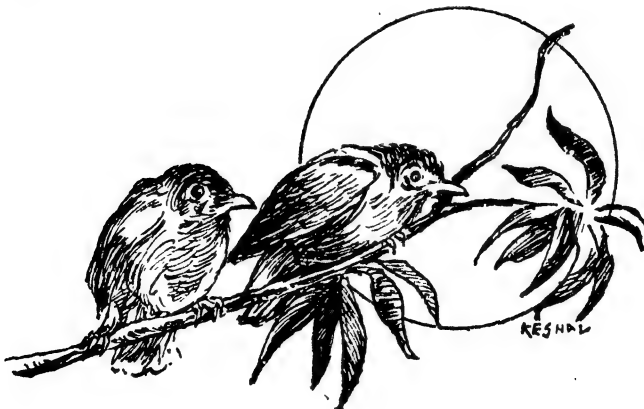
కనుక కథ చెబుటను కవిప్రతిభ దానిని ముంచిక మాన్పగలదని మనము గ్రహింపవలెను.

పాశ్చాత్య వాఙ్మయమున 18వ శతాబ్దం కాలమున, అనగా Restoration Period లో రచయితలు పాతివ్రత్యభంగము, పాతివ్రత్య దూషణ కథావస్తువుగా వ్రాసినది తమ రచనలలో బూతువ్రాసి, సంఘమున దుర్మితిని ఒక మతముగ ప్రచారముచేసి రచుట యుక్తము. కాని షేక్స్పియరు తన 'Rape of Lucrece' అను పద్యకావ్యముందు పాతివ్రత్యభంగమే ఇతివృత్తముగా వ్రాసి ఇట్టి ప్రచారము చేసిననుట న్యాయము కాదు; వీలన, రచనావిధానముందు చక్కని నీతులను మనకు బోధించి తన అసమాన ప్రతిభను ప్రదర్శించెను. కథావస్తువు ఇందుమించు ఒకే రకమునకు చెందినదైనను రచనావిధానముందు హస్తీయకాంతరమున్నది.

"కాకః కృష్ణః, పికః కృష్ణః
కో భేదః పికకాకయోః!
వసంతకాలే సంప్రాప్తే
కాకః కాకః; పికః పికః"

షేక్స్పియరు రచనకు, Restoration Period రచనలకు గల భేదము పికకాకముల భేదమే. షేక్స్పియరుపద్యకావ్యమునంటి నే దక్షిణాపహిత్య రచనలు. అందుచే దక్షిణాపహిత్య గుర్మితిప్రచారమునకు ఒకేట్టి రచుట అసమంజసము.

విమర్శకుడైనవాడు కేవలము చెడురచనలను వర్ణించి, నీతిబోధకమున రచనలను మాత్రమే గ్రహింపవలెను. ఈ సందర్భముననే విమర్శకుని శేర్షు జ్యోతిక ముగ్గురు.

సౌందర్యమీమాంస

= శ్రీ పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి =

సౌందర్యశబ్దము కావ్యలోకములోనే కాక వాగ్దేశికాదులకాదు ప్రధానము. శిల్పమును గాని, చిత్రమునుగాని, నృత్యమునుగాని, కావ్యమునుగాని, నాటకమునుగాని ఆస్వాదించు సందర్భమున తత్త్వద్వయములు సౌందర్యముగా ఉన్నవనుట సర్వజన సామాన్యము. శక్తివలన చూచినప్పుడుమాత్రం వారు సౌందర్యముగా నున్నారని, లేక ఆసమ్యముగా నున్నారని అనటమాత్రం పరిపాటి. ప్రతివ్యక్తిదృష్టిలోను ఒక సౌందర్యవస్తువు సౌందర్యముగానే కనిపించుచున్నది. శక్తిభేదముచేత సౌందర్యప్రతీతిలో సమాంతరము ఈవ్యక్తిభేదము కనిపించవచ్చును. అంతేకాని సౌందర్యవస్తువసమ్యముగాను, ఏకాగ్రమయము సౌందర్యముగాను భాసించుటలేదు. అనగా సౌందర్యము ఆత్మాశ్రయముగాక వస్తువైతమునట్లు జరులందరు అంగీకరించుచున్నారు. విషయనిత్యమైన సౌందర్యము (Beauty as objective) ఆత్మగృహీత్యురము అనుభూతమగుచున్నది (Subjective Experience). కాని శృంగారము ఆత్మనిత్యము, ఆత్మాశ్రయము (Subjective) నైవిషయముతో తాదాత్మ్యమునుగాని, అనన్యత్వమునుగాని (Unity, Synthesis) పొందుచున్నది. ఇంతవరకు అందరు ఈ విషయమును అంగీకరించకపోరు.

౨

కాని, సౌందర్యమనగా నేమి? అను ప్రశ్నకు జవాబు దొంతుట దుర్లభము. సౌందర్యహామంసకు బయలుదేరదగిన, సౌందర్యోపాసకులగు మహాకవులే విషయము సౌందర్యమును తెలిపిరిని నాలోచించవలెను. అభినవగుప్తు డినిట్లు మహాకవి కాలిదాసు 'కవిగులచక్రవర్తి', 'భగవదనుగ్రహపవిత్రవాక్కు' గలవాడు. కావున కాలిదాసుకవిత్వంలో కాలోకనముతో అస్పృహదులు 'ఉపాషితోచనములతో, నిమేషాలపవక్తుపంక్తులతో' కవితా మధువును త్రాచి నేత్రనిర్వాణ మందగలరు.

కుమారసంభవములో నిత్యవృత్తము సౌందర్యోపాసన. పార్వతి సౌందర్యమూర్తి; యౌవనమును ధరించుచున్న మేనకకు అంగుళుత్రిగా జన్మించినది. మహాకవి ప్రథమస్వర్గలో నామెచిత్రమును చూప నిశ్చయించుచు—

"ఉన్మీలితం తూలికయేవ చిత్రం
సూర్యాంశుభి ర్నిన్న మివారవిందమ్,
బభూవ తస్యా శృంగరప్రశోభి
వపు ర్విభక్తం నవయాచినేన " (౧-౩౭)

అనినాడు. ఈ శ్లోకమును సౌందర్యదర్శన చేసిన ఋషిమూల్రమే వచింపగలడు. సౌందర్య మిహంస కిది మూల మంగ్రము. ఇంద్రవజ్రోపేంద్ర వజ్రా సంతతితమైన ఈ శ్లోకమును ఏకాదశాక్షురియగు త్రిపుష్పంకోజ మనవగుచు, ఏకాదశాక్షులున్నారట! ఈమని సౌందర్యోపాసన ఇతివృత్తమేమి! ఈమడు—

"స్వయంవిధాతా తపసః ఫలవాం
కేనాపి కామేన తపశ్చచార " (౧-౪౭)

తపస్సులకు ఫలమొసగువాడు శివుడు. అట్టి శివుడుమాత్రం ఏవో కోరికతో తపస్సు చేయుచున్నాడట! సౌందర్యప్రతీతి నరించి తపస్సు చేయుచున్నవాడు శివుడు. ఈ ప్రతీతికి తపస్సు ఉభయనిష్ఠము కావలెను. పావ్యుని తపస్సుచేసినది. శివుడు బ్రహ్మమునుమైన తేజస్సుచే జ్వలించుచున్న (౧-౩౦) నైషికసుందరుడు (౧-౬౭). మాగ్గమగ్గములో అడ్డముగా వచ్చిన పర్యతమును చూచి ఆకలితమైన నదివలె, వైలాధిరాజతనయయగు పార్వతిమాత్రం శివుని జూచి ముందుకు పోలేక, అచటనే నిలువలేక పోయినదట (౧-౮౫)! అప్పుడా 'అవనతాంగి'ని చూచి 'నీతపస్సులచే క్షేమిదైన నీదాసుడ'నని చంద్రమాలిరాగాభివ్యక్తిని, భక్తిభావమును కన్పరచినాడు (౧-౮౬). అనగా పావ్యుని ఆధ్యాత్మికశక్తి సమున్మీలితయై సౌందర్యమూర్తియైనది. శివుడు ఆత్మావలోకనముతో, నైషికసౌందర్యముతో, బ్రహ్మతేజస్సుతో "కాంతం,

శంక, సుందరం" అని అనుభూయమాను యనమన్నాడు. అట్టి పాఠ్యశాలిని మహాశివ సౌందర్యమూర్తిగా నిర్వచించు సందర్భములోనిది వై ఉదాహృతశ్లోకము.

3

చిత్రరపును వేయుట కుపయోగించు కూర్చికకు తూలిక అని శేరు. తూలికతో చిత్రమునకు రూప పోషణ కలుగుచున్నది. ఆ తూలికచే ఉన్నీలితైన చిత్రమువలె నున్నది పాఠ్యశాలి. అనగా రంజనద్రవ్యముచే నుద్ఘాతము, సముత్పన్నము నైనది చిత్రము. చిత్రము వదంశకము.

“రూపభేదాః ప్రమాణాని భావలావణ్యమౌజనమ్, సాదృశ్యం వర్ణకౌఠం ఇతి చిత్రం వదంశకమ్”

అని నాట్యశ్రియన కామసూత్ర వ్యాఖ్యానా వసరమున నిమగ్నంబుగా నన్నది. రూపము, ప్రమాణములు, భావమౌజన, లావణ్యమౌజన, సాదృశ్యము, శేఖ అననది చిత్రమున నివేశితములు.

రూపవిషయదన యననరకు చిత్రము కళాప్రప్త యొక్క భావవీణలో నున్నది. కూర్చిక చిత్రమును క్రొత్తగా వీక్షించినప్పుడు శదు. తత్వలూప్యము భావ సేవము, ఆత్మసేవము నైన సౌందర్యమును కేలము అభివ్యక్తియుచేయునది శేలక. ఆత్మసేవము, ఆత్మసేవము (Subjective) గా నున్న భావమునకు బాహ్యజగ స్థులో వీతి (Objective Existence) పొంగుటకు కావలసిన పరిణామము నొసననది తూలిక. అనగా చిత్రమునకు తూలిక నిమిత్త కారణ మగుచున్నది. ఆత్మసేవ మైన భావమును కలిగియున్న కళాప్రప్త ఉపాదాన కారణము. ఈ కర్మకారణమునకు సమాధి అత్యంత ముపసరము. మాలవీకను ప్రభువుమున చిత్రకరగా అగ్ని ప్రియుడు దర్శించి, తర్వాత మాలవీకను జూచి, చిత్రము కన్న మూర్త్యుడే సుందరతముగా నున్నదని భావించు సందర్భమున—

“చిత్రకరాగ్నా మస్యాం

కాంతివిసంవాదశంకి మే హృదయుమ్,

సంప్రతి శిఖిలసమాధిం

మశ్యే యేషేయ మాలిభితా” (౨-౨)

అనినాడు. చిత్రము కాంతివిసంవాదము, అనగా మూర్త్యులూని శోభన, సౌందర్యమును తీసికొనిరాలేక పోయిన దని భావము. చిత్రకారనకు సమాధిసమైన శ్థిత ప్రజ్ఞత్వము లేకపోవుటచే, శిఖిలసమాధిలో భావించి

రూపవిషయదనకు ప్రస్థిగుడైనాడు గనుకనే మూర్త్యుకను చిత్రము మారలేకపోయినది. శాకుంతలములోని—

“యద్యత్సాగు న చిత్రే న్యాయే

క్రియతే తత్త దన్యథా

తథాపి తస్య లావణ్యం

శేఖయా కించిదనితమ్”

(౬-౧౪)

అను శ్లోకమునకు చిత్రరపున సాగువుగా మూర్త్యుక అనప్రవిష్టము గానిదో, పునఃపున రుత్కర్త మానమైన, లావణ్యము స్వల్పముగానైనను శేఖాన్వితము కాగలదని సంప్రదాయబద్ధము. బాహ్యజగ స్థులో సుందరములుకాని వస్తువులంపహితము కళావిశ్వమున సౌందర్యముగా నుగ్రించినలవు. అనగా కళాప్రపంచముననే సౌందర్యమున్నది కాని అన్యత్ర లేదు. శృంగా రాదినములుకూడ లోకమునగాక కావ్యముననే కలవు—“సర్వావగ్రాహకంహి శాస్త్ర మితి న్యాయా జ్ఞేన నాట్యదిన రసా న లోక ఇన్ద్రియః. కావ్యంచ నాట్యమేవ” (అభినవభారతీ, శీతీ ౨౯౨) అని అభి నవగుప్తు చెనినాడు.

విసప్పటికిని శకుంతిలా లావణ్యము సమగ్రముగా చిత్రమున భాగించుట లేదని గువ్యంతుని అనుభూతి. దీనికి కారణము భావశక్తియులైన జునాంతర సాహృద్యములతో పర్యవసృతత నందిన గువ్యంతుని శిఖిలసమాధి (౫-౨). అందుచే భావమౌజన (Matter) సక్రమముగా నన్నను లావణ్యమౌజన (Form) సరిగా లేదు. అనగా చిత్రమున భావ లావణ్యములు (Matter and Form) ఏకానసంధానాత్మకములు కావలెను. కాని శకుంతిలా చిత్రమున విమామక పినినట్లు “మధు రావసానదర్శనీయ భావావప్రవేశః”—“ఏకానసంధానాత్మకముగా లేకపోవుటచే చిత్రమును మృగతృప్తి కకు, మూర్త్యుకను నశి పోన్పినాడు (౬-౧౬). కావ్య లోకములో రమ్యత భావలావణ్యములు ఏకమూర్తిత్వ నిష్టము. కావ్యవిహితకేళున రమ్యత లేదు. కావుననే “శాస్త్రసూత్రేన యో రమ్యో స రమ్యా నన్య ఏవహి” అని శుక్రనీతిసారముకూడ (౪-౪-౧౦౪) చెప్ప వున్నది.

౪

ఏనంబిష్టమైన భావలావణ్యమౌజన తూలికచే నున్నీలిత మగును. తాదృశఉన్నీలనముగా పాఠ్యశాలి భావనచేసిన కాలిదాసున కీయుపమానము రుచికరముగా లేకపోవుటచే “సూర్యాంశుభి ర్నిన్న వివారవింద

అను ద్వివీర్యాపమ చెప్పబడినది. అనగా ప్రథమోప మలో కొంత న్యూనత గలదు. చిత్రగతసాందర్యము కవిభావనాసమున్మీలితమైన దగుటచే వస్తులంత్ర (Objective) మైనత, మనోవృత్తి (Subjective) చే నావృతమగుచున్నది. అనగా అమర్త్యమైన సాందర్య మునకు మర్త్యస్వరూపనికీరాదు. కావుననే—

“మనోరమం యోవన ముద్యసంతాన్య
గర్వోఽభవ ద్దృగధరాజపత్నీస్” (౧-౧౯)

అని మనకాగర్వోత్పత్తిప్రసంగమున మహాకవి పలికినాడు. మనోరమమైన యోవనములో గర్వము కలిగి నది. మనోరమమైన సాందర్యము మర్త్యస్వరూప చే ఊత నందుచున్నది. సాందర్యము సర్వదా వస్తు నిమగ్న, వస్తులంత్రముమాత్రమే కావలెను. అప్పుడే ఆపరిచ్ఛిన్నము, అతాకికము వైన ప్రేమ, అనందము కలుగగలవు.

ఈ సందర్భమున కీట్స్ అను నాంగ్లకవి వ్రాసిన ‘Ode on a Grecian Urn’ అను పద్యము పరిశీలనా ర్హము. ప్రాచీనగ్రీకునేతీయులు మరణించినవారి ఆస్తుల నొక పెద్దపాత్రలో దాచెడివారు. ఆ పాత్రపై కలరిక ముల చిత్రము లుండెడివి. కీట్స్ చూచిన పాత్రపై నొక ఉద్యానవనము కలదు. ఆ వనవిహారముచేయుచున్న వారిలో నొక ప్రియుడు, అతని క్రియురాలు కలర, తన ప్రియురాలి కత్తింతసమీపములోనండి కిందిన్నమిత గాఢుడై ముద్దుపెట్టుకొనవోవుచున్నట్లున్నాడు. కాని, అతడు ముద్దుపెట్టుకొనడు, ముద్దుపెట్టుకొనలేడు కూడాను. ఆ సందర్భమున—

“Bold lover, never, never canst thou kiss.
Though winning near the goal yet, do
not grieve;
She cannot fade, though thou hast
not thy bliss.
For ever wilt thou love, and she be fair!”

అని పలికినాడు. “అత్యంతసమీపమైన ప్రేమోద్యమమును చూపగలిగినను, ముద్దుగొనలేడు. తావస్థాతీయమన భిన్నుడు కూడాదు. మర్త్యస్వరూప లేనంతవరకు సాందర్యము ఊటించదు. శృంగారాను భూతితో సాందర్యము వక్షునివశ్యమును విడచి, పరి చ్ఛిన్నము, భౌతికము కాగలదు. కావున నాభివ్యక్తినే ఆత డున్న కార్యరముగా నతడు ప్రేమించగలడు; కార్యరముగా నామె సుందరముగా నుండగలదు” అని

కవిభావము. కావుననే కాకుంథలమున కృతీయాం కాంతమునగౌరవీ అగమనముచే వారికుడైన దువ్యంతు డేకాంతమున—

“ముహు రంగులీసంవృతాఙ్గోమం
ప్రతిషేధాత్మక విక్రవాశ్చిరముమ్,
ముఖ మంసవివర్తి పశ్యమాత్మ్యః
కథమ ప్రియమితి న మంబితంతు” (3-౨౨)

అనినాడు. “మాటిమాటికీ వేలితో పెదవిని కప్పకొని, నిషేధించుచుంటున్న అస్ఫుటముగా మచ్చ రించుటచే వ్యాద్యమై, పుంకపరావర్తనలమైన ముఖ మును ప్రయత్నపూర్వకముగా త్రిప్పియుకూడ చూద్దివ లేకపోయానాడు”. అనగా నమంబితమైన శరంకిల కేవలసాందర్యమూర్తి. కాగా సాందర్యమున మర్త్య స్వరూప (Subjective transformation) పనికిరాదు. చిత్రగతసాందర్యమున నిది కనబడుటచే, ద్వివీర్యాపమ మహాకవిచే ప్రయుక్తమైనది.

సుగర్వకరణముల స్వరూపే పద్మము వికసించు చున్నది. పద్మమునకు మానవస్వరూపే కదు. రవికిరణ జనిత ఉష్ణమే సాందర్యభిక్తికేహతుక మగు చున్నది. అనగా సాందర్యము జగన్నిమము. అంతేకాని ఆత్మనిమము కాదు. రవికిరణములు పద్మమునకు తేని సాందర్యమును తీసుకొనినచుట్ట లేదు. పద్మమున సాందర్య మావరకే అంతర్లీనమైయున్నది. తదభిక్తికి నూన్యకరణములు నిమిత్తము లగుచున్నవి. కావున భిన్న శబ్దమునకు “ఆవృతమై ఆచ్ఛాదితమై యున్న సాంద ర్యము అభివ్యక్తికమగుచున్నది” అను అర్థము చెప్పకొన వలెను. పాన్వృతసాందర్యము యోగనోదయమున ఆభి వ్యక్తికమైనది. పాన్వృతి సాందర్యమూర్తియైనను తూలి కచే రూపాన్వీలన మగునట్లు, తేజస్సుచే రూపాభివ్యక్తి యగునట్లు, యోగవనముచే సాందర్య మభివ్యక్తింబితమైనది.

౫

అటువంటి పాన్వృతిని “చతుర్రశోభి వపుః” అని తర్వాత నిర్దేశించినాడు. చతుర్రశ్ర మనగా నలుచదుర మురి అర్థము. సాందర్యము చతుర్రశ్రమనైన నలుచదుర ముగా రూపమున్నదని భావించువారు. “అన్యూనాని రిక్త”మని మల్లి నాగుని వ్యాఖ్య. అనగా ఎక్కువరకెక్కు వలుకేని అత్యవనిర్భావము, ఇది పరిగ్రాహ్యము కాదు.

సుందరవస్తువులో భిన్నావయవములు (parts) ఉండవలెవచ్చు. ఒక్కొక్క అవయవము విశిష్ట రూప యుగమైనను, నానాభ్యము సాందర్యగతువులూ ఏక

త్వము నందవలెను. సౌందర్యము భిన్నావయవముల సముదాయము కాదు. మేఘదూరలో—

“తస్యే కామా శిఖరిదశా పక్షబింబాధోష్ఠీ
మధ్యే యమా చక్రమరిణీక్రేక్షణా నిమ్ననాధిః,
క్రోడీభారా దలగమన్తా ప్తకనన్తా ప్రవాభ్యాం
యా తత్ర స్యా ద్యువతిపదయే ద్రష్టు రాద్యోర
ధాతుః” (౨-౨౧)

అని యక్షుడు తన భార్యను విలించుచు సుందరావయవముల నన్నిటిని ఏకత్ర సమావేశ పరచినాడు. భిన్నావయవయోజనలో నతినికి సౌందర్యప్రతీతి కలుగలేదు గనకనే, ఆమె బ్రహ్మయొక్క ముట్టముదటి సృష్టి యని హృదయును సమాధానపరచుకొనినాడు. కావుననే తన్విత “సా సన్న్యస్తాభ్యం మబూషేళం ధారయంతీ” (౨-౩౨) అని ఆమెనుగించి పలికినాడు. ఆమె ఆభరణరహిత యైనన, సౌందర్యమును గర్వించుచున్నదట! కాని ఈ సౌందర్యము విశేషణము కాజాలదు. సౌందర్య మెల్లప్పుడు విశేష్యము. అనగా తదితరకన్యసంచయమునకు సౌందర్య పర్యవసాయత్వ ముండవలెను.

“సర్వోపమాద్రవ్య సమచ్ఛయేన
యథాప్రవేశం వినివేశితేన
సా నిర్మితా పిక్వంశా ప్రయత్నా
క్షణ సౌందర్యదీప్తిక్షయః” (౧-౪౯)

అని పాద్యుని కర్పించుచో కాళిదాసు సౌందర్యము భిన్నావయవముని భావించినట్లు కన్పడినన, సౌందర్య మేకమనియు, వస్తుతంత్ర (Objective) మనియు చొక్క చెప్పచున్నాడు.

సౌందర్యము వస్తుతంత్ర మనినచో భిన్నావయవములు (parts) ఏకసౌందర్యనాత్రముచే (Principle of the Whole) అనన్యతములై, తత్సౌందర్యమాజించుపరిణామమునకునుగుచున్నవి. అంతర్యామి (Immanent), బహిర్యామి (Transcendent) యైన సౌందర్యము క్షిన్నత్వములో నల నానాత్వమును నశింపజేసి వాటికి ఏమగ్నిసౌందర్యమున అన్యత్యమును తెచ్చుచున్నది. కావుననే సౌందర్యము అలంకారనిష్ఠము కాదు. “కేమిహ మధురా తాం మంజీరం నాకృతీనాం” (౧-౧౭) అని శకుంతలను కర్ణించినాడు. అలంకరణములకే శోభ నాపాదించునది సౌందర్యము. అందు నలననే—

“అభరణ స్యాభరణం
ప్రసాధనవిధేః ప్రసాధనవిశేషః,
ఉపమానస్యాపి సతే
ప్రత్యక్షపమానం కళు ప్రసాధ్యః” (౨-౩)

అని ఉత్పలని నిర్వచించినాడు. ఉత్పలః స్యర్థము నకే అలంకారమని రంభ యన్నది. వేదాభ్యాస జడులు, తాపసులు ఆమెను సృష్టిచేయలేరు. ఆమె కేవలము కళాసృష్టి (౧-౧౦). ఆమెరూప ముద్వితీయము. ఆమె దర్శనముచే బాహ్యంతరాత్మ ప్రసన్నమగుచున్నదని పురుషులకు ఉపమానమైనాడు. అనగా సౌందర్యము ఆవ్యాఖ్యితత్వము (Spiritual Reality).

కావున శకుంతలయొక్క అవ్యాజమనోహరమైన కళుస్స కుశాంతదుర్లభము. మర్త్యస్వర్గ లేక పోవుటచే “అనాస్థూతం పుష్క”మృగు శ్లోకమున (౨-౧౦) ఆమెసౌందర్యము అనాస్థూతము, అనా విధము, అఖంపము నని పలుకుచు వస్తుతంత్రత్వమున, అమర్త్యత్వమును ప్రతిపాదించినాడు. అనగా ఆమె మర్త్యస్త్రి కాదు. ప్రభాతరశ్మయైన త్యోతి ధూమి నంది ఉదయించుకొన్న, ఆమె మర్త్యాంగన కాదు (౧-౨౧). ఆమె “స్త్రీరత్న సృష్టి రహరా” (౨-౯). ఇందుమతి విధాతృవిధానమునగుడ నతిశయించినదని గళువంశమున చెప్పినాడు (౬-౧౧). విధాతయొక్క లలితమైన సృష్టియట (౬-౩౭) ! అనగా లలితాత్యక్తమైన కళాప్రపంచమునకు చెందినది సౌందర్యము. అనగా సౌందర్యసృష్టికి లలితమైన, విజ్ఞానయుతమైన యోజన అవసరము.

“అవ్యాజసుందరీం తాం
విజ్ఞానేన లలితేన యోజయతా
పరీకిర్తో విధాతా
బాణః కామస్య వివక్షిణః” (౨-౧౩)

అని అగ్నిమిత్రు డనినాడు. లలితమై విజ్ఞానవంతమైన యోజన (Contemplative and Penetrative Imagination) కలన సౌందర్యాభివ్యక్తి కలుగన. ఈ సౌందర్య ముద్వితీయము, ఏకము. దీనిలో భావలక్షణముల కేకానుసంధానత్వ ముండును. ఈ ఏకానుసంధానముగా Symmetry, Harmony, Proportion అనునవి భావచైతన్యస్థైర్యమున రూపావివక్షుని హేతుకము లగుచున్నవి. ఏతదావివక్షుని ‘చతురస్ర’ శిఖావ్యము కనకనే మహా కవిచే

ప్రయుక్తమైనది. అనగా చతురస్రశబ్దము సాందర్యాభివ్యక్తిని సూచించున రూపపరము, లాభాన్వయపరము.

పార్వతీయొక్క శరీరము ఆమెసాందర్యాభివ్యక్తికి యోగ్యమైన రూపము నొసగునది. కనుకనే ఆమెశరీరము చతురస్రత్వమును శోభింపజేయునది, అనగా చతురస్రత్వమునకు యోగ్యమైనది. 'చతురస్రశోభి'యనగా 'అంగసౌష్ఠ్యము కాదు'. చతురస్రత్వమును శోభింపజేయు శరీరమున భావలాభాన్వయాల కేవానసంధానత్వ ముండుటచే ఆర్యవృత్త స్థానమైన సాందర్యభావన, వస్తులంత్రనిష్ఠమైన సాందర్యమోజన, పార్వతిలో లభింపజ్ఞానమోజనల పే నమననది ఆ లౌకిక, అధ్యాత్మిక సాందర్యాభివ్యక్తికి నిర్దేశకము లగుచున్నవి. కావుననే ఆమెశరీరము నవయోజనముచే విభక్తము!

సాందర్యము పార్వతికి క్రొత్తగావచ్చిన గుణ విశేషము కాదు. ఆమెలో నావరకే, పద్యగతసాందర్యమువలె, ఈ సాందర్యము అంతర్లీనమైయున్నది. యౌవనము తపభివ్యక్తికి నిమిత్తమౌతూ, ఈ సాందర్యము ఉన్మీలితము, భిన్నము నై, చివర కభివ్యంజితమైనది.

౬

"ఉన్మీలితం తూలికయేన చిత్రం" అను నీహ్నకమున మరికొంత విశేషమున్నది. సాందర్యప్రతితి త్రివస్థాత్మకము (Dialectical). ఈ అవస్థాత్రియమును "ఉన్మీలితం", "భిన్నం", "విభక్తం" అను శబ్దత్రయముచే మహాకవి నిర్దేశించినాడు. సాందర్యము ప్రవృత్తిరహితమై, కేవల నిస్సృత్యాత్మకమైన స్థావర పదార్థము కాదు. నిస్సృతిప్రవృత్తుల కతీతమై, లోకోత్తర ప్రవృత్త్యాత్మకమైనది సాందర్యము.

కవి భావనాసమన్వీలిత (Subjective Experience) నైన సాందర్యభావము (Beauty-in-itself, or Being) లో సమగ్రసాందర్యానుభూతి లేదు. దేశకాలపురుషాతీతమైన సాందర్యము దేశకాలానన్వితమైన పురుషుని ఆనుభూతిలో సమగ్రముగ ప్రవేశించలేదు. ఈ భావనలో కేవల సాందర్యభావన (Concept or notion of Beauty) మాత్రమే ఉన్నది. విషయానప్రేక్షమైన సాందర్యము సర్వ (Existent)మైనన, గగనకుసుమమంటిది (Abstract) కాగలదు. కావున సాందర్యప్రతితిలో రూపవర్ణ కేవల మున్మీలన. అనగా ఉన్మీలితశబ్దమునకు Being, Notion, Concept అననది అంగ

వర్యాయములు. ఈ అవస్థలో లౌకికవస్తువు అలౌకికముగా భాసించును.

అద్వితీయ-వస్థాద్వైతకము 'భిన్న' శబ్దము. కేవల భావనావాస్తవపారాధీనమైన సాందర్యము విషయానేత్యత్వము కాగానే భావనాస్థితిమైన ఏకత్వము నశించి, జగద్రూపానుగుణమైన నానాత్వము సాందర్యమునకు క్షిణించుచున్నది. దీనినే Negation, Differentiation అని అంగమున నంగురు. ఈ యర్థమున "భిన్న" శబ్దమును మహాకవి ప్రయోగించినాడు. నానాత్వముతో సాందర్యము పరిచ్ఛిన్నాత్మకమగుగాక, వస్తునిష్ఠ మగుచున్నది. అనగా అలౌకిక సాందర్యమియ్యనస్థలో లౌకికముగా భాసించుచున్నది (Beauty-for-itself).

కాని సాందర్యము నానాత్వము కాదు. కేవల వస్తులంత్రమును గాదు. వస్తునిష్ఠమై అద్వితీయమైన సాందర్యము ఆ త్యేంద్రియములచే అనధూతమైనపుడే పరిచ్ఛిన్నాత్మకమగుచు నివేశము మాయము కాగలదు. ఆ సమయముననే దేశకాలాద్యతీతమైన అనుభూతి రాగలదు. ఈయననుభూతిలో భావనాత్రితమైన లాభిత్వము, వస్తులంత్రమైన విజ్ఞానము కలవు. ఇంద్రియావరణమున ఆర్యతే లభితి రూపాద్వైతమైన తత్వజ్ఞానము ఆస్వాదంపబడుటయే సాందర్యప్రతితి. అనగా భావనయొక్క ఉన్మీలనము, వస్తులంత్రము యొక్క భిన్నత్వము అను రెంటికిని సమన్వయము కుదరగా, తస్మేశ్వనము పొందు పరిణామమే (Synthesis) సాందర్యము. కావున "విభక్త"మను శబ్దమునకు అంగమున Synthesis అని వ్యవహారము. విభక్తమనగా ఉన్మీలనమునకు, భిన్నత్వమునకు ఏకానసంధానశ్యము, అనవ్యవస్థము నాపాదించుట (Beauty-in-and-or-itself).

ఈ అవస్థాత్రియమున తూలికచే సున్మీలితమైన చిత్రమవలంబో నాత్మభావన (Subjective Mind) కలదు. నూర్వ్యక్తిరణజలచే భిన్నమై వికసించిన పద్మము వలె సుందరమనుటలో సాందర్యము వస్తులంత్ర మను భావన (Objective Mind) కలదు. నవయోజనముచే చతురస్రత్వమును శోభింపజేయు రూపనిష్ఠమైన విభక్తమైన దనుటలో సాందర్యాభివ్యంజన విషయానిష్ఠమై, అద్వితీయమై, 'భగ్న'వలెనైన చిత్" అను లభితి విజ్ఞానానుభూతి (Absolute Mind) కలదు. ఈ లభితివిజ్ఞానానుభూతియే సాందర్యము. ఆ సాందర్యమే పార్వతి.

2

ఈ సౌందర్యము ఆత్మోష్ణము కాదనుటకు
కేసులలోగ్నన చాలును. ద్వితీయాంకమున—

“అనామృతం పుష్పం

కిలయ మహానం కలరుహైః

అనావిధం రత్నం

మగు నవ మనాస్వాదితరసమ్,

అఖండం పుష్పానాం

ఫల మిదం తిన్దూప మనఘం

నవానీ భోక్తౌర్ను

క విషా సమపస్థానస్థి విధిః” (౨-౧౦)

అని దుష్కంఠుడు పలికినాడు. పుష్పమును
నాసన చూకబోయినను పుష్పగర్భాంతరము లేదన
కీలులేదు. ప్రసవసౌభ్యము నీరక్షింపక విరాజిల్లనది.
ఇది కేలభావనాత్మకము గాదు. విస్తృతతమైన
దనుటచే సౌభ్యము నుండరము. ప్రేక్షకుకన్నులచే నరుక
బడిన చిగురుటాకువంటిది కేసుల. కాళాగ్రములపై
ఆకుల మధ్య ఉన్నప్పుడే కిలయము నుండరముగా
భాసింపదు. అనగా ప్రకృతి కిలయములలోనే సౌంద
ర్యము ప్రకాశించును. కాగా ప్రకృతిలో సంతర్భా
మగా వర్ణించునది సౌందర్యము. మానవస్వరూప సౌందర్య
విచ్ఛేదకాక.

“త్వము శిలామధ్యమని అవినాభావ బంధము
కలిగియుండును. కిలయచి వేగుచేయుటచి రత్నము
వంటిది కేసులకు యుచు. పుష్ప సౌందర్యాభ్యంతరి
మానవస్వరూప నిషిద్ధముచున్నది. ఆస్వాదించుటచే
క్రొత్తమగు పుష్పగూఢ కేసులకు బోల్చబడింది. అనగా
సౌందర్యమున మనోన్యాయము కూడవు. అననభూతి
వస్తువును అనభినిరంజనని మనస్సు ప్రవర్తించును.
అనగా శృంగారాది సానభూతిలో దేశకాలావహిత
ప్రవృత్తియుండును. సౌందర్యావభూతిలో దేశకాలా
తీతప్రవృత్తియుండును. ఈ ఉపమలలో సౌందర్యము
ఇంద్రియముల నాక్రమించుకొని ఉండదని సగ్గీత
మనుచున్నది.

కాగా సౌందర్య మాధ్యాత్మికము, ఆపరిచ్ఛి
న్నము నైన సైతన్యము. పుణ్యముల ఫలము, అఖండము
ననిది సౌందర్యము. “అఖండ” కబ్బునకు “లూకం”
అని న్యాఖ్య చేసినారు. కాని, కల్పవృక్షమున సౌంద
ర్యతర శబ్దములు, భావములు సహితము సౌందర్యమును

విశేష్యమున పర్యవసితములు కావలెను. ఈ సౌందర్య
పర్యవసాయిక్యమే అఖండతద్భావము.

౩

అనగా సౌందర్యము నిహేమముమోజనచే నను
భూతియొగ్గము. శృంగారమున కామప్రవేశమున్నది.
అనగా శృంగారవిశేషలో కృత్రిక పరిచ్ఛిన్న జగత్తులోనే
అనభూతి. ఈ అనభూతి సహితము తత్త్వదేశకాలాను
గుణములైన మనోన్యాయలచే ప్రేరితముచున్నది. కాని
సౌందర్యము స్వేచ్ఛతో జగత్తు నధిష్ఠించి, జగత్ప్రవృ
త్తికి కారకముచున్నది. అనగా సౌందర్యము వస్తు
లింగతమే ఇంద్రియావస్థ బుధిబుధిని (Sensuous
Existence) కలిగియున్నప్పుటికిని, తదతీత మగు
చున్నది. అనగా సౌందర్యము మానసిక, ఆధ్యాత్మికాను
భూతుల నీమగలగవలెను.

ఈ సౌందర్యావగాహనకు మాత్రమే తత్త్వాన్వేష
యగ జరుగును. కాని సౌందర్యావభూతికి తత్త్వాన్వేష
సమర్థమైన విశ్లేషణమర్పణ ప్రవృత్తి (Critical
Analysis) అవసరము. కావున మధ్యాన్వేషమును
జూచి దుష్కంఠుడు “మయం తత్త్వాన్వేషేన నన్యకర!
హతాస్యం ఖలు కృత్” (౧-౨౦) అనినాడు. అనగా
ఈ అనభూతిలో వివిధ విభావానుభవాలు, స్థాయి
భావాలు మొదలగునవి ఉన్నన, జ్ఞానాకారమైన అసం
దానభూతియే కలుగుచున్నది. “అసంద రూపతా
సర్వసానాం” అని ఆభిసంభారతిలో (పుట ౨౮౩)
అభినవగుప్తుడు పుక్కిచు, “సర్వసానాం శాంతప్రాప్త
వినాస్యాదో న విమయేభ్యో విసరిస్ఫుత్యా” (పుట
౩౪౦) అన్నాడు. అనగా రసము లన్నిటిలోను శాం
తమే అవభూతమున మగుచున్నది. శాంత మనగా
తత్త్వజ్ఞానమే నిత్యభినవగుప్తుడు సర్వమును వదించినాడు.
ఈ విచ్ఛిన్నమైన శాంతమే సౌందర్యము. ఇది శాంతిగా సని
నట్లు “లలితవిజ్ఞానమోజన”. ఈ లలితవిజ్ఞానమోజనయే
శాంతము, సౌందర్యము. తజ్జన్యమే, కామోపహితమే,
ఆత్మాభిరమైన ప్రవృత్తి శృంగారము. ఈ భేద మత్యంత
తము ముఖ్యము. శాంతము సౌందర్యము. ఇదే సర్వము.
నిర్వికల్పకమైన రసమాత్రమూర్తి సౌందర్యము.

“అమృతా మిహ దేవానాం

శృంగారాదీక ప్రదర్శయేత్,

మధ్యేచ దేవదేవస్య

శాంతం రూపం ప్రకల్పయేత్.”

శ్రీ వి నే
కే ర్తా గ్య మై స
శ్చ త సం పద కు

కే ర్తా గ్య మై స
శ్చ త సం పద కు

MANUFACTURERS:
SRIVIS PERFUMERY WORKS.
S. VISWANADHAM & CO.,
44. BUNDER ST. G. T. MADRAS.

Mehta's...
**SUNDARI
ELIXIR**

గర్భాశయరోగాలకు

ప్రసిద్ధ బలవర్ధకౌషధము
పర్యవితై న బహిష్కృత చిక్కులకు
అనుపమ నివారిణి
సుప్రసిద్ధ భిక్షగృహలచే
ప్రశంసించబడినది.

K.S. MEHTA & CO., 250, CHINA BAZAAR,
M A D R A S.

లోకప్రసిద్ధిపొందిన
పి. వి. రాజన్
అండ్ కంపెనివారి.

శ్రేష్ఠమైన మదరాసు నశ్యం
R. S. సుగంధ ముక్కుపొడి.

అన్నిటిలో సాటిలేనిది.

ధర వివరములకు వ్రాయుడు.

రయారుచేయువారు :—

పి.వి.రాజన్ & కంపెని,

అక్కణం, Arkonam, N. A. Dt.

ఆయుర్వేద వైద్యనిలయం వారి

“లుకోరియా క్యూర్”

శ్రీల గర్భాశయ సంబంధమైన సమస్త
వ్యాధులను నివారించి ఆరోగ్యవతులనుగా
ఛేయుటలో సాటిలేని దివ్యోపధము.

90 మార్ల ప్యాకలు రు. 2-8-0.

ప్యాకింగు పోస్టల్ ఆదనము.

ఆయుర్వేద వైద్యనిలయం,

రామానాయుడుపేట, మచిలీపట్టణం.

భవానీ మెడికల్ ప్రోర్సు—రాజమండ్రి.

శివరాం అండ్ సన్సు—మచిలీపట్టణం,

అన్ని మంసుల హేఫులలో అమ్మబడుచున్నది.

లోధ ***

గర్భాశయరోగనివారిణి

ప్రతి వనితకు, గర్భకోశ సంబంధ
మైన వ్యాధులనుండి విముక్తి నొసగి
ఆనందం చేకూర్చుతుంది.

కేసరికుటీరం లిమిటెడ్. రాయపేట,
మద్రాస్.

నై బాప్ రాష్ట్రానికి, ఆంధ్రజిల్లాలకు,
రమిశాదుకు ఏకెంటు :

సీతారామ జనరల్ స్టోర్స్,
నీకందరాశాదు-బెజవాడ - మధుర.

వ గ రా లు

= శ్రీ గరికిపాటి కృష్ణమూర్తి =

అన్ని జంతువులూ కబ్బం చేసేవే. మనుష్యుడు చేసే కబ్బంలో ఒక విశేషం ఉన్నది. మనుష్యుడు మాట్లాడే జంతువు. 'వ్యక్తవాచామి' అని పాణిని ఒక సూత్రంలో ప్రయోగించాడు. వ్యక్తవాక్కు కలవాళ్లు ఎవరో అని ప్రశ్నవస్తే 'కోడి' అని ఒకాయన సమాధానం చెప్పవచ్చును. అది 'కుహాడ్' అని అగిఅగి, అందఅహ తెలిసీలాగున కూస్తుందిగనక. ఆకారాది వర్ణాత్మకమైన వాక్కు కలవాడే వ్యక్తవాక్కు. అది మనుష్యులకే ఉన్నది" అని పఠంజలి స్వసీధాంతం చెప్పకొనలసివచ్చింది. ఈ వాక్కుకు ఒక అర్థంకూడా ఉన్నది. మనస్సులో ఒక అర్థం గ్రహించి మనం దానిని తెలియజేయుటకు ఒక కబ్బం ప్రయోగిస్తున్నాము. ఈ కబ్బం అనేది ఒక ధ్వని. ఆకారాదివర్ణాత్మకమైన ఈ ధ్వని చెవికి తగులగానే శ్రోతకు ఒక అర్థస్ఫూర్తి కలుగుతున్నది. గోవు అనగానే సాన్నానాంశాల కడుదఖురచిహాదములు గల జంతువు అని బుద్ధికి గోచరిస్తుంది. అర్థసంప్రత్యయము కలుగజేస్తాను అనేగదా ప్రతిమనుష్యుడు కబ్బములను ప్రయోగించుట (అర్థాన్ సంప్రత్యాయయిష్యామి ఇతి కబ్ధాన్ ప్రయంత్రే)

పరధ్యానంగా ఉన్నప్పుడు ఎంత బిగ్గరగా అజిదివా విసపడదు. ఏదైనా ఒక ప్రత్యక్షం కావాలి అంటే ముందు ఆత్మమనస్సుతో సంయోగం పొందాలి అని నైయాయీకులు అంటారు. తరువాత మనస్సు ఇంద్రియంతో- శ్రవణేంద్రియంతోనో, త్వగింద్రియంతోనో- సంయోగం పొందాలట. ఇంద్రియం అర్థంతో కలిస్తే అప్పుడు ప్రత్యక్షం- కాబ్బప్రత్యక్షమో, త్వచ ప్రత్యక్షమో-కలుగుతుందట. పరధ్యానంగాఉన్నప్పుడు

ఆత్మమనస్సులు సంయోగించి ఇంద్రియద్వారమున సిద్ధముగా శేషకాబట్టి ప్రత్యక్షజ్ఞానం కలుగుటలేదు అని అంటారు. శేలుకాటు ఆమనస్సుని, ఆత్మని కిందకు దింపలేదా అని అడిగితే బాగా పరధ్యానంలో ఉంటే, పరాత్పరధ్యానంలో ఉంటే దింపలేదు అని సమాధానం చెప్తారు. మాట విసపడాలి అంటే ఇంతవని జరగాలి.

మాట్లాడాలి అంటే దానికి ఒక క్రమం చెప్పవచ్చును పాణినియశ్శిలో. మాట్లాడదలచినప్పుడు ఆత్మ బుద్ధిచేత అర్థములను గ్రహించి, మనస్సుని ప్రయోగిస్తుంది. ఆమనస్సు కాయాగ్నిని ప్రేరేపిస్తుంది. కాయాగ్నినుంచి మారుతం బయలుదేరుతుంది. ఈ మారుతము ఉరఃప్రదేశమునందు మంద్రస్వరమును కలుగజేస్తుంది. కంఠానికి వచ్చేటప్పటికి మధ్యమస్వరమై శిరస్సునకు ఎక్కి అక్కడ తారస్వరమై ఇంకా పైకి పోలేక నోటిలోకి వచ్చి వర్ణరూపంగా బయటపడుతుంది. మనం మాట్లాడుతున్నప్పుడు గాలిపీల్చటండా ఉండి నోటితో గాలిని విడిచిపెట్టి కబ్బం చేస్తూ ఉంటాము. బుద్ధిధార మారుతరూపం దాల్చి, వాగ్రూపంతో మనకు ప్రత్యక్షమౌతున్నది. బుద్ధికి వాక్కుకు అవివాభావసంబంధం కనబడుతూనే ఉన్నది. ప్రయోగముచేత అభివ్యతిరమై శ్రోశ్రోపలబ్ధమై బుద్ధిచే నిర్గ్రహింపబడినది కబ్బము. అది ఆకాశదేశమునకు సంబంధించిన దని పఠంజలి.

వాక్కు అనేది లేకపోతే ఆలోచన అనేదే ఉండదు అని ధర్మపురి అంటాడు.* వర్ణవైజ్ఞానికులు ఈ మాట ఒప్పుకోరు. మంచి ఆలోచన చెయ్యగలిగిన మూగవాళ్లు అనేకమంది ఉన్నారు. నక్కకు ఉన్న ఆలోచన ఎవరికీ లేదు. మాటలతో తనిశకుండా

* 'Linguistic speculation of the Hindus' by P. Chakravarthi.

అర్థమైన వస్తువులను మనస్సులో చిత్రించుకొని ఆలోచన చేసుకొనవచ్చును అని పాశ్చాత్యవైఖ్యాని కుల సిద్ధాంతము. కాని, మూగవాళ్లకు మాట బయటకు రాకపోయినా ఈ ప్రపంచంలో పుట్టి పెరుగు తున్నారకాబట్టి క్లిష్టసంకేతము తెలుసుకొన్నారు. అందువలన వాళ్లకు ఆలోచన ఉన్నది. నిజమైన ఆలో చన ఉండాలి అంటే అది మాటలతోనే జరగాలి. దిగ్విచక్షణబ్రతులు, సంఖ్యాశబ్దములు, సంజ్ఞాశబ్దములు మొదలైనవి క్లిష్టతో సంబంధంలేకుండా ఆలోచనలోకి రావు. మనస్సుకి స్వాంతం అనికూడా ప్రయోగిస్తారు. ఈమాట 'స్వన కదే' అనే భాకువునంది వచ్చినదే. క్లిష్ట బ్రహ్మమును ఒప్పే వైయోకరణులకు ఆత్మ క్లిష్టమే, మనస్సు క్లిష్టమే. వాక్కుతో సంబంధముకాని ఆలోచన వారు ఉపేక్షించలేరు.

* "సవన కేవో వివగ్రహనాతి :

ప్రాణేన ఘోషేణ గుహో ప్రవిష్టః,
మనోమయం నూత్న ముత్తేక్య రూపం
మాత్రాః స్వగా వర్ణ ఇతి స్థవిష్టః"

ఆధారాది చట్టక్రమాలందు అభివ్యక్తమైన కీవుడు, నానవంతమైన ప్రాణముతో హృదయమును ప్రవేశించి, మనోమయమైన నూత్నరూపమును దాల్చి, మాత్రలు (ప్రాస్యదీర్ఘఘోషములు), స్వరములు (ఉదాత్తానుదాత్తస్వరములు), వర్ణములు (అకారాదివర్ణ ములు) అనే అతిస్థూలమైన వైఖరితో బయటపడును అని కృష్ణుడు ఉద్ధవుడికి ఉపదేశించాడు. 'మనస్సు లోని మాట చెప్పటం' అని లోకంలో ఉన్న మాట శ్రీకృష్ణుడి ఉద్దేశంలో సరి అయినదే. పాశ్చాత్యవైఖ్యా నికులకు కాకపోయినా. †

* భాగవతం ౧౧ స్కం. ౧౨ అ. ౧౩ శ్లో.

† 'The popular belief that there can be no thought without language is incorrect' W. B. Pillsbury - quoted in Chakra-varthi's 'Linguistic speculation of the Hindus.'

అర్థంలేని క్లిష్ట లేదు. క్లిష్టప్రయోగముంతా అర్థ గత్యర్థమై ఉన్నదని పఠంజలి. కొన్ని అర్థాలకు అనేక క్లిష్టాలు ఉన్నై. కొన్ని క్లిష్టాలకు అనేకఅర్థాలు ఉన్నై. ఈ క్లిష్టార్థములన్నియు మొదట ఎవరుచేశారు? వైయోకరణులకు దీనితో పనిలేదు. వారికి ఎంతసేపూ క్లిష్టమిదనే చూపు. క్లిష్టము కర్మర్థమైతాసరే, సాధు వుగాఉంటే సరి, వారు సంతోషిస్తారు. పైగా పఠం జరి హుంకారము చేస్తాడు 'భాకుప్రాతిపదిక ప్రత్య యనిపాతములకు అర్థము ఆదేశించుటకు ఎవరయ్యో సమర్థులు' అని.

అయితే వాక్కు ఏలగు పుట్టింది, వాక్కుకు, అర్థానికి సంబంధం ఎవరైనా కుదిర్చారా లేక స్వయం వరం జరిగిందా? ఈ ప్రశ్నలు అరిష్టాటిలోని అడిగితే 'ఈ క్లిష్టానికి ఈ అర్థం ఉండాలి అని మొట్టమొదటి మనుష్యులలో ఒక ఒడంబడిక కుదిరింది' అంటాడు. కొడి కిచకిచలలోనుంచి మనుష్యువాక్కు బయలుదేలింది అనే దార్శిక్ సిద్ధాంతాన్ని ఆమోదించే ఈ లోజుల్లో అరిష్టాటిలో మాట అసంవర్ధంగా కనబడుతుంది. మొట్ట మొదటి మనుష్యులు మాటలురాలివాళ్లు అని మనం ఒప్పుకుంటే ఆ మాగమొద్దులు ఒకచోట కూర్చొని, ఈ అర్థానికి ఏమి నామకరణం చేద్దాము అని సభచేసి, రలలూ రలలూ పట్టుకుంటే ఏమి ప్రయోజనం?

దార్శిక్ మతాలంబకులలో కొంతమంది "క్లిష్టానుకరణంనుంచి భావ బయలుదేలింపి. కాకా అని అలవినిది కాక, కొలో అని అలవినిది కొల అయినది" అని అంటారు. మఱికొందరు "అహో, ఓహో మొద లైన ఆశ్చర్యవ్యర్థకములైన క్లిష్టములనుంచి భావ బయలుదేలింది" అంటారు. ఈ రెండుకాక ఇంకా కొన్ని సిద్ధాంతాలు తెల్లవారు ప్రతిపాదించారు. ఈ సిద్ధాంతాలన్నీ కూడా భావలో కొన్ని క్లిష్టాలు ఏలగు పుట్టినవో చెప్పగలవుగాని భావ అంతా ఏలగు పుట్టినవో చెప్పలేవు. విశేషించి సర్వాంగ సంపూర్ణమైన సంస్కృతభావ ఈ పిల్లసిద్ధాంతాలకు లొంగదు. యానుక్కుడు అనేకక్లిష్టాలకు నిర్వచనం చెప్పకున్నాడు. అయిన మఠంలోన, కాకటాయన మఠంలోను క్లిష్టాలన్నీ భాకువులనుంచి వచ్చినవే. ఈ భాకువులు ఎక్కడనుంచి వచ్చినై?

మాట్లాడని మనుష్యులు ఒకప్పుడు ఉండేవాళ్లు అని చెప్పే సిద్ధాంతము ఊహాభాగంలోనిదే. ఇప్పటికీ కొన్ని అనాగరికజాతులున్నాయి. వారందరూ ఏదో ఒక భావ మాట్లాడుతూనే ఉన్నారు. బాగా అనాగరిక జాతులలో దక్షిణ ఆఫ్రికాలోని బుష్మన్ జాతి మొదటిది. వాళ్లు ఇదివరకు చాలామంది ఉండేవాళ్లు గాని ఇప్పుడు ౭౫౦౦ మంది * ఉన్నారు. మెల్లిగా అంతరించిపోతున్నారు. వాళ్లు పొట్టిగా పుగురులు నులై ఉంటారు. చెవికి తమ్మి లేదట-పోగులు పెట్టుకోటానికి వీలులేదు. భూమి తవ్వగా వచ్చిన దుంపలు తిని బ్రతుకుతారు. వాళ్ళ భావ వాళ్ళకు ఉన్నది. ప్రతి జాతి వృద్ధి చెందుతుంటే వీళ్లు, చెవికి తమ్మి కూడా పుట్టుకుంటానీ, అంతరించిపోతున్నారు. అనాగరికజాతులు, నాగరికజాతులు పక్కపక్కనే ఎప్పుడూ ఉన్నాయి అనుకోటానికి ఏమీ అర్థంలేకం కనబడదు. మొట్టమొదటి మనుష్యులు మాటలు రానివాళ్లు అనటానికి ఏమీ ఆధారం కనుబడదు. వాద్వాదం ఎప్పుడు ఉన్నదో అప్పుడే ఆక్షర మాట ఉన్నది అని నిర్ణయంగా చెప్పవచ్చును.

అయితే మాటలు వింటూఉంటేనేగాని పిల్లలకు మాటలు రావు. ఇతర మనుష్యసంపర్కంలేకుండా పిల్లలను ఉంచితే వారి నోట మాట వస్తుందా రాదా అని అక్కరచక్రరీ సందిహాసరై, ఆవిధంగా ఒకరిద్దరిని ఉంచి, వాళ్లని మూగవాళ్లని చేశాడని ఒక కథ ఉన్నది. ఒకరిద్దరిని విడిగా ఉంచితే తెలియడగాని, ఒక వందమందినో రెండు వందమందినో ఒకచోట ఉంచి, వాళ్లని పెంచటానికి మూగవాళ్లని పెట్టి, పిల్లల చెవికి మాట సోకకుండా పెద్దవాళ్లు అయేదాకా పెంచి చూస్తే, వాళ్లలో వాళ్లు ఒకరి గొడవ రెండవవాడికి తెలియలేయటం ఏభావ అల్పతాతో తెలుస్తుంది. ఈ పద్ధతిలో పరిశోధనలు నవీనవైజ్ఞానికులు ఇంతవరకు ఎందుకు చెయ్యలేదో ఆశ్చర్యంగా ఉన్నది. ఈమధ్యన అడిమిలో (హమియాలో) గజరైల్ఫోత్ బాలు పెరిగి వాటిమదిరి కూక మయ్యటంతప్ప మనుష్యులబు

చెయ్యటం చేరకాని పిల్లవాడిని తేటాడి పట్టుకున్న సంగతి వార్తాపత్రికలలో అందరూ చూసినదే. మాట్లాడే మనుష్యుల సంపర్కం ఉంటేనేగాని పిల్లలకు మాటలు రావు.

వాక్కు ఏలాగు పుట్టింది, వాగర్థముల సంబంధం ఎవరు కుదిర్చారు అనే ప్రశ్నలకు పరిశోధనలఫలితంగా ఎప్పటికైనా సమాధానం వస్తుంది అన్నమాట కలలో వార్త. అర్థంలేని సిద్ధాంతాలు ప్రతిపాదించి, మన కాపేయస్వభావం నూదించి, దార్విన్ సిద్ధాంతాన్ని బలపరుచుటకంటే ఈ భారం అంతా ఒక సృష్టికర్త మీద పడవెయ్యటంలో ముఖం ఉన్నది. భగవంతుడు ఒకడు ఉన్నాడని ఒప్పటం నశ్యవైజ్ఞానికుల బుద్ధికి, దర్శనాలోపమే. కాని మన తెలివి పనిజేయనప్పడు సృష్టికర్తయే నామరూపములను సృంచి మనుష్యులకు నేర్పినాడు అనటంలో ఒక ముగుపు ఉన్నది. వాక్య పదీయకర్త భర్తృహరి ఇలూన అన్నాడు: “ఏమను మైన మార్గంలో గుడ్డివాడు, అన్యసహాయం లేకుండా, తడుముకుంటూపోతే పడకుండా ఉండడు. అనమాన ప్రమాణంచేత, హేతువాదంచేత ఈ సంగతులు అన్నీ కనిపెడతానని అన్నవాడి గరిమాదా అంటే. కాబట్టి ఆపారుషేయమైన ప్రతిని ఆక్రయించి కష్టలచేత కష్టానుకాసనం చేయబడ్డది.”

‘నామరూపే వ్యాకరోత్’- నామరూపములు కష్టార్థములు సృష్టికర్త సృశించాడు అని ఉపనిషద్వాక్యం. ‘భూ రితి వ్యాహరన్ స భూమి మసృజత’ అయినగానూ ‘భూ’ అనేటప్పటికీ భూగోళం తయారు అయిందట. అలాగే విగిలిన ఆర్థములన్నీ వచ్చినవట. ఈ సృష్టికర్తస్థానంలో నైయాకంణులు వాక్కుని నిలబెట్టారు. ‘వాగేర విశ్వా భువనాని జజ్ఞీ’ వాక్కునలన ప్రపంచమంతా పుట్టినది. వాక్కు అనేది ఒకదారం, నామము అనేది ఒక ముక్తి. ఈ దారంతో, ముద్దితో ఈ ప్రపంచమంతా బద్ధమై ఉన్నది అని వేదం. “వాక్ రంత్రీ: నామభి: దామభి: సర్వం సితం”-ఇంతకంటే అందంగా వాగ్యానిపారం ఎవరు వర్ణించగలరు! ఈ వాక్కు నిత్యమైనవట. నైయాకరణులు, మిమాంస

మలు నైత్యకర్మములు. 1 నైయాయములు కార్యకర్మములు. 2 క్షేమము, అర్థము, కర్మాధ్యసంబంధము లోకంలో స్వతః సిద్ధమై నిత్యముగా ఉన్నవని పఠంజలి చెప్పేవాడు గదా! క్షేమము నిత్యము అని చెప్పిన పఠంజలికి లోక వ్యవహారంలో క్షేమము అనిత్యము అని తెలుసును. 'ఉచ్చరితప్రస్థంసినః ఖిల్వపి వర్ణాః, న వర్ణో వర్ణస్థి సహాయః' ఉచ్చరించగానే వర్ణములు నష్టమైపోతున్నాయి. ఒకవర్ణము మఱియొక వర్ణమునకు సహాయ కారిగా ఉండదు అని అంటాడు. కాబట్టి వైయాకరణులు క్షేమము నిత్యము అని చెప్పినప్పుడు అది లోకమునైన కార్మికవర్ణమును సూచించి చెప్పినమాట గాదు.

"అనాదినిధనమై, అక్షరాత్యమైన కర్మకర్తయైన అర్థరూపముగా వివర్తముపొంది జగత్తుయొక్క సృష్టికి కారణమైనది. కామములో దాగిఉన్న జ్యోతి ఆభిజ్యోతిరమై ఇతర వస్తువులకు ప్రకాశింపజేయునట్లు, బుద్ధిసమైన క్షేమము, స్ఫోటము, భిన్నభిన్నములపటాది క్షేమముల ప్రత్యక్షమునకు కారణమగుచున్నది. దీపము కనుబడకుండాఉండి కాంతిని చాలామారులు ప్రసరింపజేసినట్లు స్ఫోటము కనుబడకుండా ఉండి ధ్వనిని మాత్రము తెలియజేయుచున్నది" అని భర్తృహరి వాక్యవదీయంలో వ్రాసుకున్నాడు.

వాద్యారంభమంది వాక్కు వస్తున్నప్పుడు అది ఉత్పన్నమైనదా, అభివ్యక్తమైనదా? క్షేమము నిత్యము అని నైయాకరణుల మతం ఒప్పుకుంటే అభివ్యక్తమైనది అనాలి. డప్పు వాయిస్తే చప్పుడు జౌతుంది. ఈ చప్పుడు డప్పులో ఇదివరకు ఉన్నదా, కొత్తగా వాయింపుతో పుట్టినదా? డప్పులానే ఉన్నది, అది వాయింపుతో అభివ్యక్తమైనది అన్నవాడు నైయాకరణుడు. కార్యకారణభావం చెప్పి వాయింపులానే ఉన్నది అన్నవాడు నైయాయుడు. నైయాకరణులకు తాంత్రికులు తోడు ఉన్నారు. వారూ నైత్యకర్మకర్తలే.

1. క్షేమము నిత్యము అని చెప్పేవాడు.
2. క్షేమము కార్యము (అనిత్యము) అని చెప్పేవాడు.
3. భాగవతం. ౧ స్కం. ౧౦ ఆ. ౨౩ ల్లో.
4. క్షేమము అంటే సంస్కృతక్షేమము.

వారికి మొదటినుంచి అక్షరాలతోనే పని. వాటిని మాతృకలని చెప్పి, పంచభూతాతృకమైన ఈ సృష్టిని అంతా వాటినుంచి వివర్తించేస్తారు. లోకజ్ఞానము మునుకే కల వైజ్ఞానికులు ఇదంతా నమ్ముటానికి వీలు లేకుండా ఉన్నది అని అంటే, పెద్దలు దానికి ఒక సమాధానం చెప్తారు. "నభః పఠం త్యాగ్యత్వసమం పఠేత్రితి, తథా సమం విష్ణుగతిం వివక్షితః" 3. పిట్టలు అన్నీ ఎగిరేవే కాని అన్నీ ఒక్కటూదిరిగా ఎగురవు. కొన్ని ఎక్కువగా, కొన్ని తక్కువగా తమ కత్తిని అనుసరించిపోతే ఈ అనంతమైన ఆకాశంలో, ఆలోగ పండితులుగూడా యథాశక్తి తెలుసుకుంటారు, విష్ణుగతిని. కొందఱు బాగా తెలుసుకుంటారు; కొందఱు కొంచెమే తెలుసుకుంటారు. తమ మతం ఒప్పునివాళ్లను అల్లాలు అనటానికి ఛాందసులు సందేహించరు.

"దైవం వాచ మస్మజంత డేవాః, తాం విశ్వరూపాః పశవో వదంతి." దేవనిర్మితమైన 'దైవవాక్కు' నానారూపులైన ఈ పశువులు ప్రయోగించుతే, ఇన్ని భావలంకగా సంస్కృతము ఒకటే 'దైవవాక్' ఎందుకు కావలసివచ్చినది! అకారాదివర్ణములనే మాతృకలని తాంత్రికులు ఎందుకు వ్యవహరించారు? 'దైవవాక్' అయిన సంస్కృతము ఒకటే లోకంలో ఉండక ఇన్ని మానవభావము ఎందుకు ఉన్నాయి? ఈ ప్రశ్నలకు ఎవరూ సరిగా సమాధానం చెప్పరు. ఇప్పటి సంస్కృతం, గ్రీకు, పర్షియన్ వగైరా భావలకు మాతృక ఏదో ఒకటి పూర్వం ఉండిఉండాలనీ, దాని నుంచి ఈ భావలన్నీ పుట్టినవనీ నవీనవైజ్ఞానికులు చెప్తారు. మనవాళ్లను ఈ ప్రశ్నలు అడిగితే, మొదట్లో ఒక సంస్కృతమే ఉన్నదని, దానినుంచి మిగిలిన భావలన్నీ బయలుదేరిన వని నిర్భయంగా సమాధానం చెప్తారు. అప్రయుక్తక్షేమములు 4 ఉన్నది అని కాత్యాయనుడు అన్నాడు. ఈ కర్మాలను సువ్రా కానించటం ఎందుకు, అప్రయుక్తములని చెప్పటం ఎందుకు, చెప్పకుండాఉంటే సరిపోదా అని ఆక్షేపం వస్తే "ఇహన్నీ దేకాంతరంలో ప్రయోగిస్తారు. క్షేమప్రయోగవిషయము మహాంతమైనది—మాడు లోకములు, సప్తద్వీపములు గల భూమి" అని పఠంజలి సమాధానం చెప్తాడు. మల్లో

కాలలో సంస్కృతశబ్దప్రయోగం ఉన్నదని పఠంజలి చెప్పిన మాట విని ఇప్పటివార్లు నవ్వుకమానరు. ఈ మధ్యన సర్ జోన్సుగారు (Astronomer Royal) మన దేశం వచ్చినప్పుడు ఒక ఉపన్యాసం ఇచ్చాడు. 'ఈ భూగోళంలోనే కాకుండా మిగిలిన గోళాలలో కూడ ప్రాణి ఉండవచ్చును. ప్రాణి జీవించుటకు పరిస్థితులు అనుకూలంగా ఉన్న చోటునల్లా ప్రాణి ఉన్నాడని అనుకోటానికి, ఆయా గోళాలలో సూర్య చంద్రగ్రహసంపత్తి మనదేశంలోవలెనే ఉన్నదని అనుకోటానికి ఏమీ అభ్యంతరంలేదు' అని దాని సారాంశం. ప్రాణి ఉన్నాడు అంటే వాడినోట మాట ఉన్నదనే అనుకోవాలి. వాడు ఏ భాష మాట్లాడుతాడో? సంస్కృతం మాట్లాడుతాడు అని పఠంజలి చెప్పిన మాట నమ్మమని చెప్పటం లేదు. పఠంజలిమాటలకు నవ్వుకలిగినవార్లు ఈ నవీనప్రజ్ఞానికుల కబుర్లకే నవ్వు కలిగిఉండాలి.

శబ్దము అనిర్వచ్యము అని చెప్పే వైయాయుకులు కూడా శబ్దార్థముల సంబంధము ఒక సంకేతమని, అది భగవద్విచ్ఛరలన వచ్చినదని చెప్తారు. శబ్దం ప్రయోగించటం అర్థం తెలియజేయవలెనేగదా! 'అర్థకృతేన నామకర్తేన భవితవ్యమ్' శబ్దము చెప్పితే తగిలి అర్థసంప్రత్యయము కలుగజేసి కనుబడికండాపోతున్నది. ముఖ్యమైనది అర్థమే. అలాగు ఉన్నప్పుడు సాధుశబ్దప్రయోగము చెయ్యాలి అని అనవసరంగా దానికోసం శ్రమ పడటం ఎందుకు? అపశబ్దం ప్రయోగిస్తే చాలదా? అని మాటలతో కాలుం గృథాపుచ్చుని కార్యశూరులు అంటారు.

అర్థం తెలియజేయవలెనంటే మాటమాటాడు ఎందుకు? "అంతరేణాపి శబ్దప్రయోగం బహువిధార్థగమ్యంతే, అక్షినికోచైః పాణివిహారైశ్చ" చేతులు తిప్పి, గుడ్డుతిప్పి చాలామటుకు అర్థసంప్రత్యయము కలుగజేయవచ్చును అని పఠంజలికే తెలుసును. అపశబ్ద ప్రయోగంకూడా అనవసరమే. అర్థం బాగా తెలియజేయవలెనంటే ఏదోఒక మాట ప్రయోగించాలి అని అన్నట్లయితే, ఇంకా బాగా తెలియజేయవలెనంటే గుళబ్దప్రయోగమే చెయ్యాలి అని వైయాయుకులు చెప్తారు. చెడుదారిలో ఉండటం తేలిక. అలాగే చెడు మాట చాలా తేలికగా నోటికి వస్తుంది. పురుషుడికి రాగప్రవృత్తి అంతటా సమానమే-గమ్యయందు, అగమ్యయందు. అక్కడ ఒక నియమం చేశారు-ఈమె, గమ్య, ఈమె అగమ్య అని. "సమానశ్చ భేదనిగమ్య, గమ్యయాం అగమ్యాయంచ. తత్ర నియమః క్రియతే ఇయం గమ్య, ఇయ మగమ్య" అని పఠంజలి. అలాగే వ్యాకర్తలు అసాధుశబ్దమునంచి బుద్ధిని నివర్తింపజేసి సాధుశబ్దము నందు ప్రవర్తింపజేశారు. సాధుశబ్దప్రయోగము సదాచార లక్షణము.

‘సప్రమివ తిలకినా పునంతః

యత్ర ధీరా మనసా వాచ మక్రత

అత్ర సఖాయః సఖ్యాని జానతే

భద్రస్యం లక్ష్మీ సహితాధివాచి'

జల్లేపబట్టి పేలాలు కోధించినట్లు ప్రజ్ఞానంచేత వాక్కుని కోధించి ప్రయోగించిన సత్పురుషులు సాయుజ్యమును పొందుతారు. వారి వాక్కుయందు భద్రదైన లక్ష్మీ సహితమై ఉంటుంది అని వేదము.

విద్యుత్తో కము

= శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రి =

౨

వాయవు, మేఘములు, మెఱుపులు, సూర్యుడు, సూర్యకిరణములు, విద్యుత్తోకము ఈ మొదలగు వానినిఁగూర్చి మన ప్రాచీనవిజ్ఞాన మొకతూరి గుర్తు తెచ్చికొందము. నవీనవిజ్ఞానమునకు ప్రాచీనవిజ్ఞానమే పునాది. ఆ పునాదిలో నెచటనీని చవు దురిలినచో దానిని బడఁగొట్టియే మాతనిర్మాణ మారంభమగును. ఇది యథార్థసిద్ధి

కొందఱకు ప్రాచీనవిజ్ఞాన మనినంతనే తోత. నవీనవిజ్ఞాన మనినంతనే తోత. భక్తిపరమలగు మఱి కొందఱకు ప్రాచీనవిజ్ఞానమునందలి అక్షరములు నూటికి నెలక.

దినదినాభివృద్ధి చెందుచున్న నవీనవిజ్ఞానమును బాది ప్రాచీనవిజ్ఞానమును స్థావరపులాకముగా తోయు వారి నిటు లడుగవలయును : నక్షత్రములు స్ఫటికము లనియు, భూమి అచల మనియు పిక్చరస్ అనెనా, లేదా? కోపర్నికస్, గెలీలియో, న్యూటన్ ల సిద్ధాంతములకువెనక, అనగా పరునాటన-పరునేడవ కేతాజ్జలవెనక భూమి అచల మనియు, సూర్యచంద్ర నక్షత్రాదు లీ యచలము చుట్టును తిరుగుచున్న వనియు పాశ్చాత్యుల నుకొనుచుండిరా, లేదా? కెప్లర్ వెనుకటివారు గ్రహదులకు సమదూరత్వమును, సమగమనత్వమును అంగీకరించిరా, లేదా? తేయేలీ ఈ పాతిక

యొండ్లలోపల కేబ్లరంగము, వాయుతరంగము, హీమ మంశలము మొదలగు నెన్నియో విశయములయెవల నెన్నియో పారపాలు లెందఱో వచ్చెనా, లేదా? మార్క్సనీ దృష్టము కాదా? కనలీ హెబిసా యొక్క గుమా రిరువదినాలుగేండ్లకు వెనుక విద్యుత్తుచాలకమును నొక స్తరము కలదని ఊహించిన బాల్ ఫోర్ మువార్డుకు పేరున్నదా?

ఇఁక భక్తిశ్రద్ధలతో ప్రాచీనవిజ్ఞానమున అక్షర పూజ చేయువారల కొక విన్నపము : చంద్రకక్ష్య సూర్యకక్ష్యకు వైరువు పురాణమతమును వరానామిహారాడు తల ఖండించిరి! ఆర్యభటుడు భూమి! చలనము లేదని అనెనా, లేదా? ఆరనీ వ్యాఖ్యాత పృథ్వాదకాచార్యుడు 'భూమి తిరుగు నను సిద్ధాంతమే శ్రేష్ఠ'మని అనెనా, లేదా? రాహువును గుఱించిన పురాణమతమును బృహజ్జాతకము కుత్తుని యలు చేయలేదా? ఈ కాస్త్రజ్ఞులకు పురాణముల యెవల మనకున్న భక్తిశ్రద్ధలు తక్కువా?

ప్రాచీన లసత్కవనాదులు కారు. 'నే నీ మహా పురుషు నెఱుఁగుదును' । 'తొంటి పెద్దలు మా కిటులు చెప్పిరి' 2 అని యీరితిగా నందుడు. వీరు వైదిక ఋషులు.

కన్ను, కాస్త్రము, నీరు, శబ్దము, గణితము ఈ యైదును జ్యోతిర్గణనమున కాధారములని కొందఱు అందురు. వీరు పురాణములు చెప్పిన ఋషులు 3. వీరి కన్న యథార్థవక్త టుందరా? ఇఁక మనము మనీజ్ఞానమునుబట్టియు, ఓర్పునుబట్టియు వీరిని అర్థము చేసకొందుము. అది యటంబె.

1. వేదావా మేతం పురుషం మహాస్తవమ్.

2. 'ఇతి సుక్రమ పూర్వేషామ్'

3. మా. కూర్మపురాణము, వాయు పురాణము ౫3 వ అధ్యాయము.

ప్రాచీనవిజ్ఞానమున మునుపవాటికే కొంత సంప్రదాయరంతువు విచ్చిన్నమయిన దని అందఱును తెలియును. 'వ్యాఖ్యానతో విశేషప్రతిపత్తి ర్నహి సంజీవా దలక్షణమ్' అను పరిభాషలోని సందేహ మీ సంప్రదాయవిచ్ఛేద ప్రమాదమే. 'అకృతవ్రూపా' పరిభాష దీనికి దోహదము. కానిచో 'చత్వారిశృజ్జే'

1. వాయు విష్ణు మత్స్య పురాణములు చాల ప్రాచీన పురాణములు.

2. ఆటల మైళ్ళ యొక్క వాయుసాంద్రత భూతలవాయుసాంద్రతలో మాఁడ క వంతు. ముప్పదిమైళ్ళ యొక్క వాయుసాంద్రత వంతులలో నొక వంతు. ఇటులు మీఁదిమీఁది కేఁగినకొలఁదిన వాయువు తన అణుపరమాణువులకు సంఘట్టనము కలుగనంతగా పలుచబడును. ఈ యణువులు కొన్ని పదివేలమైళ్ళ వఱకు పైకెగిరి వాయువునుండి తప్పించుకొనిపోఁగలిగినయెడల మహాశూన్యమునఁ గలిసిపోవచ్చును. కాని భూమ్యాకర్షణమువలన మనలఁ గ్రిందికే రావలసి యుండును. అని నవీనవైజ్ఞానికుల మతము.

ముప్పదిమైళ్ళ యొక్కవాయుసాంద్రత వాయుసాంద్రతల మైళ్ళ వదిలొకటిను గాదు. కానబడ నని అరిచినవల మతము.

3. సహస్ర మనుష్య స్వర్గకామస్య సహస్రాశ్చినే వా ఇతః స్వర్గో లోకః స్వర్గలోకస్య సమస్తైః సంపత్త్యైః సంగత్యైః. 2. అధ్యా. 2. ఖండ. భాష్యం:—ప్రబలాఽశ్చ ఏకే సాహస్రాయావంతి యోజనాని గచ్ఛంతి తావద్యోజనపరిమితో దేశ ఆశ్రితః, సహస్రసంఖ్యాయా గుణితః సహస్రాశ్చినః 'అశ్వస్యైకాహ గమ్య' ఇతి పాణినీయసూత్రా దాశ్చినశ్చబ్ది నిష్పత్తిః. ఇతో భూలోకా దారభ్య సహస్రాశ్చినః ఊర్ధ్వదేశే స్వర్గో లోకో వర్తతే. అతః సహస్రసంఖ్యా స్వర్గలోకస్య సమస్తైః ప్రాప్త్యైః భింతి. ప్రాప్తస్య సంపత్త్యైః స్యాత్కేఢీత సర్వభోగ్యవస్తుసంపాదనాయ భింతి. సంపన్నస్యచ సంగత్యైః మహతా వివిధాది జనానాం ప్రీతిపూర్వకసంబంధాయ భింతి.

త్యాదుల కొకనోటనే యిన్ని భిన్నభిన్నవ్యాఖ్యానము లెటులు? కావున అల్పవిద్య కలవాడు తనను గొట్ట వచ్చుచున్నాఁడని వేదము జంతునని పురాణములు హెచ్చరించును. అర్థము తెలియక వేదపారాయణము చేయువానిని బరహుమాయో ఎద్దు అని వేదమే కానించును. ఏమి గతి? ఆఁబోతులనడుమ గిత్తల కాళ్లు నలుగుటయే గతియూ? ఇఁక నీ అన్యోవ్యాఖ్యయమును పాఠకుల యెదుట నిడి ప్రకృతమునకు వత్తును.

వాయువు

ప్రాచీన పురాణములలో వాయువు లేదు. ఆకాశము, ప్రవహము, అనునవాము, లేక ఉద్యమము, సంవహము, వికసనము, వరాహనము, పరివహము.

భూమి మొదలుకొని మేఘమండలమువఱకును ఆకాశవాయువు. మేఘమండలము మొదలుకొని సూర్యమండలమువఱకును ప్రవహవాయువు. అటనుండి చంద్రమండలమువఱకును అనునవావాయువు, లేక ఉద్యమవాయువు. అటుపైని నక్షత్రమండలమువఱకును సంవహవాయువు. అటుతరువాత గ్రహమండలమువఱకును వికసనవాయువు. పైని సప్తమండలమువఱకును వరాహనవాయువు. తరువాత ధ్రువమండలమువఱకును పరివహవాయువు.

పైఁజెప్పిన ఏడు వాయువులలో ఆకాశప్రవహములను రెంటిని మాత్రమే సిద్ధాంతగ్రంథములు గ్రహించెను. అందును ప్రవహవాయువు సంగీకరించె నన్ను మాటయేకాని అది అంగీకరింపని చందమే. కావున బ్యోతిశ్చాస్త్రము శేషవాయు విషయమున మూలమనియే చెప్పవచ్చును. 2

మఱియొకటి. ఆకాశవాయుప్రసార మున్నంత వఱకును అంతరిక్షము. ఈ యంతరిక్షముమీఁద స్వర్గము, లేక ద్యౌః. వేదమున మాఁడు లోకముల ముచ్చట కలదు. ఒకటి—కృణివి, రెండు—అంతరిక్షము, మాఁడు—స్వర్గము. గుట్టమెక్కి వేయిదినములలో స్వర్గమున కేగవచ్చు నని వికరేతు బ్రాహ్మణము. మొదల కృంగమున స్వర్గము. అది మనకు ఎనుబదిపాఠాను వేల యోజనముల దవ్య అని బహుపురాణ

సాధారణము. నూర్యునకుఁ దైని చంద్రుఁడును, చంద్రునికంటెని నత్తుత్రములును, నత్తుత్రములకుఁదైని బుధుఁడును, బుధునకుఁదైని శుక్రుఁడును, శుక్రునకుఁదైని

బుజుఁడును, బుజునికంటెని గురుఁడును, గురునకుఁదైని శనియుఁ గలరని సర్వపురాణసామాన్యము.

నూర్యునిమీఁదనే చంద్రుఁడు కలఁడని తైత్తిరీయ సంహితలోఁ గలదు 1. జ్యోతిర్నిధాంత మీ చంద్రుని నూర్యునిక్రిందికి దింపెను.

1. 'తృతీయస్యా మితో దివి సోమ ఆసీత్' (తై. బ్రాహ్మణ. 3-2-౧)

2. 'యజ్ఞ మునకుఁగాను వేదము. యజ్ఞము కాలాత్మకము. జ్యోతిర్భ్యాస్త్రము కాలాదిబోధకము. కావున నిది వేదమున కంగము' అని భాష్యుఁడు.

3. చూ. ౧-౨౪ మొ.

4. చూ. ౧-౪౪ మొ.

5. చూ. అభ్రాతేత్యాది.

6. ఋగ్వేద ౧-౧౬౪ వ నూక్తమున 'సప్త రశ్మి' అను పద మొకటి కలదు. దీనికి సప్తగ్రహము లని శ్రీ సామశ్రమిపండితు లర్థము చెప్పిరి:— రశ్మిరీ యేడింటి నంటి రవిదేవ లాగును. రశ్మి- 'అశూ' వ్యాప్తా. పృథివిగూడ నొక గ్రహమే. ఇది ఆకృష్టములై స్వస్వకత్వముఁ దిరుగుచున్న వని కొందఱు దీని నిలులు ఖండించిరి — "పృథివి తిరుగునా? అటు లగుచో 'ఆకాశము నిశ్చలము, పృథివి నిశ్చలము, కొండలన్నియు నిశ్చలము, విశ్వము లన్నియు నిశ్చలము' అని ఋగ్వేదమున ౧౦-౧౭3 లేదా 'అని.

అస లిదట నీ నూక్తములు చల-అచల-అకర్షణ సిద్ధాంతములకు ప్రకర్తింపలేదు. 'ధ్యానం వాచయితై ద్భూమౌ ధ్యాయతీన పృథివీ ధ్యాయతీ వాంతరిక్షం ధ్యాయతీన ద్యా' (ఛాందోగ్య. ౭-౩-౧) ఇత్యాదు లెలు టప్రేక్షితము అవియు నటులే గమ్యాప్రేక్షితులు. చిక్కుపెట్టు వేదమున కర్థము తెలిసికొనుటకు ఛాందోగ్యము విజ్ఞానము కావలయు ననను—'విజ్ఞానేన ఋగ్వేదం విజానాతి.'

7. మత్స్య భూర్ముఖ భారత భాగవతములు.

సూర్యుఁడు

వేదమునందలి నూర్యుఁడు అగ్నిమండలముగను, జ్యోతిర్ముండలముగను గనుపించును.

వేదము జ్యోతిర్భ్యాస్త్రము కాదు. ఆ కాలము నందు ప్రచలితములగు జ్యోతిర్నిధాంతముల నవలంబించిన విషయము లం దుండవచ్చును. వాటి సిద్ధాంతములు మనకుఁ దెలియవు. ఇటీవలి జ్యోతిరము, అనగా వేదాంగజ్యోతిరము మొదలగునది వేదమున కంగము 2.

వేదమున నూర్యుఁడు సంబంధించిన నూక్తములు పెక్కులు కలవు. వానిలోఁ గొన్ని స్వభావాత్మకము 3. కొన్ని రూపకాతికమైయుండు 4. కొన్ని రూపకములు 5. కొన్ని ఉపమలు.

కొందఱుకొందఱు విద్వాంసులు—కొందఱేమి? అందఱును అతిశయోక్తికాదు—ఇందలి పదములను మొఱ విఱచి వానిచేతఁ దమ కనకూలముగు అర్థము చెప్పించిరి. ఇది తప్పనిసరివలె నున్నది. ఈ సంగతి అందఱును దెలిసిన రహస్యము 6.

వేదమున మొదటమొదట నాదిత్యు లాఱుగురు. (చూ. ఋగ్ ౨. ౨౭.) పిమ్మట వేడుగురు, తైత్తిరీయ సంహితలో నొకచో నెనమండ్రు. అందే వే తొకచో పన్నిద్దఱు. వీరు ప్రభావతిః గొడుగులు.

ఉపాధి భేదముచేఁగాని యీ సంఖ్యాభేదమున కేకవాక్యత కలుగదుగదా. కేవలభ్రాహ్మణ మా పనియే చేసెను. అది పండ్రెండు మాసములను బన్నిద్దఱు సూర్యులనుగా నిరూపించెను. తరువాతఁ గొన్ని పురాణములు ద్వాదశాదిత్యులను 7 నిర్ణయించెను. మాసభేదముచే నామభేదమని కొన్ని వ్యాక

రించెను. కూర్మపురాణ మియ్యెడ 1 విశేషముగా చూడదగినది. వాయుపురాణము కావోలు నినుపాత విటులు చెప్పవచ్చుది. మాఘ-౧. ఫాల్గున, చైత్ర-౨. వైశాఖ-౩. జ్యేష్ఠ-౪. ఆషాఢ-౧౦. శ్రావణ-౧౦. భాద్ర-౧౧. ఆశ్విన-౪. కార్తిక-౩. మార్గ-౨. పుష్య-౬.

ఇక నీ పాత పురాణములను విడివి క్రాస్త్ర మేమి చెప్పనో చూతము.

1. 'వసన్తే గ్రీష్మకే చైవ వర్షస్య సుతపతి ప్రభుః కరద్యపి చ వర్షాను చతుర్విః సంప్రసన్నతి హేమన్తే శిశిరే చైవ సోమ ముత్సృజతి త్రిభిః వరుణో మాఘమాసేః సూర్యః పూషాశు ఫాల్గునే చైత్రే మాసే స దేవేనో ధాతా వైశాఖతాపసః జ్యేష్ఠే మాసే భవేదింద్ర ఆషాఢే తపతే రవిః విభస్వాన్ శ్రావణే మాసే ప్రావపద్యాం భగవత్యుక్తః పర్వత్యుక్త్యాశ్వినే మాసే కార్తికే మాసే భాస్కరః మార్గశీరే భవే నిర్మితః పాషే విష్ణు సునాతనః పంచరశ్మిపహస్రాణి వరుణ స్వార్కకర్మణి వర్షస్య సుహస్త్రైః పూషాశు దేవతే సుపభి ప్రథా ధాతా వర్షస్య సుహస్త్రైః సునభి శ్చ కరత్రకుః విభస్వాన్ దశభిః పాతి పా త్యేకాదశభి గృహః సప్తభి ప్రవతే మిత్ర సప్తస్తా వైవాప్తభి సప్తవే అగ్నిమా దశభిః పాతి పరన్యాయే వభి ప్రథా వర్షస్య రశ్మిపహస్త్రైః విష్ణు ప్రపతి విశ్వస్యై.'

(కూర్మ పురాణ. ౪౩ అధ్యాయ)

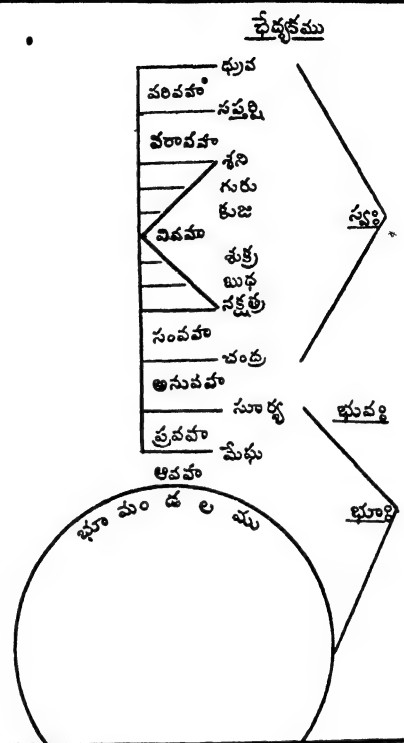
2. తామస కిలక సంజ్ఞా రామాసుతాః కేతవ ప్రయత్నింకేత్.

3. ఆదిత్యవారాధ్యాయము చూచునది.

4. కూర్మ-౪౨ అధ్యాయము.

5. ఋగ్వేదకాలమున గురుశుక్రల యెడల సంది యము లేదుకాని కనిబుధముంగళగ్రహముల యెఱుక యెడల వందఱకును సందియముకలదు. ౧-౧౦౧-౧౦౦ వ ఋక్కులో 'పఞ్చ ఉత్తరాః' అని ఉన్నది. దీనికి 'ఇంద్ర వరుణాగ్నికర్మము సవిత లనికాని, అగ్ని వాయు సూర్యచంద్రవిద్యుత్తులనికాని అరము' అని సాయణుడు. 'పంచగ్రహములయని బాలకృష్ణ దీక్షితులు. 'ఈ విదు తారా గ్రహములును నాటికిఁ దెలిసియుండవచ్చు'నని బా.గంగాధర తిలకగా రనుమానించుచున్నారు. మా. ఖీయన్ - ౧౬౨ వ పుట.

'సూర్యుని కేరణము నిగ్గులము. బింబము అవ క్రము. కిరణములు స్పష్టములు, నిర్మలములు, దీర్ఘములు.

సూర్యబింబమున మచ్చలు పుట్టును 2, ఒకా నొకపుడు సూర్యకాంతి వికృతముగును 3 అని వరాహమిహిరుఁ డెనెను. వరాహమిహిరునిది సాంత కవి త్వము కాదు. ప్రాచీనసిద్ధాంతముల నరేఁ దొకవో గూర్చున.

కిరణములు

వేదమునం ద చట న చట సూర్యకిరణము లేదనియు, సహస్రమనియుఁ గలదు. ఈ సప్రకృతియే సప్రాశ్నఁడు. వర్ణ భేదముచే సప్రకృతియను పేరని కొందఁ టూహించిరి.

పురాణ మియ్యెడు కిరణములకును సుషుమ్న (స్థ)-హరికేళ-విశ్వకర్మ-విశ్వక్ర-సంయద్యను - అర్వా వను-స్వర్ 4 అని పేరుపెట్టి వీనివలనఁ గ్రహముగా చంద్ర నక్షత్ర బుధ శుక్ర 5 మంగళ బృహస్పతి

శనులు పుష్పలగుతురని విశ్రుతీకరించెను. ఈ యేడును గాక అను యను మఱియొక రశ్మి కలదని మఱియొకటో గలదు.

సూర్యుడు సహస్రాంశులుగా సర్వవేదపురాణ విదితుడు. అతని కరణము లగ్నితో సమాన మయిన వేడిమి కలవని పురాణములందున్నది.

1. రెండు కళ లంశః గా చంద్రుడు సూర్యుని జొచ్చి అను యను రశ్మియందుండును. కాన అతిథి కమావస్థ యని పేరు.

2. వాయు-౫౩ లింగ-౫౭, ౬౧. మఱియు 'తస్య రశ్మిసహస్రం శుభిత వర్ణోన్య నిద్రసమ్, తాసాం చతుర్భుతా వాద్యో వర్షస్తే చిత్రమూర్తయః' అని కూర్మమున ౪౩-౧౨. విశేషము.

3. ఆదిత్యస్య సుక్లం భా మైవర్ణభయన్నీలం పరః కృష్ణం తత్పాను. ౧. ౬. ౫.

4. తద్ధేయకాంతసమాహితదృష్టే ద్వైశ్చితే- (చూ. భావ్య) ౧. ౬. ౫.

5. అసౌవా ఆదిత్యః పిఙ్గవో ఏవ సుక్ల ఏవ నీల ఏవ పీత ఏవ లోహితః. ౮-౬-౧.

6. విద్యుద్దళనము వేలువేలు. విద్యుత్తు మెలుపు. అశని పిడుగు. గుర్గుత-దీప్తా-విద్యుత్. అశ-సంహతా-అశని.

వేదములందళనా యను పదము కలదు. విసరి వేయదగు రాయు యని దాని యర్థము. ఇంద్రుని వజ్రము రాయగాని, యినుముగాని అయియుండు నని వేదవ్యాఖ్యాతలు. 'అశ్మయము వా అయసం వా'. చూ. వాయువు. ౩౯-౫౧.

ఇటులే విద్యుద్ధృగధర్వనగరములు వేలు. గంధర్వనగరము మేరుజ్యోతి కావచ్చునని కొందఱు ఊహ. (Polar lights) నిరత్యుత్తమునకు ఉత్తరదక్షిణముల ౨౪-౨౫ అంశల నడిమి ప్రదేశమున మాత్రమే అశోరా కనఁబడదు. మిగిలిన చోట్లం జెల్ల గనఁబడును. కావున గంధర్వనగరము అశోరా కావచ్చునని ప్రయోహను కారణము. ఇది శోధనకు విషయము.

7. శ్రీ సతి చూచునది.

రంగు

సూర్యుని దీప్తి రెండువిధము, కారు నలు పనియు చాందోగ్యము. ౩ కన్ను గ్రుచ్చి చూచు వాని కీ కారు నల్లఁదనము కానిపించు నని శంకరులు. చాందోగ్యమునందే యింకొకచో సూర్యుడు పింగళుఁ డనియు, నీలుఁ డనియు, వీరుఁ డనియు, లోహితుఁ డనియుఁ గలదు.

సూర్యుని రంగు వసంతమునందు కపిలముగను, గ్రీష్మమునందు కాంచనోపమముగను, వర్షర్తు నందు శ్యేతముగను, శఃదృశువునందు పాండరముగను, హేమంతమునందు తామ్రముగను, శిశిరమునందు లోహితముగను ఉండునని మత్స్యకూర్మములు వివరించుచున్నవి.

విద్యుత్తు

వేదములందును, పురాణములందును విద్యుత్తులును, తటిత్తులును అసలు మెలుపులకన్న పెక్కుడుగా మెలుయునుగాని వీని కారణ మెఱుంగుటకు మనము జ్యోతిర్భాస్కర్తమునే ఆశ్రయింపవలయును.

సముద్రమున బడతాగ్ని యున్నది. దానినుండి పొగ రెగయును. వాయువు వానిపయికి గొంపోయి ఆటనిటు చెదరఁగొట్టును. అంత నవి సూర్యకిరణములచే దప్తమగును. అప్పుడవి స్ఫులింగములఁ గ్రుక్కను. అవియే మెలుపులు. ఈ వైద్యుత్తలేజ మకస్మాత్తుగా మృత్తికాదులతోఁ గలియును. అప్పుడనుకూలప్రతికూల వాయువుల యాఘాత ప్రతిఘాతములఁజేసి యాకాశమున సురగాడ్చుకలి గ్రీధనఁ దిరుగుచుండును. ఆకాల వర్షములలో నవి క్రిందఁ బడును. ధూళి వానకారునఁ బయి రెగయుదుకావున అశనిపాతము కాదు. విద్యుత్తు ముత్తెగ. ఒకటి పార్థివము. రెండు జలీయము. మూడు వైజనము. 7

మెలుపుల రంగులు

సూర్యకిరణములకునలెనే మెలుపులకును చాల రంగులు కలవు. కవిలన్న, లేక గోరోజునపు వన్నె,

కాదు తెలుపు, పనుపు తెలుపు రంగులను, మతీయఁ గొన్నిరంగులను అవలంబించుటఁ జూపట్టును. భాషకుఁ దుడు ఈ విద్యుత్లోకమునుగూర్చి యిట్లు చెప్పెను:

“భూమే ర్భూమి ద్వాదశ యోజనాని
భూవాయు రత్రాంబుద విద్యుదాద్యమ్.”

1. ‘బహుపుత్రస్య విదమ శ్చక్రస్రః విద్యుతః కపి లాతిరక్త పీత నిత వర్ణాః’ (౧-౧౫-౧౩౪) అని ౧౮౮౨ వ సాలను అచ్చుపడిన తెలుఁగు లిపి విష్ణు పురాణము, ‘వాతాయ కపిలా విద్య దాతపా యాతి లోహితా, పీతా వర్ణాయ విశ్లేయా దుర్భితాయ నితా భవే దితి జ్యోతిర్భాస్రప్రసన్నా’ అని శ్రీధరవ్యాఖ్యః గోరఖేపూర్ నూతన ముద్రణమున ‘బహుపుత్రస్య విదమ శ్చక్రస్రః విద్యుతః స్మృతాః’ అని మూత్రమే యున్నది.

చెనుకటి తెలుఁగులిపి పాఠము తప్పని దాని మొగముమీఁదనే వ్రాసియున్నది. గోరఖేపూర్ ముద్రణమున శోధకులు కాఁబోలు ‘వాతాయ’ అను స్లోకమున విశేషప్రతిపత్తికి క్రింద నుదాహరించిరి.

విష్ణుపురాణమున తెలింగించిన వెన్నెలకంటి నూరన ‘బహుపుత్రునకుఁ బరునలుపురు మనువులు పుట్టిరి’ అనియే వ్రాసెను. (మా. ౨ ఆ. ౨౭౬.) అం దీ విద్యుత్తులుగాని, కపిలాద్యవ్యతరముగాని లేదు.

‘చతుర్థి సంప్రదానే’ అను మూత్రముక్రింద ‘ఉత్పత్తేన జ్ఞాప్యమానే’ అను వార్తికమున ‘వాతాయ

భూమికః తైని పంజైండు యోజనములఁబడును భూవాయువు కలదు. అనఁగా ప్రవహము. ఈ ప్రవహ రాజ్యమున మేఘములు, విద్యుత్తులు, ఉల్కలు మొదలగునవి కలవు.

యోజన మానుడ యగుచోఁ బంజైండు దానుడలు తొంబదియాలు మైళ్లు.

పదునొకఁడవ శతాబ్దిని ఆరబియా దేశపు జ్యోతిషులు గోధూనినిబట్టి లెక్కకట్టి ఏబదియేడున్నర మైళ్ళపైని ఈ విద్యుత్ స్తర మున్నదని చెప్పిరి.

నవీన వైజ్ఞానికులు విద్యుత్స్థంధలము ఏబది యాటుంబావుమైళ్ళయెత్తున నారంభమై నూలు నేఁబది యాటుమైళ్ళ యెత్తునకుఁ తైఁగా దాటిపోవుచున్నదని చెప్పుచున్నారు. యంత్రసాహాయ్యము లేని వెనుకటి దినములలో భరతఖండమువారును, అరబ్బులను ఇట్లు లూహించిన ఊహ గుమాదగా సరిపోవుట మన కాశ్చర్యము కలిగించకమానగు.

కపిలా విద్య దాతపా యాతిలోహినీ, పీతా భవతి సస్యాను దుర్భితాయ నితా భవత్, అని మహా భాష్యము (Kielborn Edition). ‘కృష్ణా సర్వ వివాతాయ’ అని నిర్ణయసాగరముద్రణము. దీనినిబట్టి చూడఁగా కాత్యాయన పరాశరదులకుముందే వైశేషిక రంగులు జ్యోతిర్భాస్రప్రసన్నము లయియున్నవని మన మూహించుకొనవచ్చును.

బొందితో కైలాసము

బొందితో కైలాసమునకు బోవలయు నని
త్రిశంకుమహారాజునకు గోరిక గల్గినది. కుల
గురువైన వసిష్ఠధగవాసునితో నాతడు —

‘నా కీదేహముతోడన *

నాకము సననగు మఖం బొనర్చుం’ డనగా

(మహాబుడి)

‘నీ కీదేహముతోడను

నాకమునకు నేగరాదు నరవర’యనుడున్ —

మహారాజు గురువుత్తులను రావించి వారికి
గూడ తన కోర్కెను దెల్పెను. వారు నంగీకరించరైరి.
మహారాజునకు గోపమువచ్చి ‘మాయించినాము’ తిందురే
గాని మా కింతమాత్ర ముపకారము చేయబోరని
యైతిపాడుటగా వా రాగ్రహించి ‘చందాలడవు
గ’మ్యని కపించిరి. మహారాజున ‘కమంగళకాకసన్నిధి
గాత్రము’ వచ్చి, యాత డొక ‘పెయ్యెలయును నీలి
క్రేలిక’ మొలగు జట్టి, యెరనిపాత్ర యొకటి బట్టి,
‘యయోమయధూవలతోను, చెదరిన కేకిములతోను,
నినుపముట్లువైచిన చేతి కర్రతో వికృతముగా దిరుగుట
మొదలుపెట్టెను. అతడు పదపడి విశ్వామిత్రు నాశ్ర
యించగా, వసిష్ఠుని కెప్పుడును ప్రతికక్షియును నా
విశ్వామిత్రుడు రాజాశోరికను దీర్చెదనని భాషచేసి
యందులకై యొక యజ్ఞమును దిలపెట్టి యొక్క
డెక్కడి మునులను ఆహ్వానించెను. వారిటుంటి
విషయములు ‘విన నివి యెంతయు జిత్రము’లని
చెప్పును తాము రా మనిరి. ప్రాంతీయులను కూడగట్టు
కొని విశ్వామిత్రుడు యజ్ఞము సాగించి గురులను వాచి

ర్వాగములకు విలువగా వారు ‘ధూర్వకముల’తో
రామని చెప్పివైచిరి. విశ్వామిత్రుడు తన తపోబలము
చేత నెట్లు మహారాజును శరీరముతోనే దివికి బంపెను.
కాని కామకొనియుండి యింద్రుడు ‘పో, చందాల’
యనుచు నాతనిని బడద్రోసెను. అప్పుడు విశ్వా
మిత్రుడు వేరొక సృష్టిచేసి యందలి స్వర్గములో రాజా
నకు దావల మేర్పరచెను.

బొందితో కైలాసమునకు బోవుటయే మానవునికి
నిజమైన ముక్తి యని సిద్ధులయొక్క మతము.

జీవుడు చేయు కర్మ జీవుని బంధించి బాధించు
ననియు, కర్మరాహిత్య మగునందాక జీవుడు పుట్టుచు
చచ్చుచు నుండవలసినదే యనియు మన మతకర్తలు
నిష్కర్షగా చెప్పివైచినారు.

మరి సిద్ధుల మత మేదనగా, జీవునికి జీవించుట
యన్నది యొక ధర్మము. జీవనము చేయుటకు శ్రతి
జీవునికి నొక వాహనము, అనగా దేహము కావల
యును. ఒకానొక దేహములో జీవనము చేయుచు
నుండియుండి జీవుడు స్వధర్మకోమములన మరొక
వాహనము నాశ్రయించుకొని మునుపటివాహనమును
త్యజించివైచును. అట్లు త్యజించుటయే మరణము.

ఒక తనువులో నున్న జీవు డా తనువును విడిచి
పెట్టకుండ నున్నయెడల నింక చావన్నది యుండదు.
చావు లేనిచో నింకొక పుట్టుకయు నుండదు. ‘పున రపి
మరణం, పునరపి జననం, పున రపి జననీజకరే కయన’
మృదు నుడిగుండ మంతటితో నాగిపోవును. కనుక
ముందు మృగ్యువును జయించవలెను.

ఇందులకు రెండు తెన్ను లున్నవి. జీవుడు దేహ
ములో కలకాల ముండిపోవచ్చును; లేదా యా దేహము

* భాస్కర రామాయము.

నాకడు చూర్చి వేసి తీవుని! దేహమునకు గల భేదములను తొలగించివైచి, దేహమునకు సహజములైన బంధనములను నశింపజేసి, మారురూపందిన యా దేహముతోనే బ్రహ్మాండములో లీనమైపోవచ్చును. దేహ, దేహము, ప్రాణము, అన్నము, ఆత్మ, ప్రకృతి-ఇవి వాస్తవముగా వేరువేరు కావు. పరమకర్తవ్యములో నివి యొక్కటే పదార్థము. అదియే 'సత్యం జ్ఞాన మనంతం నిత్యమహా కాళం పరమాకాళమ్'—ఏకైకమై సర్వవ్యాపకమై యాదిమధ్యాంతము లెరుగని పరాశక్తి యది. దానికి మాయయొక్క సంయోగము వచ్చినప్పుడు బ్రహ్మాండము పుట్టినది. మాయ మూడు రీతులు—శుద్ధముకాని మాయ, శుద్ధమైనమాయ, మహామాయ. శుద్ధముకాని మాయవలన పాంచభౌతికమైన దేహ మేర్పడుచున్నది. మాలిన్యములను తొలగించినప్పుడు దేహము శుద్ధమాయాతత్వములోనికి మారును. ఇంకను సాధించినయెడల నది మహామాయారూపములోనికి మారగలదు. అనగా దేహము స్థూల రూపములోనుండి సూక్ష్మరూపములోనికి, నందుండి యతిశూక్ష్మ రూపములోనికి పరిణామము చెందును.

పూర్వజన్మభ్రాతృభ్రాతృకారణముగ గొందరికి ముక్తి వైని వాంఛగలిగి తిప్పలుబడుచున్నంతలో నట్టివారి నుద్ధరించుట కెల్లప్పుడును గనిపెట్టుకొనియుండు గురువులు వారిని చేపట్టెదరు. శిష్యుడు గురుకృపవలన సాధకుడగును.

సాధన యెంతకాలము పట్టునో ఎవరికి దెలియును? సాధన పూర్తికాకపూర్వమే యా సాధకుడు మరణించవచ్చును. మరణించుటతోడనే మరియొక జన్మ ముదోహమగును. శ్రాత్తజన్మముతో సంసారయాత్ర మరల మొదటినుండియు నారంభమై, వెనుకజన్మలో చేసిన సాధనయొక్క వాసనమూత్రమే మిగిలియుండి, తీవుడు తిరిగియు సాధన ప్రారంభించవలయును. అట్లుకాకుండ ఈజన్మముంచే ముందుగా దేహమును శోధించి నీరోగముగా జేసి, మరణమును కొంతకాలమువరకు నెట్టివేసినయెడల సాధన యెంతకాలమైనను చేయవచ్చును.

కావున సాధకుడు ముందుగా దేహచార్మ్యమును సాధించును. అది రసాయనసేవనమువలన లభించగలదు.

రసవాదమునందు ప్రవీణులైనవారును సిద్ధులే. వారు రసవాదసిద్ధులు. వీరి దొక ప్రత్యేకసంప్రదాయమై, వీరి యుద్ధంత మొక మహాగ్రంథమగును. పాదరసమును శుద్ధి చేసి దానిలో గంధకమా, యద్రకమా కాస్త్రురీతిని మేళవింది చేసిన రసద్రవ్యమువలన మానవదేహమునకు రోగరాహిత్యమును, వజ్రకాఠిన్యమును, నపారబలమును చేకూరగలవట. 'రసవాదముందు చెడినవారు వైద్యు డగు'నని యొక సామెత యున్నది. రసవాదులాయుర్వేదమునకు మహిమాన్వితములైన యాచార్యులును సంపాదించిపెట్టిరి. అదికాక దేశీయవైద్యమునందు సిద్ధచూర్ణమని ప్రత్యేకచూర్ణ మున్నదికదా.

జబ్బుల కామధముల నిమిత్తము కాకుండ కొన్ని శక్తులు కాంతీంచినవారటాడ రసవాదములోనికి దిగవచ్చును. ఘటికాసిద్ధులనబడునవి హస్తక మొనర్చుకొని వారు వాయుగమనము మొదలైనవి సాధించెదరు. ఏనుగుల వీరాస్వామయ్యగారి 'కాశీయాత్రచరిత్ర'లో తాము జాంగి, లేక జాంగరాబాదు అనబడు బస్తీ ప్రాంతములో నివసించు నొక గోసాయిని గూర్చి చెప్పుచు నాకడు గురికొనినది గలిగినవాడని తాము విన్నట్లు వ్రాసివారు. ఏ జోలికి జోని ప్రసరాఖ్యుని కన్నిపాట్లు తెచ్చిపెట్టిన పాదశేషముకూడ నిలువంటి సిద్ధియే యనవచ్చును.

మంచులకు కాకుండ, మహిమలకు కాకుండ మరియింకొక యర్థమునకైకూడ రసవాద మర్థస్థించవచ్చును. అదేదనగా, బంగారముచేయుట. డబ్బు సంపాదించుకొరకు పడవలన పాట్లు తిప్పటకుగాను తీుద్రలోహములను బంగారముచేయు విద్యకొరకై యొందరో యెన్నెన్ని తిప్పలో బడిరి. నిజముగా నామస్మిక మందే భక్తి గలిగి కొంతకాల మేకాగ్రచిత్తముతో సాధనచేయవలసియుండుటచేత నంతకాలము జరుగు బాటునకై కూడ బంగార మావశ్యకము. కేవల మైహిక చింత తప్పలేని మనస్సులు కొందరుకూడ బంగారమును చేయు విద్య గోరవచ్చును. ఇన్నివిధముల వారుండగా రసవాదవిద్యకు వ్యాప్తి యొందుల కుండదు! అది యన్ని దేశములలోను, అన్ని కాలములలోను వ్యాపించియున్నది. నాగరికత యున్న చనుకొన్న దేశము

లోనే యా నాగరికత హెచ్చుచున్నకాలదియు నీ విద్యయు తెలుగునందును. అందుండియే రసాయన శాస్త్రము పుట్టినది.

రసశాస్త్రరీతినిగాక సాధకుడు యోగములముల మునగూడ తాను గోరిన సిద్ధిని పొందవచ్చును. ఇది హామోగముతో మొదలై రాజహోగముతో నంత మగును. ప్రాణాపానవ్యానోదానసమానము లనబడు పంచప్రాణములను సాధకుడు తనకు బోయులుగా జేసి కొన్నయెడల, మూలాధారాదివల్లక్రములను భేదించి, కుండలీని సహస్రారము చేరినయెడల నాతని కన్ని సిద్ధులును చేరూరును. సమానవాయువును జయించినవాడు కాంతివంతుడై, మానకేవలశక్తిని పొందును. ఉదాన వాయువును జయించినవాడు నీటియందు మునుగడు. మండ్య, రాలు వానికి గ్రుచ్చుకొనవు. కర్మల మొనల పైని, నిష్కలగుండముపైని వాడు నుభవుగా నడచి పోగలడు. మరియు వాడు స్వచ్ఛందమరణమునకూడ పొందగలడు. ఇట్టి సిద్ధులకు ముందు ప్రాణాయామాదు లతో కూడిన కఠింసాధి న మనవలయు.

కొందరి కన్ని సిద్ధులును జన్మచేతనే సిద్ధించు నట. కపిలమహామని జన్మసిద్ధుడు. కొందరి కావధముల వలనన, కొందరికి మంత్రమహిమకల్లను, కొందరికి తపస్సువలనన, నొకడు కొందరికి సమాధికల్లను సిద్ధులు లభించును. ప్రతిమార్గములోను గొంతసాధన యవసరము. సాధనవలన నొక్కొక్కమెట్టై యెక్కి సాధకుడు కుదకు భరితము నందుకొనును. పరమసిద్ధుడైన గురువు కరుణించినయెడల నన్ని మెట్లు లేకుండ సమస్తము సిద్ధి పొందగలడు.

౨

సాధకు డేదో యొక పంథ ననుసరించి ముందుగా స్థూలదేహమును స్వాధీన పరచుకొనవలెను. అతడు యమనియమాదులవలన దేహమును బోధించవలెను. ఆహారవిషయములో నాత డతి జాగరూకుడై యుండవలెను. ఒక మార్గమువారు గోషీరములనుమాత్రమే యెక్కువ యుపయోగించెదరు. ఆ

గోవునకు మేత ప్రశోకముగా నేకరించబడవలెను. జనులచే త్రొక్కిబడనిది, మరినోదకములచే దడుపబడనిది, సృశానాదులకు గడుదూరమున నుండునది యైన ప్రదేశమునందు తెరుగు వచ్చిగడ్డి, మంచినదాళములను జేయు మేత యిచ్చు పాలు మొదలైనవి పెట్టి యా గోవును మేపవలెను. అట్టి గోవుపాలు సాస్త్వికగుణ వరకముట. అపరిశుద్ధ నూయారూపమై, స్థూలాకృతిని గలిగియున్న దేహములో క్రమముగా మార్పువచ్చి యది శుద్ధనూయారూప ముంది, సూక్ష్మాకృతినిజెందును. సూక్ష్మదేహము నూచుటకు సామాన్య స్థూలదేహము వలెనే కావనిచ్చినను, అది స్థూలదేహముమాత్రము కాదు. అది కీర్తిష్టములకు లోబడుగాదు. కత్తిపెట్టి నరికిన గాయము కాదు. నిష్కపెట్టికాల్చిన నది కాలదు. ఆకారము కల్గియుండునేగాని దానికి ఘనత్వము లేదు.

ఈ సిద్ధిలోనికి సాధకుడు వచ్చినయెడల నది జీవస్మృతియని చెప్పబడును. అప్పటికే యాతని కితిరసిద్ధులైనచో కరగరమైయుండును. జీవార్థ పరమార్థ రత్నమును సంపూర్ణముగా ననుభవపూర్వకముగ నెరిగినవా డగును.

జీవస్మృతిని విరిసినది పరామర్శి. సాధకుడు మరియు సాధించి సూక్ష్మకీరీరము నతిసూక్ష్మకీరీరముగా మార్చినచును, ఆ మార్పు నాతడు సాధించిన వెనుక నాత డేకీణములతోనైనను దానిని తెచ్చిపెట్టుకొనగలడు.

స్థూలకీరీరమురలెనే యున్న సూక్ష్మకీరీరము మరియు మార్పునంది యతిసూక్ష్మకీరీర మైవచ్చు డది యాకీణమునుండి యెదుటివారి కన్నులకు కానరాకుండ బోవును. ఉన్నట్లు లుండి సిద్ధుడు మన కన్నులయెదుట నాకాకీణములొని కెగసి యుడు గలిసిపోవును. అదియే పరామర్శి; సిద్ధులకు వాస్తవమైన సిద్ధి.

సమాధినుండి లేచి మూడుదినములు జీవించి యుండి యేనువ్రపువు కిష్కంబు మాచుచుండగ నాకాకీణములొని కెగసి యదృశ్యుడైపోయెను.

తమిళకృతసమయాచార్యులలో నొకరైన శ్రీ మాణిక్యవాచగరు శ్రీ నటరాజదేవాలయములో నిల్లరు

డి.డి.టి

అన్నింటికీ క్షేమకరము

కాని కీటకములు మాత్రము కాదు..

న్యూ సి డ్

నూటికి పది వంతులు డి.డి.టి కలిపిన పొదరు
గాయగి గారిచే తయారు చేయబడినది.

DJK 6018 TEL.

- ★ జగద్విఖ్యాతమగు డి.డి.టి. బౌషధము.
- ★ హిందూదేశములో వాడుటకు ప్రత్యేకముగా తయారుచేయబడినది.
- ★ ఒకసారి తాకినచో కీటకములు చనిపోవును.

డబ్లిన్ హిందూకోశాలో దీప్తివ్యాపకం
ఎడిషన్ అండు కంపెనీ లిమిటెడ్.
బొంబాయి.
చుర్రాసు.

DDT **veigy** DDT

హైహత సంస్థాపనమున, పీకెడ్ స్టాంపు దీప్తివ్యాపకం
మహమ్మద్ రహీమ్ అలీ,
99-బి అహ్మద్ నగర్ రోడ్డు,
బెంగళూరు పట్టి.

గాయగి ఇన్స్టిట్యూట్ లిమిటెడ్, నెవిల్లెహౌస్, సికర్ రోడ్డు, బెల్లార్డ్ ఎస్టేటు, బొంబాయి.

A PINCH OF
"TILAK" BRAND
MISKY ASAFOETIDA.
IN
EVERY DISH
APPRECIATED
FLAVOUR

GOPALJI CHAMPSHI & Co
30 Govindappa Naick St.
Madras.

ప్రసిద్ధికెక్కిన
తిలక్ మార్కు
మిస్కి యుంగువనే వాడండి.

వాసనకున్నూ, రుచికిన్ని
శ్రేష్ఠమయినది

అన్నిచోట్ల దొరుకును.

గోపాల్జీ చాంపీ అండ్ కంపెనీ

ఇంగున, మర్చంట్సు,

80, గోవిందప్ప శాయ్ బిడి, మదరాసు.

హెడ్వార్కిను :

బొంబాయి.

బ్రాంచి :

మధుర.

స్వర్ణోత్సవ -
ఆగమనసందర్భం

పండిత డి. గోపాలాచార్యులవారి
జీవమృతము

ఏబదియేండ్లుగా ప్రజలలోక
మునకు అమూల్య శేవకేయును,
ప్రజల ఆరోగ్యమును పెంపొం
దించుచు, అనంద సంకృత్యులను
కల్గించి, ప్రజానరంజకమైన
దని చెల్లదించుటకు గర్వించు
చున్నాము.

ఆయుర్వేదశ్రమం, ఎమెడెడ్
అనగల్... మద్రాసు.

చూచుచుండ నదృశ్యుడైపోయెను. మరియొక సమయా
చార్యుడైన సంబంధురూడ నిజే దైవస్పృధి నదృశ్యు
లైరి. నానక్క గురుదేవుని యవతారసమాప్తి యొన
తర్యాత నాయనశరీరము మాకు కావలెనని హిందువు
లును, మాకు గావలెనని మహమ్మదీయులును తగవు
లాడుకొని, మరునాడు వచ్చి, పైనికప్పిన వస్త్రమును
తొలగించిమాడగా నందు శరీరము కావరాజేడట. శ్రీ.
శ. ౧౮౨౩-౭౪ సంవత్సరముల నడుమ మద్రాసులో
జీవించియుండిన శ్రీ చిదంబరం రామలింగస్వామిగారు
కశీబరమును భూమిపైని విడువకయే పరమపదించిరట.
వీరి యంత్యకాలమునందు నివసించిన ప్రదేశమున,
వీ రెప్పటినుండి యాకాశములో వీసమైపోయి గృహ
మును నివృట్టికి పూజార్చములగ నెంచి శిష్యులు
కొందరు కాపాడుచుందురట. వీరి శిష్యులకు శిష్యులైన
యొక తెలుగు బ్రాహ్మణునికి వీరి శోభారూపదర్శనము
కూడ నైనదట.

౩

శ్రీ శ. ౨ వ శతాబ్దినుండియు మన దేశములో
నీ సిద్ధు లుండినట్లు తెలియుచున్నది. వారు
నాధసిద్ధు లనబడువారు. వీరిలో ప్రముఖులు మశ్వేష్ఠిం
ద్రుడున, గోచక్షుడున. వీ రాదిసిద్ధులు కారనియు,
వీరికి విద్య నేర్పినది జ్ఞానమతమందలి వజ్రమానాది
పంచల ననుసరించుచుండిన సిద్ధులనియు కొందరి యభి
ప్రాయము.

బుద్ధుడు జీవించియుండినకే సంఘములు నెదరి
పోయి గుప్తాసమాజములు బయలుదేరి తంత్రసాగనలు
ఁబడెను. అచిరకాలములో బుద్ధశిష్యుల బడయుటకై
తంత్రవిద్య యవలంబింపబడెను. అది జ్ఞానమతమందలి
ముఖ్యసూత్రములకే యొసగుపెట్టి నానంభించెను. పుత్ర్య

* తంత్రవిద్య, విశేషించి శక్తిపూజ దీక్షిణము
నండి యుత్తరమునకు బోయినది శ్రీ. శ. విశ్వవార
కా. నాగేశ్వరరావుగారి యభిప్రాయము. ఆంగ్లవిజ్ఞాన
సర్వస్వములోని 'అనాసాతము' అను వీరి యమూల్య
రచన చూడుడు.

ములు కట్టి, సంఘములు పెట్టినంతమాత్రమున బ్రయో
జనము లేదనియు, శిల మెట్లున్నను నెట్టిభయము
లేదనియు చాటుచుండుటవల్ల నీ త్రాత్రువార్గము దుక్కి
లరతు, దుర్బాగ్ధులకు పట్టుకొమ్మ అయ్యెను.

నాధసిద్ధులు తోమ్మందుగురు. జ్ఞాధుల
యొక్క లెక్కలో నెనుబడినలుగురు సిద్ధులున్నారట.
వారిలో నీ నరనాధసిద్ధులు చేరియున్నారు. పాద
రసము నభ్రాము గలిపి చేసిన యమృతసమానముగు
రసాయనమువలన సిద్ధి చేశుర్బుగలిగిన రసేశ్వరసిద్ధులకు,
వీరికి చాల దగ్గర.

జీవమృత్యుడై, ప్రణవతమవు అనిగా నూత్ము
శరీరియై యున్న యొక శుద్ధమాగ్ధసిద్ధుడు తుంకభద్రా
తీరమున శ్రీ. శ. ౧౨ శతాబ్దిలో నుండెనట. అత
డొక మహేశ్వరసిద్ధుడు. అనగా చిరంజీవులైన యొక
కొటి సిద్ధులకు గురువైనవాడు. ఇట్టి మహేశ్వరసిద్ధులు
తోమ్మందుగురు. వీరందరు రసవాద విద్యాపారంగ
తులు. జరామరణములు లేకుండేనుకొన్నవారు. నవ
కొటిసిద్ధులకు, నవనాధసిద్ధులకు నెట్టి సంబంధము లేదని
కొందరి మతము.

వీ వారిని టానోయిప్తుమతస్తుడైన భోగుడనెడి
సిద్ధుడు సిద్ధి సాధించి యావిద్యను లోకమంతట గరప
వలె నను దీక్షతో దీక్షిణాపఠమునకు వచ్చి యచ్చటి
వైవాచార్యులకు, కాశ్మీయులకును గరపగా రెండు
మతములలో రెండు తొమ్మిదులు పదునెనమండ్రు
మహేశ్వర సిద్ధులు, వారిలో నొక్కొక్కరి
కొక్కొక్క కొటిమందిచొప్పన పదునెనిమిది జొట్ట
సిద్ధులు శిష్యులుగా వెలసినట్లు ఒక గాథ యున్నది. ఈ
అష్టాదశ మహేశ్వరసిద్ధు లందరు దాక్షిణాత్యులే *

మూలర్ అను పేరు గల శ్రీ మూలనాథులు
బహుళః భోగునివలన దీక్షును బహిముండవచ్చును.
వింధ్య దాటివచ్చి దీక్షిణాపఠముం దచ్చటచ్చట
నుండుచు, సిద్ధమాగ్ధము ననుష్ఠించుచు, తుదకు నిర్విఘ్న
తపస్సుకొరకై సిద్ధకుటపర్యతము చేసిన యగస్త్యుల
వారు భోగునికి సమకాలికులై యుండవచ్చునని కొందరు
తలచుచున్నారు. సిద్ధకుటవానుడైన యగస్త్యుభగ

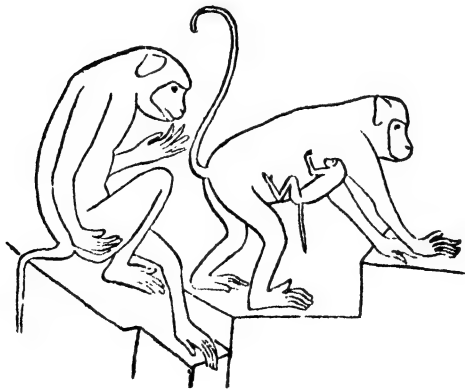
వానుడు నిరకాలమువరకు శిష్యులకు శేఖీరూపమున దృశ్యమిచ్చుచుండినట్లు వాడుక. దక్షిణదేశములో కరువీర్ కాక్తేయులకును, ములికదేవులు (తిక్కమల గట్టయింద) వైపులకును ప్రథమాచార్యులై నాడు.

బుద్ధరూపజన్మమున యాచారము ననుసరించి యారాధించినగాని ప్రపన్నులయందు గానని సంసార వారిణి యగు తారాదేవి పలుకగా ఒక మహాబుష్టి చీవాడుబోయి హిమవత్సరప్రాంతముందు సాధకేశ్వర నేవితుడుకు, కామినీపరివేష్టించుచు నైయున్న బుద్ధ రూపజన్మమున సందర్శించి యాయనకులన నుపదేశము పొందినట్లుగా పోవృత్తితో పరమేశ్వరుడు చెప్పిన యందం తము మహాచీక్రనాచారకంఠ్ర మను గ్రంథములో నున్నదట. విచిత్ర మేమనగా నా మహాబుష్టి వశిష్ఠుడు!

జాధులు హిందువులైన నాధిగిడులకు శేషీవాణి, హిందువులైన నాధిగిడులు జాధులకే శేషీవాణిగాని సిద్ధహర్గము మన దేశములో తాత్త్వికమార్గ మను శ్రేర వ్యాప్తిగాంచినది. నాధిగిడు లనువారికి ను గదేశ ములో నున్నారట. వారు యోగులనియు, యోగు లనియు బిలువబడుచు నప్పువృత్తులుగా గణింపబడు చున్నారట. జోనులను, సిద్ధపురుషులను చెప్ప కొనచు పామలనాంధ్రను చాలవరకు బోలు నొక జాతి దక్షిణకన్నడ ప్రాంతములో నిప్పటికీ నన్నట్లు తన 'Castes & Tribes of south India'లో థర్స్తన్ (Thurston) వ్రాసి నాడు. వారు తమ గురువు గోంతు

నాధుడని చెప్పకొందురట. సిద్ధహర్గము మన దేశములో నాచారములో నన్నట్లు వివిధమతములలోని తంఠ్ర కాస్త్రములే చెప్పచున్నవి. తన ప్రభువైన గజనీ మహా మృగుయొక్క యానతిమేర కీ దేశమునందలి విజ్ఞాన మును సేకరించుకొనటకై శ్రీ. శ. ౧౦౩౦ ప్రాంతము లలో నిచటికి వచ్చిన అల్పైయానీ యను మహమ్మదీయ విద్వాంసుడు సిద్ధ జాక మనఃశ్శుని, ఒక కుక్కను బంగారుగా చేసినట్లు తాను విన్నానని వ్రాసి యున్నాడు.

అక్కరు చక్రవర్తికాలములో నీ మతము మిక్కిలి ప్రచారములో నున్నట్లును, అవినీతికి పట్టుకొమ్మయిన దాని నణచవలెనని అక్కరు చాల ప్రయత్నించినట్లును కూడ తెలియుచున్నది. అతని కుమారుడైన సలీము స్వయముగా నీ మతమును గొన్నా శ్లనుష్ఠించినాడట. అప్పటిలో నిది పంచమకారములను ప్రతిపాదించువారి మతమై యున్నదనియు మిక్కిలి దూష్యమైపోయెను. తదబాహ్యమై, విదేశీయమై, జాధాచార్యమైన యీ మతము సనాతనము గల్గించినన, నది యొకానొక మహావృత్తునువలె, నీ దేశములో గల యన్ని మతముల లోనికి క్రేడ్లు చొప్పించుకొని నిలవబడియే యున్నది. శిష్టులకు క్రమముగా నిది యనాచార మయినందున లై రాసుల పాలబడి నేడది మతములలోను, చెల్లకొందను చేరినది.

గుణగ విజయాదిత్యుడు

[చారిత్రక నాటకము]

❧

= శ్రీ భావరాజు వెంకటకృష్ణరావు =

అంధ్ర దేశము నేలిన చాళుక్య నృపాలరథో నందరికంటె కడు గొప్పవాడు గుణగవిజయాదిత్యుడు. ఆ చాళుక్యచూడవణి శ్రీ. శ. ౮౪౮ నందర్రుము మొదలుకొని ౮౯౨ వఱకు, నలువది నాలుగేండ్లు విద్యుత్కవరాక్షిపముతో ఆరిరాజ్యయందండై పరిపాలించెను. ఆ మహారాజు కాలమున రాష్ట్రకూటులకును, చాళుక్యులకును నడుమ జిద్దవైరము ప్రబలియుండెను. ఆ రాజవంశములు ఒకరి నొకరు కులపై దురుగా భావించుకొనచు, ద్వేషించుకొనడందరి. రాష్ట్రకూటులు కర్ణాట, మహారాష్ట్ర, మూర్ఖర మండలములను సార్వభౌమ పద లాంఛనములతో జరిపాలించుచుండిరి. వారి రాజధాని మాన్యభేటము. దానికి కిరణపుర మని ప్రతినామ మున్నట్లు రోచును. అంధ్ర భూమిని పాలించుచుండిరి బెజవాడ రాజధాని చాళుక్యులు. ఇంద్రమిందగా, గుణగవిజయాదిత్యుని కాలమున చాళుక్య రాష్ట్రకూటుల కులపైరము భయంకరరూపమును దాల్చెను. ఆ రాజేంద్రసిరి నంగ్రామ రంగములందు ఎల్లప్పుడును అఖండ విజయము చేకూరెను. అతడు నిర్భయగ ఓగ్రిజయము చేయగఁజెను. నకల దక్షిణపడమను గుణగవిజయాదిత్యుడు చక్రవర్తిపడముతో శ్రీ. శ. ౮౬౮ మొదలుకొని ౮౮౮ వఱకు పదియేండ్లు పరిపాలించెను, ఆ కాలమున రాష్ట్రకూటులు విజయాదిత్యుని దాటికి నిరవకాలక పోయిరి; అంధ్రోద్భవనికి అరిగాపులయి వర్తించిరి. అంధ్రుల విభవైశ్వర్యములు మరల నొకసారి యుద్ధస్థితికి వచ్చెను.

గుణగవిజయాదిత్యుని కాలము అంధ్రులకు మరియొక కారణమునగూడ గర్వింపదగినది. చిరస్మరణీయమైనది. అతని కాలమునాటికే అంధ్రభాషయందు కవిక వెలసియుండెను. అంతయే కాదు; అంధ్ర కవిత్వ సంప్రదాయములు సంస్కృత కవులనుగూడ మురిపింప నారంభించెను. అంధ్ర కవికకు అలంకారములయిన యతిప్రాసములు సంస్కృత కవిత్వమునందుగూడ వ్యాపించెను. అంధ్ర భాషలోని తరువోజవృత్త మొకటి గుణగవిజయాదిత్యుని కాలమునాటిది ఐయదనదనది. శిలాక్షర రూపమును బొంది యా తరువోజవృత్తము నేటికిని గానవచ్చుచున్నది.

అంధ్రులకును, అంధ్రభూమికిని. అంధ్రభాషకును మహావకారమును చిరస్థాయిగా చేసిన మహానాథుడు ఆ గుణగ విజయాదిత్యుడు. అతని కీర్తిచంద్రికలు అంధ్ర భూస్థలిని కాశ్వరముగా వెలుగుచున్నవి.

మొదటి రంగము

[స్థలము: మాన్యభేటమున లక్ష్మీభవనప్రాసాద

మున ఆభ్యంతరమందిరము.

* అలింశిమూలేశియా (మద్రాసు)వారి ఆను మరిని.

ప్రవేశము: చక్రవర్తి ఆమోఘవర్షుడు, యువ

మహారాజు కృష్ణవల్లభుడు, మంత్రి పురహస్తముడు.]

ఆమోఘుఁడు—వేంగి నండి మల్ల రాజును,

కృష్ణవారును విష్ణుభట్టును కచ్చియన్నారట ! వారే వార్తలు తెచ్చివారు అంధ్రదేశమునుండి ?

పురుషోత్తముడు—గుణవిజయాదిత్యమహారాజు
తన ప్రాగ్భవంబు నంపి మన సామంతరాజులొకమునందు
ఉపాయముతో రాజద్రోహమును వ్యాపింపజేయు
చున్నాడట!

కృష్ణవల్లభుడు—నిత సాహసము! - వింగవిల్లి
మహాసంగ్రామరంగమున, ఆతని తండ్రి కలివిట్టరునికి
సంభవించిన అపజయమును, దానివెంట కలిగిన దుర్మర
ణమున, దానితోపాటు వేంగీశ్వరుని వాటిల్లిన పరా
భవమును జెడయును ముగిసలేకున్నాడు కాబోయి!
దుర్మతి!

పురుషోత్తముడు—యువమహారాజు! జిహించి
నది సత్యము! అయిన ఒకవిశేషమును విన్నవింతును.
వింగవిల్లి సంగ్రామరంగమున ఈ పరమభట్టారకులు
చాళుక్యకర్తముతో కలివిట్టకర్తవాది పకలబంధమిత్త
జనయలకును కర్మసాగించినది. తర్పణము విడిచినది.
కానిని సంతృప్తిపరచినది కాజాలగు. విజయాదిత్య
మహారాజు పగబూనినట్లున్నాడు.

అమోఘవర్షుడు — మంత్రిపుంపుడు నచించి
నది మాకును యధార్థము యని పొడగట్టుచున్నది. ఏం
ముగ జెడయు డీ యవమానము సహింపలేకున్నాడు.
వింగవిల్లి రణరంగమున కలివిట్టరుని సెన్హారణవ్యక్త
గాక మనము వేంగీమహామహారాజ్యభాగములను గూడ
నాక్రమించుకొని గరుడవ్యజమును బాదుకొల్పినదిగూడ
జెడయునికి ప్రోత్సాహమై మనమును బాధించుచున్నట్లు
గదా వింటిమి మల్లరాజువలన!

కృష్ణవల్లభుడు—తండ్రిగారు నా విన్నపమును
అవగోహించుచుగాక! బావ గుణవిజయశక్తిని సమర
పన్నాహరత్వగూడ రక్షిత్యాహముతో కేరుచున్నాడని
గూడ కృష్ణచారకుడు తెలుపుచున్నాడ!

అమోఘవర్షుడు—జెడయును రక్షిత్యాహము
కేరులలో నాశ్వశ్రమియేడు. ఒకంజుడైన బోయకొట్ట
ముల నాయకులను బురికొల్పి, మనము త్రిభువనాంకు
రని గూర్చి ఛిక్కిరింపజేయలేదా? వారిని వేంగీపై
బండెత్తమని నేనల సహాను మంపలేదా?—మంత్రి
పురుషోత్తముడు మా కిప్పుడు కర్తవ్యము మపజీకంప
వలయును!

కృష్ణవల్లభుడు—బావ మల్లరాజు నచ్చియే
యున్నాడుకదా! మనల నాశ్రయించియున్నవాడు—
ఆతని వేంగీశ్వరునిగా నభిషేకించినచో విజయుని కావర
మణగగలదు!

పురుషోత్తముడు—ఇది మన మెరిగిన ప్రాత
నీతిపదతియ! ఆనాడు జరిగిన పరాజయమునకున,
పరాభవమునకును ఈ గురువ్యయము తీర్గప్రతీకారము
నకు ప్రబలకారణము కాగలదని నా మతము. కావున
ఆ ప్రయత్నమును విరమించుట మంచి.

అమోఘవర్షుడు—మంత్రి! కృష్ణరాజు పల్లి
నని నాకు అవశ్యము కర్తవ్యమని తోచుచున్నది.
విజయుని తెలపులు మనకు చూపు కలిగింపజాలవు!
కావున మల్లరాజును వేంగీశ్వరునిగా నభిషేకించి,
వేంగీపై దండెత్తిపోవలయు; గుణవి గర్వ మచెది
గవలయు!

పురుషోత్తముడు—ప్రభువిత్తము, సంకల్పము
ప్రతిపాతములు. అట్లే అగుగాక—స్వామి! ఒక విన్న
పము. గుణవిజయాదిత్యుడు సామాన్యపీరుడు గాడు.
అతడు మహాపీరుడు. ప్రకృతిచేతనే అతడు మహాబల
పంపెన్నడు. మహామల్లుడు. సామోత్ అంకకారుడు.
మరియు నాతని ప్రాగ్భవ, మహాసేనాని పంజరంగుడు
ప్రచండదండనాయకుడని వినుము. బీభత్సనదృశ
పరాక్రమ గాతడు. సాహస శౌర్య విక్రమములు
మాడును మూర్తిగొన్న మహామభావుడని విష్ణుభట్టు
తెలుపుచున్నాడు. కదనభూమిని పెడచూబ్బచెట్టి
“జయభూమి” (శంఖము)ను బూరించి ఖడ్గకసహ
యడై నేనలకు ముందు నిలిచినపుడు ఎనిమియ్యకలు
భద్రభ్రాంతులయి, మహామారుతము వీచినపుడు ఎగిరి
పోవు ఎండుటాకులవలె చీకాకునడి చెడదీపోగలవు.
అంతియ గాదు—పంజరంగుడు బృహస్పతి సమాను
డయిన ప్రాగ్భవ. మరియు విజయాదిత్యుని మహామంత్రి
వినయదీశ్వర భార్గవనదృశుడు. పగకుని లావు మనము
చులకనచేయరాదు. త్రిభువనాంకుడును కొడైత్రాయ
వలె పగబూనియున్నాడు. ఆతని ప్రోధానలము మన
లను దగ్గము చేయగలదు.

కృష్ణవల్లభుడు—మంత్రిభట్టారకులు విన్నవించినది సత్యము కావచ్చును. కాని వీరనారాయణుడును, రాష్ట్రాధిపతులకైలవర్ధిష్ఠువును, పరమభట్టారకులు నగు శ్రీరల్లభ - అమోఘవర్ష మహారాజాధిరాజుల శ్రీపాద పద్మముల నారాధింపవచ్చినాడు మల్లరాజా! చాలదే ఇది మాకు? మల్లరాజా వేంగీశ్వరుడు! శరణాగత భూభృవాశ్రయులు ఈ శర్యమహారాజాధిరాజు, విజయా దిగ్విజయి శిక్షించి మల్లరాజును విజయవేంగీసంహవేశముపై గూర్చుండితట్టలేకపోయినచో కలుగదే పరాభవము మాకు! అవశ్యమిప్పుడు యుద్ధమే కర్తవ్యము! పూజ్యులయిన తండ్రిగారి ఆనతి?—

అమోఘవర్షుడు—యువమహారాజా విన్నవించినరీతి, నా కిప్పుడు కయ్యను కర్తవ్యమని తోచుచున్నది. వేంగీనండి యెప్పటికైన మనకు విపత్తు రాగలదు. కావున శత్రుసంహారము గావించవలయును. దెబ్బయుని మరల తలయెత్తినీకుండ అదిని రావలయు. అది మా అభిలాష!

పురుషోత్తముడు—స్వామి! పగిదిర్చుకొనుటకై బాహువుల సీబతో భూస్వామ్యులము చేయుచు తరుణమునకై వేదమున్నాడు విజయాదిత్యుడు—మరచి యున్నాడు కాబోలు!

అమోఘవర్షుడు—మంత్రిశ్వరుని మతము మాకు గుగతమగుటలేదు!

పురుషోత్తముడు—దేవరవారు అనగిరింతురు గాక! వీరనారాయణావతారులైన పరమభట్టారకులు రాజనీతిగర్వములను, దండనీతిని ఎఱుంగినారు కాదు. అయినను ప్రభుశేవకుని హితవచనము నాదరింపవలయును, సంగరాల్లమున మన మిప్పుడు విజయాదిగ్విజయి మీదికి నూటిగా దాడి పెడలరారు. రాష్ట్రాధిపతుల రాజకంక్షమునకు దక్షిణసీమలందు నోడంబపల్లక, గాంగజూటాధిపతులు అగిరావులు పాండ్యపల్లవులు పరమావులు. నోడంబమంగిరాజును, గాంగపృథ్వీపతియును వైర్యులినండి వేంగీసీమలపైకి దాడి పెడిలింపవలయును. పాండ్య-పల్లవభూపతులు ఇరవయ్యే సహాయము రావలసిగట్లు కోరవలయును. వారి నందరిని ఎదుర్కొని, యోడించుట గుణగవిజయాదిత్యునికి గులభ

సాధ్యమైన పని గాదు. అంతియగాదు; వారల నోడింపజాలడు! ఒకవేళ వారిని ఓడింపగల్గినను, విజయాదిత్యుడు హతశేషములయిన మూకలతో మాన్యభేటము మీదికి దండయాత్ర సాగింపనుజాలడు.

అమోఘవర్షుడు—మంత్రిశ్వరుని యాలోచనకడు లెస్సగా నున్నది. రాష్ట్రాధిపతులసేనాసలకు యుద్ధసన్నద్ధులు గావలసియున్నది వారల నంపించుడు. ఆయత్తము గండు. (నిష్క్రమింతురు.)

రెండవ రంగము

ప్రథమ సౌకర్యముట్టి సంగ్రామ రంగము.

ప్రవేశము: గుణగవిజయాదిత్యుడు, పండరంగుడు, మహామంత్రి వినయశి శర్మయు.

సంగ్రామ రంగమున, చెవులు చిల్లులు పడునట్లు రణోత్సాహము పెల్లుగా నెబ్బనట్లు, కంఠ, భేరి, ధక్కా, తమ్ముట జయఘంటఃస్వములు వినబడుచుండును. మగ్ధమగ్ధ వీరభటుల హంకారములు, పెడబొబ్బలు, మదపుటేనుగుల హంకారములు, మావటిండ్ర హెచ్చరికలు, రాహుస్థుల దెబరింపులు, ఆశ్రమాల ఘోషలు, సాహిబుల ఉత్సాహవాక్యములు వినబడుచుండును. నడుచు తలలు, అవయవములు తెగిపడిన గజగురగవీరభటావళి విహ్వలశోకములు, అర్తనాదములు గుండె లవియునట్లు వినబడుచుండును. ఎక్కడ జూచినను రణోత్సాహము. ఎక్కడ గాంచినను మహా సందంభము.]

పండరంగ మహాసేనాని—(దక్షిణంచుచు) హా! భువనైకవీరా! హా! తండ్రి! హా! కవచాంగణయ! ఎంతటి దుర్బుధుడము నొందితి తండ్రి! విక్రమైకసహాయంపైన వచ్చి, నీ ప్రాణములను రక్షించి విశ్వాణమును దీర్చలేకపోయితిని. తండ్రి, ఎంత మందభాగ్యుడను! హా! హా! హా! ఎట్టిపాప మిది! ఎంత దారుణము! ఎంత కష్టమెంత కష్టము! (దక్షిణంచుచు)

గుణగవిజయాదిత్యుడు—ప్రభు పండరంగ సేనాపతి, ఊఁబిల్లుడు; ఊఁబిల్లుడు! ... ఓహో! ఎంత విషాదవార్త ఇది— యుద్ధ మారంభమై యొక బాము

హృద గడువలేదు. ఇంతలో ఎంతటి దుర్వార్త! ఎంతటి మహావిపత్తు! ఎట్టి దారుణమరణము!

విషయదిశర్య—త్రిభువనాంకుశాపర నానుభ్యము ! విక్రాంత చక్రాయుధా! సమస్త భువనాశ్రయంబవు! సంగ్రామకూద్రకుంబవు! దుఃఖాతిరక్తమున ధృతిహీనుండై నైవహా—

సురాగవిజయాదిత్యుడు—(అశోక్తిగా) విక్రాంతమా! చమూపతి కడెయరాజులు మాకు కస్తూరిప్రభ విద్యలు నేర్పిన ఆచార్యులు. ఆ బ్రాహ్మణ చెయూపతి ప్రభుపాండరంగునికి జవకులైతే, మాకు అశ్వే సురువులు, పితృసమానులు! ఒక్కగ వీయక్రిందట ఆగృధునిరుడు మా చెంతనే శౌర్యప్రతాపమూర్తియై అత్యున్నతముగ కద నము సరిపియుండెను—కటకటా! ఇంతలో ఎంత విపత్తు వాటిలెను!

విషయదిశర్య—వీరుడై వచ్చి, రణరంగమున వీరవిహారము సర్పి, వీరస్వర్గమును జూలొన్న జవకులు ఋణము దీర్చక, పగమాల ముడిచి, శోకమున మునిగి విహ్వలయైయున్నాడు ప్రభు పంపరంగుడు. అట్టివానిని ఊతార్చుచు, ఇచ్చటనే కూర్చుండునా దుఃఖమున మునిగి సమస్తభువనాశ్రయము? రణరంగమున జయమో, మరణమో బడయవలయు వీరుడైనవాడు! మగపంద—

సురాగవిజయాదిత్యుడు—...ల కాదయ్యా విక్రాంతమా! అనేక సమరపాట్రములును, ఖడ్గక సహాయుడై, నా చెంతనే పోరాడి, మా బాహువులను విజయప్రమదకు ఆశ్రయముగా చేసిన మేటివీరుడు ఆ మహానుభావుడు కడెయరాజు! ఆ కూశ, గాంగహటాధముడును దుర్మదాంధుడు మంగియు గలిసి వ్యూహము పన్ని, అన్యాయముగ చుట్టునుమాగి, కదిసి, ఒక్కని చేసి, నిరాయుధుని గావించి కూర్చున్నారు కడెయ రాజును. పరమాద్యుతముగ వీరవిహారము సరిపి గాంగ, పల్లవ, పాండ్యుల గజబలమును చిత్తాపవరచి, అరగడియ లోపల కళానేక గజములను కుత్తునియలు గావించిన చమూపతిని, గజసాహిణిని గోల్పోయిన మేము మంద భౌన్ద్రులును. నిస్సంకోచముగా కేంకీకృతనకు కుడి భుజము తెగిపోయినది! (దుఃఖించును)

విషయదిశర్య—ఇతడేనా! సమస్త భువనాశ్రయముడు?.....ఓహో! ఏమి యా సంతోభము ఆ వంక—ఈ దిశను—ఏమిది? వీరభటు లేమని యాశ్రయించుచున్నాడు? మహారాజాధిరాజా త్రిభువనాంకుశుడెక్కడనియా! ఏమి, నేనల వెన్నువిటిగినట్లు తల్లడిలు చున్నది!

పంపరంగుడు—(ఇంకను విహ్వల చిత్తముతో) హా! తండ్రి! భువనైకవీరా! (దుఃఖించుచు మూర్ఛరది యుండును.)

సురాగవిజయాదిత్యుడు—ఏమి దురవస్థ యిది! మా సేనాపతి ఎక్కడ! మహా మంత్రి!.....పంపరంగ మహాసేనాపతి! ఊలెట్లుడు! ఊలెట్లుడు! కర్ణ మాలావించివుకు. మీ పితృవిమోగ దుఃఖమును మీ స్వామిహృద పంచుకొనుచున్నాడు శాంతి! ఊలెట్లుడు. మా రాజవాక్కు కులకభ్యాణాభ్యుదయవరం పరాభివృద్ధికి, మా విజయవృద్ధికి కృతజ్ఞుడై, అటంకిత స్వావిధిక్షిత్తో తన యనువులు ధారపోసిన శౌర్య మూర్తి, మహావీరుడు అర మీ జవకుల ఋణమును మే మెట్లు తీర్చుకొన గలుగుదు!.....ప్రభు పంపరంగ సేనాపతి! దైర్య మవలంబించివుకు! పగతుర బరిమార్చుట కన్న, పగతీర్చుకొనుటకన్న, మీ ప్రియజవకులకు మీరను, మా కస్తూరిచార్యులకు మేమును ఋణవిమోచనము గావించుకొనుటకు మరియొకమార్గమును గానము! రెండు! వీరకత్తముతో దడిసిన మీ జన్మిదముల చేబూని ప్రతివ గొనుడు! పగతుర నుండియు పగులు నట్లు పెంబొట్టి పెట్టి సింహనాదము చేసి, వీర కంఠమును బూరించుడు. భిండివాలమును, కూలమును కరముల ధరించి కదనరంగమున ఆకొన్న మగింగము మాడ్కి—

పంపరంగుడు—(లేచి హస్తములు ముకురించి, గంభీరస్వనముతో) డేవా! సమస్తభువనాశ్రయము!... మన్నింతురు గాక ఈయల్లుబుద్ధి. పంపరంగుడు సర్వదా స్వామి! భృశ్యుడు. ప్రభువాన్యాయుతము వర్షించి, నా దుర్గరక్షణమును సుపరీక్షించివేసినది. అంతియేకాదు! మా వీరవారి వాక్యములు మా తండ్రిగారి ఋణముతో పాటు, నా స్వామిఋణమును గూడ దీర్చ ఉత్తేజన

విచ్చుచున్నది. తేవరవారు ఈసేవకునిపై తాపిన కరుణకు కృతజ్ఞుడను. కులచైరమును, జాతిచైరమును దీర్చు కొనుటకంటె కర్తవ్యమింకొకటిలేదు ఈ తరుణమున! ఏలినవారు విజయనూచకమైన జనుమంగళ శంఖమును బూరించి సింహనాదము చేయుడు. కదలుడు.

దేవా! వివరణాదిత్య! తామును శంఖమును బూరించుడు! సింహనాదము చేయుచు త్రిభువనాంకుసుని ఉత్తరాశ్వము నధిరోపింపజేసి ముందుకు దుమికింపుడు.

(పండరంగ సేనాపతియు, గుణగవిజయాదిత్యుడును తమ శంఖములను బూరించి అట్టహాసముతో సింహనాదము జేయుచు కదలుదురు)

మూడవ రంగము

[సలఘ: సోరణమట్టిసంగ్రామ రంగమున మరి యొకవోట్.

ప్రకటన: మంగ్రీ వివరణాదిత్య, గుణగవిజయాదిత్యుడు.]

వివరణాదిత్య—మహాసేనాపతి! పండరంగా! ఏమి యీ సంగంభము! ఏమి యీ కలవరము! ఓహో! ఏమి యీ ఆర్తనాదము!.....ఏమిది! ఏమనుచున్నారు! ప్రభువు త్రిభువనాంకుసు డెక్కడనియా? ఏమనుచున్నారు యోధవరులు?—సచ్చమూపతి-యవరాజ విక్రమాదిత్యభూపతి-ఏమి-ధూర్తుడైన మంగిరాజాధమునిచేత హతుడయ్యెననియా! ఎంత కష్టము-ఎంతటి దుర్వార్త! అబ్బా!

గుణగవిజయాదిత్యుడు—విప్రోత్తమా! వింటిని దుఃఖవార్త! వింటిని పిడుగునంటి దుష్టవార్త! (దుఃఖించుచు)అబ్బా! దుఃఖము పొంగి పారలి వచ్చుచున్నది. దుర్భరము! దుర్భరము!—ఒక్కగడియలోపల మరణించిరి, ఇద్దరైతలు, స్వామిభక్తిపరాయణులు, శౌర్యవ్రతాప మూర్తులు—హా! హతవిధి! (దుఃఖించును.) మంగ్రీసత్తమా! తేగియువమహారాజ పట్టమహిషికి ఈదుర్వార్త నెట్లు గొనిపోవువాడనయ్యా! ద్రియానజ! సచ్చమూపతి! సకలభువనంధిత శౌర్యుడైన నీ కి పరాధము చాడగినది కాదోయి? (మరల దుఃఖించును.)

వివరణాదిత్య—సహజముగ ధీరులైన ప్రభువు ఇట్లు వాపోవజనదు. రణరంగమున త్రిభువనాంకుసు దీవిగముగ ధృటివిడరాదు. ప్రభూ! పరాకు. శక్తి త్రయాలంకృతుడవీవు, మహాబలపరాక్రమసంపన్నుడవీవు. స్వామి-పరాకు.

గుణగవిజయాదిత్యుడు—మంగ్రీ! విప్రోత్తమా! (అగ్రోక్తిగా)

వివరణాదిత్య—ప్రభూ! పరచక్రరాముండు, వరతరాహాలంఛనీరమకరగృహండు, రణరంగసూద్రకుండు! సమస్తభువనాక్రయండు—దుఃఖమున మునిగి కర్తవ్యమును మరచి విహ్వలత నొందకు! స్వామి పరాకు!

గుణగవిజయాదిత్యుడు—పరమాత్ముడు, శక్తి త్రయాలంకృతుండును అగు మంగ్రీశ్శిరుని ఆజ్ఞకేమును గ్రహించినాడను. కృతజ్ఞుడను. దుఃఖించుట కిది తరుణము గాదు—కాని, సోహా! హా విక్రమాదిత్య చమూతతి!

వివరణాదిత్య—స్వామి! యుద్ధ మతితీతముగ సాగుచున్నది. అపరాధ్యము సమీపించుచున్నది స్వామి! ఆలసింపుట తగదు!

గుణగవిజయాదిత్యుడు—ఓహో! అంగ్రసేనా పతులార! వీరభటులార! ఆలకింపుడు. విజయాదిత్య మహారాజప్రసాద వినుడు. యవరాజవిక్రమాదిత్యుని, శౌర్యమూర్తిని, బాలని ఒక్కనిజేసి, పగతురు పలువురు చుట్టుముట్టి, అన్యాయముగ జంపిన క్రూరకార్యమునకు పగబూని ప్రతీకారము నేయగలవాడు ఈ గుణగ విజయాదిత్యుడు.

ధర్మదారభట్టికముండు, ఈ త్రిభువనాంకుసుడు తన సోదరుని క్రూరముగ హతని మంగిరాజాధముని శిరము గ్రుంచి కదనభూమిని కండుకీడ సలుపగలవాడు. మంగిరాజా రణభూమిని విడచి పారిపోవండుగాక! అంగ్రసేనానుల అప్రమత్తులై యుండుదుగాక!—రణభూమిని వెన్నిచ్చి పాతమాను అంగ్రవీరభటుని కుత్తుక బట్టి అక్కడికి చేరించి యమపురి కంపలసినదని ప్రతివీరభటునికిని ఈ విక్రూతచక్రాయుధుని అజ్ఞ! ఓహో! అంగ్రవీరపుంగవులార! ఆలకింపుడు.

మరియు, మంగిరాజు ఉత్తమాంగమునంకి ప్రవించు
వచ్చని రక్తధారతోకాని ఈ విజయాదిత్యుడు తన
తమ్ముడు విక్రమాదిత్యునకు తర్పణము విడువబోడు.
ఓరి మంగివాతకా! ఈ బిరుదాంకభీమని కరహాలము
నకు సరిగాకుండ భీరుడవై గణపథిని పీడి పారిపోయె
దవునుమా!

(సింహనాదముచేసి జయఘోషశోభమును
బూరించి నిష్క్రమించును.

మరికొంతనేపటికీ—మరియొకతావున - ఆరణ
రంగమునందే.)

ఒక వీర రాహుత్తుడు—అంగ్ర సేనాపతులు,
వేంగివాహినీపతులు, పడవాల్కు, నాయకులు, మన్నె
నాయకులు, వీరరాహుత్తులు—అందరు మహా సందంభ
ముతో ఏమి పలుకుచున్నారు!

(వినుట అభినయించి)

అశ్వరథ మాశ్వర్యము!—అనంద మానందము!
ఎట్లు జరిగెను?—వీర వతంసుడు—మహామతి—
మంత్రి వినయశిరోగ్ర యాదేశ మెంత మహాదృఢమైనది!
—రాగోద్రేకమున—హూర్నలైన సంతోషుడు, ప్రియ
గంగడు, రాచముల్లుడు వెంటనంటి వచ్చుచుండ,
కన్నర భూపాలుడు కంటికి రెప్పవోలెకాచుచుండ,
వీరభటు లనేకులు మంగిని పరిశీల్పించి అతిభీకరముగ
పోరు పలుపుచుండ! భరిత! నృపతిమాన్ద్రాండుండు, నిర
వద్యశౌర్యుండు, మా బిరుదాంకభీమండు విక్రమించి
నాడు. కార్పిచ్చువోలె శత్రువులు పన్నిన వ్యూహమును
దహించునట్లు చొచ్చుకొనిపోయి, మంగివాతకుని
దుష్టశిరమును ఒక్కచేటున తన కరవాలముతో ఖం
డించివాడు; కందుకక్రీడ సలిపినాడు - ఓహో! అశ్వరథ
మాశ్వర్యము. రాష్ట్రాధిపతి సేనానాయకులు తమతమ
ప్రాణములపై ఆస వివశాలల ఒక్కడివా రొక్కడనే
అంతర్ధానమగుచున్నారు. అశ్వరథము! అహో! ఏమి!
మా అంగ్ర వీరుల వీరదహారము! మాకే అఖండవిజయము.

పండరంగడు—(అత్యాధుఃపాదై ప్రవేశించి)
అంగ్రవాహినీ పరులార! వీరభటులార! విజయ మాచ
కములయిన శంఖారావములు గావించుడు— జయ
వెలుడు, వెనిచ్చిపాటు పగతుర భటులను కూల్చుడు.

(అట్టహాసముతో) తిలకింపుకు! తిలకింపుకు - ఆనంక-
విజయలక్ష్మి, వీరలక్ష్మి, శాశ్వతలక్ష్మి సమాలింగితుడై
విక్రాంత చక్రాయుధుడు భీకరమూర్తియై వెలుగొందు
చున్నాడు. వీర మకరస్వరాడై ద్వారీయుడై
యున్నాడు. భరిత! కన్నులపండువుగ, మంత్రి పుంగ
వుడు వినయశిరోగ్ర సారథియై రథము నడుపుచుండ మా
విజయాదిత్య మహారాజాధిరాజు రథారాధుడై యీ
దెసకే వచ్చుచున్నాడు. అటోపమున పగదీర్చుకొని
వచ్చు ప్రతాపమూర్తికి, భువనకందర్పనకు, విజయా
దిత్య భూపతికి, అంద్రోర్విసునకు జయవెట్టుడు—
జయవెట్టుడు.

(అంతట జయజయస్వరాలు, విజయశంఖారావ
ములు, మంగి శౌర్యస్వరాలు చెలరేగును.)

నాల్గవ రంగము

[మాన్యశేఖర నగరము-రాజప్రాసాదమున అంతః
పురోద్ధానవనము.

రాష్ట్రాధిపతులు, చాళుక్యులకును నడుమ
చెలరేగుచున్న వైరావలమున జల్లాధి, ఎట్లయిన సేనా
మును, బంధుత్వమును పెంపొందించు తలంపుతో
గుణవిజయాదిత్యుడు, ప్రాతపగలను మరచి, ఆక్ర
మించుకున్న అంగ్రమండల భాగములను వేంగిసుని
వశము చేయవలసినదని యువరాజు చాళుక్యభీముని
మాన్యశేఖరునకు రాయబారిగా నంపెను. యువరాజు
నకు వినయశిరోగ్ర సహాయముగా జనెను. రాయబారము
తునకు నిష్ఫలమయ్యెను.

రాయబారము జరుగుచున్న ఆ దినములలో
రాష్ట్రాధిపతి రాజశక్తి, కృష్ణవల్లభుని తనయ, చాళుక్య
భీమకుమారునిపై కలత నిలిపెను.

ప్రతేకము రాకుమారి నిగ్రహము—నీతి పట్కిం
చుచు పాడుచుండును]

రాగము—మగ్గమావతి

సారసాక్షికి నీచైన చాల మమత గదర!
చారుచాళుక్యభీమ! చాన శేలుకొనర!
నీ మనసు తెలియలేక నీమీద నిలిపె కలత

ప్రేమతోడ మనసు చెరిసి పుణ్యము గట్టుకొనర !
తామసంబు జేయనేల! దక్కను రమణి నీకు!

ఏమని తెలిపేవుర? కామింది వచ్చిన కాంత
కిపుడు!

రాక రాక మాయింటికి రమణుడ! వచ్చితిని గదర!
ఏక చిత్తమున ఇందిని వరించి ఏలుకొనర!

చాడుభీమ!

చెలి—

కులమున గుణమున రూపున
నిల నిక కన్య నిరుపమవంటి కన్నెలు గలర?
చెలవకు నీవే తగుదువు
తలవగ నీయింతి నీక తగును నరేంద్రా!

చాళుక్యభీమడు—రాజకుమారి !

నిరచమ—ప్రభూ !

చాళుక్యభీమడు—రాజకుమారి ! నీవు క్రమ
రాజకన్యకవు. నీతోడి మాకు చనవు చెల్లెలు.

నిరచమ—ప్రభూ ! ఈ తరుణి క్రమరాజకన్యక
గావచ్చును, కాని మీపాదసేవ శాసించుచున్నది.

చాళుక్యభీమడు—బావా ! వేంగీకొరని పను
పున నడుపవచ్చిన మా రాయబార ప్రయత్నము నిష్ఫల
మైనది. ఇక మే మిచ్చట ఒక ముహూర్తమైనను
తడయరాదు. పోవలయు మా భూమికి తిరిగి, తిత్
క్షణమ !

నిరుపమ—(దుఃఖించుచు) తాత—కృద్ధరాజు

తృప్తాతంతునిబద్ధబద్ధుడై, మత్స్యర్యమతో మీ కిపుడు
ఎగ్గు తలపెట్టుచున్నాడు. దుర్మోగవనివలె మా
తండ్రియు, రాధేయనివలె మామ సంకిలుడును దుష్ట
బుద్ధులై వేంగీయువమహారాజును నిస్సహాయుని జేసి
బంధించి చెఱచెట్టదలచియున్నారు ! ప్రభూ ! ఈ
దుర్లక్ష వాటిల్ల వేండ మాన్యభేటమును విడచి వడిగ చన
వలయు చాళుక్యరాజకుమారుడు.

చాళుక్యభీమడు—రాజకుమారి ! ఆ మా ఘ
నమును దుష్టాభ్యుదై తలపెట్టిక క్రూరకార్యము
మాకును తెలియవచ్చెను, ఆత్మలయినవారివలన.
తాతయు, మామయు ద్రోహబుద్ధితో నున్నచో, ఈ

కుమారభీమడు నిస్సంకోచముగా ద్రోహిస్తున్నాడు
కాగలడు.

నిరుపమ—బావా ! మీ హృదయ మింకను
ప్రసన్నము కాలేదు—నే నెంత నిర్భాగ్యురాలను !
బావా ! మీ ప్రాణరక్షణకై మిమ్ముల సీరాప్తిహుట
రాజధానిని వీడిపామ్మనవలసివచ్చినది. కాని నాప్రాణ
రక్షణకై మిమ్ములను ఇచ్చటనే నిలుపుమని నా మనసు
కోర్కెతో నలిగిపోవుచున్నది.

(నేపథ్యమున సంరంభము. సింహనాదములు,
కేకలు, ఆయుధముల ఒరవడికేబిబ్బలు. అంతట వీర
భటుడు సాయుధుడై ప్రవేశించును.)

వీరభటుడు—అల్లడే ! కుమారచాళుక్య భీమ
నృపాలుడు—కులకన్యామామకుడు—పట్టుడు. పట్టి తల
గోయుడు.

సంకిలుడు—ఓరి ! మారుదా ! ఏమను
చున్నావు ! నీవు తలపెట్టివది ద్రోహకార్యము. రాయ
బారియై వచ్చిన రాజకుమారిని నిర్దేతుకముగ అంతః
పురమునందు నిధించుట పాపకార్యము.

వీరభటుడు మరియొకడు—వేంగీ యువరాజు
కరవాలము తురించి, కొదమసింగమువలె మీదికి ఉలుకు
చున్నాడు. ఎదుర్కొనజాల మా కుమారవీరుని.

సంకిలుడు—భీరువులై పారజూచెద రేల ఈ
భటులు ! చుట్టుముట్టుడు. బంధింపుడు, బంధింపుడు !

(తెరిలోనుండి సింహనాదము వినబడును.)

వీరభటులార ! నిలుడు, నిలుండు ! కుమార
భీమని ఎల్లరు నొక్కసారి ఎదుర్కొనుడు—పారి
పోవుటకు ఉంకించుచున్నాడు అతడు.

కృష్ణవల్లభుడు—చాళుక్య పాతకుని చుట్టు
ముట్టుడు. శరపరంపరలచే నాతని మేను నొక్కజేయుడు
—ఓహో ! ఏమి ఈ కుమారవీరుని పరాక్రమము !
వీరభటులార ! అందరు గూడి ఒక్కపరి కుమారునిమీది
కురికి నిరాయుధుని జేసి బంధింపుడు— బంధింపుడు.

(తెరలో—“ఓరోరి పిరికిపందలార ! మీ రెంత
ద్రోహులు— అధర్మయుధుడూ మీరు సాగించునది.”

ఒక ఆక్రందనము వినబడును. తరువాత కొన్ని మహూర్తముల కాలము అంతయు నిశ్శబ్దము)

వీరభటుడు—వీరభటులారా! చాళుక్య కుల కేతువు గాయపడి మూర్ఛనొందినాడు. ఆతని గాయములకు చికిత్స గావింపవలయు; గొనిపోం దాతని శిశువు-నేడదేరక మునుపు.

(ఆ నాటి రేయి)

నిరుపమ—తండ్రియూ, మామయూ చూడరై, నా హృదయే శ్వేరుని-మూర్ఛిల్లినవానిని బంధించి కొని పోయి చెఱియం దుంచినారు. నా పతి గాయములకిలన ఎంతబాధ నొందుచున్నాడో గదా! హా! ఎంతకష్టము! (దుఃఖించును)

ముఖారి రాగము

నామనను నీ మనసు ప్రేమ నిండియుండగ ఏమేమో కడగండ్ర పాలయితివే నావారి వలన ఎడ గరిగి నామాట యీచుకైన ఎంచరై రి ముదితకో నాని యిందు తోడితెమ్మని నేడితి అటువంటివాని కిల్లాలగాని యిటువంటి జన్మ మెందులకు?

(తెరలో కోలావాలము) :

సంకిలుడు—అమాయకపు హాణి కేటకాండ్ర యుచ్చులలో జిక్కినది—కులపాంసుల ఈ రాజకన్య. కన్నరగల్గుభువి గారాబుపట్టియని వెఱవక ఆ ద్రోహిని, నిరుపమను బంధించి చెఱియందుంచుడు. చెఱికలైల నెవ్వరి నటు చేరనీయవలదు. ఆప్రభుత్వలై యుండవల యును. ఇది రాష్ట్రాట కులస్వాముల ఆజ్ఞ!

నిరుపమ—హా! (అని ఆక్రందనము)

విదవ రంగము

[రైజవాడనగరమున - నగరులో-అంతః పురము- మహారాజమాత శీలమహాదేవి-వృద్ధదాసి మంగళ.]

వృద్ధదాసి—పరమభట్టారికా! పరాకు, పరమే శ్వరుడు శ్రీ విజయాచిత్తముహారాధిరాజా వీరినవారి దర్శనార్థము వత్తురని వృద్ధకంచుకి తెలిపినాడు. వచ్చు తేళియైనది.

శీలమహాదేవి—బాలని - భీముని రాయబార ప్రయత్నము నిష్ఫలమైనట్లేకదా!

వృద్ధదాసి—నిష్ఫలమే కాదు! మహారాజునని! అనమానకరముగాకూడ పరిణమించినది. కుమారభీముని, ప్రాహులై తాతయు, మామయు బంధించి చెఱి తెట్టినారు.

శీలమహాదేవి—కన్నకు డంత చూడరైనాడు! మంత్రి వినయదీక్షర్య తిరిగివచ్చినారగదా!

వృద్ధదాసి—వచ్చినారు. ప్రాణోపద్రవపరిస్థితులనుండి తప్పించుకొనివచ్చినారు.

శీలమహాదేవి—మంత్రిపులనుగూడ బంధింప దలపడిరిగావోలు దుష్టత్వము!

వృద్ధదాసి—మహారాజపత్నీ! అవధరింపుడు! ఆకథ యిట్లు జరిగెను-కుమారభీముని బంధగాబట్టుకొనుటలో నిమగ్నులైన కన్నర సంగీతాదులు కొంత ఏమరియుండిరి. మంత్రియు తనకు, ఆయుష్కాంతునికిని ఏమయిన విషయము రాగలదని ముందుగా గ్రహించి, తన పరివారమును రెండుగా విడచి ఒక దానిని కుమారునికి అంగరక్షకగా నిలిపి, రెండవదానిని తనకు తోడుగా నుంచుకొని, యెందులకైనను మంచిదని తలచి ప్రస్తాన మహూర్తమునకు కొన్నిగడియలు ముందుగనే మాన్య భేటమును విడచి వయనమయ్యెను. అది కన్నరాగుల కవ్వరికి తెలియదు.

శీలమహాదేవి—ఈసన్నాహ మంతయు కుమార భీమునికి తెలిసియుండెనా?

వృద్ధదాసి—తెలియును. భీమకుమారు డంతకు ముందే సర్వసన్నద్ధుడై, నాహ వత్సలతీయి యని తన ప్రాసాదముచేత నున్న నందనవనమునందు వివారింపబోయెను. ఒంటరిగ-నర్వచిత్తముగూడ వెంటరాకుండ.

శీలమహాదేవి—బిడ్డా! నీవు చేసినది నిక్కమాగ అవిచారమైనది నుమా.—పిదప నేమి జరిగెను?

వృద్ధదాసి—ఆ విధముగా కొంతవఱకు - అమాత్యుని ఆప్రమత్తతలన-పగతుర పన్నాగములు నిష్ఫలమయ్యెను. రాష్ట్రాటరాజధాని విడిచిన నాల్గవదినమున

జరిగిన ద్రోహము నంతయు వివరించుకొని విశ్వసనీయులైన వృద్ధచారులవలన దెలిసికొనగల్గెను.

శిలమహాదేవి—చూరక్కడైన అమోఘవర్షుడు ఆయుష్మంతుని కేమయిన ఎన్గు తలపెట్టడుగా! తరువాత! తరువాత!

వృద్ధవాసి—మాన్యభేటమునందు జరుగుచున్న వృత్తాంతములను ఎప్పటికప్పుడు దెబ్బవాడకు చేర్చవలసినదని మంత్రి చారులను నియమించినాడు.

శిలమహాదేవి—నాకుకూడ భువారభిముని దెలియమిక్కిని చేయుట అవశ్యక క్రవ్యముని తోచుచున్నది కాని—

వృద్ధవాసి—ఆయుష్మంతుడైన మహారాజా తల్లిగారి దర్శనార్థము వేచియున్నాడు.

శిలమహాదేవి—అవశ్యము ప్రవేశ పెట్టుము.

గుణగవిజయాదిత్యుడు—(ప్రవేశించి) అమృతగారి శ్రీపాదపద్మములకు దెబ్బయు దిడి సాష్టాంగ నమస్కారము నాచరించుచున్నాడు. (సాష్టాంగముగ ప్రణమిల్లును)

శిలమహాదేవి—బిడ్డా! ఆయుష్మంతుడా! నీ మనోభివృద్ధి సిద్ధించుగాక!

గుణగ విజయాదిత్యుడు—పూజ్యులైన తల్లిగారి ఆశీర్వాచనప్రభావముచేత! అమృత నన్నిపుడొక సంగటమైన సంకేతము వేధించుచున్నది. కర్తవ్యమును నిర్ణయింపజాలక అమృతగారిని ఆశ్రయింపవచ్చు నాను.

శిలమహాదేవి—మంత్రియు, వైద్యుడయు సేమరియనవలసినవారైనారా?

గుణగ విజయాదిత్యుడు—వారు, ముందుగా రాజసిద్ధిలైన మహారాజువారయొక్క అభిప్రాయమును దెలుసుకొనగోరుచున్నారు. సమరపన్నాపముతో మనము రట్టపాటిమిడికి కైత్రయాత్ర వెడలిపోయి, దుష్టాత్ముడైన వృద్ధరాజుకు ఏమి దుర్బుద్ధి వొడమునో యని భయపడుచున్నాము.

శిలమహాదేవి—ఊహ.

గుణగ విజయాదిత్యుడు—“మాతోడ వైరము పెంచుకొని మామిడికి యుద్ధము దలపెట్టినవనో—మియ్యంకరాజుమారుడు మా వీటిలో బందెయై యున్నాడని మరువకుండురుగాక.” యని సందేహమిది నాడు భూర్ముకు కన్నులు.

శిలమహాదేవి—(కోపముతో) ఏమేమి? పగబూని రక్తేసుని శిక్షింపబోయినో, ఆ శిర్యరాజుగ ముడుకుమారునికి కీడు వాటింతురనియా నీధయును? భీరుడా!

గుణగ విజయాదిత్యుడు—అమ్మా! మిగిలిన మన జనించిన ఈ దెబ్బయును భీరువు గాడు—కుమారచాళుక్యభిముని భద్రస్థితికి స్రావలాడుచున్నాడు.

శిలమహాదేవి—రాచపుట్టువుబుట్టిన నీకు, కీర్తిధరప్రసాదమున జనించిన నీకు—ఈవిధముగ సంకేతమును, వెలుపును ఎట్లు కలుగుచున్నదయ్యా!

గుణగ విజయాదిత్యుడు—అమ్మా! సాహసవిశ్రమకౌర్యములు కలవై, దెబ్బయుడిట్లు పలుకుటలేదు.

శిలమహాదేవి—దెబ్బయుడా! విగతభర్తృకయై దుఃఖమున మునిగియున్న యనరాజుని మాదిత్యుని పట్టుపొషి కీ పరాభవాన్ని తల్లడమందజేయుదే! కాల్పదే! దెబ్బయుడ! కుమారభిముని శత్రునానైగతమొనరించి ఇక వేంగాంకికు దుఃఖోపశమన మెట్లు చేయదలచితి వయ్యా?

గుణగ విజయాదిత్యుడు—(ఊహించును)

శిలమహాదేవి—పలక వేమి? దెబ్బయుడ! వింగ, విల్లిమహారణంగమున నీతండ్రిని క్రూరముగ బలిమార్చిన విధము నీ కేల రోషమును బుట్టింపబోయి? పగదీర్చుకొన బుద్ధివోడము దేల నీకు? ప్రతీకారము చేయజాలని నీమగటిమి కాల్పనే? రక్తేసు దాక్రమించుకొనిన అంధవిమలను మరల బలిమివాటించి లాగుకొనుటకు పారువమైన లేదు నీకు?

గుణగ విజయాదిత్యుడు—(ఊహించును)

శిలమహాదేవి—ఊహించుదెబ్బలే! ద్రోహియైన మల్లనిగూడ తమ్ముని యుపేక్షింతువేము?

గుణగ విజయాదిత్యుడు—(ఊహించును)

శిలమహాదేవి—అయిన ఊహించువా? శిలా ప్రతిమవలె ఊహించువా నిర్విద్యుత్తనై?

నరగ విజయాదిత్యుడు—అమ్మా! ఒకవంక తమ్ముడు ప్రోహియై శక్తువుల నాశ్రయించి యున్నాడు. వేరొకవంక సోదరతనభవుడు శక్తువులచే జిక్కి యున్నాడు బంధెయై—

శిలమహాదేవి—కర్తవ్యమును నిర్ణయించుకొన జాలని మండిబుద్ధిచో నీవు-కులస్వరము దీర్చ నుడసాహ సములేదె నీసంజ్ఞలో?

నరగ విజయాదిత్యుడు—అమ్మా! మీకు విక్రము డెట్టి తనయుడో, మల్లడుగూడె అట్టి తనూ భవుడేగదా?

శిలమహాదేవి—విక్రమాదిత్యుడున, మల్లడును నీకు సమానమైన సోదరులైనచో గావచ్చున; మత్త్రు యాంగననైన నాకు వానిగుప్తరీయండును సమానపుత్రు లేమ లేదు. స్వామిద్రోహము, దేశద్రోహము, అన్ని టికన్న దుష్కరమైన మాతృద్రోహమును తలపెట్టివ అధముని, పాతెకిని, కూశను కుమారుడని ప్రేమింప జాలను. అట్టివానిని క్షమింపజాలను. తన వంశేయు, తన యోధుని, తన దేశమును పారలంకర్తయున బడి ద్రోసి, అవమానములు సంఘటిల్లజేసిన నీచుడు, స్వార్థ పరుడైన దుర్మతి నాకు కొడుకును గాడు; నీకు సోద రుడును గాడు. మల్లడు క్షంతవుడు గాడు. వాడు మనకు పగవాడైనాడు. పగనురహదయుల నాశ్రయించిన హీనుని చాళుక్యరాజకులలగువు సహింపదు. ఇక్కడ పుత్రస్నేహమునకు నలుసంధై తావులేదు.

నరగ విజయాదిత్యుడు—అమ్మా! ఇట్టి వింత వచనములు తమ నోటివెంట వెడలునని నేను ఊహించ లేకున్నాను.

శిలమహాదేవి—నిఖ్యారసాహుడుడైన కలివిష్ణువర్ధన మహారాజుల పట్టమహిషి, శక్తిరప్రభావుడైన విజ యాదిత్యుని తల్లి వీరపత్నియని, వీరమాతయని గర్విం చును. నరగ! మల్లనివంటి కులద్రోహిని గన్నది ఈ శిలమగారు. ఆ కులపాంసువు ఈ చాళుక్యరాజ కులకగువు స్వయమున త్రాగలేదు.

నరగ విజయాదిత్యుడు—తల్లి! మీ వాక్యము లు ఈ వివరాలకున్నాను.

శిలమహాదేవి—వివరమన్నచో - బెజయూడా, వేంగిమహారాజ్యమును నీ తమ్ముడు హోహయని, నృపకాముని! పట్టుకుగట్టి, ఎంచెని నామ్ము! ఆ పంద నీ మామ అమాఘవరునివలె, అసమరుడవు గావున, రాజ్యమును త్యజించి, మునిశృతి బొని, మతమునందు బ్రవేశింపుము. — వేంగి శాస్త్రగిరిహా సనముపై కూర్చుండుటకు అర్హత లేదు నీకు.

నరగ విజయాదిత్యుడు—అమ్మా! అమ్మా!

శిలమహాదేవి—నీకు విక్రమసాహసములు లేవు! కుమారభీముని చెఱవిముక్తుని జేసి రాజచారుకృతులప్రతి వల్లు నిలుపజాలని అసమరుడవు నీవు. తెలియును నాకు! పరిపహీనయై పసదుల అవమానమును భరింప జాలక శోకసముద్రమున మునిగియున్న వేంగాదికకు- యువరాజుపట్టమహిషి దుఃఖోపశమముకూడ చేయ జాలని నిర్విద్యుత్తనై. శౌర్యహీనుడవు. ప్రతిహత ప్రతాపుడవు నీవు!

నరగ విజయాదిత్యుడు—తల్లి! నీవు వీర పత్నివి-వీరమాతవు—తల్లి!

శిలమహాదేవి—బెజయూడా! నీ సాహసవిక్ర మములు, నీ శౌర్య ప్రతాపములు, నీ బాహుబలము, నీ శస్త్రాస్త్రప్రవిద్యలు, నీ రణకాలము-అన్నియు నిరర్థ కములు.

నరగ విజయాదిత్యుడు—అమ్మా!

శిలమహాదేవి—బెజయూ! నీరాజనీతిమర్మజ్ఞత నర్థమైనది! అమాఘవర్ధ మహారాజు వట్టి భీకరు. కన్న రుడు దుష్టాత్ముడు. సంకిలుని యుపదేశమున, ముందు వెనుకల నారయక కుమారభీముని చెఱవెట్టి నారేగాని, వారతని శిగ్రులనుగూడ వాడనీయజాలక! రాష్ట్ర హింసకులన్యాయికి అంతటి దైర్యసాహసములు లేవు. మంత్రి పురచర్యముని యాదేశమును వారు పాటించి యుండరు. బెజయూ! సాహసాంకుడవు గమ్ము! కైత్ర యాత్ర వెడలుము బలముల గూర్చుకొని. విజిషుడై వేంగికి మరల మహావైభవదగ్ధములతో మరలి రాగలవు.

నరగ విజయాదిత్యుడు—తల్లిగారి ఆశీర్వచనము అమాఘమై ఫలించునుగాక-అమ్మా! మీ యాజ్ఞ.

శిలమహాదేవి—శిష్టుంబ ప్రసానభేరి మ్రోగించు నట్లు అనతిమ్ము.

సంచలనం

“ప్రో. శా”

విశ్వశుభంకర విద్యుత్ హోమ ధూమాబ్జవియతల మైనయపుడు
త్వచ్చైశ్వానర దేవీష్యమాన శిఖాపవిత్రమహస్సు కలిగినపుడు
సచ్చాత్ర సునిమల స్వరనిర్గతోగీత వేదగానమ్ము వినించినపుడు
విస్యస్త హస్తార్థ్య వేళాకృతస్నాన సంధ్యాజపాధర్మసంధియపుడు
నిత్యహోమేంధనోద్యోగ నియత శిష్య-పాఠి శాననాంతర మేగవలసినపుడు
లలిత లలితమ్ముగా మధురమధురమ్ము-గాగ సూర్యోదయమ్ము సంఘటితమయ్యె!

ఆ ప్రాతర్మృదుకాంతిలో జలకమై ఆమగ్నలజ్జాకళా
భిప్రాయాత్తవిముగ్ధ యౌవన మనఃప్రేమమ్ముతో నామె ది
వ్యాప్రాయమ్మున కూలమెక్కినది నవ్యస్వచ్ఛతారుణ్యరే
ఖాప్రాస్థిప్తమనోహరాంగక రహః క్రాంతిప్రభాపుంజమై.

తడిసిపోయినయట్టి తరుణివయ్యెద చూచుకమ్ముల బలిమితో ఘర్షణపడె
మ్ముదుపాదముల నది కదలనియదు చీరె జీరాడి జీరాడి చిక్కుపెట్టి
తడిసిన తలకట్టు తనచేతి సవరింపులకె విననట్లుగా కొకిలికిపడె
ఆశ్లేషకోస్తతకైన శరీరమ్ము స్నానతైత్త్యమ్ము ననాదరించె
నిత్యకర్మలలో నామె నియతిమీద-యౌవన మ్మొక్కపెట్టుగా నడ్డుపడియె
ఆమె గౌతమమునిపత్ని ఆకుటీర-మందు సౌందర్యదేవతయౌ అహల్య.

ఎందఱు స్వకళాయువతు లీమునిపత్నికి లాస్యమిచ్చిరో
ఎందఱు మేనకల్ నడకయే యొక నాట్యమునేత నేర్పిరో
ఎందఱు రంభ లీతరుణి కేమస్యప్రాప్తయాక్షు లిచ్చిరో
అందము లీమె వావిధికి మైనవి కా వవి అస్యస్పృహముల్.

ఆమె నవ్వి నవ్వులో అమరసుధలు-ఆమెపలికిన పలుకులో అమరకృతులు
ఆమెనడచిన నడకలో అమరగతులు-శాపదప్తాస్పరకస్య తోపజేయు.

ఆ తర్కుజాపులో యామిసీప్రియశీతకిరణాల మించెను విరహావహ్ని
ఆ లాల్యవేణిలో లేలిహానము నై గనిగ్యమ్ము మించెను నిస్తులతయు

ఆ సూక్ష్మకటిలోన హర్యక్షసౌందర్యమును మించిపోయెను నునుపుదనము
 ఆ శ్రోణియుగములో అధికసైకతభూములకు మించినది విశాలక్రమమ్ము
 ఆ మృదులపాదములలోన నమరినయది-పద్మసౌందర్యమును క్రిందుపరచు మెఱుగు
 ప్రకృతికి నవకఘ్నము దిద్దవచ్చునామె-ప్రకృతిలో కట్టుబడినది వక్రజగతి.
 ఆమె తటిల్లత ఆమె మ-హామన్యణమహేంద్రచాప మామె గిరిఝరీ
 కోమల ఆమె పరిసరము-లామెకతమ్మున సౌబంగు నందినవేమో.

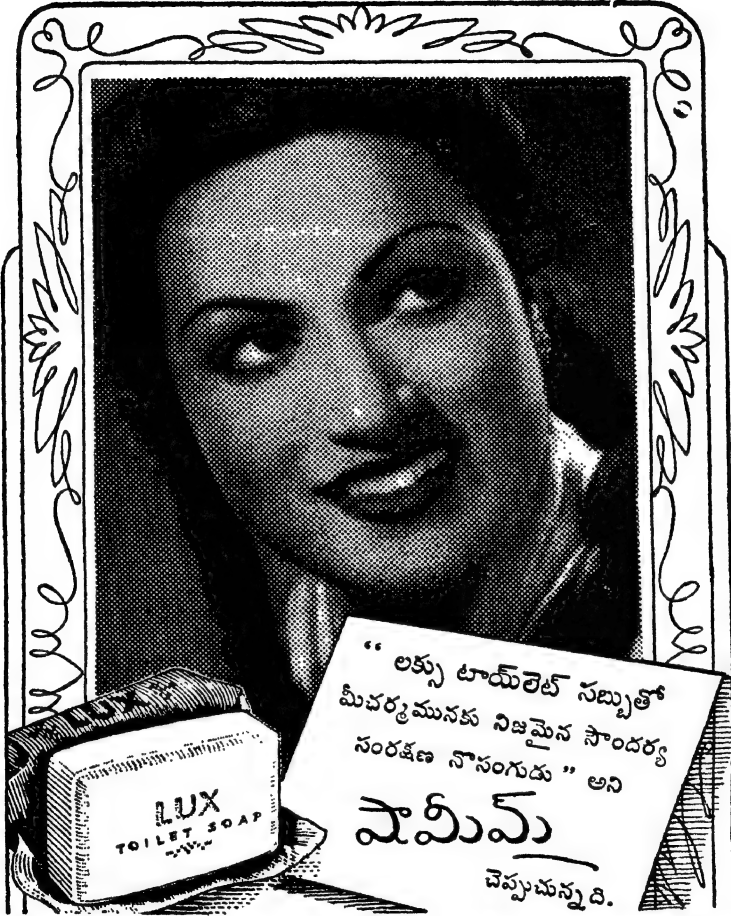
మానినాధుడు గౌతము డానతినిడె-ప్రాతరర్చనకై శుభ్రవారి దేర
 తాను శౌచమ్ముకోనమై స్నానమాడి-వీకగల యశావనము దాచలేకపోయె.

అత డెన్నాళ్ళుగ వేచెనో కనియెనో ఆ నవ్యలావణ్యభూ
 పితమూర్తి తలపోసెనో కలగెనో చిత్రమ్ము తత్సుందరీ
 మతవిజ్ఞానముకోనమై వలచెనో స్పందించెనో బుద్ధి ని
 ర్గతమోహావ్రభచే, మహేంద్రు డత డర్చ్యస్వర్గధాత్రీపురుష.

ఆమె తనువు కమండలువందు నిరు-నించి మోహనమ్ముగ లేచి నిలువబడియె
 అతని నేత్రమ్ము లామెదృక్తతికినియమి-తములయస్కాంతసదృశము లమలములుగ.

యావన మామె నాతని కటాక్షపరీక్షకు నిల్వబెట్టె, తా
 నావిధప్రభా త్రమునినాధుని పత్ని, అతండా నిత్యసు
 శ్రీవరణీయ యావన విశిష్ట మహిమ్ముడు, తా నహల్య, ఆ
 దేవుడె యింద్రుడౌ నెదురుతెన్నులు చూచుటా నిగ్రహించుటో?

“లక్సు టాయిలెట్ సబ్బుతో
మీవర్తమనకు నిజమైన సౌందర్య
సంరక్షణ నొసంగుడు” అని
షామీమ్
చెప్పుచున్నది.

★ సినీమా తారలకు సౌందర్యమునిచ్చు సబ్బు ! ★
LTS. 156-111-40 TL LEVER BROTHERS (INDIA) LIMITED

దోంగ్రేగారి

బాలామృతము

బలహీనమైన బిడ్డలకు
పుష్టియున్ను, బలమున్ను
ఆరోగ్యము నిచ్చును

వేటూరి—

సుందరశాస్త్రిగారి

సుందరరసము

సర్వసవామేహములకుసంజీవి.

గుణము క్రత్యము
అనుభవసిద్ధము. ఇకాశ్చెక్కు అవసరం
లేదు. ఎటువంటి సవామేహాలనైనా
కుదుర్చును.

50 మాత్రలు రు. 5.

ఈ జ్వలమైన సతీత్వము

పండితడిగోపాలాచార్యులవారి

అరుణ

గర్భశయరోగ నివారిణి

అరుణ ఋతురోషములను
పోగొట్టి, పరిపూర్ణ ప్రీత్యమును
ప్రసాదించగల స్వయం సంపూర్ణ
మగు ఔషధము. అక్షిణి వివి
విరువక పేవించినట్లయితే,
మిమ్ము ఆరోగ్యవంతులను
తేయబయ్యెగాక, మీ జీవన
వరమావది యగు అమండా
నందమును తప్పక యివ్వగను.

ఆయుర్వేదాశ్రమం. లిమిటెడ్,
ట. నగర్. . . . మద్రాసు.

ప్రతిఫలం

[కథానిక]

= 'జమదగ్ని' =

లెక్కల మాస్టరు వస్తున్నారు!

ఏ కుట్టాడూ బైటికి వచ్చి తొంగిచూడలేదు. లోపల్లోపల గుసగుసలుకూడా ఏమీ లేవు. అందరూ ఎవరితోటుల్లో వారు కూర్చుని పుస్తకాలు తెరిచి సిద్ధంగా ఉన్నారు.

అప్పుడే మాస్టరు రానే వచ్చారు.

ఎదురుగుండా హోమ్ నర్సు పుస్తకాలు పేర్చి పెట్టి ఉన్నాయి. ఆయన వాటిని చూడడంతో కాంక్షపం చెయ్యలేదు.

'చెయ్యనివార్లు ఎవరు?' అని ప్రశ్న వేశారు.

సమాధానంగా ఇద్దరు నిలబడ్డారు. ఒకడు శ్రీమన్నారాయణ, రెండవవాడు గౌడ. వాళ్ళిద్దరూ మామూలుగా చెయ్యనివార్లే! తెలివిచేటలకు తక్కువగా అంటే ఏమీ కాదు. కాని చెయ్యకపోవడానికి వట్టి బద్ధకమే కారణం. ఈ విషయం వాళ్ళకూ తెలుసు, ఆయనకూ తెలుసు. అయినా ఆయనకు కోపంరాలేదు.

చేసినవార్యంక చూసి 'మీలా ఎవరికైనా సందేహం లున్నాయా?' అన్నారు మాస్టరు.

ఎవ్వరూ లేచి నిలబడలేదు.

'అయితే ఈ లెక్క వేసుకుని చెయ్యండి' అని బోర్డు మీద ఒక లెక్క వ్రాశారు. అందరూ వేసుకుంటున్నారు. నిలబడిఉన్న శ్రీమన్నారాయణ, గౌడ మాత్రం ఒకరితో ఒకరు కీచులాడుకుంటున్నారు.

మాస్టరు క్లాసువంక తిరిగిచూచారు. ఇంకెవరికైనా అయితే కోపం వచ్చేదే! ఆయన మాత్రం శ్రీమ

న్నారాయణను పిలిచి లెక్క చదవమన్నాడు. అతను చదివాడు.

'మనం ఏం కనుక్కోవాలి ఇందులో?'

'అన్నరు కనుక్కోవాలి సార్'

ఈ ముక్క అని ఒక్కమాటు శ్రీమన్నారాయణ క్లాసువంక చూచాడు. అందరూ నవ్వుతారనుకున్నాడు పాపం! కాని వార్యంతా లెక్క చేసుకుంటున్నారు. ఒక్క గౌడ మాత్రం వాడన్న మాటకు నవ్వుకుంటున్నాడు.

'ఏమాయ్! అంతేనా గౌడ?' అన్నారు మాస్టరు.

గౌడకు శ్రద్ధ లేకపోయినా భయమూ, భక్తి ఎక్కువ. 'కాదు సార్! వెడల్పు కనుక్కోవాలంటే' అన్నాడు.

'దీని వెడల్పు?'

'భూమి వెడల్పు సార్'

'ఎటువంటి భూమి?'

'దీర్ఘ చతురస్రాకారపు భూమి సార్'

'ఏమాయ్! శ్రీమన్నారాయణ! నువ్వేమంటావ్? ఇదేనా కనుక్కోవాలింది?'

శ్రీమన్నారాయణ తెల్లమొహం వేశాడు. తెలియకాదు. క్లాసు అంతా కాక పోయినా గౌడ కూడా తనతో కలిసి రాలేదని. అయితే ఏం చెయ్యగలడు?

'అవునండీ సార్!' అన్నాడు.
'లెక్కలో చునకు ఏమేమి ఇచ్చారు?'
'వైకాల్యం ఇచ్చారండి!'
'దేని వైకాల్యం?'
'భూమి వైకాల్యం ఇచ్చారండి'
'ఇంకా ఏమిచ్చారు?'
'పాడుగు ఇచ్చారండి!'

'అసలు ఇటువంటి భూమియొక్క వైకాల్యం ఏం చేస్తే వస్తుంది?' అన్నారు ఎదురుగుండా ఉన్న బల్ల చూపిస్తూ మాట్లాడు.

'పాడుగునూ, చెవల్పునూ ఒకదానిచేత ఒకటి హెచ్చుతేస్తే వస్తుందండీ'

'కాబట్టి పాడుగునూ, వైకాల్యమూ ఇచ్చినప్పుడు చెవల్పు కనక్కోవాలంటే ఏం చెయ్యాలి?'

'వైకాల్యాన్ని పాడుగుచేత భాగించాలండీ'

'ఇచ్చిన వైకాల్య మెంత?'

'ఇరవై అయిదు'

ఇప్పటికి క్లాసులో అందరూ లెక్కచేసేవారు.

శ్రీమన్నారాయణ చెప్పిన సమాధానానికి అందరికీ నవ్వువచ్చింది. కాని వైకి ఎవ్వరూ నవ్వలేదు.

'ఇరవై అయిదేమిటి?'

'మైళ్లు అండీ'

ఈమాట క్లాసు నవ్వు ఆపుకోలేకపోయింది.

'ఈ ఇరవై అయిదు మైళ్లు ఏమిటి?'

'వైకాల్యమండీ!'

'వైకాల్యం వట్టి మైళ్లలో ఉంటుందా?'

ఇప్పటికి లెడిసింది శ్రీమన్నారాయణకు క్లాసు అంతా ఎందుకు నవ్వుకుంటున్నారో!

నారిక కరుమకొని 'ఇరవై అయిదు చదరపు మైళ్లండీ' అన్నాడు.

'పాడుగు ఎంత?'

'అటుమైళ్ళు రెండుభాగ్లాంగు లండీ'

'అయితే ఏం చెయ్యాలి?'

శ్రీమన్నారాయణకు పాడుగు వచ్చేసింది ఎందుకీల్లా ప్రతిదానికి ప్రశ్న వస్తాడని. ఈసారి తప్ప

చెప్పగూడ దనుకున్నాడు. క్లాసుకి, మాస్టారికి గూడా తన తెలివితేటలు చూపించా లనుకున్నాడు. ఆలోచించాడు.

కానీ తుండి 'వైకాల్యాన్ని చదరపుభాగ్లాంగుల లోకి మార్చుకుని పాడుగునుగూడా భాగ్లాంగులలోకి మార్చి ఆవచ్చిన పాడుగుచేత వచ్చిన వైకాల్యాన్ని భాగిస్తే చెవల్పు ఎన్ని భాగ్లాంగులలో రేటుందండి.'

'ఏరా అంతేనా గాడా?'

'అవునండీ!'

'అయితే ఇద్దరూ చకచకా చేసి చూపించండి' అని పీర్లతో చెప్పి, మాస్టారు బోర్డుపైద మరొక లెక్క చేసి మిగతావాళ్లని చెయ్యమన్నాడు.

ఆయన క్లాసువంక తిరగడంతోనే శ్రీమన్నారాయణ కూర్చునిఉన్నవాడు అమౌతంగానుంచున్నాడు.

ఈ మాట మాస్టారికి కోపం వచ్చింది. కాని ఆయన తమాయించుకుని 'ఏరా గాడా! నవ్వు కూర్చుని లెక్కచేసి చూపించరా' అన్నాడు.

శ్రీమన్నారాయణకు పట్టరాని ఉక్రోశం వచ్చింది. గౌడ తల వంచుకుని నవ్వుతూ లెక్క చేస్తున్నాడు.

శ్రీమన్నారాయణఅలాచన అంతా లెక్కమీద లేదు. ఈ మాస్టార్ని తిరిగి అవమానంచెయ్యడ మెల్లాగా అని అతని బుట్టు లెక్కలేనన్ని పన్నాగాలు పన్నుకోంది.

క్లాసులో మిగతావాళ్లు చాలామంది రెండోలెక్క చేసేవారు. కొందరికి సందేహలు వస్తే ఆ సందేహలు పోగొట్టేందుకు అనవైన ప్రశ్నలు చేసి వాళ్లచేతనే సమాధానాలు చెప్పించారు మాస్టారు. శ్రీమన్నారాయణ బుట్టులో ఇచ్చే దూరడమే లేదు. గౌడమాత్రం మొదటి లెక్క చేసి మాస్టారిదగ్గకు వచ్చాడు. ఆ లెక్క చేసిన విధానం చూసి మాస్టారు చాలా సంతోషించారు. 'గాడా! నీవు లెక్కల్లో ఘనమూర్తు వున్నావండి. నవ్వు కొంచెం క్రద్దగా చదివితే చాలు!' అని వాణ్ని ఉబ్బు చేసి 'నవ్వు ఇకనుంచి ఆ అన్నయ్యలక్కన కూర్చో

బోకు. ఇక్కడ కూర్చోని మొదటిచెంచీలో చోటు చూపించారు. లెక్కచేసినవాళ్లందరికీ పుస్తకంలో అభ్యాసంలో కొన్ని లెక్కలు గుర్తుపెట్టించి వాటి నన్నిటిని క్లాసులో చెయ్యమని, ఇంకా చెయ్యని వాళ్లదగ్గరకు బయలుదేరారు. దామోదర్ లెక్కల పుస్తకం తెచ్చేఉందికాని అతను బల్లకింద చెయ్యిపెట్టి వేరుసెనక్కాయలు తింటున్నాడు. మాస్టారు కుర్చీ లోంచి లేచారనగానే చేతులు దులుపుకుని ఏమీ ఎరగ నట్లు రెండోలెక్క చెయ్యడం మొదలుపెట్టాడు. అత నిదివరకు రెండుమాడుమాట్లు ఆయనచేతిలో గట్టి దెబ్బలు తిని చదువుమీద శ్రద్ధవహించడం మొదలు పెట్టాడు. మాస్టారు రతన్న చూసేమాడనట్లు ఊరు కున్నారు. మూడోవరసలో నరసింహారావు మాస్టారి రాకను గమనించలేనంత తన్మయత్వంతో 'హోరాగ్రే' సర చక్రవర్తి'అని ఒక పుస్తకం గోడకానుకుని చదువు కున్నాడు. మాస్టారు మరోరెండడుగులు వేసేసరికి 'చక్రవర్తి' ఎందుకనో పుస్తకం దిప్పి ఉలిక్కిపడి నంచు న్నాడు. వాడి కంఠం చూచేటప్పటికి మాస్టారికి బాలి వేసింది.

'పుస్తకం పూర్తిఅయిందా చక్రవర్తిగారూ' అన్నారు మాస్టారు.

ఈమాట విన్న కొందరు కుట్టాళ్ళు ఘక్కున నవ్వాడు.

మాస్టారు ఏం చేస్తాలో అని నరసింహారావు గడ గడ లాడిపోతున్నాడు.

ఆయనా పుస్తకం అతని చేతిలోనుంచి తీసుకుని 'ఎక్కడ సంపాదించావోయ్ ఈ పుస్తకం?' అన్నాడు.

నరసింహారావు తడబడిపోతూ 'మా పేటలో లైబ్రరీలోదండి' అన్నాడు.

'నువ్వు లైబ్రరీగూడా వెళ్తా వన్నమాట! బాగుంది. అయితే మీ లైబ్రరీలో ఇక్కనా పుస్తకాలు, ఇంతకన్నా మంచి ఉంటాయా?'

నరసింహారావుకు కొంచెం ధైర్యం వచ్చింది.

'లేకమండి! 'బర్రారాణి', 'నేనే నీ మొగుడు', 'రంకుల రాటం' ఇట్లాంటి గొప్పగొప్ప పుస్తకాలు చాలా ఉన్నాయండి.'

'ను వివరన్నీ చదివావా?'

'చదివా నండి'

అతనికి పుస్తకాలు చదవాలన్న కోరికా, పట్టు దలా ఉన్నందుకు మాస్టారికి సంతోషం వేసింది కాని ఇట్లాంటి వే 'గొప్పగొప్పపుస్తకాలు' అనుకుంటున్నం దుకు ఆయనమనస్సుకు కష్టం వేసింది.

'అయితే ఈ పుస్తకం నా కొకమాటు ఇయ్యి! ప్రస్తుతం నువ్వు ఆలెక్క వేసి చూపించు. క్లాసు అయింతర్వాత నాదగ్గరకు ఒకమాటు రా! నీకు సర దాగా ఉంటే నా దగ్గర చాలా పుస్తకాలు ఉన్నాయి, ఇస్తాను, చదువుకుగాని' అని నాలుగోవరసలోకి వెళ్లి పోయారు మాస్టారు.

నరసింహారావు స్తబ్ధుడైపోయాడు. మాస్టారు తన్ను వేరాకోళంచేస్తున్నారో, నిజంగానే అంటు న్నారో గ్రహించలేకపోయాడు. భయంభయంగా లెక్క చెయ్యడం మొదలుపెట్టాడు.

నాలుగోవరసలో శ్రీమన్నారాయణ పుస్త కంలో లెక్క చెయ్యడం మానేసి మాస్టారి బొమ్మ వేస్తు న్నాడు. పోలికలగూడా కుడిరాయి. కాని ఆయన్ని అవమానం చెయ్యాలన్న కుదృష్టి ఉండడంవల్ల దానికి లేనిపోని అలంకారాలన్నీ పెట్టడంతో అది ఆయ్యి వారుమాత్రం కాలేదు.

మాస్టారు దగ్గరకు వచ్చేటప్పటికి శ్రీమన్నారాయణ అందరిమీది కంగారుపడి పుస్తకం ముయ్యలేదు. మాస్టారు పుస్తకం తీసుకుని చూచారు. ఒక్కసారి క్లాసు తటికి ఆ బొమ్మ చూపించి 'ఇ దెవరి బొమ్మరా?' అని ప్రశ్న వేశారు. ముందుచెంచీలో కూర్చున్న గోడ 'శ్రీమన్నారాయణదండి' అన్నాడు. క్లాసు అంతా ఒక్కమాట గొల్లుమన్నారు. శ్రీమన్నారాయణకు వాణ్ని చావగొట్టేదామన్నంత కోపంవచ్చింది. కాని పక్కన మాస్టారున్నారు. ఏం చెయ్యాలి? మాస్టారు వాడి ముఖం చూచి 'అంత కోపం ఎందుకురా? వాడికి

తోచింది వాడు చెప్పాడు. నువ్వు వేరవు కాబట్టి నీది. పోనీ ను చెప్పవో దంటావో చెప్పి? అన్నారు. క్లాసు అంతా మల్లి గొల్లుమున్నారు. దీంతో శ్రీమన్నారాయణకు మరింత కోపం వచ్చింది. ఏం చెప్పడానికి తోచలేదు.

మాస్టరుగూడా ఆలోచిస్తున్నారు, ఏమిటి ఏం చేస్తే బాగుపడతాడా అని. తెలివితేటలు లేకపోయాయా అంటే ఆ లోప మేమీ లేదు. ఇంటిదగ్గర చదువుకు తగిన వాతావరణం లేదా అంటే అది కాదు. తండ్రి పెద్ద పేరుమోగిన జిల్లామనసలు. తల్లి కూడా చదువుకున్నదే! తక్కిన పిల్లలందరూ ఏడికంటే పెద్దవాళ్లు బాగా చదువుకుని అభివృద్ధిలో ఉన్నవాళ్లనట! మరి ఏడి కి వివరీత ప్రవృత్తి ఏమిటి? ఏడి! చదువువూడ ఎందుకు ఆసక్తి లేకపోయింది? ఈ చదువులో అనేక లోపాలు ఉండవచ్చుగాక! ఉన్న అవకాశాల్లో ఈ చదువే విద్యార్థుల మనస్సును ఆకర్షించేటట్లు తాను చెయ్యగలుగుతూనే ఉన్నాడే! ఎన్ని చేసినా మీరు మాత్రం మారడం లేదు.

ఇంతలో మాస్టరు ఆలోచన ఆపి 'ఏమోయ్ శ్రీమన్నారాయణా! ఏ మంటా? అన్నారు.

శ్రీమన్నారాయణ ఉక్కిరిపడటాలు చటుక్కున పుస్తకం మూసేశాడు. అటూ ఇటూ కూర్చున్న కుట్టాబ్బ పొంగివస్తున్న నవ్వు ఆపుకోలేకా, మాస్టా రేమంటూకో అన్న భయంతో బయటికి నవ్వలేకా, ఉక్కిరి ఓక్కిరి అవుతున్నారు. మాస్టరు వాళ్ళని గమనించారు గాని, అంతలో ఏ మాలోచన తోచిందో ఏమో, శ్రీమన్నారాయణకు బోర్డుదగ్గరకు తీసుకుపోయి రంగు సుద్దముక్కులు ఇచ్చి 'నువ్వు ప్రస్తుతం లెక్కలు చెయ్యవచ్చుగాని బోర్డువూడ నీ ఇష్టంవచ్చిన చక్కిని బొమ్మ గియ్యి. ఏం? అన్నారు. శ్రీమన్నారాయణ పుస్తకంలో ఏం చేశాడో మాస్టారికి, అతనికి, అతని పక్కనన్న విద్యార్థులూ తప్ప ఎవరికి తెలియదు. మాస్టా రిలా అనేబప్పుటికి ఆ పక్కనన్న విద్యార్థులు 'ఇదెక్కడి మాస్టరురా' అని అక్కర్యపడిపోయారు. మరే మాస్టరునా ఆ పూట వాడు చేసిన పనికి పట్టరాని కోపం వచ్చి చావగొట్టేశాడు. ఈయనకూ కోపం

వస్తుంది. ఈయనా అప్పడప్పుడు విద్యార్థులను కొద్దాడు. జౌమధప్రాయంగా ఉపయోగించే ఆ తాడనోపాయంతో ఆ విద్యార్థి సక్రమగతిలో పడతాడన్న అభిప్రాయం కలిగితేనే ఆపని జరుగుతుంది.

శ్రీమన్నారాయణ బొమ్మ గీస్తూనే ఉన్నాడు. తక్కిన విద్యార్థులు లెక్కలు చేసుకుంటున్నారు.

ఇంతలో గంట కొట్టారు. మాస్టరు లేచి క్లాసు దాటి గుమ్మం అవతలి అడుగుబెడుతూ 'శ్రీమన్నారాయణా! బడి విడిచిపెట్టాక నాదగ్గరకు ఒక మాటూరా' అని చెప్పి వెళ్లిపోయారు.

శ్రీమన్నారాయణ తడేకడిక్షతో తాను పుస్తకంలో గీసిన బొమ్మే మరింత అందంగా బోర్డుమీద వేశాడు. ఇండాకా మాస్టారికి సమాధానం చెప్పకుండా పుస్తకంలో ఏంపని చేశాడో ఆపనే అందరికీ తెలిసింది. ఎందుకు బోర్డుమీద స్పష్టంగా ప్రకటించాడు.

ఇం తెవరు పొరపాలుపడగలరు?

గుండ్రని అత్తరాలతో ఆ బొమ్మకింద 'లెక్కల టీచరు' అని చెక్కేశాడు.

౨

'లెక్కల టీచరు' గారు ఆ పూటంతా శ్రీమన్నారాయణను గురించే ఆలోచించారు, శ్రీమన్నారాయణకు చదువంటే ఉన్న ఈ అక్రమ కారణ మేమటా అని. ఒక్క లెక్కలలోనే గాదు, ఎందులోనూ అతనికి తెలియకపోవడం లేదు. కాని దేన్నీ అతడు చదవనేచదవదు. చదువు కావాలన్న ఆసక్తి లేకపోవడమే కాక ఎందుకన్న నిర్లక్ష్యంగా ఉన్నది. ఈ నిర్లక్ష్యం పొగొట్టడానికి ఏం చెయ్యాలి? ఇది ఆయన సమస్య.

ఆయన సుమారు ఆరేళ్ల బట్టి ఉపాధ్యాయ వృత్తిలో ఉండి వివిధమనఃప్రకృతుల్ని ప్రత్యక్షమన భవంతో పరిశీలించాడు. తాను చదువుకున్న మనస్తత్వ శాస్త్రాన్ని కృతాపొనియ్యకుండా ఆ విజ్ఞానం అభివృద్ధి పొందించుకోవడంతోపాటు ఆచరణలోనూడా పెట్టి అనేక క్లిష్టమనస్తత్వాల్నే సరిదిద్దగలిగాడు. అంచేత ఆయనంటే భయంకన్నా గౌరవమే ఎక్కువ పాత

విద్యార్థులకు. అల్లరికుఱ్ఱవార్యకు ఆయనంటే హడలు. చదువుకునే కుఱ్ఱవార్యకు ఆయన డేవుడు. ఎంత అల్లరి వాడైనా ఆయనవగ్గర ఒక ఏడాది ఉండేటప్పటికి నిజమైన విద్యార్థి అయితీరుతాడు. ఇంత అనుభవమూ కూడా శ్రీమన్నారాయణవిషయంలో ఈ సంవత్సరం ఈ తరగతిలో ఎందుకూ పనికిరాలేదు.

అసలు మొత్తానికి ఈ సంవత్సరం ఈ తరగతిలో చాలామంది విద్యార్థులు ఆయనకు మొదట్లో పెద్ద సమస్యలుగానే కన్పించారు. వాళ్లందరూ శ్రీమన్నారాయణతోపాటు బయటనూకూళ్ళలోనంది వచ్చి అయేడే చేరారు. వార్యందరినీ వివిధవిధాలుగా తా నెట్లాగో లొంగదీసి చదువంటే శ్రద్ధపుట్టింది వార్యచేత అన్ని విషయాలలోనూ సరియైన కృషి చేయించగలుగుతున్నాడు. కాని ఈ శ్రీమన్నారాయణే ఇంతకంటా లొంగలేదు. ఏ శ్లేషం చేస్తే లొంగుతాడో బోధపడడమూ లేదు.

ఆయన సాధారణంగా ఎవ్వరినీ కొట్టడు. ఒక విషయం తెలియలేదని విద్యార్థికి తెలిసేటట్లు చెప్పడానికి ఎంత కష్టమైనా ప్రయత్నించిస్తాడేకాని విసుకొని చిరాకుపడి కోపగించి ఇంతవరకూ ఎన్నడూ కొట్టలేదు. అక్లాసులో దామోదర్ ఒకమాటు దెబ్బ తిన్నాడు. అంతే! దాంతో వాడు రెక్కల్లో క్లాసంతటికీ మూడవవాడుగా ఉంటున్నాడు. ఆయనే క్లాసు టీచరు కాబట్టి తక్కిన విషయాలు గూడా కనుక్కుంటూ ఉంటాడు. తక్కిన మాస్టర్లందరూ అప్పటినుంచీ దామోదర్ చూపుతున్న శ్రద్ధ అశ్వర్యపడిపోయారు. మొదట్లో ఎందుకూ పనికిరాడనుకొన్న ఈ దామోదర్ యిట్లా ఎందుకు మారిపోయాడో ఇప్పటికీ ఎవ్వరికీ తెలియదు, వాడికి రెక్కలటీచరుకూ తప్ప. రాజగోపాల్ దెబ్బలు తినలేదుగాని ఒకసారి చీవాట్లు తిన్నాడు. ఆ చీవాట్లు అతని మనస్సును ఎంత కలత పెట్టాయో, ఆపూర్ణ అతనికి ఎంతబాధ కలిగించాయో అతనికి తెలియాలి. కాని ఆ నాటినుంచీ ఈ నాటి వరకూ అతడు చదువు విషయంలో మాత్రం అశ్రద్ధ చెయ్యనే చెయ్యడంలేదు. కాని అల్లరిలో అమోఘం.

ఒక్క రెక్కలటీచరు గారి క్లాసులో మాత్రం చెయ్యడు. ఆయనే అప్పుడప్పుడు 'ఏమాయ్! రాజగోపాల్! నువ్వు గూడా చచ్చుబడి పోతే క్లాసులో ప్రాణమే లేదాయ్! చదువుకు చదువు ఉండాలి, అల్లరికి అల్లరి ఉండాలి. పెద్దవాళ్లు అయ్యాక అల్లరి ఎవ్వరూ చెయ్యరు. ఇప్పుడన్నా చెయ్యకపోతే ఎట్లా చెప్పి?' అంటావుంటారు. ఏమన్నా ఆయనక్లాసులో మాత్రం ఆత నెన్నడూ చదువు తప్ప మరో విషయం ఎత్తుకోడు. గొడ దెబ్బలూ తిన్నాడు, చీవాట్లూ తిన్నాడు. దాని కనుగుణంగా మరనూ మారాడు. ఇందుమించు క్రమగతిలోనే ఉన్నాడు. కాని అప్పుడప్పుడు మళ్లీ చనకడుగు వేస్తూ ఉంటాడు.

ఇట్లాగే ఇందుమించు శ్రీశ్రీనవార్యందరూ కూడా ఆయన అనుకున్న దారిలో పడ్డారు. ఇక ఎటు వచ్చి ఆయనదృష్టి పడితూడా ఏ మాత్రమూ మార్పు పొందనివాడు శ్రీమన్నారాయణే! అయితే ఆత నింత వఱకూ ఆయనచేతిలో దెబ్బలు మాత్రం తినలేదు. ఆ ఉపాయం కూడా ప్రయోగిస్తే ఏమైనా మారుతాడో ఏమో!

ఈకోజుల్లో విద్యార్థు లనబడేవారల్లో చాలా మందికి వాళ్లు ఎందుకు బడికి వస్తున్నారో వాళ్లకే తెలియదు. పంపించే తరదండ్రుల్లో ముప్పాతిక మందికి తమ పిల్లలు పెద్దవార్యులు ఉద్యోగాలు సంపాదిస్తారన్న ఆత తప్పు మతొకటిలేదు. మిగతా పాతికమంది మిక్కిలి సంపన్నమైనవారై తమతమ పిల్లల్ని ఆదు పాజ్జిల్లో పెట్టుకోలేక బడికైనా పోతే ఏళ్ల ఇబ్బంది కొంత తగ్గుతుందని పంపుతూ వుంటారు. చదువు కేవలం విజ్ఞానం కోసం, మానవునకు దాన్ని అర్థించడం అవశ్యక రక్షణం అన్న అభిప్రాయంతో తరదండ్రులూ విద్యార్థులూ ఏకోన్ముఖులై బడిని ఉపయోగించుకునే వారు ఎక్కడో నూటికి ఒకటి అరా ఉంటారేమో! ఒకవేళ అట్లాంటివాళ్లు కొంత ఎక్కువ ఉన్నా వాళ్లకా విషయంలో బోధపడే పాఠశాలలు అసలే లేవు. ఉపాధ్యాయులకు సరియైన అవకాశాలయినవ్వక పోవడం వల్లకీ, ఇచ్చినా ఉపయోగించుకోగల రహకు

లేనివాళ్లు ఉపాధ్యాయ వర్గంలో చేలామణి అవుతూ ఉండడం వల్ల నేమి ఈనాడు భారత విద్యార్థి లోకానికి జరుగుతూఉన్న అపకారం ఇంత అంతా క్షాదు' అనలే మన దేశం బానిసదేశం. అందులో నిరుపేద సిఠి. ఈసిఠిలో చదువుకోవానికి వచ్చే కొద్దియందీ మనం అన్యాయం చేస్తే దీని ఫలితం తరతరాలా మన దేశంలో భావిప్రజలు అనభవించవలసి వస్తుంది. తన జీవితంలో తనకు తెలిసింతవరకు తా నట్లాంటి అన్యాయానికి పాల్పడరాదు.

శ్రీమన్నారాయణ ఎందుకు చదువుకోవడం లేదు? అతడు అతని తల్లిదండ్రులకు కష్టపారి బిడ్డ. అందుచేత గారాబం ఎక్కువ. చదువుకున్న కుటుంబం లో పుట్టాడు గదా, ఇంటికీ దగ్గర చదువుకు తగిన వాతావరణం ఉన్నదిగదా, చెప్పితే, బోధపరిస్తే దారికి వస్తాడేమో అన్న ఉద్దేశంతో తా నిదిగజుకు అనేక పర్యాయాలు చెప్పడం అయింది. ప్రత్యేకంగా అతన్ని దగ్గర కూర్చోబెట్టుకొని కథలూ కబుర్లూ చెప్పి, ఇట్లాంటి వనేక విషయాలు సవస్థ చదువుకోవచ్చు, వాటిని చదువుకోవానికి భాష పరిజ్ఞానం కావాలి. అంచేత లేలుగూ, ఇంగ్లీషూ శ్రద్ధగా చదువు' అని చిలకకి చెప్పినట్లు చెప్పాడు. అతనికి అందుబాటులో ఉండే చిన్నచిన్న పుస్తకాలు అనేకం లైబ్రరీలో నుంచి తీసి ఇచ్చాడు. లెక్కలు, వైస్స ఇట్లాంటివి మూలనూత్రాలైన నా తెలియకపోతే భావిజీవితంలో కలిగే కష్టనష్టాలన్నీ వివరించి చెప్పాడు. అన్నయ్యల ఆధర్యం చూపించి సవస్థ వాళ్ళకంటే ఎందుకు తక్కువైపోవాలి అని పోతనం కలిగించాడు. అయినా లాభం లేకపోయింది. ఇప్పుడేం చెయ్యాలి? ఇతని తెలివికేటాలు చదువుగాని, మరొక వ్యాసంగం గాని ఏదైనా నిర్వాణాత్మకమైన కార్యక్రమంలో పడితే చేశానికి తప్పక ఉపయోగిస్తాయి. ఈ ఉత్సాహాన్నీ, ఈ యవకరక్తాన్నీ పక్షితనంలో ఆవగట్టచేసి క్రమగతిలో సజీవించకపోతే ఇదంతా ఏమోసలోనో, దొంగతనంలోనో పరిణతి పొంది లోకాపకారకం అయి పోతుంది. ఇతన్ని లొంగడియ్యడానికి ఒకే ఒక మార్గం ఉన్నది. ఇంకా ఉపేక్షపడించి ప్రయోజనం లేదు

అతని కేవలంగానైనా చదువుమీద శ్రద్ధ కలిగించడమే ముఖ్యలక్ష్యముయితే దాన్ని సాధించడానికి దెబ్బలైనా ఇచ్చి తీరవలసిందే!

ఇంతలో ఒంటిగంట బెల్లు కొట్టివేళారు.

పిల్లలందరూ ఎక్కడి వాళ్ళక్కడికి వెళ్లిపోతున్నారు. లెక్కల మాస్టరు ఉపాధ్యాయుల గదిలో శ్రీమన్నారాయణగోసం పావుగంటపైగా ఎదురుమాచి ఇతే ఆలోచనలతో ఇంటికీ వెళ్లిపోయాడు.

3

శ్రీమన్నారాయణ అమన్యాహ్నం బడికెల్లాడో లేదో కాని లెక్కలమాస్టరు అతన్ని కలుసు కోవడం మాత్రం పడలేదు.

మర్రాడు లెక్కల క్లాసులో! శ్రీమన్నారాయణ వచ్చాడు. అతన్ని ప్రత్యేకం పిలిచి 'వాళ్లందరూ ఒకటి. నవ్వొక్కడినీ ఒకటి! నీ వ్యాధితినుంటి ప్రత్యేకంగా లెక్కలు చెప్తావు. పుస్తకం తెచ్చుకో!' అన్నాడు. శ్రీమన్నారాయణ వెళ్లి పుస్తకం తెచ్చుకున్నాడు. మాస్టరు ఒక మాదిరిలెక్క చెప్పి అట్లాంటి లెక్కలు అరచజుచూపించి వాటిని చెయ్యమన్నాడు. శ్రీమన్నారాయణ చేస్తున్నట్లు కూర్చుండగా లెక్కల మాస్టరు తక్కిన క్లాసులకూ క్రొత్తపాఠం చెప్పారు.

పిరియదు ఇంకా పదినిమిషాలు ఉందనగా శ్రీమన్నారాయణదగ్గరకు వచ్చారు. పుస్తకం చూశారు. రెండు లెక్కలు రైటు చేశాడు. ఇకామీద పుస్తకంలో లెక్కలు చెయ్యలేదు. నిన్నటిమాదిరి బొమ్మలూ చెయ్యలేదు. క్లాసులో తన స్నేహితులూ, బళ్ళీ తనకు అత్యంతం ఇష్టమైన మావ్తర్లకూ తాను పెట్టుకున్న ముద్దుపేర్లన్నీ ఒక్కొక్కటి అతిసుండంగా అలంకరించి వ్రాశాడు. అమీద పెన్సిలూ, పెన్నూ రెండూ జోడించి పిచ్చిగీతలు గీస్తున్నాడు. ఆ ణిఠిలో పుస్తకం మాస్టరిచేతిలో వచ్చింది.

మాస్టరు తానీగా శ్రీమన్నారాయణముఖంవలన చూచాడు. అతను మెల్లగా భయపడినట్టా లేచి నిలుచాడు.

‘ఏమిటి దంతా?’

సమాధానం లేదు.

‘నిన్ను చెయ్యమన్న దేమిటి?’

‘రెక్కలు సార్’

‘ఎందుకు మానేశావ?’

సమాధానం లేదు. మాస్టరు కోపాన్ని ప్రకటించలేదు. కాని చెంపమీద ఒక్కదెబ్బ వేశారు. పాపం! గట్టిగానే తగిలించేమా - కళ్ళవెంబడి నీళ్లు పెట్టేశాడు. కాని లోపల్లోపల ఆహంకారమాత్రం బాగా ప్రజ్వలించింది.

‘నన్నెందుకు కొట్టాలండీ మీరు?’

‘ఎందుకు కొట్టానో నీకు తెలియదు’ అంటూ మాస్టరు మళ్ళీ ఇంకొకటి రెండో చెంపమీద వేశారు.

దీంతో శ్రీమన్నారాయణ తప్పకుండా ఆణిగి పోతాడనుకున్నారు మాస్టరు.

కాని, శ్రీమన్నారాయణ అవీడ్చుకొంటుంటే ‘మీమా తెలుస్తుందిలేండి’ అంటూ సరాసరి వెల్లి పోయాడు బయటికి.

క్లాసులో ఓలలందరూ ఏమాతనూ తెలియక కోమాంచంతో నిర్భాంతపోయి చూస్తున్నారు.

రెక్కలమాస్టరుమాత్రం ఏమాత్రమూ కళ్ళపళ్ళ పడకుండా మర్నాటికి విద్యార్థులు చేసుకురావలసిన ఆభ్యాసం చూపించి, అంతలో వెళ్లి కొట్టడంవల్ల పెళ్ళి పోయాడు.

రెక్కలమాస్టరు చేతిలో దెబ్బతిన్నవాడు ప్రతి వాడూ ఆణిగిపోయినవాడేగాని ఇల్లా ఎదిరిందిన వాడెవడూ ఇంతవరకూ ఆస్కాల్లోలేదు. శ్రీమన్నారాయణ ఈపని చెయ్యడంతో క్లాసులో చాలామందికి— అందులో ఇదివఱకు ఆయనచేత దెబ్బలుతిన్న కొత్త కుట్టవాళ్ళకు వా డొక మహావీరుడిలాగ కనిపించాడు.

తర్వాత పిరియడు తెలుగు. ఆయన ఆనాడు సెలవు. అంచేత ఇంకా వేరేమాస్టరు ఎవరూ రాలేదు. మానిటరే క్లాసు అల్లరిచెయ్యకుండా చూస్తున్నాడు. పావుగంటనేతైంది. రెక్కల మాస్టరు చాడ్చాడవు గదిలోకి వెళ్లి వచ్చారన్న వార్త అప్పుడే ఎల్లా అందిందో

అందింది. కుట్టవాళ్ళంతా లోపల్లోపల గుసగుసలాడు తున్నారు. ఇంతలో శ్రీమన్నారాయణ రానే వచ్చాడు నవ్వుకుంటూ. వచ్చేరావడంతోనే ‘ఒరేయ్ గాడా! నవ్వు పోయి గుమ్మందగ్గరి నుంచోరా, ఎవరైనా వస్తుంటే లోపలికి వచ్చేయ్’ అన్నాడు. శ్రీమన్నారాయణ అంటే ఎవ్వరికీ గౌరవం లేదుకాని ఎంత పెద్ద కుట్టాడైనా భయంమాత్రం ఉన్నది. గొడవ మారు మాట్లాడకుండా వెళ్లి నిలబడ్డాడు. శ్రీమన్నారాయణ క్లాసుకుంతకూ హితబోధ చెయ్యడం మొదలుపెట్టాడు.

‘మెట్టచంకాయ’ ఇవ్వాలే తన్నుకొట్టాడు. రేపు ఇంకొకరిని కొట్టవచ్చు. ఇదివఱకు ఎంతమందినో కొట్టాడు. ఇల్లా అందరినీ కొట్టుకూశంటే విద్యార్థులు చేతకాని దద్దుర్లులాగా పడిపోతారనిచేనా? అసలు మాస్టరుకు విద్యార్థిని కొట్టేందుకు హక్కులేదు. మాస్టర్కి ఇచ్చే జీతాలు విద్యార్థులు కట్టే సామ్యే. అంటే విద్యార్థికింద మాస్టరు జీతగా డన్నమాట. జీతగాడు యజమానిని కొట్టడమంటే ఎంత అవమర్యాదో తెలుసుకోలేకపోతున్నారు విద్యార్థులు. విద్యార్థులందరూ ఏకమెనట్లయితే ఈ ‘మెట్టచంకాయ’ని అవమానం చెయ్యడమేగాకవాడికిఉద్యోగంకూడాలేకుండా చేసిపారేయ్యవచ్చు. వాళ్ళంతట వాళ్లేమీ చెయ్యక పోయినా సరే తాను చేసేపనికి అడ్డురాకుండాఉంటే చాలు వీడికి బుద్ధిచెప్పేవని తనది.

ఇల్లా ఉపన్యాసం సాగిపోతోంది. కొందరికి శ్రీమన్నారాయణతోంటే చాలా అసహ్యంవేసింది. వాళ్ళందరికీ రెక్కలటిచరు అంటే అపరిమితమైన గౌరవం. ఆయన తక్కిన మాస్టర్లవలె పాఠం తెలియక పోలే కొట్టకు. ఎన్నిసార్లు అడిగినా విసుక్కుడు. అడగాలి, తెలుసుకోవాలి అన్న క్రద్ధ ఉంటేచాలు. నెత్తి కెక్కించుకుంటాడు. పాఠం చెప్పడంకూడా చాలా సద్దాగా చెప్తాడు. చాలామంది చెప్పకుంటే విసుగుపెట్టే రెక్కలు ఈయన చెప్పకుంటే ఎంతో జూషరుగా ఉంటుంది. రోజల్లా రెక్కలే ఉంటే బాగుండుమరా అని కూడా అనిపిస్తుంది. అట్లాంటి టీచరును పట్టుకుని వీడిట్లా కూడాఉంటే వాళ్ళకు దుర్భరమైపోతోంది. కాని అట్లాంటివాళ్లు

క్లాసులో నలభైమందికి పండ్రెండుమందికూడా లేరు. ఒక్క అరదజనమందికి శ్రీమన్నారాయణతో సంపూర్ణాంగీకారం వుందిపోయింది. ఆ అరదజనమందీ పిలుచిక్కితే లెక్కలబీచరును పట్టుకుని కొట్టాలన్న నిశ్చయానికిగూడా వచ్చారు. తీక్కినవాళ్లలో చాలామందికి ఈయనబాధ అయితే తప్పించుకోవాలని ఉన్నదికాని బిడి ప్రసంగం మరెవరైనా వింటే క్లాసంతటిసీ ఏం చేస్తారో అన్న భయంతో దిక్కులు చూస్తున్నారు.

ఇంతలో గొడ చుట్టకున్న లోపలికి వచ్చేవాడు.

శ్రీమన్నారాయణ తన వోల్లో తాను ఏమీ ఎరగనట్లు కూర్చున్నాడు. రెండునిమిషాలసేపు క్లాసు అంతా అటనిక్కబింగా ఉంది. శ్రీమన్నారాయణ గుమ్మంవైపు చూచి 'వాదగర వేళాకోళా లాడతావా?' అని గొడను పిలుచుతూ ఒక్క చుటుపు చురిచాడు. ఆ దెబ్బ మోత ఇంకా ఆగలేదు, కాని హిప్పరీమాస్టరు లోపలికివచ్చేవారు. శ్రీమన్నారాయణ గొడను కొట్టింది అయిన చూచాడుకూడా! కాని అయిన అవిషయంలో ఏమీ జోక్యం కలిగించుకోలేదు.

౪

ఆకోజ్జల లెక్కలబీచరు మనస్సులో చాలా బాధపడ్డాడు. శ్రీమన్నారాయణను బాగుచెయ్యాలన్న ఉద్దేశంతో అతన్ని కొట్టక ముందు ఎంత బాధపడ్డాడో దానికి రెట్టింపు అనభవించాడు. అతని విషయంలో ఏం ఘోషాల్లో వోచక. హెడ్మాస్టరు చెప్పినదానికి ఆయనేమీ లెక్కచెయ్యలేదు. నిబంధనలప్రకారం విద్యార్థిని జరిమానా చేసిగాని, క్లాసులోనుంచి తైబకు పంపించిగాని ముఘామూపురు శిక్షించవచ్చు. దెబ్బలు కొట్టి శిక్షించడానికి ఒక్క హెడ్మాస్టరుకే అధికారం ఉంది. వాణ్ణి బిట్టి కొట్టినా పర్యాయం గాని జిల్లామనసలు కొడుకును కొట్టికే! ఒకవేళ ఆయన ఏమైనా చర్య తీసుకునే సందర్భంలో హెడ్మాస్టరు తనకేమీ సహాయకారి కాలేదు. ఇదీ ఆతర్వాత అనిభవం ఉండి విద్యార్థిని కొట్టడం తప్పక భావించి తప్పనిసరియైతే దాన్ని ప్రయోగిస్తాడన్న విశ్వాసం విద్యార్థులకే కలిగించిన

ఉపాధ్యాయుణ్ణి తన గదిలోకి పిలిపించి హెడ్మాస్టరు చెప్పింది.

లెక్కలబీచరు మనస్సులో పడ్డ బాధ అంతా శ్రీమన్నారాయణను ఎట్లా బాగుచెయ్యడమో అనేగాని దీన్ని గురించి కానేకాదు. వాణ్ణి మళ్ళీ కలుసుకుందామనుకున్నాడుగాని ఆయనకు ఆతను కనబడనేలేదు. హెడ్మాస్టరు ఆయనతో చెప్పిన విషయం ఎట్లా ఊహించాడో ఏమో వాడుమాత్రం పట్టగ్గాలు లేకుండా విద్యార్థులలో నుట్లలో ఉన్నంతసేపూ రెచ్చిపోయాడు. అవును, జిల్లామనసలు కొడుకాయ! ఏంచేసినా చెయ్యగలడు. తీక్కినమాస్టరు కూలదేభయం. వాడేంచేసినా ఏమీ అనరు. దారినిబోయే తర్దినాన్ని ఆహ్వానించుకునే ఈయనకుతప్ప వాడి విషయం ఇతర్లకేం పట్టింది?

తండ్రి ఊళ్ళో లేకపోవడంకల్ల శ్రీమన్నారాయణ జరిగిన విషయానికి అనేక అబద్ధాలు జోడించి తల్లితో చెప్పాడు. విషయవతియైన ఆ తల్లినుండి శ్రీమన్నారాయణ దౌర్భాగ్యునికి ఆసరా ఏమీ లభించక పోగా చీవాట్లుగూడా తగిలాయి. అయినా అతని దౌష్ట్యంమాత్రం చప్పుబడలేదు.

మార్పు ఉదయం మొదటి పిరియడే లెక్కలు. శ్రీమన్నారాయణ చాలా ముషారుగా బడికి వెళ్లాడు. క్లాసులోకి వెళ్లడంతోతే తాను చెయ్యదలచుకున్న పని పిల్లల కందరికీ చెప్పాడు. కొందఱు అట్లా చెయ్యడం మంచిని కా దన్నారు. మాస్టా! కోపం వచ్చి అందర్నీ పట్టుకు కొట్టుతాకేమో అన్నారు కొందరు. శ్రీమన్నారాయణతో పూర్తిగా ఏకీభవించిన పెద్ద బుర్రాళ్లు 'అందర్నీ కొట్టడం మాటలా ఏమిటోయ్! నిన్న ఒకణ్ణి కొట్టినందుకే చీవాట్లు తిన్నాడు. ఇవ్వాలి ఏమీ చెయ్యలేదు. మనస్సులో కుల్లికల్లి చస్తాడు. వాణ్ణి అట్లా ఏడిపించాల్సిందే! లేకుంటే వాడి కంఠ పొగరా! ఈ దెబ్బతో మళ్ళీ ఎరక్కి చెయ్యిచేసుకోడు. చేసుకున్నాడా, ఇంకే మంది, బరే జల్నా! నుట్లు నుట్లు అంతా మనరూము దగ్గరకే వస్తుంది. శ్రీమన్నారాయణా! నీ పని సువ్వు చెయ్యి! బిళ్ళే

మన్నా పాక్కారంటే తగిన కాస్తీ చేసే బాధ్యత
మాది' అని అతనికి హుమరూ ఇచ్చారు, ధైర్యమా
చెప్పారు. ఇక శ్రీమన్నారాయణకు పట్టకంత సంతో
షం కలిగింది. తక్కిన కుర్రాళ్లు కుక్కిన పేలెట్ల నోరు
కదవలేదు.

రెంజోబెల్లు పూర్తికాక ముందే శ్రీమన్నారా
యణ తాను చెయ్యదలచుకొన్న పని చేసేశాడు. వాళ్ళ
క్లాసు గది ఒకమూల ఉండవంట్లు వాడనాడు చేసిన
పని తక్కిన మాస్టర్ల కెవరికీ చూసే అవకాశం కలగక
పోయింది.

మూడో బెల్లు కూడా కొట్టారు. లెక్కల
మాస్టరు నూమూలగా సద్దుకులూ, పెద్దరూ పుచ్చు
కొని పాకం నెప్పే మనస్థితితో సరాసరి క్లాసులోకి
వచ్చి కుర్చీలో కూర్చుని హాజరుపట్టి వ్రత్యుడానికి
పూనకున్నారు. షేర్లు పిలుస్తుంటే అక్కడకు
కొంచెం గుసగుసలూ, నవ్వులూ వినవచ్చాయి. మాస్టరు
తల ఎత్తేటప్పటికి అంతా నిశ్శబ్ద మయిపోయింది. హాజరు
పట్టి వ్రత్యుడవ మర్యాద శ్రీమన్నారాయణకు పుస్తకం
తెప్పన్నారూ మాస్టరు. జంకూ గోకూ లేకుండా
శ్రీమన్నారాయణ పుస్తకం తెచ్చాడు.

'నిన్న చెయ్యి లెక్కలు పూర్తి చేశావా?'

'లేదండీ'

'ఇండుకే నిన్న కొట్టింది, ఇవ్వాలి మళ్ళీ కొట్టు
కున్నదీని' అంటూ మాస్టరు గట్టి లెంపకాయ ఒకటి
అంటించారు.

శ్రీమన్నారాయణకు కళ్ళల్లో నీళ్ళే కాదు,
కాటికింద నేలకూడా గిరిగితా తిరిగిపోయింది. హెడ్మా
స్టరు చెప్పినా ఈయన ఇట్లా ఎట్లా కొట్టగలుగు
తున్నాడో అతని కేమా బోధపడలేదు. వెంటనే అత
నికి హెడ్మాస్టరు చెప్పారని తాను విన్నది అబద్ధమని
తోచింది. ఆయనగూడా ఈయనతో కలిస్తే ఇక తన
ఆట లేమీ సాగననిపించింది. ఈ సందర్భంలో అమ్మ
పెట్టిన చీవాట్లు జ్ఞాపకం వచ్చాయి. ధాంతో శ్రీమన్నా
రాయణ మనిషి సగానికి సగం అయిపోయాడు. అని
కున్న దొకటి, అయింది దొకటి! ఇంకేం చెయ్య
గలడు?

'ఇప్పుడేనా చేస్తావా, మరొకటి కానాలా?'

కళ్ళనీళ్లు తుడుచుకుంటూ 'చేస్తానండీ' అని
ఎట్లా అనగలిగాడో ఏమాతాని అనడం మాత్రం
అన్నాడు. మాస్టా రిడ్డున్న పుస్తకాన్ని తడబడుతున్న
చేతుల్లా అందుకొని తన చోట్లో లెక్కలు చెయ్య
డానికి కూర్చున్నాడు. కాని అతని గుండెలు ఇకముం
డేం జరుగుతుందో అని గుళ్ళెలు గుళ్ళెలు మంటున్నాయి.

అతనితో ఏకీభవించిన అరణజనుమంచి కుర్రాళ్లు
అంతకుముందే అణగారినాయి పుస్తకాలు తెరుచుకొని
సిద్ధంగా కూర్చున్నారు. నాయకుడు లొంగిపోయిన
వైన్యంతో అయింది వాళ్ల పరిస్థితి.

మాస్టరు కొత్తపాం చెప్పడానికి బోర్డువంకకు
తిరిగాడు.

మాతాగా ఆయనకు అమితమైన ఆశ్చర్యమా,
బాధా ఒక్కమాటుగా కలిగింది. ఆయన మళ్ళీ క్లాసు
వైపు తిరిగి, చేతిలో పెద్దరు బల్లవిడ పడవేసి కుర్చీలో
కూర్చుంటే పోయాడు. ఒక్కసారి నడుటివిడ చెయ్యి
జేసుకొని ఒక్క పెకండుకావోలు ఏవో ఆలోచిం
చాడు. కాని ఆయన తన మనస్సులో కలిగిన ఏభావాన్నీ
ముఖవిడ ప్రకటించలేదు. చిరునవ్వు నవ్వుతూ
'ఇవ్వాలి మీకు పాం చెప్పక! ఈ పిరియడు కులా
సాగా కాలక్షేపం చేస్తాను. అయినే దానికల్లగూడా
మనకు కొంత ఉపయోగం ఉండాలి. అంచేత ఏవో
ఒక విషయాన్ని గురించి మనలో మనం చర్చించుకుం
దాము. ఈ సభకు నేను అధ్యక్షుణ్ణిగా ఉండను. నేను
గూడా ఒక సభ్యుణ్ణిగా మీతోపాటు కూర్చుంటాను.
మీరందరూ కలిసి ఒక విద్యార్థి చేరు చెప్పండి. అతన్ని
అధ్యక్షుణ్ణిగా నిర్ణయించుదాము. విషయం మాత్రం నేను
చెప్తాను. దాన్ని గురించి అందరూ ఎవరికీ తోచింది
వారు మీకు మాస్టరుయిన నేను యిక్కడ ఉన్నానని
గానీ, ఇది బడి అనిగానీ సంజోచించకుండా మీ మన
స్సులో ఉన్నది ఉన్నట్టు చెప్పే సమయి! ఏమంటారు?
మంగు అధ్యక్షుని చేరు చెప్పండి!' అన్నాడు.

ఈమాటలు చాలామంది విద్యార్థులు చెవుల్లో
పడ్డాయన్న మాటేగాని వాళ్ళకు నిజంగా అవి విన
బడలేదు. ఈయన ప్రవర్తనకు వాళ్లంత నిశ్చై

తనపై పోయి తానున్న దక్కడో కూడా తెలియని స్థితిలో పడిపోయారు. విన్న ఒకరిద్దరు పెద్దకుర్రాళ్ళూ కూడా 'ఇది ఇంకెంతకొ పెద్ద ఎత్తు వేస్తున్నాడురా బాబోయ్' అని అనుకొని నోరు మెదపకుండా తలలు వంచుకు కూర్చున్నారు. ఇదంతా తనమీదే విరుచుకు పడుతుంది, తప్పుగు అని శ్రీమన్నారాయణ అణువణువు నా గజజలాడిపోతున్నాడు.

ఎకరిపేరో ఒకరిపేరు చెప్పమని నవ్వు నవ్వుని ప్రతివాణ్ణి అడుగుతూ అయిదు నిమిషాలు గడిపారు మాస్టరు. కాని ఎవ్వరూ చెప్పలేదు.

'అయినో అదికూడా నేనే చెప్తాను. ఈ సభకు శ్రీమన్నారాయణ అగ్ర్యక్షుత వహిస్తే చాలా బాగుంటుంది. మీ అందరికీ అంగీకారమేనా?'

దీంతో క్లాసులో ప్రతివాడికీ మరీ హడలైంది. ఆయన మనస్సులోను గ్రహించే శక్తి ఆ పిల్లల కేం ఉంటుంది పాపం!

'నేను నా తరఫునా, ఫోర్టు ఫారం విద్యార్థులందరి తరఫునా, శ్రీ శ్రీమన్నారాయణ గారిని అగ్ర్యక్షుత వహించవలసిందిగా ప్రార్థిస్తున్నాను'.

శ్రీమన్నారాయణ కూర్చునే తల వంచేసుకున్నాడు. 'మీరు మఱొకవిధంగా చెయ్యడానికి వీలు లేదు! మా ప్రార్థనను అంగీకరించక తప్పదు' అంటూ మాస్టరు తనని రెండుచేతుల్లోనూ లేవదీసి తీసుకవచ్చి కుర్చీలో కూర్చోబెట్టారు. శ్రీమన్నారాయణకు తరుముకొని తరుముకొని దుఃఖము వస్తోంది, ఒకపక్క కొద్దిగా సంతోషం లాంటి దేవోగాదా కలుగుతోంది. కుర్చీలో కూర్చున్నాడన్న మాటేగాని ఇంతకూ తలయెత్త లేక పోతున్నాడు.

'ఈనాడు మనకు చర్చనీయాంశం ఈ బోర్డు మీద ఉన్నదానికి సంబంధించినదే! అంచేత దాన్ని అగ్ర్యక్షులవారు సభకంతకూ ఒకమాటు చదివి వినిపిస్తారు.' అని అంటూ చిట్టచివరి పంక్తిలో విద్యార్థులపక్క బల్ల మీద కూర్చున్నాడు.

శ్రీమన్నారాయణ ఇంకా తల ఎత్తి లేదు. అతని కేం చెయ్యాలో ఏమీ లోచడంలేదు.

అగ్ర్యక్షుల వారు ఆలస్యం చేస్తే వీలేదు. మనకున్న కృతధి చాలా తక్కువ' అని మాస్టరు మళ్ళీ హెచ్చరించారు.

ఇప్పటికి క్లాసులో చాలామందికి దిక్కు తెలియనితనం పోయి జరుగుతున్న దేదో తెలుసుకునే స్థితి వచ్చింది.

'ఇంకా లేవరేం అగ్ర్యక్షుల వారు?' అని మాస్టరు ఇంకోమాటు అనంతో క్లాసు అంతా ఒక్కమాటు నవ్వారు. దాంతో శ్రీమన్నారాయణకు లేవక తప్పిందికాదు. కాని అతను బోర్డువంకకు చూడ లేక పోతున్నాడు.

'అనసరమని లోస్తే అగ్ర్యక్షుల వారు దాన్ని చదవడానికి ఎవరి సహాయమైనా పుచ్చుకోవచ్చు. పోనీ నన్ను చెయ్యమంటారా?'

శ్రీమన్నారాయణ చచ్చేటంత సిగ్గుతో అంగీకారమాచకంగా తల అడించి వంచేసుకున్నాడు.

మాస్టరు చదివారు.
'తెక్కల మాస్టరు!
మీరు మమ్మల్ని ఇకముందు కొట్టినట్లయితే మేము మమ్మల్ని కొట్టగలము.

ఫోర్టు ఫారమ్ విద్యార్థులు' దీన్ని చదివేసి మాస్టరు ఊరుకోలేదు.

ఇల్లా ఉన్న విషయాన్ని గూర్చి సభ్యులు మాట్లాడలేకపోయారు అని నాకు అనుమానం కలుగుతోంది. దీన్ని కొంచెం స్పష్టంచేసి మరొక విధంగా చెప్తాను. 'ఉపాధ్యాయుడు విద్యార్థిని కొట్టనప్పునా, కొట్టగూడదా? విషయాన్ని ఈ విధంగా నిర్ణయించుకుంటే అందరికీ అందుబాటులో ఉంటుందనుకుంటాను. కాని మరొక విషయం మనవి చెయ్యాలి. అగ్ర్యక్షులవారు కేవలం ముఖాపం వహించి అంతవని నాచేలే చేయిస్తున్నారు. ఇకమీద నేనేనా చెయ్యమ'కాబట్టి అగ్ర్యక్షుల వారు ఉత్సాహంతో ఈ సభను కొనసాగిస్తారని ఆశిస్తున్నాను'.

ఈ మాటలు విని క్లాసుంతా మళ్ళీ ఒక మాటు గొల్లమని నవ్వారు. ఈ మాటలు శ్రీమన్నారాయణకు

గూడా నవ్వువచ్చింది. అతని కిప్పటికి పోయిన కైరళం కూడా క్రమక్రమంగా వచ్చి చేరుకుంది.

శ్రీమన్నారాయణ లేచి నిల్చుని 'ఈ విషయం లో ముందు మాస్తారు వచ్చి మాట్లాడితే బాగుంటుందనుకుంటాను' అంటూ సగంసగం మాటలు మింగుతూ అన్నాడు.

'ఇప్పుడు నేను మాస్టర్ని కాను. నేనూ మీలో ఒకణ్ణి. కాని అసలు ప్రస్తావన తెచ్చింది మీరు కాబట్టి, మీచర్చ అంతా విన్నాక ధర్మ పూర్తిచేసి తర్వాత నా ఉద్దేశాలు నేను చెప్తాను' అని ఊరుకున్నారు మాస్తారు.

తర్వాత విద్యార్థులు ఒకరోకరే వచ్చాక. కొందరేమీ చెప్పలేక 'అయ్యో! సోదరులారా! ఇవాళ విషయం ఉపాధ్యాయుడు విద్యార్థిని కొట్టవచ్చువా కొట్టగూడదా అనునది. నా అభిప్రాయం కొట్టగూడదు అని. ఇంతటితో నేను విరమిస్తున్నాను.' అని మాత్రం చెప్పి వెళ్లిపోయారు. మరికొందరు ఎంత బలవంతం చేసినా వాళ్ల చోటుల్లోనుంచే కదలలేదు. చివరకి కొట్టవచ్చునని ఇద్దరన్నూ, కొట్టగూడదని నలుగురున్నూ వాళ్లకు వాళ్లకు తోచిన కారణాలతో కొంచెం సేపు మాట్లాడారు. కొట్టగూడదని చెప్పినవాళ్లు ఇంచుమించు ఇదివరకు శ్రీమన్నారాయణ క్లాసులో చెప్పిన ఉపన్యాసపు సారాంశమే వెలిబుచ్చారు. కాని వాళ్లందరూ కూడా లెక్కల మాస్తారు చాలా బాగా చెప్తారనీ, కొట్టడం మానేస్తే ఇంకా చాలా బాగుంటుందనీ సలహా ఇచ్చారు. కొట్టవచ్చునని చెప్పినవాళ్లు మాస్తారు లెక్కలమాస్తారు లాంటివాడైతేనే కొట్టవచ్చునన్నారు. అంటే వాళ్ల ఉద్దేశ్యం చెప్పినపాతం చదవక. అక్రమచేస్తే తప్పకుండా కొట్టవచ్చునని. ధర్మను ముగిస్తూ శ్రీమన్నారాయణకూడా రెండు ముక్కలు చెప్పాడ. 'ఏమీ చేతకాని నన్ను మాస్తారు అగ్రహణిస్తూ ఉండమన్నారు. ఇందులో నే నేమైనా తప్పులు చేసిఉంటే వాటి నన్నిటిని ఆయన తువిస్తారని అనుకుంటున్నాను.' అని తన చోటులోకి పోయి కూర్చున్నాడు.

ఇంతలో మొదటి పిరియడు అయిపోయింది. తర్వాత పిరియడు మాస్టా రింకా రాలేదు. లెక్క

మాస్తారు క్లాసును మానిటరు కప్పగించి హెడ్మాస్టరు దగ్గరికి వెళ్ళాడు.

క్లాసులో అందరూ తల కొకవిధంగా అనుకున్నారు. హెడ్మాస్టరుతో కొందరిమీద రిపోర్టు చేస్తాడనీ, శ్రీమన్నారాయణను బట్టోనుంచి పంపించేస్తాడనీ ఇట్లాగే ఏవేవో అనుకున్నారు. శ్రీమన్నారాయణమాత్రం ఆయనటు వెళ్లిందే తప్పగా ఉష్టరు పువ్వుకుని బోధంతా శుభ్రంగా చెరిపేశాడు. 'ఇంత మాత్రానికేనా అన్నికబుర్లు' అని వేళాకోళంచేసిన ఒక రిద్దరి ముఖాలకూ ఆ ఉష్టరుతో వెల్లవేశాడు కూడా.

ఇంతలో మళ్లీ లెక్కల మాస్తారే వచ్చారు.

ఆయన కుర్చీలో కూర్చుని చెప్పిన మాట లివి:

'ఇవాళ ఈ పిరియడుకూడా నేనే తీసుకుంటాను. ఈ విషయం చెప్పిరావడానికే నేను హెడ్మాస్టరుదగ్గరకు వెళ్లాను.

నేను ఉపాధ్యాయవృత్తిలో ప్రవేశించి ఇప్పటికి ఆరు సంవత్సరాలైంది. అప్పటినుంచి ఇప్పటి వరకూ నాశ్రయత్నం అంతా నిజమైన ఉపాధ్యాయుల్నిగా పనిచేయడానికే! కాని, నిజమైన ఉపాధ్యాయుడంటే ఎవరు? తనదగ్గలకు వచ్చిన ప్రతివిద్యార్థికి చదువుమీద శ్రద్ధకలిగించి చదివించగలిగినవాడే నిజమైన ఉపాధ్యాయుడు. ఉపాధ్యాయుడు విద్యార్థి ఇచ్చే జీతంవల్ల బ్రతుకుతున్నాడన్న మాటలో యథార్థం లేకపోలేదు. కాని మీ రెందరూ ఒక విషయం గ్రహించాలి. మీరు యజమానులు. ఉపాధ్యాయులు మీ సేవకులు. మీ యజమాన్యం మీ తల్లిదండ్రుల దగ్గలనుంచే ఎబ్బుతీసుకు వచ్చి ఇచ్చేవంటకేగాని ఆపైన మీసేవకుల చేత ఏంపని చేయించుకోవాలో, ఎట్లా చేయించుకోవాలో మీకు తెలియదు. క్లాసులో అందరికీ ఒక విధంగా చదువురాదు. చాలామంది ఉపాధ్యాయులు పిరియడు కింత అని పాఠం చెప్పి ఎవడికి వచ్చినా రాకపోయినా తమదారిని తాము పోతూఉంటారు. అట్లాంటి వాళ్లను చూచి మీరు చాలా మంచివాళ్లననుకుంటూ ఉంటారు. బకారులోకివెళ్లి కొట్టువాడు పుచ్చుకుంకాయలు ఇస్తే పుచ్చుకోని మీరు మాస్టరు మీకు తెలిసేట్లుపాఠం చెప్పకపోతే లెక్కచెయ్యరే? మీ రెండు కిక్కిడి

వస్తున్నాలో, మీరు భర్త్యువైతే సామూహికాలము, వీటివిలువ యేమిటో, మీభావిజీవితాలు ఈయస్సులో మీరుచేసే పనులమీద ఎంత ఆధారపడిఉన్నాయో మీకు బొత్తిగా తెలియదు. మిమ్మల్ని మాస్తే నాకు కోపం రావడం లేదుగాని జాలివేస్తోంది. నా సంగతి నాకంటే గూడా మీకే ఎక్కువ తెలుసు. నే నెవ్వడైనా ఎవరిని ఎందుకు కొట్టానో మీకు తెలియదీ కాదు. నా ఆశ బక్కలే! మీలో ప్రతిఒక్కరికీగూడా చదువు విలువ తెలియాలి, దానియందు ఆసక్తి కలగాలి, ఆభ్యసించాలి, అభివృద్ధి పొందాలి. స్వల్పిలో ప్రతివాడికి కూడా ఏచదువుగాని సత్వవిధంగా చెప్పితే రకుండా ఉండడానికి వీలేదని నా పరమమైన విశ్వాసం. అంచేతనే నేను నాకు తెలిసింంతలో ఒక్కొక్కవిద్యార్థికి ఒక్కొక్కవిధంగా చెప్పకూడంబోయి. మూడువందల యేండ్లకు పైగా బానిసత్వం అనిభవిస్తున్న మన దేశం బానిసదళాలపై ప్రతియువకుడూ నిజమైన విద్యాభవం పొడుకొనాలి. మార్గం చేత మార్గులు వేయించుకుని పాఠ్యసూక్తి, కావ్యకౌటీ పాఠ్యసూక్తి మీరు లోకాన్నే కాక మిమ్మల్నిగూడా మోసంచేసుకుంటున్నారు. ఇప్పుడు మన శ్రీమన్నారాయణ విషయమే చూడండి. ఎక్కడో భర్త్యుభార్య వ్యాధియువవి ఇక్కడ చేరాడు. అతి చల్లా వ్యాధిగ్రస్తాడో అతనికి తెలియాలి. ఇప్పటికి నాలుగునెలలైంది ఈబల్లో చేరి. వచ్చినదగ్గరనుంచి నా అభిప్రాయాలన్నీ అతనితో చెప్పకూడేఉన్నాను. తెలివిగలవాడగుడా, చెప్పితే చాలు అన్న ఉద్దేశంతో ఎన్నెన్నివిధాల చెప్పానో, నాకంటే మీ అందరికీ అతను చెప్పితేనే బాంసుంటుంది. అతనికి చదువుమీద ఆసక్తి కలగాని అనేకపుస్తకాలు తీసిఇచ్చాను. కాని అతను వాటిని చదవలేదు సరిగదా కొన్నిటిని చించి గూడా లెచ్చాడు. అతని విషయంలో ప్రతికోణా క్లాసులో ఏం చెప్పకున్నానో, ఏం చేసున్నానో అంతా మీ అందరికీ తెలుసు. ఇన్నికోణాలబట్టి అలో చించిఅలోచించి అతనికి శ్రద్ధ కలిగించేందుకు మరేక పాఠ్యమూ తోచక నిన్ను మొదటిమారు చెయ్యిచేసుకున్నాను. దానికి ఫలితంగా అతడు ఏవిధంగా ప్రవర్తించాడో మీకు తెలుసు. అతి చల్లా అన్నందుకు నాకేమీ కష్టం కలగలేదు. కాని అతడేంచేస్తే మార్పు

పొందుతాడో తెలియక చాలా బాధపడ్డాను. ఇన్వార్డ్ క్లాసులోకి వచ్చేటప్పటికి మీ రివని చేశారు. ఇది ఎవరుచేశారన్న ప్రశ్నతో నాకేమీ అవసరంలేదు. అది క్లాసులో బోధమీద ప్రాసిఉన్నదికాబట్టి క్లాసులో ఆ విషయాన్ని అంగీకరించినట్లే లెక్క. అంచేత మీ రందరూ ఒక్కవిషయమాత్రం తెలుసుకోవాలని నా ప్రార్థన. నే నీఉద్యోగం చేస్తున్నది కుట్టవాళ్లను కొట్టడానికికాదు—కుట్టవాళ్లకు చదువుచెప్పడానికి. చదువు కోవడానికి ఇప్టంలేనివాళ్లు ఇక్కడికిరావడానికి వీలేదు. వాళ్లకు తెలియక వాళ్లు వస్తే వాళ్లకుగూడా చదువు చెప్పవలసిన బాధ్యత నామీద ఉన్నది. ఆలక్ష్యం సాధించడానికి అవసరమైతే దెబ్బలుకొట్టడానికిగూడా నా బాధ్యతనే బట్టి నాకు హక్కుఉంది. నా ఉద్యోగం ఉంటుందా ఊడుతుందా అన్నదాంతో నాకేమీ సంబంధంలేదు. ఉద్యోగంలో నేను ఉన్నంతవరకూ నాగర్వం నేను నిర్వర్తించవలసిందే!

మీ రందరూ మీ మనస్సుల్లో ఉన్న అభిప్రాయాల్ని నిర్ణయంగా ప్రకటించుకొనినందుకు మీ అందరికీ నా ధన్యవాదాలు.

నేను చేసినపనికి మీ అందరికీ ఇంకా కోపంగా ఉండి నన్ను కొట్టవల్సివున్నట్లయితే నిరభ్యంతరంగా కొట్టవచ్చు.

ఈ ఉపన్యాసం వింటున్నంతసేపూ శ్రీమన్నారాయణ నిలువునా నీర పోతూనేఉన్నాడు. ఉపన్యాసం పూర్తికావడంతోనే చక్కెరచెక్కి ఏడుస్తూ 'శ్రీమంచండి మాప్తాయా!' అంటూ ఆయనకొల్లమీద పడ్డాడు.

అంతే! ఆనాటివంటి ఆ మూల్యో అన్ని విషయాలలోనూ ఆక్రాంత ప్రథమం. ఆ క్లాసుకేటిలోకి శ్రీమన్నారాయణే మొదటివాడు.

ఇప్పుడు లెక్కలమాస్తారు కొట్టించలేదు. నెల కొకనాడైనా క్లాసుకు హాజరయిన ఏదో విషయాన్ని పురస్కరించుకుని విందులూ బహుమతులూ ఏర్పాటు చేసున్నారు.

దీన్నిగురించి అపారాలు తియ్యడంలో నిమగ్నమై పట్టు లెక్కలేదు. కాని ఎవరు నిజమైన ఉపాధ్యాయులో శ్రీమన్నారాయణకే తెలుసు.

రాజరాజు తనలో

= శ్రీ మదునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రి =

గౌరవ మారగ గారె దెలుగు కన్నెకు

నన్నెలు దీరుచియుమల్

తీరిచి దిద్ది లక్షణవతిం బొనరించిన

దిట్ట నన్నెభ

ట్రారకు సాగుజీవన తటంబున

దిగ్విమధాప్రవంతి జా

ల్యుటుంగె జేయు తీయచితలం

పాకఁ జేకొ యెసంద ముంపరాన్.

తపిసిన కన్నుల దొక వ్యభాభర

మూటలువాని, వా తెలుజ్

వడకులు గ్రమ్మ, భావమున

గల్గిన మబ్బులు చిమ్మి నేనియో

నొడుగఁగరాని శోకమున నోవుచునున్న

తెనుంగువాణి, మేల్

తోడవులు లేసిదాని పగతోఁ గని

రాజులెంద్రుఁ డాద్రించె.

తెరువుపెడి పాడువడిన జాతీయవాణి

యజ్ఞగోజల్ గని కడుఁ గనికరము నూని

తరఁగ తంపఱ తెలుగునఁ దలఁపు లిటులు

పఱపె లోలోన భావనాంబరము విరియ.

“అనిబద్ధంబున వాఙ్మయము గల

దేశాచారముల్ జాతీయ

వనముం దిన్ననిదారి దిద్దుటకుఁ

జేడల్ కాపు; యక్షక వృ

ద్ధి నవనంబుగ వాంఛ నేయుదుమొ,

తద్దేశీయ భాషాభివృ

ద్ధి నితాంతంబున జూడఁగా వలయు

నాదిన్ సాధుమార్గంబునన్.

ప్రీతి లూలికించి నేఁ దుండి శత్రు వోవు

రాజ్యమును నమ్మకొని, యక్షగ్రమ్మకొని

శాశ్వతత్వము ముది భాషాప్రవంతి

కాదరువు నీని యొకిమిని కేసి యశము ?

తెనులు పడిపోయి చెడియె న్నదికమరెంబు

రగులుకొని పోవుచుండె ధార్మ్యముల దాడి

మిగిలి పొగచూతె బాసలో సాగసుందనము

కలచ యీ చీకటిని దాఁటి వెలుంగుగనట ?

నొందె యుంటిని, గంటి వాఙ్మయపు

లోతుల్, భారతీమాతచే

బహిష్కరింబుల నందుచుంటి నిటు

లబ్ధా! నైవ దుర్వాప బం

గుర దంష్ట్రా వికటాబ్జహాసములఁ

జేతుల్ చాచె; నానైఁ గ్రుధా

భర మేచెం గతుదమ్ములం దనిగొ

శాపం దిక్తువో! కారదా!

అమృతప్రాయము నీ కటాక్షరుచి

కమ్మా! దోయిలింబట్టినా

రము, రారమ్మ జ్వలత్రైకాను శిఖ

లార్చ న్నేర్చుమై మా ప్రభు

త్వము పండింపుము; నీ దయాశీతము

నన్నింపు; మాకాంతదే

శము నీ శోషర మట్టుసాంచుకొనె

విశ్వాసంబు నిండారఁగన్.

నగు లర్పింతుము విడ్డలందు

నభిమానం బుంచునుమ్మా! కృత

జర చూపింతు మభిజ్ఞ శేఖరుల

కాశాస్యంబు లిమ్మా! నిరా

కృతిఁ జూపించితి మిన్ని నాకు
లిది సైరింపంగదమ్మా! సర
స్వతి! దేశస్థులకుం గృహమతి
సుపజ్జాళికు నందింపుమా!

ఛందస్సుందరమైన పద్యకవితా
సారస్వతంబు మా
డెంద మ్మా! సముద్రమై పారలి
గొండ్లింజేయు నానందని

వ్యందంబై; పసిలేని పాటలకు
లోనైయున్న నీ కాకభా
సాందర్య మ్మెటు గూరు భారతి!
భవిష్య మ్మెంచి యెఱుఁచెదన్.

ఏలలో, జోలలు, పల్లెపాటలు,
పదా, లేవో మున్నైన గే
యాన్ మేలిమిమాలి దాగిరాని
యవ్యక్తంబుగా నుంటి, వి
న్నాకులో; సీసము, లక్కలో,
రగదలుం, దర్శిజలున్, మంజరుల్
నీ లీలాభవనంబులే! తెలుగువాడీ!
చాలు నీ దుస్థితుల్.

అని మరియును :—

అదిరా ! తెల్లవెలంది కిద్ది యొక
నిద్రావస్థ: ఆ నిద్రనుం
దుడి యధ్యాచుముగా నవశ్యముగ
నెంతున్ నేటి మా జీవితం

లిది; నిద్రించిన మమ్ము మేల్కొలుప
మేమే కామె? నిద్రాణా

రద మేల్కొల్పెనె మింక, మేల్కొనెద
మాంద్రత్యమ్ము అంపిల్లగన్.

మతము, స్త్రీతియూ, గౌరవంబు,
గుణసంపల్లభి, జాతీయ జీ
వితమున్, సర్వము వాఙ్మయాభ్యుదయ గుప్తిం
బెంపుచీపించు; భా

రతి కన్నీటికి గాలులలో పాడుచు
నిర్వాశ్యత్వ మి నేలలో
శ్రుతిమించెన్, మఱి దీని ద్రుంచగల
నేర్పు చీర్పు మా కబ్బుకన్!

సాగకులు చిల్కరించు గడుసుందన
మందిన యాదికాశ్యపుం

సిగిదిగి మూర్ఖులొన నిలిచెన్
రవివంశియతో విశాలతా

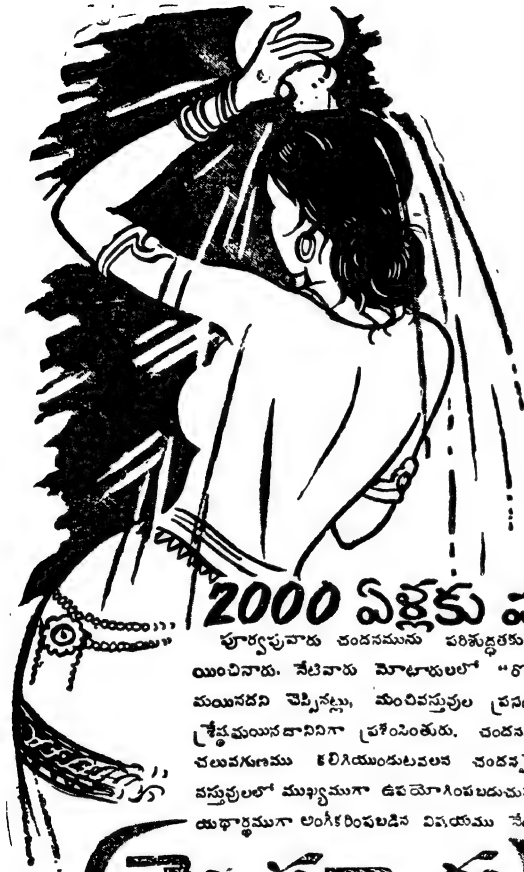
ప్రసూత నేటివాడె నికరంబుగ;
నెన్నొ గతిం చె నబ్బముల్
యుగయుగముల్ గిరించినవియన్,
మఱి మానె నాటి వెన్నెలో!

వేదములు వేటువేటుగ వింగడించి
మాపివ మనీషిరహంబు వ్యాసుండు లేక
కాలగర్భపుఁ గటిక చీకటులు సోకి
నీరసిలిపాద మన పురాభారతంబు?

అని చించించి తెలుగువేటెడు
స్వాదయం బార్ద్రంబుగా, వేడిగాఁ
గను పట్టారిచి కారదాచరణ
సాక్షాత్కారముం గాంచెనో
యన నొక్కించుక నేపు చూపపడి
సద్యస్సంభరంబైన భా
వన యేకో చపలాసద్భుతమయి;
లేచున్ లేచి నొక్కమృడికన్.

(నా "అంగ్ర తురాణము" చాళుక్యపర్వము నంది)

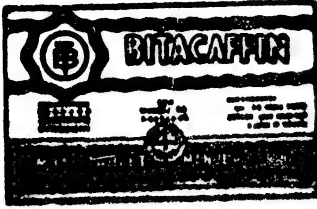
2000 ఏళ్లకు ముందు..

పూర్వపువారు చందనమును పరిశుద్ధతకు కర్మాయవదముగా నిర్ణయించినారు. నేటివారు మోటారులలో “రోల్స్ రాయిస్”ను ఉత్తమమయినదని చెప్పినట్లు, మంచివస్తువుల ప్రపంచములో చందనమును శ్రేష్ఠమయినదానినిగా ప్రకాశింపజేయుచున్నది. చందనము, మధురపరిమళము, చలువగొణము కలిగియుండుటవలన చందనతైలము బౌద్ధర్యాంశాల వస్తువులలో ముఖ్యముగా ఉపయోగింపబడుచున్నది. అశోకునికాలమున యథార్థముగా లంగీకరింపబడిన విషయము “నేడుకూడ యథార్థమే”

మై సూ రు
శాండ్ ల్ స బ్బు

“జరిశుద్ధతకు ప్రసిద్ధమైనది చందనమే”

బి టా కే ఫిన్

(తలనొప్పి టిబ్బలు)
అన్ని నొప్పులను, జ్వరములను తుడుపును.
తలనొప్పి, పంటినొప్పి, కాళ్ళనొప్పి, నిద్ర
లేకుండుట, కీళ్లనొప్పలు, మలేరియా, స్త్రీల
బహిష్టునొప్పలు, అలసట, వగైరా అన్నిటికి
గ్యానంటిగా పనిచేయును. నాడు కొను
చునము పొట్లములో నుండును.

పొట్లం 3 బిల్లులు 1 అణా.

బి టా లా క్సు

చాక్ లెట్ ఫేడి బిల్లులు.

సుఖవిరేచనావధము
ఇవి సుఖ విరేచనము కలిగించి మలబద్ధమును
పోగొట్టి మంచి జీర్ణశక్తి నిచ్చును. పొట్లం
2 బిల్లులు 1 అణా.

అన్ని చోట్ల దొరుకును.

Stockists: M/S DADHA & Co.,
P. T. Madras.

Manufactured by
BOMBAY TABLET MFG. CO.,
P. O. Box 2092, BOMBAY. 2

ఉట్టిసముద్ర
బాధపడువారికి
నానలహా
2డె

"తాత్కాలికంగా ఉపశమనము కలిగించే
మందులను వాడడం చాలా వెట్టితనం."

అప్పటికప్పుడు చంటనే గుణ విచ్చుటయే గాక,
ఉబ్బన వ్యాధియొక్క మూలకారణములను రూపుమాపి
కాళ్ళతం గా నయము చేయునది పురోహిత్ వారి క్వాస
హరి మాత్రమే. క్వాసహరిని వాడుట ప్రారంభించిన
వెంటనే, దగ్గుపోయి, క్వాస ధారాళముగుటయే గాక,
జీర్ణ శక్తియు, ఊపిరితిత్తులు క్రమేణ బలపడి, ఉబ్బ
నము పూర్తిగా తగ్గిపోవును.

ఉబ్బనము, ఊపిరి సలువకుండుట, నడుమునొప్పి,
గొంతుకలో ననకలిగించు దగ్గు, మొదలగు గుండెజబ్బు
గల క్వాసహరి (నీలిరంగువ్యా క్షేప్త)ను వాడుడు. మల
బద్ధకము, పులిలేపులు, పీటితో బాధపడు ఉబ్బన
వ్యాధిగ్రస్తులవారు క్వాసహరి కాంపాండు (ఎరుపు
రంగు వ్యా క్షేప్త)ను వాడుడు.

అందరు కెమిస్టలకద్దర, 8, 6, 12 ఔన్సులు పైజాలలో
8-6-0, 5-12-0, 10-0-0లు ధరలుగలిగినవి లభించును
మద్రాసు ప్లాకెట్టులు :

మెప్పుడు : అప్పా డి కో, చై నాబహర్ రోడ్,

" శ్రీ క్రిష్ణన్ బ్రదర్స్, తంబుకెట్టిపేడి,

" అమృత రత్నాకర ఫార్మసీ, గోవిందపు
నాయక్ పేడి.

" పంచాలికోడి, నైదరాబాదు, సికిందరాబాదు.

తయారుచేయువారు
పురోహిత్ ఫార్మసీ
కొల్హా పూరు.

PUROHIT
SHWAS-HARI

నేటి ఆహార సమస్య

— శ్రీ డి. వేంకటేశ్వర్లు —

మన జీవనాధారము ఆహారము. మనకు ప్రస్తుతం ఆహారానికి చాలా చిక్కులు వుంది. అయి దారు సంరక్షణానికి కంట్రీయంత చిక్కులేదు. ఎప్పుడూ మన దేశంలో వంట మనకు సరిపోకపోవడమువల్ల ఇతర దేశాలనుంచి ఆహారపదార్థాలు దిగుమతి కావడము జరిగింది. యుద్ధసంవత్సరాలలో దిగుమతులు తగ్గడంవల్లా, మన రాజకీయపరిస్థితులవల్లా ఆహారానికి మరి చిక్కులు వచ్చాయి. మనం యంతరవరకు ఎన్నో కరువుల పాలై నాము. దేశంలో ఏదో ఒక మూల కరువులు సంభవిస్తూనే వున్నాయి. మొన్న మొన్నటి బెంగాలు కరువులో రెండు మూడు లక్షలమంది చనిపోయారు. ఎన్నో రెట్టమంది తిండిలేక మలమల మాడిపోతూ చావు బ్రతుకులమధ్య కలకలాదనంబలంబ తిరిగారు. ఇదే సమయంలో వ్యాపారీకులు బాసపడ్డారు. లక్షాధికారులు కోటికొద్దరు లయ్యారు. ఆహారపుకంట్రీలుపేరు చెప్పి కొంచెంధికారులు కూడ డబ్బుచేసుకున్నారు.

మన దేశంలో యాపరిస్థితుల తీర్పుపాదానికి కారణము నిన్నటివరకు మనలను పోలిస్తూన్న ప్రభుత్వము దేశసాభాగ్యమందు శ్రద్ధతీసుకొనకపోవుటయే. ప్రతి కరువుతరువాతా దాని కారణాలు కనుగొనుటతో, కరువు యికముందు రాకుండు మార్గములు సూచించుటతో ఇంగ్లండునుంచి మన దేశానికి చాలా కవిటీలు వచ్చాయి. ఆ కవిటీలు దేశ మన్ని దిక్కులా చూచి పెద్ద పెద్ద సాక్ష్యులు సంపాదించి బ్రహ్మాండమయిన పుస్తకాలు తయారుచేశాయి. ఈ పుస్తకాలలో కరువునివారణ సూచన లేమీ లేవు; వున్నా వాటిని మన ప్రభుత్వం పాటించలేదు.

మన ముఖ్యకృత్తి వ్యవసాయము. ౧౦౦ శాతం మందియొక్క జీవనాధారము వ్యవసాయమే. కాని ఇక్కడే కరువులు వధనగా వచ్చాయి. ఈ యుద్ధకాలంలో కూడా పాశ్చాత్యదేశాలలో ఎక్కడా కాటకాలు రాలేదు. ఇంగ్లీషు ప్రజల ముఖ్యకృత్తి వ్యవసాయము కాకపోయినా, వారు తిండికి మనంత యిబ్బంది

పడలేదు; మన దేశంలో మాదిరి అక్కడ కరువులు రాలేదు. యుద్ధం రాగానే బ్రిటిష్ ప్రభుత్వము మొత్తం కావలసిన తిండిపదార్థాల లెంతో ఎంచి, దేశంలో వీలై నంత పండించడానికి తగిన ప్రయత్నాలు చేసి, మిగతా దానిని అన్యదేశాలనుంచి దిగుమతిచేసే ఏర్పాట్లు చేసి, కరువురాకుండా చేసుకున్నారు. చంటిపిల్లలకు, బిడ్డల తల్లులకు, గర్భిణీస్త్రీలకు పాలు వుచితంగా యిచ్చారు. పారిశ్రామిక కేంద్రాలలో చౌకభోజనవసతుల తీర్చిచారు. ఇన్ని విధాలుగా ఆహారము ప్రజలకు అందజేయు సంకల్ప యుద్ధమునకు పూర్వంకంటే యుద్ధ కాలంలో ప్రజలు ఆనోగ్యవంతు లయ్యారు. పగలును పిల్లలు రెండు మూడం గంటల పాడుగు ఎదిగారు.

ప్రస్తుతం మన జనాభా నుమారు ౮౦ కోట్లు. ఈ రెక్కన మన జనాభా ఇంకముందు కూడా పెరిగితే, ౧౯౬౦ నాటికి ౧౦ కోట్లు, ౧౯౭౦ నాటికి ౧౫ కోట్లు అవుతుంది. ఇంతమందికి ఆహారము మన దేశంలో లేదు కాబట్టి, భూకంపమునంటి విపత్తు ఏదో వచ్చి భూభాగాన్ని తగ్గిస్తుందనీ, లేకపోతే కృత్రిమముగా నైనా మన జనసంఖ్యను కట్టుబాటులో వుంచడము చాలా అవసరమనీ అనేకుల అభిప్రాయము. కాని ఈ అభిప్రాయము నిరర్థకము. తగినంత తిండిగనక చూపగలిగితే, మన అధిక జనసంఖ్య మనకు చాలా ఉపకరిస్తుంది; మనను మిగతా దేశాలకంటే ముందుకు రాగలుగుతాము. కాబట్టి మన చుట్టూ చివలసినది దేశంలో జనాన్ని తగ్గించే విధానము కాదు; దేశంలో పంటలు ఎలా ఎక్కించగూ పండించగలమా అని,

సరియైన ఆహారము

మనం తినే ఆహారము పిండిపదార్థాలు (Carbohydrates), కొవ్వుపదార్థాలు (Fats and oils), ధాతువులు (Minerals), వైటమినులు (Vitamins), ప్రోటీనులు (Proteins) మొదలగున వన్నిటితో కూడివుండాలి. వీటిలో ప్రతిదానికిని ఒక నిర్ణయ

కాశ్యం వుంది. పిండిపదార్థాలు మనకు కావలసిన వేడిని అందిస్తాయి, పని చేయాలంటే ప్రతియంత్రానికి కత్తిని ఏదో ఒక రూపంలో అందజేయాలిగా! జీర్ణద్రావరా గైర్వయింజుకు, పెల్టోలద్రావరా మెటరుకారుకు, విద్యుచ్ఛక్తిద్రావరా ఎలెక్ట్రిక్ లైటుకు కత్తిని అందజేస్తున్నాము. ఇదేవిధంగా మనకు కావలసిన కత్తిని పిండిపదార్థాలద్రావరా ఇస్తున్నాము. మనకు రోజుకు ఆగమము ౨,౮౦౦ కేలరీల వేడిని ఇచ్చే ఆహారము కావాలి. ౨,౮౦౦ కేలరీలు అంటే సుమారు పానుబొగ్గుల అంటిపై వచ్చే వేడి ఎంతో అంతిటిది. మిగతావి—కొవ్వుపదార్థాలు, ధాతువులు, వైటమిన్లు—కూడా చాలా ముఖ్యము. వాటిలో ఏది లేకపోయినా, మనిషి జబ్బుల పాలవుతాడు. మనం తీసుకునే తిండిలో ఇవన్నీ సరియైన పంపకములో వుండాలి. అలా వున్నదే సరియైన ఆహారము (Balanced diet).

ఒక శాస్త్రజ్ఞుని ప్రకారము మనకు సరియైన ఆహారము కావాలంటే మనం రోజూ తినవలసినవి : బియ్యము (అన్నము) ౧౦ బౌన్సులు, గోధుమన్నము ౬, పప్పుపదార్థాలు (Pulses) ౪, పంచదార ౨, పాలు ౧౦, చేపలు, మాంసము ౪, కూరగాయలు ౫, ఆకుకూరలు ౫, కొవ్వుపదార్థాలు ౨, పప్పు ౩ బౌన్సులు, ఒకటిరెండు కోడిగుడ్డు. కాకాహారాలు చేపలు, కోడిగుడ్డు, మాంసములకు బదులు అధికంగా పాలు తాగాలి.

ఈ విధంగా మన దేశంలో అందరూ సరియైన ఆహారము తివాలంటే మనకు సాలకు కావలసిన వస్తువులు : బియ్యము, గోధుమము ౭౫౦, పప్పుపదార్థాలు ౧౬౦, పాలు ౪౦౦, పంచదార, టెల్లం ౮౦, చేపలు మాంసము ౧౬౦, కూరగాయలు, పండ్లు ౪౦౦ లక్షల టన్నులు; కోడి గుడ్డు ౧౫౦ లక్షలు.

ప్రస్తుత పోషితి

మనకు న్యాయంగా రావలసిన ౨,౮౦౦ కేలరీల లోనూ సగటున ౧,౭౦౦ కేలరీల ఆహారము మాత్రమే ప్రస్తుతం దొరుకుతోంది. అంటే, మనలో కొందరి కేవా కడుపునిండా (౨,౮౦౦ కేలరీల సరియైన) భోజనము పెట్టేవాటయితే, ౪౦ కోట్ల జనాభాలోనూ సుమారు ౧౫ కోట్లమంది, లేక ౧౦౦ మందిలో ౪౦ మంది చనిపోవలసివస్తుంది.

ప్రస్తుతం మన దేశంలో ముఖ్యమైన ఆహారపదార్థాల ఉత్పత్తి :

బియ్యము, గోధుమలు మొ.	౬౦౦	లక్షల టన్నులు.
పప్పుపదార్థాలు	౭౫	"
కొవ్వుపదార్థాలు	౧౯	"
పండ్లు	౬౦	"
కూరగాయలు	౯౦	"
పాలు	౨౩౦	"
మాంసము, చేపలు, కోడిగుడ్డు	౧౫	"

ఉత్పత్తి అయే పదార్థాలు మనకందరికీ చాలక పోవడంవల్ల జరిగే దేమిటంటే, చాలామంది కావలసిన కేలరీల తిండి తింటారు కాని, అది సరియైనది కాక పోవడమువల్ల కొన్ని జబ్బులకు లొంగిపోతున్నారు. ఇంకా కొందరు జీవించడానికి కావలసిన కేలరీల తిండి కూడా లేక చావుబ్రతుకులమధ్య వున్నారు. ఈ పరిస్థితులలో చావుల సంఖ్య ఎక్కువగా వుండకతప్పదు. అందులో ఆహారాలోనూ, పిల్లలలోనూ మరీ ఎక్కువ. ఇక ప్రస్తుతం మనమున్న పరిస్థితి. మన సగటు జీవితపరిమాణము ౨౭ సం. లు మాత్రమే. ఆమెరీకా సంయుక్తరాష్ట్రములలో ౬౦ సం. లు. అలాగే చందీపిల్లల చావుకూడా మన దేశంలో చాలా ఎక్కువ.

రానున్న మార్పులు

ప్రస్తుతపరిస్థితులను మార్చుచేసి, దేశంలో అందరికీ అన్ని రోజులూ రెండుపూట భోజనము పెట్టేందుకు తిండి పదార్థాల ఉత్పత్తి ఎన్నో రెట్లు పెరగాలి; ఎన్నో పెద్దపీటలు పూర్తికావాలి; అనేక రంగాలలో కార్యక్రమాన్ని నడపాలి.

కృత్రిమసాయాన్ని సరించి ముందు చూడము. మన దేశంలో వున్న భూమిలో నాలుగోవంతు మాత్రమే ప్రస్తుతం సాగుబడిచేయబడుతున్నది. మిగతా దానిని కొంత చనిటిభూమి. దానిని కొద్దిభూభాగంలో కృత్రిమసాయాగ్ధముగా చెయ్యవచ్చు. కాని చాలా భూమి నీటిపరుపాయం లేక వుపయోగించబడలేదు. ఈ భూములను సాగుబాటులోనికి తీసుకొనిరావడానికి ఆనకట్టలు కట్టి, నదులలో నీటిపారుదలను వకచు చేసుకొని, కాలువలద్రావరా నీటిని కృత్రిమసాయాగ్ధమైన ప్రతి ఎకరపుభూమికి అందజేయాలి. కృత్రిమసాయాని

విధంగా నీటిని, పరిశ్రమలకు విద్యుచ్ఛక్తిని యిచ్చే ప్రాజెక్టులను (Multipurpose Projects) నిర్వహించడానికి ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నాయి. బెంగాలుకు దామోదర్ సీమ, బీహారుకు కోసి, సోనా సీమలు, బిరిస్సాకు మహానది, మన తెలంగాణ జిల్లాలకు గోదావరి, తుంగభద్రా, మాచిర్లండ్ సీమలు ఎంతో ఉపకరిస్తాయి. మన గోదావరి సీమకు (రామపావనాగరి) ౮౬ కోట్ల రూపాయలు ఖర్చవుతుంది. బీజ్పల్లె మనకు తగినంత ఆహారము దొరకడమే కాకుండా, పారిశ్రామికాభివృద్ధికోసం కలుగుతుంది. ప్రతిపట్టణమునకూ, పల్లెకూడా విద్యుద్దీపములు రాగివు. రైళ్ళనుకూడా విద్యుచ్ఛక్తివల్ల నడుపుటకు వీలవుతుంది.

ఇంకో ముఖ్యవిషయం. మన కృషిసాయరీతులలో చాలా మార్పులు రావాలి. తయారు ఎరువుల (Artificial Fertilisers) విలక్షణ గుర్తించి, విరివిగా వాడాలి. అదే భూమిలో వందలాదిసంవత్సరాలుగా పంటలు పండిస్తూ వుండడంవల్ల భూసారము తగ్గిపోయింది. పోయిన దాతువులను ఎరువులద్వారా మళ్ళీ భూమికి అందజేయాలి. ఈ ఎరువులలో ముఖ్యమైనది సల్ఫేట్ (Ammonium Sulphate). దీనిని చక్కగా తయారుచేసి విధానము ౩౦ సంవత్సరాలవచ్చి తెలుసును. భూమికి దాని అవశ్యకతకూడా బాగా గుర్తించబడింది. కాని దీనిని మన ప్రభుత్వము రెండుమూడు సంవత్సరములక్రితమే గుర్తించింది. బీహారులో సిండ్రి అనేచోట దీనిని తయారుచెయ్యడానికి ఒక ఫేక్టరీని గవర్నమెంటువారు కడుతున్నారు. అది ఒక సంవత్సరము లోపుగా సాగున ౧౦ లక్షలటన్నుల సల్ఫేట్ను తయారుచేస్తుంది.

వరి, గోధుమపంటలే కాకుండా దుంప, పంటలు కూడా అభివృద్ధిచెయ్యాలి. వాటిలో ముఖ్యంగా చెప్పవలసింది బంగాళాదుంప. ఈ దుంపల పంటకు ఎక్కువ నీటిసదుపాయం అక్కరలేదు. ఎకరం ఒక్కంటికి పంటకూడా ఎక్కువ. దుంప పదార్థాలే కాకుండా, కొన్ని కొత్తపంటలు మనదేశంలో పండించాలి. వాటిలో చెప్పదగ్గది సోయాబీనులు. సోయాబీనులు చైనాలో చాలా ఎక్కువగా పండిస్తారు. ఈ మధ్య రష్యాలోనూ, ఆమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రములలోనూకూడా సోయాబీనులను పండిస్తూవు. సోయాబీనులలో తయ్యములోకంటే చాలా

ఎక్కువగా కొవ్వుపదార్థాలు, ప్రోటీన్లు, చైటములు వున్నాయి. సోయాబీనునిండిని అనేకవిధములుగా వుపయోగించవచ్చు. గోధుమపిండివలె రొట్టెలు, ఫల హామిలకాకాక, సోయాబీనుపాలు తయారుచేసి మామూలుగా పాలు వుపయోగించే అన్ని విధానానూ వుపయోగించవచ్చు. వైగా, సోయాబీనుల పారిశ్రామికంగాకూడా చాలా ముఖ్యము. ఇది చైనావారి ఇంద్రజాలపుపంట (Magic Crop). దీనిని మన దేశంలో పెంచడానికి ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నాయి.

తరువాత మనం కూరగాయలూ, పండ్లను సురంచికూడా చూడాలి. ప్రస్తుతం మన దేశంలో కూరగాయలపంట ౯౦ లక్షలటన్నులు. అందులో ౨౦ లక్షల టన్నులు బంగాళాదుంపలు. మిగతావి మామూలుకూరలు, ఆకుకూరలు. చలిగావున్న కొండప్రదేశాలలో కొన్ని చోట్ల కేబేజీ, కాలిఫ్లనర్ పంట వున్నది. పండ్లు పండించే చూమి ప్రస్తుతం ౧౮ లక్షల ఎకరాలు. అందులో ౧౧ లక్షల ఎకరాల మామిడి, కిద్ది లక్షల ఎకరాల ఆరటి, ఒకలక్ష ఎకరాల లోపుగా నిమ్మ, నారింజ, బల్లెముకి వుపయోగించబడుతోంది. మొత్తం పండ్లపంట ౬౦ లక్షల టన్నులు. కూరగాయలపంట, పండ్లపంట ఎన్నో రెట్లు ఎక్కువచెయ్యాలి. వాటిని పండించడమేకాకుండా, దాచుటకు చలిగదులు (Cold Storage Houses), మాంసప్రశాలకు సంపేండుకు పండ్లఫేక్టరీలు (Fruit canning Works) కూడా స్థాపించాలి.

తరువాత పాలసంగతి చూద్దాము. మనదేశంలో ప్రస్తుతపుఉత్పత్తి ౨౩౦ లక్షల టన్నులు. అంటే సగటున మనకు దొరికేపాలు ౫ ట్. కాని మనకు కావలసినది ౧౦ ట్. వైగా, మన దేశంలో చాలామంది కాకాహారులు కొబ్బిటి సగటున మరొక ౫ ట్. ల పాలు కొవలసివస్తుంది. అందుచేత మన పాల పరిశ్రమ నాలుగయ్యడు రెట్లకువైగా పెరగాలి.

ఈ విధంగానే మాంసపరిశ్రమ, చేపలపరిశ్రమ కూడా అభివృద్ధికొవాలి. ఇవన్నీ అభివృద్ధిపొందేవరకూ మనదేశంలో అందరికీ తగినంత తిండి వుండదు. తగినంత తిండి దొరకనంతకాలమూ మన మేరంగములోనూ ముందింజ చెయ్యకము. ఈ ఆహారసమస్య రానున్న అయిదారు సంవత్సరములలోనూ తప్పక తేల్చుచునని ఆశ్చున్నాము.

‘శ్రీ వేద మూర్తులు’

[నాటిక]

— శ్రీ ఇంద్రగంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి —

౧-వ దృశ్యం

[సాయంత్రం నాలుగంటల వేళ. వైశాఖమాసం ప్రవేశం పీఠపాటి బ్రహ్మధానులుగారు. ప్రయాణం చేసి అలసివచ్చినట్టు కనబడుతున్నారు. ధుమధుమ లాడుతూ వచ్చి...సావట్లో ఉన్న చాపమీద అంగ వస్త్రంతో కొట్టి...చదికిలబడి...]

బ్రహ్మ—(కోపంగా) వేసాయి వేస్తాడు... వేసాయి... నా దగ్గర...అబ్బో — ఇలాటివార్లని... కోటిమందిని చూశాను, కోటిమందిని...

(లోపలికి చూసి) ఇంట్లో ఒక్కరూ కనపడ లేం... పెరట్లో దిగమరిపోయారు గావున...కాస్త వేసంగి అంకురిస్తే చాలు...ఇంట్లో కూచోలేరు. గారి కావాలి, గారి, దొంగ దేవదేనా దూరి ఇల్లు చక్క పెట్టుకుపోలే...ఇంక అంత వాయువే...

ఇదిగో...నిన్నీ...ఇంట్లో ఉన్నావా? ఎక్కడో అణిగిపోయావా? ... పాదప్రక్షాళనానికి... పెద్ద చెంబుతో నీళ్లు... ఇంత మంచితీర్థమా తగలెయ్యి...

అబ్బబ్బు—ఎండ లెలా మండిపోతున్నాయి— ఇప్పటివార్ల బుద్ధులగానే.....

వేసాయి...నా దగ్గర...

గుడ్డొచ్చి (వలకారతు నవ్వు) పిల్లని బెదిరించిండు.....

(లోపలనుంచి సన్నంగా)

—రస్తున్నా...

—తెస్తున్నా...

బ్రహ్మ—ఓయి రామచంద్ర ప్రభూ! అంత వరకూ అణిగిఉంటారా—అల్లుడూ అనగానే వస్తుందండీ ఎంత తెగనీలుగై నా... చెనకటికి... గడ్డిపోచని అల్లుడూ అంటే...లేచి ఆడింట. దురికే అన్నారా మహర్షులు— ‘వామాశా దశమో...’

(గుభద్రమ్మ గారు—అవధానులు గారి భార్య ప్రవేశం)

గుభ—అప్పుడే...వచ్చారూ కొత్తపేటనుంచి! ఎంత ఎండపడ్డారూ! పన్న తొందరేగాని ఒంటిసుఖం చూసుకొరక్క ఈ మనిషి...మందు బోలేడు పెల్లి పన్న...అమ్మాయి సత్యవతీ, పిల్లలూ ఖులాసాగా ఉన్నారా? వెరిపిల్ల...ఇక్కడ ఉన్నప్పుడు పాకు లాడ్డమే గాని అత్తారింటికి వెడితే ఒక్క ఉత్తరం ముక్కేనా రాయించరు. బద్ధకంమసిషి...అతను ఇంటి దగ్గరే ఉన్నాడా? అల్లుడు శేఖరం...లోప లేవీ ఉండుడు! ప్రైవేట్లో అదోలా.....

బ్రహ్మ—(చతురమని) నాడిపే రెత్తను...నా దగ్గర...వేసాయి...వేస్తాడు...వేసాయి...నాదగ్గర...వేసాయి...

గుభ—(తెల్లబోయి) అదేమిటండీ?... అదేదో ఘనా...జటాలా పట్టుకున్నారు...వేసా లేమిటండీ... నా మొహం. అతనికి నాలుకాల్లో సరదాగాబోలు... సరదా కొద్దీ దేన్నోనేనా వేశాడేమో ... అయితే మనకేం.....

బ్రహ్మ—(బిసుగ్గా) నీ మొహం...నా మొద్దు బానూ.

సుభ—చాల్లెద్దురూ—ఏమిటా మాటలూ...
బంధం మళ్లీ.....

(ప్రవేశం—వామనయాజులు. అవధానలుగారి
తమ్ముడు. ఒక పాడుంపట్టు న్యసిప్రధాన కాశ్యంబా
పీల్చి చెయ్యి దులుపుతూ...వచ్చి)

యాజులు—ఎంత సేపయింది పేటకుండి వచ్చి?
ఏమిటమ్మా వదినా...నిశేషాలు...?

సుభ—(ముఖంగా)మీ అన్నయ్య నడగండి.
యాజులు—పేటలో...శేఖరం...అమ్మయ్యా.
పిల్లలూ అంతా సుఖంగా ఉన్నారా? అన్నయ్యా,
పిల్లల్ని తీసుకుని నాలుగురోజులు...ముందుగా రమ్మ
నకపోయావా? నిండుగానూ చేదోడుగానూ ఉండును.

బ్రహ్మ—అబ్బలేదు. ఎక్కడూ రానక్కర్లేదు
నా యింటికి. ఒస్తే వాళ్ల ముఖం చూడను.

యాజులూ! చూడు. ప్రేమానుభంధాలు...పెట్టు
కున్న కొద్దీ మనం అణిగిపోతాం. తెగ్గోడపారెయ్యాలి.
నా కొడుకుపెళ్లి జరక్కపోయినప్పుడు చూస్తాను. వీ
రెవరూవచ్చి ఉద్ధరించక్కరలేదు. ఏమిటో...అడవి—
దేవులకుతుంది గదా...అని కదిలాను. గానీ...

సుభ—ఏమిటో...ఏం చెప్పను. అంతా అయో
మయంగా ఉంది నాకు...

యాజులు—చెప్పేదేమిటి వదినా? అన్నయ్య
మనస్సుకి ఏదో కష్టం కలిగింది. లేకపోతే పిల్లంటే...
పంచప్రాదాలగదా అతనికి.....కాకపోయినా ఆ
శేఖరం...ఉన్నాడే...చెప్పొద్దూ...కొంచెం...

బ్రహ్మ—కొంచెం అంటావో? మెల్లిగా...ఆ
తలవిసురు కెక్కడేనా హద్దుంది?...విను. నైలు దిగి
కొత్తపేట వెళ్లేసరికి పదిగంటల పొద్దెక్కింది.

యాజులు—అఱి, ఏం జరిగింది...?

బ్రహ్మ—అపశ్యంగా ... నువ్వులూ అడుగు
పెట్టాను. ఒక పద్యాలూ...రాగాలూ...పాటలూ...
వాళ్ల మొహాలూ...కచేరి సావడి ఎగిరిపోతోంది. పడక
కుర్చీలమీదా...కొయ్యకుగ్గిల మీదా ఏడైనందుకు
గురు ప్రముఖులు కూచున్నారు. ఏ కులమో తెలీదు

గదా—కాపింగు జాట్లులు, సిక్కిట్టులు...తెల్లార
కుండా త్తాంబూలాలు. మగ్గ ఒకదాన్లో ఈయన. ఒక
త్తుస్తకం చదువుకున్నాడు. వీరంతా విరగబడి ఒకటే
నవ్వులు...

సుభ—అతను రాసిందో పేషీతులకి విని
పిస్తున్నాడు గాబోలండి .. ఈ కాలపువాళ్ల దంతా
అదో...వరస...

బ్రహ్మ—అసహ్యించాడు లే. చెయ్యిపూట్లు
చిలకిల చెప్పినట్లు చెప్పాను. “వైదికపాళ్లకి కవిత్వం
ఏమిటోయ్, ఏదైనా నాలుగురాళ్లు సంపాదించేమార్గం
చూడు. ఈ కళాత్యాలు...పత్రికలూ తిండి పెడ
తాయో?” అని. బుషితుల్లలు మా నాన్నగారు అనే
వారు. కవిత్వం చెప్పేవాళ్ల చేతిలో కానీ ఉండదని
శ్రీ మహావిష్ణువు శపించాట్ట. చూస్తున్నాం గదా...
నెలా వచ్చేటప్పుడుకి గిలగిలలాడుతూ ఉంటాడు.

సుభ—పోనిద్దురూ...ఒకరికి ఈడు తియ్య
కుండా గౌరవంగా కాలక్షేపం చేస్తున్నాడు.
మన్నేమీ అడగడం లేదుగదా...

బ్రహ్మ—అ...డ...గడం లేదు. పాడుకు
గొచ్చింది...అభిమానం...వైమోద గుడ్డతో తోవ
పోయేవాణ్ణి ఊహించి కన్యాదానం చేశాను. ఇంకేం
చెయ్యాలి? డిబ్బులవయంలో మాత్రం పిట్టకరాయి
లాంటి ముండాకొడుకుని...నా దగ్గర ఊనెయ్యి...ఆ
శవభివలు...నట్టింట బుట్టినవాళ్లకే దిక్కులేదు నా
గీత దాటితే...నడింగా వచ్చినవాళ్లకొచ్చిందా?

సుభ—కానియ్యండి. నా కండుకు—

యాజులు—మీ రుండండి వదినా—వాటికేం
గాని...తర్వాత ఏం జరిగింది? శేఖరం చూశాడా?

బ్రహ్మ—అదే విశేషం. నీ కేమేనా వెర్రా
ఏమిటోయ్—ఎందుకుమాస్తాడు,కళ్లు నెత్తినఉన్నాక.
త్తుస్తకం అడ్డం పెట్టుకున్నాడు. తక్కిన కుంకలు ‘భేష్
...అడ్డుకుం’ అని తల ఊపుతూఉంటే...ఈయన ఒక్క
విరుచుకు చదువుకున్నాడు.

యాజులు—(ఎరగనట్టు) వాళ్లకూడా చదువు
కున్నవాళ్లే గాబోలు—

బ్రహ్మ—ఏదీకారు. అన్నీ నాటకం మొహాలు... ఒకడి మొహాన్నీ చదువుకున్న వర్చస్సు ఎక్కడా లేదు. బాగా కుదిరింది జట్టు. ఊరికే ఘోషించిందా నేదం, ఈ బాపతంతా పంక్తి బాహ్యులని...

యాజులు—బాగానే ఉంది, తలెత్తలేదేం?

సుభ—మీరు వచ్చినట్టు చూడలేదేమో... లేక పోతే శేఖరం అంత అమర్కాదస్తుడా?

బ్రహ్మ—తెలుగు! పీడు చూస్తే ఎంత, చూడక పోతే ఎంత? ముంగుజుట్టు... ముక్కుద్దా బా రప్ప ఇల్లుకొడితే రేట్టుకు పెంకులు లేవు... ఎవడు నిలబడ తాడో నిలబడమనూ ఈ ప్రాంతంబో నా దగ్గర... పీసపాటి బ్రహ్మపూర్ణా అంటే శ్రౌతస్మార్తాల్లో... మనమాట మనం అనగూర్చు గాని... ఎంతవంటెట్టి రప్ప కోవరిసిందే.. గ్రాసానికి లోటా?... పాతికకరాల ముత్యేత్రులండీక. గుమ్మం దిగక్కరలేదు... వీరీ లక్ష్మ్యం నా కేమిటి? పిల్ల ఉంది గజక.....

సుభ—(నవ్వు) పోనీంది. అందుకే వెళ్లారు... పిల్ల కనపడిందా? సత్యం ఏమంది?... కులాసాగా ఉందా?

బ్రహ్మ—(అసంతృప్తిగా) ఆ, అంతా బాగానే ఉన్నాడు... సావిత్రి అంటే ఇంట్లోకి వెళ్లాను. అమ్మాయిని చూద్దామని. అప్పడే వంటలుపోయింది. ఆశ్చర్యపడిపోయాను. అమ్మాయి ఎలా కేలిందని! పక్క పాపిడిజడా... మహత చీరా... కుర్చీలో కూచుని ఏవో నవలో గిగాళి చదువుతోంది... నాకు కంపర మెత్తి పోయింది. వట్టి కిరస్తానం!!... నా యింట బుట్టిన పిల్ల ...పట్టుగలు... తెల్ల చీర కట్టుకుని... పుస్తకం చదవడమే... బాగా రయారచేశాడు. మహాసభాపుడు... అగ్నిష్టమం చేసిన కొంపలో పుట్టిన పిల్లని... అన్ని మాలకూళ్ళూ నట్టింట్లోకి ఆహ్వానిస్తాడు గదా. ఎలాంటి కుటుంబంలో పుట్టాడు—దర్బా నారంటే... ఆర్షేయ పాద యేర్పాట్లో ఓహో అనిపించుకున్నారు... అలాంటి చోట పుట్టి... నాటకాల జట్టు... మురిగిపోవడాన్ని... సభలు... చట్టుబండ్లు... ఈ గాంధీ... ఉన్నాడే... మన కందుకు... గాని... స్వరాజ్యం తెస్తాడట వీరంతా... సన్మానులగు కామయశంధాలా... బిడ్డా...

యాజులు—ఆ, స్వరాజ్యం అంటే జ్ఞాపకం ఒచ్చింది... ఈ మధ్య శేఖరం కూలా శృమిదా... గుడ్డాశృమిదా కవిత్యం ప్రారంభించాట్ట... ఏ ప్రభువునో ఆశ్రయస్తే లాభిస్తుంది గాని... ఈ తైరాగిజట్టును పట్టుకుంటే ఏ మొస్తుందయ్యా తెలియక అడుగుతాను.

బ్రహ్మ—కోగి కోగి రాసుకుంటే... బూడిద రారిందిట..... కువేర్రాయడిం గారు ఎంత దొడ్డ ప్రభువు! మొన్న నా కెండుకో కబురంపితే ఈ ప్రబుద్ధుడు... నా కిప్పుడు వీలేడు అన్నాట్ట.

జహిందార్ కి మక్కలమిదుండే ప్రీతి కవుల మీద ఉండదుట. బయలుపేరాడు మొనగాడు, ప్రభువుల్ని ఆశ్రేపించడానికి. శ్రీనారికి లోటా? కో అంటే కోటిమంది. 'కర్తవ్యో మహాదాశ్రయహ'... పని కొచ్చే లక్షణం... ఒక్కటి లేదు... ఎందుకూ...

సుభ—(విసుగ్గా) సరే... అల్లుడి ఆశీర్వచనాలు, అలాఉంచండి. ఇంకీ... అమ్మాయిని పెళ్లికి పిలిచారా? లేదా?

బ్రహ్మ—నాయివ్వం ఒచ్చినట్టు చేశాను. నా యింట్లో ఆడపిడుగు నోగిత్తికే నేనొప్పుకోను. నా మాట అలా జరిగిపోవలసిందే...

యాజులు—(నెమ్మదిగా) అదిగాదయ్యా... అమ్మాయి ఏమంది?... ఎంతపుతా ఉందా? ఎప్పుడొస్తానంది?

బ్రహ్మ—(బిగువుగా) నాదగ్గరం వీదైతే ఉందో అది నేను నెరవేర్చాను. తర్వాత నాకు పూచీ లేదు. భోంచేసి వెళ్లమంది. అ... వ్య... (నోటిమీద చేయి అడ్డంపెట్టుకున్న చప్పుడు) ఆ కొంపలో నాకు భోజనమా? మడిగట్టుకు ఒండుతా నంది. వెర్రిబాగుర్తి. దాని మడి నాకు పని కొస్తుందా! దేవతార్చన చేసుకొనే ముండాకొడుకుని... బద్దన్నాను... అయినతో గూడా చెప్పాలిట... ఆ... య... న. అదృష్టంకొద్దీ దొరికాడు... ఒక్కరినిమీదం అక్కడ ఉండనన్నాను... గిరన రిరిగి చక్కారచ్చాను.

సుభ—(నిశ్చిప్తికరాలై) ఇదా మీరు చేసుకొచ్చిన పని? (బాతిగా) పాపం-వెరిపిల్ల - తమ్ముడు

పెళ్ళి అని ఎంత సరదాపడింది! ఇంకెలా వస్తుంది? ఇంకది రానట్టే మరిదిగారూ!

బ్రహ్మ—(ఉద్రుఢి)రానక్కలేదు. వస్తే మాటాడాలనేకే పిలువలేదు. తెలిసిందా...మాటాడారో ఎవరైనా, తలకాయ గోడకు కొట్టకు చచ్చిపోతాను...పో...చెల్లు...నా కన్నవడకు.....

.....ఒకేయ సీతాపతి, సీతాపతి!..... గదుల్లో మణిగిపోతారు. ఒక్కరూ కనపడరు.

సీతాపతి—(ప్రవేశం) ఏం...నాన్నా...చదువుకుంటున్నాను.

బ్రహ్మ—(చెక్కిరింపుగా) అంటుకుపోతోంది...చదువు...ఉన్నాకల పైసలు గెండుమాటు ధండయాత్ర అయింది. ఈమాట ఏమవుతుందో.....ఆ పంచాంగం ఇలా పడెయ్యి...

(సీతాపతి పంచాంగం తెచ్చి పడేస్తాడు)

బ్రహ్మ—ఏం అలా పెట్టావు మొహం?... ఉన్నాయి...తామసాల...తెలివీ...తేటా మాత్రం కూర్చుంటుంది...అయినంటుబుట్టి...ఒక సంధ్యాగందనమా...నమకచిమకాలా? కొంపపరపతి నాతో ఆఖరు.....

సీతా—(ఉడుకుబోతురనంగా) అర్థమానం... తిట్టకపోతే...పోనీ, ఈ చదువు మానివేయ్యి గూడమా...

బ్రహ్మ—ఏమిటి? ఏమన్నావ్...ఈ చదువు మానిపిస్తే...ఎరిస్తాడురా...రెండువేలు...నీ విఘ్నేశ్వరపూజ మొహానికీ...దయ చెయ్యి.....ఇంగ్లీషు ముక్కప్రయోజనం కుర్రనా గమ్మ వీడికేం...రెలుకు...?

ఊ, యాజ్ఞాల! ఇలా చూడు. చనితి... వెళ్ళగా పంచమి. వర్జ్యంగూడా వెళ్ళిపోయింది...ఆ సంగతి మాటాడుకుందాం...ఏమన్నారు వారు?

యాజ్ఞాలు—అంత ఇచ్చుకోలేమనీ...అయిదువందలు దయచేంచి తగ్గవనీ...ఆపరుచుచులాంఛనాలు ఎలాగా ఇస్తామనీ చెప్తుగారిచేత కలురంపారు.

బ్రహ్మ—(చద్రవ లేచి) గెండు సంచలకూ గవ్య తగ్గమని తీక్షణం కలురంవించెయ్యి. ఆడబడుచు

లకు ఇవ్వకపోతే...మానెయ్యమను. వాళ్ళకిస్తే నాబిల్లో ఏమేనా...ఒరుగుతుందా...ఆసలు...నా తాతగారి... తండ్రిగారి కట్నాలు పుచ్చుకు ఎరుగుదురా? బ్రహ్మ దును...కాలాన్ని బట్టి మరకతపురుమరి...కనక పుచ్చుకోవలసివచ్చింది. ఆ కుర్రకుంకని బియ్యంవాకా చదివించాలా? ఎక్కణ్ణుంచి తెస్తాను?

యాజ్ఞాలు—ఒప్పుకుంటారు. ఊరికే మాట వేసి చూశారు ఏం పలుకుతుందో అని...

బ్రహ్మ—ఏం? తీపునిగదీసిందా ఒప్పుకోక— హహహా! తపస్సుచేస్తే దొరుకుతుందీ నా సంబంధం? పిల్లలు చూపించమోడా పిల్లాణ్ణి తోక్కిపెట్టి...ఒప్పించాను. అది మన కుటుంబగౌరవం కాదన్నాను. అంతే. నేచెప్పినట్టా...వారికి...ఏమి...

యాజ్ఞాలు—ఆఁఆఁ అలాగే...తక్షణం. మన క్లాట్టే వ్యర్థం లేదు. తక్కిన పన్నుగూడా చరచరా చూసుకోవాలి...

బ్రహ్మ—ఎంత? మనం తల్లునుకుంటే. నవ్వురేపు పట్నం చెల్లు. ఇక్కడ పండిల్లూ పాకలూ నేను చూస్తాను. బంధువుల పింతుకి రామదీక్షితుల్ని పంపుతాను.

యాజ్ఞాలు—అయితే బాబాబజం శ్రీలకు చెప్పిస్తాను. కాని...మనవాళ్లు...బాండు...

బ్రహ్మ—పెట్టించవయ్యా. ఫూనావారింట్లో పెళ్లంటే దేవదుండుభులు మోగాలి...చిన్న సన్నాయి గూడా తగిలించు కొవలెస్తే...అయితే—లాభ సాటిగా చూడుమా. పసిపోతాం.

యాజ్ఞాలు—అన్నయ్యా, ఆ మాట చెప్పాలా నాకు?

బ్రహ్మ—పద. సంధ్యాకాలమయింది.

౨-వ దృశ్యం

[ఉదయం. చంద్రశేఖరంగారి ఇల్లు. శేఖరం పడకబక్సిలో కూచుని ఏవో పుస్తకం చదువుకుంటున్నాడు. నవీనవేషం. తెలివి కనపడే ముఖం... చిన్న కొడుకు కుందరం...పాతాత్తుగా వీధిలోంచి పరిగెత్తుకుంటూవచ్చి...]

సుందరం—నాన్నా, నాన్నా! అమ్మ నిన్ను
నేం...తాతయ్యగారి నూతిలో...

చంద్ర—అయ్యో, అమ్మా! నూతిలో పడిందా!
ఏమిటిదాడుణం? బతికిందా?...చెప్ప.

సుందరం—పడిపడగానే వెంటనే వెంకట్రావు
బాబయ్య ఉరికి తీశాడు. ఇప్పుడు నెమ్మదిగా...పడు
కుని ఉంది.

చంద్ర—(తేరుకుని) అమ్మమ్మ...బతికింది
గదా...ఎంత సాహసం చేసింది!

సుందరం—నాన్నా! నేనేం...నిజంగా హాటిరి
పోయాను.

చంద్ర—ఏదీమనిషి—కరవిధాల చెప్పాను—
'నిన్నక్కడ ఎవరూ తిన్నగా చూడరు, మీఅమ్మకూట
నెళ్ళు. మీనాన్న కళ్ళోట్టుకును. మాటపట్టింపేగాని
...ముని పేనుగదా అని చూడకు. అనారంభం భరించ
లేవు.' అని ఎంతచెప్పినా వినండే...మాచెల్లెల్ని చూడా
లనీ, అమ్మ విడుస్తుందనీ, తమ్ముడు చెల్లికోసం ఎన్నాళ్ళ
నుంచో ఉద్యోగ్గురుకున్నాననీ, మాయింట్లో నాకు
అడ్డేమిటనీ మొండిపట్టు పట్టి నిన్ను తీసుకువెళ్ళింది—
అనుభవించింది—పాపం ఎంత తాగపడిందో అమాముకు
రాలు...

ఏంజరిగింది సుందరం?

సుందరం—నిన్న సాయంత్రానికి పాతకేట
వెళ్లాలి అమ్మా, నేనూను. వీళ్ళింకా అరుసుమీద కూచుని
తాతయ్య పందిళ్ళు వేయిస్తున్నాడు. అమ్మ చరచర
బడిదిగి గుమ్మంలోకి వెళ్ళి 'నాన్నా, చెల్లిపెళ్లనీ
అయినట్టేనా' అని తాతయ్యని పలకరించింది. తాతయ్య
ఇటువేళు చూడకుండానే...వెళ్ళుచెళ్ళు. ఇంట్లో మీ
అమ్మఉంది.' అని అరుగు దిగి ఎక్కడికో వెళ్ళిపోయాడు.
అమ్మ తెల్లబోయింది. లోపలికి వెళ్లాలి. అమ్మమ్మ
గుడ్డనిండా నీళ్ళుపెట్టుకుని చూస్తూ ఉరుకుంది.
మామయ్య గదిలోంచి ఇరుకరికి రాలేడు. వీన్ని కబళవనే
లేచి, అమ్మ గంబరూ కాళ్ళ కడుక్కుకొస్తావని పెరట్లోకి
వెళ్ళింది. దబ్బము చచ్చడయింది. అంతా పెరట్లోకి
పోగెత్తాలి. బాబయ్య దిగి తీశాడు.

చంద్ర—బాగానే ఉంది. అన్నయ్య ఏదీ!
భద్రం, భద్రం!!

భద్రం—(ప్రతేకించి) ఏంనాన్నా...?
ఇదుగో సుందరం—పాతకేటనుంచి ఎప్పు
డొచ్చాడూ?

చంద్ర—విన్నావా సంగతి?

భద్రం—ఏమిటి?

చంద్ర—మీ అమ్మ...నూతిలో పడిందట.
సప్తవ వెంకట్రావు ఉరికి తీశాడట. చూశావా పుట్టింటి
సాధ్యం.....?

భద్రం—అసలు అమ్మకు వెళ్లనివ్వరాడను.
తాతయ్య వచ్చి...అమ్మకుండా ఒకపూట ఉండి...
సలకణంగా మిమ్మల్ని పెల్లికి పిలవవచ్చు...అమ్మ
వెళ్ళడంలో ఏం సమయి? పొరపాటుచేశారు...ఎంత
ప్రమాదం వాటింది?

చంద్ర—(వెగటుగా నవ్వి) మామగారి కిరీరా
నికి ముసలితనం వచ్చున్నాడీ అంతాకొర్రానికి మాత్రం
యశావనం పొందుతోంది. ఎందుకూ...వేదాలు చదివారు.
ఉపనిషత్తులు ఒప్పజెబుతారు. ఒక్కముక్క లోపలికి
ఇంకలేదు.

నిజంగా చూస్తే...జాతి ఆధిపత్యానికి విదేశ
నాగరికతకాదు. ఈ కుమ్మకాండములే ఎక్కువ
తోడ్పడ్డారు...

భద్రం—చెగా...ఇంటికి వస్తే మీరు మాటాడ
రనీ...కోరి అగారవపరిచారనీ, మిగిలినానికి మిలిలేదనీ
చూశీట...ఎన్నారా?

చంద్ర—మొన్నకు మొన్న మామగారు ఎప్పుడు
వచ్చారో ఎప్పుడు వెళ్లారో...జైవసాక్షిగానాకు తెలి
యరునుమీ. మీ అమ్మ చెబితే...అశ్చర్యంవేసింది!

భద్రం—అయిన మామ మనకుచూపిన ఆదరాభి
మానాలేమిటి?పోనిస్తురూ...ఇంటికి వెడితే కొంటిపిక్కు
పెట్టినట్టు మాట్లాడమేగాని...ఒక్కనాడు మీతో మన
స్సారా మాట్లాడాడూ?...చెయ్యనివ్వండి యాగీ...
లోకం మిమ్మల్ని ఎరుగును.

చంద్ర—పోనిదూ. ఏంచేసి నా పెద్దవాడు. నేడ వృద్ధుడు. అందుకు గాడుగాని... అంతవాడు అవిధాలు చాటించడమా అని నా విచారం.

భద్రం—(ఎగతాళిగా) ఒక్క నమకపారాయణతో అన్నీ చెల్లు. ఆయనకేమిటి మహానుభావుడు... మనకు భయం... ఏమైనా ఉంటే గింటే.....

చంద్ర—(నవ్వి) పప్పు తాతయ్యరి అలా అన గూడదు. అంత దురుసు పనికిరారు నాన్నా...

భద్రం—(కోపంగా) యోగ్యులనిగ్గి పనికిరారు. నిజమే. ఇక్కడ అదిగాదు మార్గం..... ఒకే నుందరం! లే... తాతయ్యగారింటికి వెడదాం. నా చోట్లాటా... పెట్టే సద్దుమిస్తున్నాను నిమిషంలో.

చంద్ర—భద్రం! ఏమిటిది?

భద్రం—ఏమీ లేదు. అమ్మ ఇంకక్కడ ఒక్క గడియ ఉండడానికి వీలేదు. నుందరం నాతో వచ్చి తక్షణం అమ్మను తీసుకువస్తాను. నేనొకసారి పట్నం వెళ్లి నాలుగురోజులు లంకి... మామయ్య పెళ్ళికి వెడతాను. నన్నొకరు విలక్షణులను.

చంద్ర—నీ ఉద్దేశం బోధపడడంలేదు భద్రం!

భద్రం—మామయ్య పెళ్ళి ఎలా జరుగుతుందో... చూస్తాను...

చంద్ర—అంటే?

భద్రం—తుమించండి. ఇప్పుడు నన్నడగొద్దు. నుందరం, రాత్రిలు చాటివోయింది. (నుందిరింతో బయలుదేరి వోవలలో)

.....

భద్రం—(గొంతు కొంచెం కణ్ణిది) చూడు, నుందరం! నేను చెప్పిట్లా జ్ఞాపకం ఉంచుకో. అక్కడికి వెళ్లి ఇప్పుటివంటి... నవ్వు నాన్నపక్షం; నేను తాతయ్యపక్షం. ప్రతిఒక్కరి అలాగే మాట్లాడుకూకంటాం. వంటనే నవ్వు నాన్న తీసుకు రమ్మన్నాడని అమ్మకు తీసుకు చక్క రా. నేను... అపై నాపని చూస్తాను.

నుందరం—సరే. పద.

3-వ దృశ్యం

[వెళ్ళినారి విడిచి. ఏవీలకే. పెళ్ళికి నుండు జరిగే చంగాను... బాకా ఎత్తి సాయలు చెవులు ఖుంకుమనేలా ఒకసారి ఊబి ఊడుకున్నాను. సన్నాయి దోచుచప్పుకుతో మిలితనా చల్లగా మోగు కూంటుంది. మాదానడిగా ... బ్రహ్మసభానులుగారు విడిదిలోంచి పంజిట్లోకి వచ్చి...]

[చోక్క—ఆ, ఆ, నెమ్మదిగా..... పంజిట్లోకి రానీయండి బద్దం...

యాజులూ, యాజులూ!..... ఒక్కరూ సమయానికి కనపడరు...

అనంతం! చూడమ్మా... ఆ బరఖాలు... సావిట్ల... ఒకే నీలయ్య, వివీనికీ రై శివరా!

కరవిధాల చూస్తున్నా..... ఒక్కడికి చుడకు లేడు.

రామ్మూర్తి! ఆ ఏవీల కంజాయింతు... పిట్లా... ఏవీ ఒక్కచూరికే పెరు... ఆ లైలు కళ్ళు చూరం... నవ్వు దఖలు తుచ్చుకోవాలి నుమీ! ఆ కేవలనాథం ఏడి... ఎగిరిపోయాడు అమ్మదే ఎక్కడికో... ట్టి (త్యాప్తా) కేవల ఉయ్యంలే. రమణయ్య! నీ బద్ధకం తగలయ్య! ఆ ఆనలింకి లేమిట్రా?... లే, ఆ ఎదురు సన్నాహానికి ఏంకావాలో చూస్తే తిప్పించా....

ఇదెన్... కాస్తులు బాటగారు! దయ చెయ్యండి దయ చెయ్యండి. నుదినం. శ్రేణు అనుకోకుండా దయ చేశారు.

అయితే... నీరవ్యక్తయ్యాయి, రుక్మిణీ పిల్లలూ ఏరి... ఇరుగో... మాటలలోకి వచ్చారు. అక్కయ్య! లోపలికి పడండి... లోపల మీ మరదలు... ఇదెన్... నిశ్చే... అక్కడవున్నానా? ఆ, రుక్మిణీ, నీ ముగుడు రాలేదుగదా... సరేలే... అరిచి మాకురు పెళ్ళికి నేనూ ఇలాగే చేస్తాను... వాస్తాస్తా... గడుగుదానవు... పద లోపలికి. చాలా ఎంపిపడివోచ్చారు. (సన్నాయి అగుతుంది.)

(ప్రవేశం : కుభద్రమ్మగారు)

నభ—పట్నంతుని ... కర్నూడంబయి...
పువ్వల...బట్టల ఇంకా ఏమీ రాలేదు...

ప్రహ్లా—(ధీమాగా) అన్నీ పన్నయి. నిశ్శయంగా
రంగా అరణ్యం నెంబుచేత...నందుకొద్దీ పెట్టెలు...
మీద నడిచి నుండకొద్దీకుని....వాకు చెప్పానీ
సభ్య! గడి నలనో గంట నో అన్నీ పట్టకుని...
భద్రం కాదు నీది సత్యము.

నభ—(వింతగా) ఎవరూ? మన పెద సిల్ల
గానీ...భద్రమేనా?

ప్రహ్లా—నీక్కడెట్టని...కంక్రికి వాడికి పోలిక
ఉండు! బంగారంబులి కుగ్రామ. నాకి నాగ్యమే
వేగు. కొవమొచ్చి నిల్లి వెడతూఉంటే.. ఏమన్నా?
'భద్రం' తరిగయ్య! నన్ను రకటాతే దగడిం...
నే నంటాను. నన్ను మీ మనస్సు కనిపెట్టక
పోయాను. ఇలాంటివీడు పహానపడకపోతే...ఎం
దుకా మేమతా ఉండే! ఏం కావానో చెప్పండి.
పట్నం నల్లి విమం... నెస్తాను. అని చేతిలో పని
అందికు న్నా... అదీ బుద్ధి లే!

నభ—(గీతానాంకం) నాడి మొహం....
పులుసు చేశా...ముక్కు... నీ...ఏమో... ఎరిగి వెళ్ళ
వం జరిగి నీ ఏమో? ఎందుంది నీ నీ ఏమిటి?...బ్రింటి
పెద్దా కొట్టి చీల్చుకుని పంట్లో నబకపోయాక...
ఏంకేస్తాను. చేపిల్ల జ అలాంటిది.

ప్రహ్లా—నిన్ను ఆ కళలుమాటే - నొద్దన్నాను.
కట్టుకున్నాను. ర బగాయి అకా క...మద్దుమచ్చిట్లు
ఎలా బయటయ్యా అంటు—

నభ—కన్న వాళ్లు అంతే అయితే...

ప్రహ్లా—నోరు మయ్యి అతే నాకు పిదకం
త్రివిధ లాపలిల్లి.. నీవని చూడు.

(కారిహాన్ మోగునంది)

అదీగో...భద్రం నచ్చిట్టున్నాడు...చ్చావా
...నాబూ! ఏం బహుళం రాలేనా! ఇతాలకం
అయిం నేం?...నరే...ఒరే కానీ! ఈసామాను లాపల
పట్టు

భద్రం—(ప్రతీతి) అబ్బబ్బ...ఏమి ఎండలు
వేస్తేవున్నాయ్! అసలు.....బహుళం బద్దానుకు
కున్నాను బలుకురాను. నోవలూ నాతో కాశతలూ
చున్నానో నీ ఒక అబ్బాను కనిపించాను. అననిక స్వగత
కారుది మాటల ధోటి... నీతాపతి...మగ్గ
పెల్లికి వెళుతున్నానని చెప్పాను. అరిచి గూ: నామ
య్యన ఎరువు. తొలికేడు ఇద్దరూ నా...నై...
చునారు. ఈ పంకతి విని అరిడూ సరిదాపడి స్వగత
కారునో వెడదానని బయటనేరారు. నోవలూ కారు
కొంకం బ్రబల్—అంతే కొద్దిగా ఇబ్బంది పెట్టింది.
ఎట్లాగో కొట్టుల ఒప్పకం...

ప్రహ్లా—భేద! రాజబుద్ధి నీది...అయితే...

నీతాపతి—(చప్పన వచ్చి) భద్ర! నచ్చావా?
నీ కొసమే ఎరు మానున్నా. తెచ్చావా? చప్పన
నన్నీ...ప్రకాశించా? ఏదీ, కాదలూ ఉన్నాడా?

ప్రహ్లా—అ, పరిగతు. కాకుగ్గి కో, పట్ట
కాకుగ్గి కో—ఏమి టాతోం? ఏమి టా ఖం గా?
ఏవో నాటాడుతూంటే...కక్కడో నిట్టి ముద్దా...

నీతా—(నిన్నోతోయి) నా కండుకు రెండి.
కావయ్యిది.

ప్రహ్లా—నాబూ భద్ర! ఆ గోతం...
వెంకినామాను సందుకు పెట్టే.. నీ ఒడ్డిలో ఉంది జాగ
ర్రగా చూడు.

భద్రం—వెయ్యింకోవో చూస్తాను. ఇన్నిసార్లు
చెప్పాలా తరిగయ్య!

ప్రహ్లా—ఒక్కయ్య, నీతేలినిలో కితాళం ఉంటే
మీమామత్య తాపపశివాను. చూడ, పట్టిబుద్ధాంతరం.
ఎంకినీలూ కొట్టు సరించుకుంటూ...మాట నను
కొంటూ.. ఏం మి పి...
సరే. రెండి కొనగా...ఆ ఒచ్చివాయకే ఏం
కావాలో చూడు...స్తా...పెళ్ళివారింటికీ ఒక బురు
చెయ్యిలి.. (వడతాడు)

భద్రం—మామగయ్య...మాట...ఇలా రా...

నీతా—(సందేహిస్తూ) నాన్న తిపతాడేనా...

భద్రా—(వర్ణకళ్యాణం) అంత నాడిలిపోతూం
టావు నీకనే నిన్నాడు చలివిడిచి దూర చేసిపోతా
బట్టాను. రా! మాటాడక—

సీతా—పద—

* * * *

బ్రహ్మ—శేనండి. లేవండి. పెళ్ళిసాగింకి
వేదాం. లక్ష్యం సూచిస్తోంది. అంతం! శ్రీకృష్ణ!
నారాయణ! గంగాగర్భ! ఏం బద్ధకం రా?
... గుణబా! సీతాపతిని త్వణా శివ తీసుకు...
చరచర మంత్రాన్ని నాకు కావాలి. ఇది... నీకే...
... ఆకాశం తా గబగబ లేమలండి నావృక...
భద్రం ఏడి?.....

గూజాలు—(అంతా గావచ్చు) అన్నగూర్త...
సీతాపతి ఎక్కడా కనిపించడంలేదు... భద్రం కాదా కన
పడదు.....

బ్రహ్మ—(శైలిలో) ఆ, గూడవోయ్...
చల్ల గాటికి ఎక్కడో ఒరిగిపోతారు. లేవు—

గూజాలు—లేకన్నగూర్త. విడిదంతా గాలిం
చేళాం. ఏమిటో అంతా ఇంద్రజాలంలా ఉంది.

సభ—(చరచరా వచ్చి) ఇంగో... మిమ్మళ్ళే...
మీ పెట్టెమీద ఇదేదో ఉత్తంలా ఉంది చూడండి...

బ్రహ్మ—ఉత్తమా..... ఏమి టీదారుణం?
గూజాలూ, కళ్ళతోను దగ్గరేడు. చూపు—

గూజాలు—సాహసం. ఇవి సాక్షాత్తు సీతాపతి
అక్షరాశీ...

బ్రహ్మ—ఏమిటోయ్... ఏనువో చదువూ...

గూజాలు—ఏనో... కొంపములకు ఉం... శ్రీ
వేద మూర్తులై బ్రహ్మశ్రీ... వాన్నా గారి!—సీతాపతి
పుతానేక నమస్కరియలు.....

బ్రహ్మ—ఏ... డి... సి... పై ఉండలే...
మూర్తవి... డో, తిండ్రి...

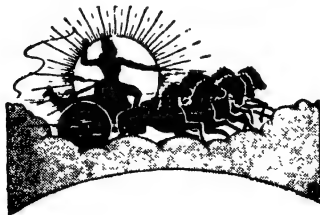
గూజాలు—(అప్పుడే) నాకు అంతా అనవసరం.
ఇంతకంటే మించి పన్నెండు టి క్రిస్టియన్లు
వాన. పుతాశ్రీకృష్ణ భద్రా వచ్చి నన్ను వెనాడు.
గడ్డవల గూజాలు ముగిసినప్పుడు పడకొక
కంచుంపులని నాకు కట్టిపెట్టానని కథా సిద్ధం
చేసాడు పిల్లని పెళ్ళిలావు చూడకొని నావ
సాగ్రదాగావీరింది ధర్మని నన్ను పట్టిపెట్టాడు.
నిజమే అవుతున్నాను... కాక భద్రం గానీ నీ సుపర
తంతా చెప్పి, చాలుగా పిల్లని పోషించాడు. నా తిం
దిరిగిపోయింది... శేనా, భద్రా నా ప్నేహితులే కాదు...
వెనాడున్నాం. ముగిసినప్పుడు నాకు క్రిస్టియన్లు
యారీ మేము ముగిసినప్పుడు నాకు ఉంటాం.
పట్టకొనానీ ప్రకృతిని క్రిస్టియన్లు పట్టకొనానీ

మీ శ్రీకృష్ణ, బ్రహ్మగారి నా కక్కరలేదు.
సేవ్యగా ఒకరిదలిచాను. వెళ్ళు

బ్రహ్మ—(పెద్దోట్టాన్ని విడిచి) ఏమిటి....
భద్రమా!... నాడేమిటా ప్రహేళికా తా...

భద్రం కాగురా... నీకు నాసారికి వీరభద్రుడై
పోయాడు. తిండిపిల్లకొక్కో... కిచ్చాడు. పదే...
వదండి. ఎందువారం వెళతానో... మాస్తా... నన్ను
ఒప్పిస్తా... ఎందుకుంటున్నా...
గూజాలు... ఇంకెంతా... బద్ధ కట్టిని.

గూజాలు—ఎంతివని చేశా! విశ్వాస పూరు
కుడు... లేవండి. నామాను కర్తడి.

పర్వతాలమధ్య పలవరింతలు

శ్రీ రా. వేం. మ. గం. రామారావు

మిన్నతో మన్నో, మన్నతో మిన్నో,
నన్ను చూచే కాబోలు నవ్వులాడేయి
నవ్వులో నున్నాయి అగ్ని హోత్రాలు,
నాల్కెలో నున్నాయి రక్తాల పీల్చులు
ఈ రక్త శృంగార, మీ క్రొత్త భావ,
కప్పి వెలిబుచ్చు ముసుగుడద్దుల క్రకృతి
యోష.

ఆ ఘోషలో నేను తాళలేకనుపోతే,
ఉదకమండలవీధి ఉగము లురిమేయి.
చలిగాలి చీదర వణికి పోయాను
వడగాలి ధాకకు అదరిపోయాను
నా జన్మతీరని నవ్వుకొన్నాను.

నా నవ్వు కా నవ్వు కొక్కిరితదూరమే;
శబ్దాల నొక్కిరిత స్వరభేదమున్ననూ,
శబ్దనాదాలలో సత్తాభాలలో
సంగీత రాగాన సాగిపోవచ్చు.

కాని కావేశ్వరు అవిరెండు ఒకటి;
అర్థాలలోనున్న శతయోజనాల
దవ్వులో సామీప్య సంస్కృ మెట్లు?
నేను నేనే, నాది నాడే;
—అహంభావంలో అనంతమైన నేను;—
విశ్వతో నాకు వియ్యం నున్న.

ఐనా,
పొంగిపొంగి నేను పుంకరించిన సొంపు,
విశ్వమే నేనంచు విర్రవీగిన తూగు,
తలచి కొన్నాను, పిలిచి కొన్నాను.
తలపులే తన్నేయి నాతన;
పిలుపులే పసికేయి నా మెడ.
కాలిపోయాను, నమసిపోయాను

విశ్వ కల్యాణంపు విన్యాసములలోన
అణువైన కానట్టి నా ధ్వంస మొకలెక్క!
—నాపిలువైన ఎవరైన వింటారో!

కానిండు, కానిండు—నా మాటనద్దండి;
కైలాసమున్నది, బడబాగ్ని యున్నది;
ససిభిక్కు ఉన్నది, విషవాయువున్నది;
తాజ్మహాలున్నది, పిరమిడ్లు లున్నవి;
అమిరికా యున్నది, ఏటపుబొంబుంది;
సంగీత మున్నది, సాహిత్య మున్నది;
గాంధీజీ యున్నాడు, ప్రోనున్నాడు;
సూర్యుడున్నాడు, చుక్కలున్నాయి;
—నిత్య కల్యాణం, పచ్చతోరణం!

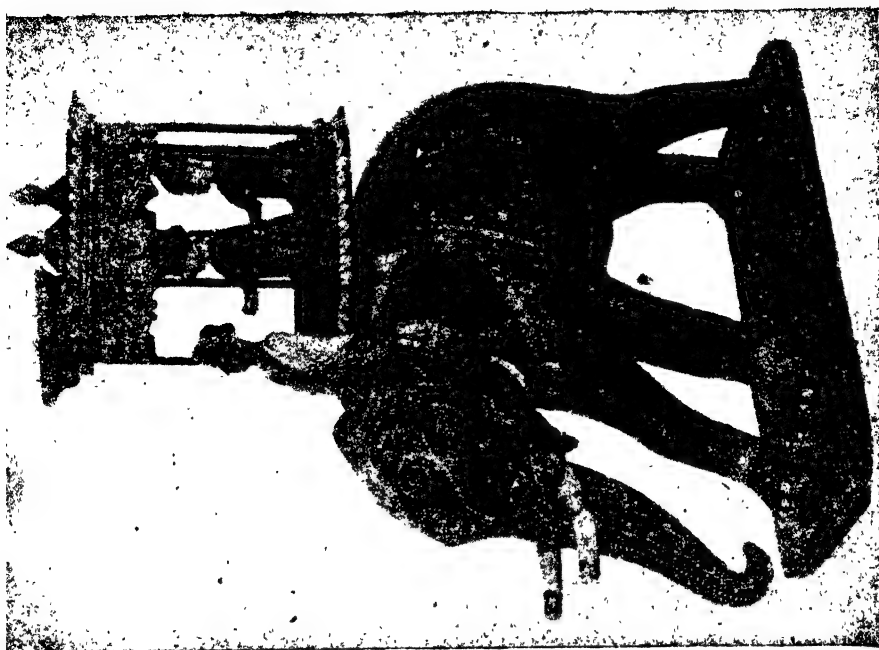

1. దేవతా విగ్రహాలు, తదితర ప్రతిమలు 2 వన్నెవన్నెల నెమలీ, కోడిపుంజులు

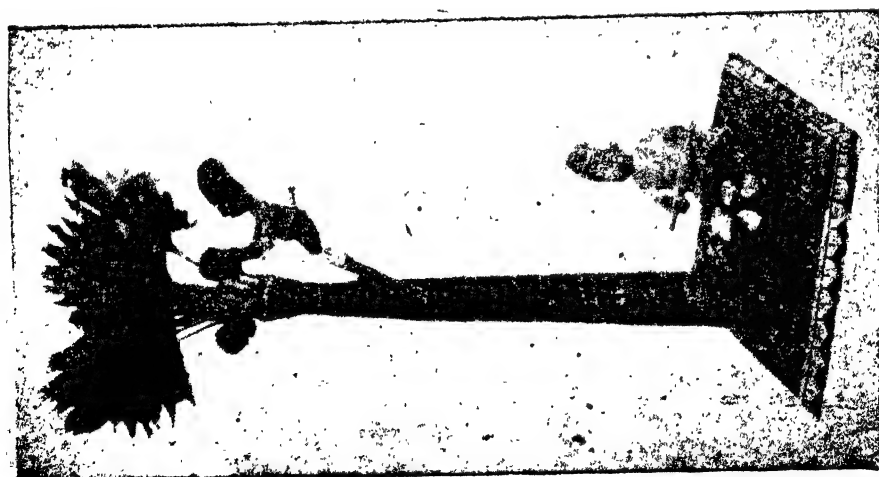

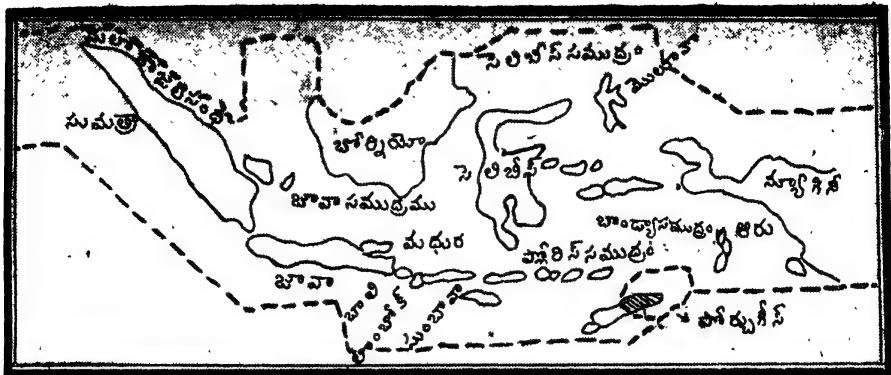
ఆంధ్రుల జానపద కళా సౌందర్యానికి
మచ్చువంక్మలైన కొన్ని కొండపల్లి బొమ్మలు

గజారోహణము

అశ్వారోహణము

ఇండోనేషియన్లు : వారి ఆచార వ్యవహారాలు

= డా. ఆల్ఫ్రెడ్ వై. హెర్బీ =

ఎవరి ఇండోనేషియన్లు? ఏదేం నారు మీరు? ఆరే
వెళ్ళి ఉన్నా? మీ ఆచారము: హివా శ్రమిటి?
వీరి జీవిత శ్రమిటి? ఆరేయూ, అభిరుచు
ఎలాంటిది?

—ఈమధ్య తరుచు చెవి, కంటాపడుతున్న
ఈ జనాంగన్ని సరించి చాటుమిడికి ఈ శ్రమిటి
ఉదయించింది సమాజం. నిజంగా ఎంతోమంది కిరిరి
నుంచి ఆప్టేషన్లు తెలియజేస్తూ తప్పక
కాబట్టి నా దొరికినది మనవిచేస్తున్నాను.

ఇండోనేషియన్లు అన్నది వైశ్వవిక పరిభాషాని
ఒకానొక స్వస్థమైనాను కేర. అదే పరమ
దాయం ఆక్రమించుకొనివున్న భూభాగ, జుభాగా
లను స. త్తగా లెక్కగెత్తి అవరికా సంచుక్త
రాష్ట్రాలత వైశ్వవికం కేలునుంది. భూభాగ మి
3,300,000 చదరపు మైళ్ళుంటుంది. అది భూమధ్యరేఖ
మీద పడమరనుండి తూర్పుకు సుమారు 30 డిగ్రీ

అక్షాంశ మేరగా, ఉత్తర దక్షిణాలుగా 100 దశమ
డిగ్రీల 50 అక్షాంశ మేరగా విస్తరించివుంటుంది. గూరగ
యద్దానికి పూర్వం అది దెచ్చివారి విలువతో
వుండేది.

ఇండోనేషియన్లు అన్న ఈ పేరు భారత కేళను
అర్థమిచ్చే 'ఇండోన', 'నీస్' అర్థమిచ్చే 'నీస్' అనే
అనే పేరు గ్రీకులవలనను వచ్చింది. కాగా, సీని
'భారతీయస్థాయి' అన్నది ప్రతిపదానుని చెప్పినట్లు
యింది. ఈ సముదాయంలో సుమత్రా, జావా,
బోర్నియో (విటిను ప్రాంతాలు మినహాయించి), సెలె
బెస్ అనే ద్వీపాలున్నాయి. బాలీ, లంబోక్,
సుంబావా, ఫ్లోరిస్ మొదలైన ద్వీపాలున్నాయి.
ఒక్కమాటలో చెప్పవలసినదే, మెలూకాలా,
నూగిని పడమటి భాగాలలో సహితమైన "పెద్దా
చిన్నా సుండా ద్వీపాలు" చేరివున్నాయి.

ఈ కేళలో నాగంకరూ ఒకటే గోత్రాలకు—
ఇండోనేషియన్ (మలే) వంశానికి— చెందినవైతూ,

కొండలు, పర్వతాలు, అశవులు, నదులు, సున్నులు, సముద్రాలు మొదలైన రకరకాల భౌతిక పరిస్థితుల సన్నికతకారణంగా అనేక కర్మాలుగానూ, తెగలుగానూ, కాఖలుగానూ విభక్తమవుతున్నాడు. ఇందు మూలన ఏనుయిందంటే, ఒకే కులలోత్రలకు చెందిన కుటుంబానికూ ఒక్కొక్కప్పుడు అటు స్థానిక సంస్కృతి సంస్కారాలకు అనురూపంగా అనేక రంగుల తెగలుగా మారిపోవలసివచ్చింది. పరాయివారు తుదకానికి వెళ్లి బాగుగువోటకు పయనించి చూడడం పడినప్పుడు అక్కడి రకరకాల జనాలను చూచి వారు అశ్చర్యపడక ననరు. సునుత్రాగో మరీకత్తగ న ఉన్నవారు భారసీయల రూపును దగ్గరసాగా క్తావ్ర నలుపుకేరివుంటారు. దానికి కొద్దిగా దక్షిణాన ఉన్న వారు చామనచాడుగాకండి మశేద్వీపకల్పంలోని మలేలను ఇంచుమించుగా పోలివుంటారు. మరి నమత్రాకు పడమటకున్న నిగమసుద్వీపంలోని స్త్రీలు చూడబోలే లేకన్లలో దరివాపుగా జనానుస్త్రీలుగో పరిమిరంగు గలిగివుంటారు. సునుత్రా దక్షిణాంత నాస్తవ్యులు నైసియుల తంతుకు పొందివుంటారు. చూడబోలే ఇన్నిన్నిరంగులు కిరిగో కనిపిస్తున్నా. జాతిమొత్తానికి ప్రత్యేకమైన ఒక సామాన్యలక్షణంభూత్రం అందరి లోనూ ఏకగ్రీవిని చూడగలిగింది వుంటుంది.

పాశ్చాత్యులచేష్ట అగ్రప్రకారంగా సంస్కృతి సంస్కారాలు కలిగినవారు కాకపోయినప్పటికీ ఇండో నీషిక్లలో అత్యధిక సంఖ్యాకులకు మామూలు నాగరికతకేమీ లోటులేదు. వారు గొప్ప నాగరికతగలవారే. కాదనడాని కెంతనాగ్రహ పిలులేదు. యూరోపులో మధ్యయుగాలవాటి పరమాంధకార కళాభ్రాణ్ణాకూడ పీడు తమచి అని చెప్పకొందని ప్రత్యేక కళాసంస్కృతులను బాహుళంగా తీర్చిదిద్దాని ఉండివారు. జావా, సునుత్రాలలోని ౮, ౯ కళాభ్రాణ్ణావాటి ప్రాచీన స్మారకాలను కొంచెం పరకాయించి చూడండి. అనేకాలంలో యూరోపులో నిర్మితమైన దేన్నయినా అవి తలదాక్కిలిగా ఉంటాయి. జావానీకు వివిధరకూడ సరిగ్గా అభిప్రాయం. అందులో కత్తీ ఆవేగమూ, వయమూ నాణ్యమూ, అందమూ చెందమూ నిండి

లోడినూడుతూవుంటాయి. ఇట్టలోపలితెగల్ల తరు ముత్రపు పొడుగు వెడల్పులలో కత్తిరించుకొని, ఒక్కొక్క చదానూ ఒక్కొక్కపుటగా ఉండేటట్టు వాటిని విదాలుగా మిడిచి, వాటిపైన నాటుసిరానో గ్రాసిపెట్టిన బాపకు వేరు వేరు తలవల రచనలు—విధ విధాల ప్రాముఖ్యుల రచనలు సునుత్రాగో అప్పటికే ఎంతో ప్రసిద్ధిచెందినవున్నవి. చెప్పి బెల్లమిదనే కాక వెదుళ్ళ గాదా, వెదుకబద్దలగాదా కూడా గ్రాసే అల వాటుకన్నట్లు విద్యువాలు కనిపిస్తున్నవి. ఆ గ్రాసిన గ్రాతలకూడ ఎంతో మున్నుటగా, స్పష్టంగా గ్రాయబడేవి. ఇండోనీషిక్లలో అంగలోనూ ముఖ్యంగా జావానీయులు, బటకులు, లంబోంగులలో (చివరి రెండూ సునుత్రాగో భాగాలు) చదువనూ వ్రాయనూ శేర్చినవారి సంఖ్యకూడా చిరకాలంనుంచి ఎక్కువగానే ఉంటూవచ్చింది. బహుళ యూరోపులో అనేక దేశాల్లోకూడా అంతసంఖ్య ఉండేదికాదేమో అని సైతం అనిపిస్తుంది.

సంగీతంలోనూ ఇండోనీషియన్లు ఎన్నడూ వెనకబడినవారుకాదు. బాసో, జావానీయుల సంగీతం బహుఅద్భుతమయింది. వారి నాట్యాంగణాల గొప్పదనం సంగతి సరేసరి. అది ఏనాడో రూఢిమైపోయిన విషయం. యుగయుగాల క్రిందటనే ఊర్ధ్వమైయున్న ఈ ప్రాచీన జావా-బాసో సంగీతం అసలు మూల ను-త్రాగోనే పాశ్చాత్య సంగీతానికి అక్షరాలా విభిన్నమైన బాపకు. నేటివరకూ చూచినాకూడా అంగులో పాశ్చాత్యప్రభావం ఈవక్కాత్రిమైనా తలకుపింది లేదు. తమ సంగీత నాట్యాలను అప్పకప్పుడూ అన సంకాద్ధి పునర్వికాసానికి తీసుకురావలసిగల్గినప్పుడు కూడా బాసో గాయకులు అపూర్వమైన సాంత్వనధరులనే అనుసరించేవారు. తాళ, స్వరమేళాల విషయంలో ఇండోనీషిక్లను చాలా పట్టుదలగలవారు. తోడినానవులతోగాని, ప్రకృతితోగాని, పరమాత్మతోగాని సమైక్యతాభావం పాటించకపోవడమంటే అదో మహామతంగా పరిగణిస్తారు వారు. ఈ సమైక్యతాభావం మన్నిం పండుకుపర్యాల రూపమైన రెండు గొప్ప సందర్భాల్లో బాగా కళ్ళపపుటూవుంటుంది

ఆ సందర్భాలేవంటారా?—రమధాన్ ఉపవాసమాసా సంతరమున్న, యాత్రాకాలంలోనన్ను. (ఇండోసిషియాన్లలో చాలామంది ఇస్లాం మతావలంబకులు) ఈ సందర్భాల్లో, పరస్పరాభినందనలు చెప్పకొన్నతరువాత, ఇండోసిషియాన్లు ఏమరకుండా ఈ విన్నపం చెన్నావుంటారు : “ఇదివరలో నేను నీ విషయంలో ఏదీ నా తప్పుచేసిగాని, ఎంచీగాని ఉన్నట్టయితే నన్ను తీసుస్తావని గట్టిగా నమ్ముతున్నాను”. మిశ్రులైనా సరే అమిశ్రులైనాసరే ఎవరినైనా కాని తీమార్చణ కోరడం మరచిపోవుట అన్నది ఇండోసిషియాన్లు ఈ సడించుకొనే విషయాలలో ముఖ్యమయింది. ఈ సామర్య సమైక్యతాభావ కలిమివల్లనే, క్రైస్తవులు, బ్రాహ్మణులు, జాథులు మొదలైన ఇతర మతాల వారెందరో ఉన్నప్పటికీ, ఇండోసిషియాలో మత సంఘర్షణ లన్నవి పేరుకై నా తలచూపలేదు. క్రాంత్యుగా, మొరకుతనమూ, దురభ్యాసాలూ—అనే ఇవి ఇండోసిషియాన్ల పాలికీ పరమ హేయాలు.

ఇంతేకాదు, ఇండోసిషియాన్లు కళాపితాసువులు కూడా. అది వారి సహజస్వత్వి. మామూలు పల్లె కానుటకూడా సంగీత, వాస్తుశిల్పాల్లో ఏది మంచి అభిరుచిో ఏమీకాదో ఇట్టే చొల్చుకొనగలరు. ౭-వ శతాబ్దినాటికే ఇండోసిషియాలో ఎన్నో సుందరదేవాలయాలు కలసివచ్చాయి. ౮ నుంచి ౧౮వ శతాబ్దం వరకుగల కాలం జావా నుమత్రాలపాలికీ మహాత్తమమైన కళాయగం. బాల్లో ఇప్పటికీన్ని ఆ ప్రాచీన సంప్రదాకాలు క్షీణంగా నిలిచివున్నవి. ఇక్కడి వారికి వస్తువిద్యాసంలో, అలంకార సంచిధానంలో విశిష్టతతో కూడిన మేళజ్ఞానం పుట్టుకతోనే అభివృద్ధి అయింది. వారు ఏది తీర్చిదిద్దినా అందులో కళాత్మకత, కళాశీలితా గోచరిస్తూవుంటుంది.

వ్యాకృమక్రీడల విషయంలోనూ వారిది అందకేసిన చెరువు. అటలంపై వారిపాలికీ గొప్పకళ. ఆ అటల్లో ఎంత ప్రమాదం నిశ్చిప్తమైఉంటే వాటి కంతకంత ఎక్కువవెల. ఈ అటల్లో ఎక్కువ వ్యాప్తి గాందింది గుత్తాలమీద జంకలవేట. మచ్చిముద్దకూడా వారికి ముగ్ధ అభిమానక్రీడ. వీటితోడు ఇప్పటివచ్చు

పాశ్చాత్య సంస్కరణల పుట్టబాల్, టెన్నిస్, బాస్కెట్ బాల్ మొదలైన పరదేశీ ఆటలకూడా విస్తృతంగా వ్యాప్తి పొందుతున్నవి.

ఇండోసిషియాన్లు ఇంట్లు సాధారణంగా కొయ్యతో (అందులోనూ విశేషించి కేసుకొయ్యతో) నిర్మింపబడినవి. జావాలో వీటిని వెదుళ్లతో నిర్మించు కొంటూవుంటారు. ఇవి కాళ్ళంతగా ఉండవలసినట్లమే కాక చాలా సౌకర్యంగానూ వుంటాయి. వీరి గ్రామాలు వీలయినంతమట్టుకు సర్వసామాన్యంగా ఏ నదులతీరానో, ఏ కొలనుగట్టులందో నిర్మింపబడిడం మామూలయిపోయింది. స్నానపానాలకూ, రవాణారాకపోకలకూ అనకులంగా ఉంటుందనేదే ఇందరి ఉద్దేశ్యం.

ఇండోసిషియాను తెగల్గే ఆచార క్యరవార స్మృతి ప్రతిపాదితమైన ఒక గొప్ప సంప్రదాయం ఇక్కడ పేర్కొనకతీరదు. ధనవంతులూ, బలవంతులూ అయినవారు బీదలూ, దుఃఖులూ అయినవారికి విధిగా సహాయపడుతూ వుండవలెను. గ్రామపెద్దలు వారి విషయమై చాలా ఎక్కువ బాంధవ్య తీసుకొంటారు. బీదా బిక్కివారిలో కలిగే తిగవుతగాదాలను తీర్చడంలోనూ, వారికి కావలసిన సౌకర్యాలను వీలయినంతగా సమకూర్చడంలోనూ వారు మహా శ్రద్ధ వహిస్తారు.

సొంత ఆస్తులమీద అధిష్టితుమైన హక్కు చలాయించడమనేది అక్కడలేదు. తూర్పుసిమలోని చాలామంది జనంలెనే, తమకు కలిగిన కెడో డ్యాన్సి తోడిజీవులతోపాటు పరిసమానంగా పంచుకొనిలెన్న సముదృష్టి వారికి రూఢమైపోయింది. ఉదాహరణకు : ఒక వరిపాలంభామందు ఉన్నాడనుకొని. సాగు కయ్యే ఖర్చు వెచ్చాలూ, శిస్తులూ భరించేవాడు తానొక్కడే అయినా పంటకూడా యిమ్మట్టుకు సమానంగా అందిరికి హక్కుభుక్తాలిస్తాడు. అందరికీ భాగాలు పంచుతాడు.

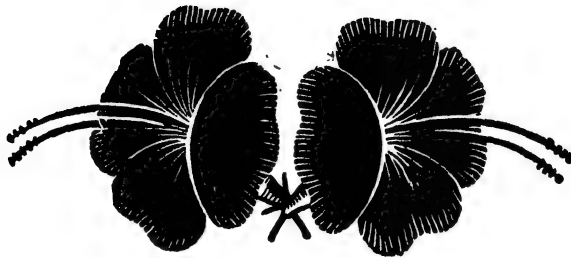
వరిసాగుకు సన్నాహాలు ప్రారంభించేముందరనే గ్రామములంతా కలిసి, ఒకచోట సమావేశమై, వారిలో వారికి ఆ క్యరనాయ విషయంగా ఉన్న అభిప్రాయ భేదాలను తీర్చుకొనిడం ఈ దీప్యపాల్లో చాలాచోట్ల

ఆచారంగా వున్నది. ఇందులకు నైగులకు, భూ భామంగులకు ఉన్న విభేదాలు తీరిపోయి, ఏ కగా చాలా శేషండా తరువాతి క్యాక్రమం సవ్యంగా జరుగుటకు కలవున్నది.

ఉల్లో ఎఱింటి ఏమి జరిగినా అది సంఘంవారి నందరినీ ఆకర్షించి తీరిదన్నమాటే. గ్రామాంతరాల్లోని నిష్కల్మషహృదయులైన ప్రజలు సంఘంలోని ప్రతివాని కష్టకష్టాలనూ మనస్ఫూర్తిగా గమనిస్తూ ఉంటారు. ఎఱింటిపై వా బికిరియింటి వివాహం జరిగిందనకొండి: సంఘమంతా ఆ ఉత్సవంలో పాల్గొన్నదన్నమాటే. సంఘంలోని ప్రతివ్యక్తి ఆ ఉత్సవానికి సంబంధించిన సమస్త సాంప్రదాయక కార్యకలాపాల్లోనూ ఒరిసిపడింలో త్రికరణపద్ధిగా వోడ్పడి తీరవలసిందే. వగువు ఇంకొక ఊరివయ్యలట్టయితే సంఘంలోని ప్రతిఒడి 'మా ఊరి కోడలు, మా ఊరికోడలు' అంటూ వెళ్లి ఆ కొత్తవధువుతో పరిచయం చేసుకొంటుంది. ఇలా పరిచయం చేసుకొని ఆమెతో మాటా మాటా ఆవడానికని సాయంకాలం చేళ్లలో కొన్నిగంటలు ప్రశ్నోక్తిస్తూ వుంటారు.

ఇండోనీషియన్లు ఇంత వాగరికతగలవారగదా మరి—అయినా వారిలో చాలామంది మూఢుక్వాసపరులున్నాగు. దక్షిణ సుమత్రాలో శుక్రవారంపూట ప్రయాణంచేయడం సిద్ధం. అంత అవసరమైన పనే దయనా తట్టి నే కాంతిహోమాదికం చేసుకొనిగాని వెళ్లడానికి వీలులేదు. అలాగే మరికొన్ని ప్రాంతాల్లో శుభారంభాలకు మంగళవారం అంత మంగళప్రదంకాదు. ఇలాగే ఇంకా ఎన్నోపిచ్చివస్తుకాలు వారిలో పాడుకొని ఉన్నాయి.

ఇండోనీషియన్లు మనలాగే బియ్యంపన్నం తినే జాతికి చెందుతారు. వారు రెండుపూటలూ బియ్యంపన్నమే తింటారు. కూరలుచేసుకొంటారు. కూరలతో బాటు చేపలూ, మాంసమూకూడా వ్యంజనాల్లో ఉపయోగిస్తూవుంటారు. పోవుసామగ్రి విస్తారంగా పండే దేశంవారు కాబట్టిన్నీ, తగ్గరకపు జీవితప్రమాదానికి చెందినవారు కాబట్టిన్నీ వారు తమ కూరపులుసులను కారంగా చేసుకోవడానికి ముతలపడుతూవుంటారు. అయితే కామగూరలను వండుకొనేటప్పుడుమాత్రం వారు మిశ్రకాయలుగాని, ఏరియాలుగాని శేషండానే వండుకోవడంకూడా కద్దు. టువంటి కారంలేని కూరలను వారు 'సాయూయ' అంటారు.

ఆంధ్రుల జానపద శిల్పకళాప్రసంగం

౨. కొండపల్లిబొమ్మలు.

*

= శ్రీ సుధాంశు కుమారరాయ =

మన దేశంలోని కళాకారులు భారతీయకళను కృత్రిమములకు అలందిస్తూ వచ్చిన ప్రాతిపదిక పద్ధతులను గురించి, అందులో నే నేమి ప్రామాణికమైన కళాబోయినప్పటికీ, పనికిట్టుకొని ఏదో నాకుతోచిన రీతిని నాకుతోచినది చెప్పబూనుకొన్నందుకు పాతకులు నన్ను తుడిపారని ఆశిస్తున్నారు. భారతీయ కళా ప్రపంచంలో నా ఓపినంతమట్టుకు నే చేసిన పరిశోధనల సందర్భంలో నా అంతరాత్మకు తట్టినదో దాన్నే నేను వ్రాస్తున్నాను. జానపదకళాశిల్పాలను కరతలా మలకంగా అర్థంచేసుకొని ఆకలిించుకొనుటకు నాకు తోడ్పడినంతకంటే పలురెట్లుగా అవి నా పాతకులకు తోడ్పడతాయని నా ఆశ.

మానవజీవులు రెండుపద్ధతుల్లో రెండుభాగాలుగా ఆత్మకృత్రిమకరణచేసుకుంటూ చరిస్తూవుంటాయి. (౧) అంతరించుకొని "అభిప్రాయం" "ముఖసీమ"లొనే ద్యోతకమవుతూ వుంటుంది. ముఖకంఠరాల సహాయంతో వెలికివచ్చి ముఖసీమలొ ఒక విచిత్రదృశ్యాన్ని సృష్టించేది "భావన" (అంతర్ముఖానే ఆశించించుట) అనే ఒకానొక ప్రకృతి. దాన్నే మనము "భావము" అనే పేర పిలుస్తాము. ఈ భావం మనస్సుగాని అంతరిక సందేశాన్ని మనకు తెలియజేస్తున్నావుంటుంది. దాన్ని కాంతము, కరుణము, బీభత్సము, హాస్యము మొదలైన తొమ్మిది రసాలుగా విభజించవచ్చు. చిరువవ్వగాని, పెనవవ్వగాని మానవకరీరంలోని మరి యే యితర అంగాలలోనూ కృత్రిమకరణదానికి వల్లపడుటలేదు. ఆ పాటకు ఒక్క ముఖసీమకే ఉన్నది. సాధారణంగా మనం ఇతరుల మాట్లాడగా వింటున్నప్పుడు ఆ మాట్లాడే

కృత్రిమములలోని కవళికల సహాయంతో వాని ఆ మాటలనూ, వాటి అసలు అంతర్భావాన్నీ ఉన్నగున్నట్లుగా అర్థంచేసుకొనినది ఉద్దేశ్యంతో మన కండ్లకు నేరుగా ఆ కృత్రిమములొడికి కేంద్రీకరించి చూస్తూ వుంటాము. "మాటలు" అనేవి అసలు కళాకారుల సృష్టి కిందికి రానేరావు. కాగా, లోపలిభావానికి సంపూర్ణంగా, స్పష్టంగా, నిరారణగా నిర్దిష్టరూప మివ్వ జాలిన భావముకట్టలే కళాకారులకు మిగిలిన సాధనోపాయం. (౨) ముఖం మిగిలించుచు మానవకరీరంలోని మిగిలిన అంగాలన్నీ కత్తియొక్క స్వరూపాన్ని మనకు వెల్లడిస్తూవుంటాయి. వస్తువులనూ, వస్తువులనూ గల వ్యవహారాల నిర్వహణకై ఉచిత. కత్తింపవత్తితో వాటిని ఎత్తడమూ, కడిగించడమూ జరుగతూవుంటుంది. ఈ కృత్రిమాలకు కత్తి బడలాయింపులొ, లేదా వల సలొ అవసరమైవుంటుంది. అదే ధంగి, లేక ధంగిము.

భారత దేశంలో నాగరిక కవిత్వాకారులకంటే నాగరిక కళాకారులనూడ ముఖ్యంగా నవరసకళాభావ కళనే భావిస్తూవచ్చినారు. కాని జానపదకళాకారులు మాత్రం జానపదప్రజలరెనే తాము పుట్టి తిరిగిన ఆ ఒక్క సర్వసాధారణ ధంగిమునే అరగామానచేసుకుని, కత్తియొక్క వలసలతో నిండిన "ధంగి" విద్యను, కత్తి విద్యను మాత్రమే వెల్లడింపజాలిన పనినే ముఖ్యంగా నిర్వహిస్తూవచ్చినారు. మనదేశంమైన నాగరికకళకు నిద్రాసమైవట్టి నటరాజ శివునియొక్క, ద్యానియొద్దని యొక్క చిరచరిత్ర ఉదాహరణకు తీసుకొని చూద్దాము. అలా చూచినప్పుడు వాటిలోని ధంగి భావానుగుణంగా రూపొందివున్నట్లు మనము చూడ

గలుగుతాము. కాని, కొండపల్లి బొమ్మలతాలాకు ఈ నిర్వహణ ఎదిరి గ్రహవాన్ని—“భంగి” విద్యను ప్రదర్శిస్తాయి. మఖభావాలు శూన్యమై, అవి మును లోపలి అంతరంగాన్నే చూచుచుండలేవు. అనిన్న రహస్యాలు మెప్పుబూనినామూలేగు. మరేమంటే, వలసపోయిన కేంద్రము సంబంధించిన ఏదో కొన్ని ప్రశ్నకేంద్రమైన అంతిమ స్వరూపాలను అవి మును చూపెట్టుతాయి. ఈ బొమ్మల్లో పక్షులు, పులి, పులి, స్త్రీలు, చెట్లు మొదలైనవి కత్తి ఒక్కటి మాత్రమే ప్రహరింపజాలిన “హుందారిన”తో చిత్రీకరించుట చూడవచ్చు. తిరువానూరు, మైసూరు రాష్ట్రాలలోని చందనపు బొమ్మల్లోనూ, దంకిపు బొమ్మల్లోనూ వున్నట్లు ఈ బొమ్మల్లో కృంగార ప్రస్థితియేమీ మును కనబడదు. అదిరసమైన శృంగారాన్ని ప్రధానంగా పరిగణించే “భావ” విద్యాప్రమాణి కానీకాదు కాబట్టి ఈ కొండపల్లి బొమ్మలు అపలు నిజమైన జానపదకళాఖండా లన్నవి. విషయం గట్టిగా స్పష్టపడుతున్నది. మరి యిప్పుడు కళలో ఈ “హుందారిన” శస్త్రదేవత కొంచెం గమనిద్దాము. హుందారిన మనీషి పరిస్థితికివ్వ గల్గునూ, విజయంకల్ల నూ సాధింపబడే ఒక గుణవిశేషం. భారత జాతీయ సైనికుల సలాముల నందుకొంటూ, సైనిక దుస్తుల్లో ఉన్న గుర్రానుచంద్రబోను, కెప్టెన్ లక్ష్యుల పోట్లను మీలో చాలామంది చూచేవుంటారు. అవి భావవిహీన శీమ ప్రదర్శించడంలేదు. ఒక విజయ భంగిమను, క్షుణ్ణి మైన ఒక విధవాన్ని మాత్రమే వాటిలో మును చూడగలుగుతాము. అలాగే మన ఘోర, చెట్లు, పక్షులు, పక్షులు మొదలైనవాటి జీవిత క్రమంలో ఇటువంటి విజయక్షణాలు సకృత్తుగా ఎప్పుడోకాని తలపడడేవికావు. కొండపల్లి వారైన ఈ జానపదకళాకారులు బహు తెలివిలేటలు కలవారు కాబట్టి ఆ అపురూప సన్నివేశాలను, కలిగిన అవకాశాన్ని కోలుపోకుండా, అప్పటికప్పుడు తమ బొమ్మల్లో పట్టి ఉంచగలిగారు. ఇంతేకాదు. ఆ బొమ్మలు ఆ కళాకారులకుగల బలమైన పరికిలకేంద్రమేమోనా చూపజాలివున్నది. కొండపల్లి కళాకారులు కురిక్కలకు అప్పడ వివక్షకుండా ఉండగలందులకై గంభీరభావా

లతో గుంభితమైన ముఖశూద్రలను తప్పనిసరిగా తక్కించు కొంటూనే వచ్చినారు. మైగా, వారు ముఖ్యుల విషయంలోనూ, జంతువుల విషయంలోనూ విభిన్న విధాలయిన దేహభంగిమలను కల్పిస్తూవచ్చినారు. ఆ భంగిమలు కక్షివాహకములైన గొప్ప లక్షణాలతో ఒప్పుతూ వచ్చినవి. ఒక్కొక్కప్పుడు ఈ జానపద కళలో నాగరికకళాప్రతిబింబాలుకూడ వచ్చి పడడమున్నూ లేకపోలేదు. నిదర్శనం కావలెనై కొండపల్లి దశావతారాల బొమ్మలు చూడవచ్చు. ఈ బొమ్మల సంప్రదాయం గంన కళాబ్జావాటి దక్షిణదేశపు కంచు ప్రతిమ లంత ప్రాచీనమనడంలో సంకయింపబడి లేదు. వాటిలో గంన కళాబ్జావాటి అలంకారాల తీరులూ ముద్రలే సాక్షాత్తూ కనిపిస్తుంటాయి. సీతారాముల బొమ్మల్లోకూడ ఈ నాగరిక కళావాసనలు చిమ్ముతూవుంటాయి. సీతారాముల ఎడమభుజాలను గంన కళాబ్జావాటి స్త్రీ పురుష ప్రతిమల కిల్పంతో పోల్చిచూస్తే ఈ సంగతి ఎరిగితే నా గమనానికీ రాక మానదు. ఇంతలోనే, అంటే ఇంకా నాగరిక కళాప్రభావం వీటివీడ కనబడినంతమాత్రంచేతనే ఇవి నాగరిక కళాప్రమాణి అని చెప్పగూడదు. ఎందుకంటే, భారత దేశంలో జానపద కళాకల్పాలు, సద్భావ మాతృపాత్ర నిర్వహిస్తూవచ్చినవి. అది మరిమరిగా ఎన్నో కాలిక కళలకు జన్మ ఇస్తూవచ్చింది. ఆ కాలిక కళలు కాల ధర్మం చెందిపోయినప్పుడు జానపద కళ వాటిని, చని పోయినవారి అస్థికలను భూమాత వసించినట్లుగా చేతుల్లోకి తీసుకొని, తల్లివలె తిరిగి దాన్ని ఆ తరువాతి నాగరిక కళారూప నిర్వచనకు బాధ్యురాలని చేస్తూ వచ్చింది. కాగా, భారతీయ కళాచరిత్రలో ఈ కొండపల్లి అవతారాల బొమ్మలు వివిధరీతిమైన స్థానమేర్పరచుకొన్నాయి.

కొండపల్లి సీమలోని రక్తివ బొమ్మల్లో కాలిక కళయొక్క ప్రభావమేమీ కనబడడంలేదు. వాటిని రెండు రకాలుగా విభజించవచ్చు: ఒకటి పశుపక్షులు; రెండు స్త్రీ పురుషుల గ్రామజీవనం. ఈ బొమ్మలన్నీ బహు నిరాపరాధంగా, బహు నాణామగా తీర్చిదిద్దబడినవి. దక్షిణదేశ దేవాలయకల్పాల్లో కనిపించే అపరిచిత

రాలు వీటిలో కానరావు. ప్రతిసా శిల్పకళాస్రపు సూత్రాల అనుసరణ కోరికగా ఇది పోలేను. కొంచెం పరితాపముతో కొయ్యబొమ్మలను బెనాన్ బిర్లాస్ (బెనా గాలి)లలోని కొయ్యబొమ్మలలో కునాయాసంగా జత: ట్టనము. వాటిలాగానే ఇంన్నీ భారతదేశంలోని బొమ్మలూ బొమ్మసామగ్రితాలూకు వేరిస్సింప్రదాయాలను రూఢిగా రూపిస్తున్నట్లుంటును.

ఈ కొంచెపల్లి బొమ్మలలో నిశ్చిప్తమెవున్న కర్ణవాళి-దాన్ని నేనుకా ఇస్కపిప్పడే బాగ్రతగా అభ్యుదయించేస్తున్నాను. అందుకల్ల ఇస్కపిప్పడే ఈ బొమ్మలలోని కర్ణవాళిని విశేషాలనుసరించి నా-భిప్రాయాన్ని కల్పించడం భాగ్యంకాదు. కాని ఒక్క సంగతిసాగ్రం నేను గట్టిగా చెప్పగలను. ఈ బొమ్మలలో కొంచెపల్లి సాంప్రదాయక కళాకారులు అనవర్తింపజేసేవున్న కర్ణవాళిని అచ్చంగా వారి సాంఘికమే. ఎక్కడనుంచిగాని అకుపుతెచ్చుకొన్నదికాదు. నాగరిక కళాభ్రష్టాంశావే వీటిమీద అంతగా నచ్చి పడలేదు. అయితే, జానపద చిత్రాలలోని ఆంధ్ర సుప్రదానాళులతో దగ్గరిమొలికం కలిగివున్నట్లు మాత్రం ఇది ఎక్కువగా కలుపుకున్నది.

ఈవాగ్దానం ముగించేముందర బెంగాలులో కీ. జి. జి. యస్. దత్తుగారోకముంచే ప్రాంభింపబడి దివివాభివృద్ధిగా కొనసాగుతున్న జానపద కళాభ్రష్టానం ఉద్యమ చిత్రాల సుగ్రహంగా ఏకరువు పెట్టడంలో తిప్పకీదుకుంటాను. నైగా అది ఆంధ్రదేశంలోకూడా అటువంటి ఒక ఉద్యమం ఏ కళాభివాసల ధర్మానలో బతుకుదేరడానికి దోహదం కల్పించినా కల్పించనచ్చునని నాకొక అభి. శకపాదే, ఆంధ్రదేశంలోని ఈ ప్రజాశిల్పకళ ఆలంపాలనములేక అంతరించిపోమా? అలా వానిగ్వలసిందేనా? తల్లికళ తీవ్రప్రస్థానంలో మన పిల్లలకు జుజీవాలు కల్పించినం మన కనిశ్చికర్త్యం కాదా?

జానపద కళాశిల్పాలయొక్క, వాట్కళాత్వాలయొక్క విలనం కీ. జి. జి. యస్. దత్తు, వి. సి. యస్. గారు మొట్టమొదటగా కనిపెట్టారు. ౧౯౨౯

జనవరిలో వారు ఇంగ్లాండు వెళ్ళినప్పుడు లండనులోని రాయల్ ఆల్బర్టు హాలులో జరిగిన అభిల ఇంగ్లాండు జాతీయ వాట్కళాశిల్పాన్ని తిలకించే అవకాశం వారికి తలపనతలంపుగా కలిగింది. ఆ దేశంలోని సుస్కార పరాయణులలో గొప్పగొప్పవారంతా ఆ జీర్ణోద్ధరణ ఉద్యమంలో ఎలాఎలా ఉత్సాహంతో తోడ్పడుతూ వున్నాకూడా ఆ సందర్భంలో దత్తు గారు ఆకళించుకోగలిగినారు. ఆనాడు వారు చూచిన ఆ జానపద వాట్కళలూ, విప్ప పవాలూ, పాటలూ ఆయనకు వెంటనే తనజన్మ గ్రామంలోని, ఆయిట్టపల్లి గ్రామాలలోని ఆటపాటలను స్ఫూర్తి తెచ్చినవి. అంతేకాదు. ఏఆంకింలో చూడబోయినా తనదీకపు ఆటపాటలు ఆ ఇంగ్లాండు ఆటపాటలకంటే ఎంతో గొప్పవిగా కూడా పోపాట్టింది. అంతిలో ఆయనలో ఒక ఆవేశం ఇంద్రజాలక్రియవలె పుట్టుకొనినదనినది. దానితో ఆయనకు అదిరకెన్నిదూరీని ఆత్మాభిమానమూ, తన జాతీయ సుప్రదాయాల యెవలా, జాతీయ కళల యెవలా అలౌచ్యగౌరవమూ ఏర్పడినవి. ఆ ప్రదర్శన కాలంలో కూర్చున్నవాడు కూర్చున్నట్టుగానే తన దేశానికి తిరిగివచ్చిన మరుక్షణమే అటువంటి ఒక జీర్ణోద్ధారణోద్యమం ఉపక్రమించి తీరనితెలిసి స్థిరసంకల్పం చేసుకొన్నాడు. సుకల్పపుద్ధి ఉన్నప్పుడు కార్యము సానాకూలమవుటలో అన్యథా ఎందుకు జరుగును? ఇప్పుడు కావచ్చును ఈ ఉద్యమం లేదీదునలెనన్న పట్టువలతో, ఆయన లండనుంచి తిరిగి స్వదేశానికి వచ్చిన కొన్నాళ్లకే ౧౯౩౯ నవంబరులో మైమిస్సింగ్ అనే ఊరిలో బెంగాలు జానపద వాట్కళసంక్షేమకై ఒక సంఘం నెలకొల్పినాడు. అదేమరికొన్నాళ్లకు— ౧౯౩౯లో బెంగాలు గ్రామాల ఆలంకిక సంరక్షణ సంఘంగా (Rural Heritage Preservation Society) గా మారింది. దత్తుగారి పర్యవేక్షణక్రింద ఈ సంఘంవారు గ్రామగ్రామానికి తిరిగి అక్కడ శిల్పకళాస్థానాన్ని ప్రతి జానపదకళనూ పరిశీలించి, పల్లెపవాలనూ, పల్లెయారి కళాశిల్పాలనూ సేకరించుకొనిపోయి జీర్ణోద్ధారణ చేస్తున్నవారు. ఈ విషయంలో వారుచేసినది ఇంతా అంతా కాదు. ఇలాగ

ఎక్కడెక్కడనుంచో ప్రాచీన జానపద కళాఖండా లను కష్టపడి సేకరించుకొనివచ్చి, నలుగురికీ తన కృషి చూపవలెననీ, నలుగురికీ ఈ ప్రాచీనకళలో ఆభిరుచి కల్పించవలెననీ కలకత్తా నగరంలో ౧౯౩౨ సంవత్సరం మార్చిలో ఒక పెద్ద జానపద కళాప్రదర్శనంకూడా ఏర్పాటుచేసి, జయప్రదంగా నిర్వహించినాడు. ఇటువంటి ప్రదర్శనం భారతదేశంలో జరగడానికి ఇదే ప్రథమం. అదే సందర్భంలో ఈ కళలోని విశిష్టతనూ, విలువనూ దర్శకలాకానికి వెల్లడించుటకు అనేక యత్నాలు చేయబడినవి. అటుకర్వాక ౧౯౩౨ ఏప్రిల్ లోనూ, ౧౯౩౩ సెప్టెంబరులోనూ దిత్తుగారు కలకత్తా విశ్వకళాపరిషత్తులో జానపద కళలమీదా, జాతీయ సంస్కృతికి వాటికీగల సంబంధమీదా చక్కని ఉపన్యాసాలిచ్చినారు. ఆ కర్వాక ప్రతాచారి ఉద్యమం (దీని స్థాపకుడు తానే) ద్వారా బెంగాలులోని అనేకమంది యువతీ యువకులను ఛేరదీసి వారికి ఈ

జానపద కళాసంప్రదాయాలతో పరిచయం కల్పించి వారినికూడా ఈ ఉద్యమంలోకి లాగుకొనినాడు.

అటువంటి సేవాదీవి దురదృష్టవశాత్తూ బెంగాలు రాష్ట్రం ౧౯౪౦ జూనులో కొలహావలసివచ్చింది కాని, ఆయన ఉపక్రమించిన ఉద్యమం మాత్రం అమోఘంగా సాగుతూనే ఉన్నది.

ఈ మహనీయునిలాగానే అదే ఆదర్శంతో ఆంధ్రదేశంలోని కళాకారులూ, కళాభిమానులూ ముందుకువచ్చి, తమదేశంలో కొనసాగిపోతూ నామమాత్రంగా నిలిచివున్న జానపద కళాశిల్పాలను అవి నామ రూపహీనంగా మారిపోకముందే జీర్ణోద్ధారంచేసి, జాతీయ వికాసంతో వాటి విలువను ఒక్క ఆంధ్ర లోకానికేకాక యావద్భారతానికి చాటే ప్రయత్నాలు ఎందుకుచేయరా అనీ, ఇకనైనా తప్పక చేస్తారనీ, తమజాతి ప్రాచీనప్రతిష్ఠను లోకవ్యాప్త బ్రహ్మకల్పంగా నిలుపగలరనీ నేను మరిమరి ఆశిస్తున్నాను.

కలగూరగంప

కలలో 'పాకిస్థాన్'

మట్టాయి, కారణాలు పత్రికల్లో కరవరంపరగానుప్పించి వేస్తున్నారు.

ఆ రాత్రి నేను నా పక్కనగ్గరకు వెళ్లి కూర్చునే సరికి గడియారము టంకు టంకుమని ౧౧ గంటలు కొట్టింది. ఆపులింతలు అల్లకల్లోలముచేయుట మొదలు పెట్టింది. పగలంతా ఎక్కడ క్రమపడుటగల్గ గాబోలు చెంటనే నిద్ర కన్నులమీద కలియబడుతూవుంది. అంతే.

భారతదేశాన్ని హిందూస్థాన్, పాకిస్థాన్ అనే రెండుభాగాలుగా విభజించారట. పంజాబు, బెంగాల్ మొదలగు రాష్ట్రాలలో రెండేసి మంత్రిగణాలు స్థాపించారట. కేంద్రంలో రెండు మంత్రిగణాలు ఏర్పడ్డాయి. జిన్నాగారు తన మంతుపట్టు నెరవేరిం దనీ సంకుచితమైనదృష్టితో వారాపత్రికలనిండా ప్రకటనలు చేశాడు. తన ప్రయత్నం నెరవేరింది. ఇక తన ప్రజలు హాయిగా, సుఖంగా, స్వేచ్ఛావిహారులుగా, స్వతంత్ర వాయువులు పీటమూ నిరాటంకంగా, నిరపాయంగా, నిర్విఘ్నంగా జీవిస్తారనే సంగీ హరితీయాలో జిన్నా గారు తమ పాకిస్థాన్ రాష్ట్రాలలో వేదికలపై పువన్యా సాలు దంచుతున్నారు. ప్రజలు అఖండంగా సంతో హరితీయాలో పూలమాలలో ఆయనను ముంచెత్తే న్తున్నారు. పాకిస్థానును గూర్చిన పట్టుదల, త్యాగం కొనియాడుతూ మాలానా లంతా "జిన్నా సాహెబ్ జిందాబాద్" అంటూ కదిత్యాలు కదంతోక్తిస్తు న్నారు. జిన్నా సాహెబుగారు వంగి వంగి నడుమును సాగదీసుకొంటూ 'ఈ స్వరాజ్యసృష్టి నేనేగదా బ్రహ్మ' అని లోలోన వుడికి పూగిపోతున్నాడట.

నాలుగుమాసాలు గడచినవట. ఇంకేముంది కి పాకిస్థాన్ లో కలకలం బయలుదేరింది. అమాయకబీద ప్రజల "అన్నరూ అల్లా" అను కోరికలు మిన్న

ధాన్యం హిందూస్థాన్ లో అధికృతృత్తి. నూనె గింజలు పాకిస్థాన్ లో లూజు. పంచదారకు హిందూ స్థాన్ ది పైచెయ్యి. ప్రతి హిందూస్థాన్ లో ఎక్కువ. జనుము పాకిస్థాన్ లో కొంచెముఎక్కువ. ముడిఇనుము, మాంగనీసు హిందూస్థాన్ లో హెచ్చు. హిందువు లధికసంఖ్యాకంగా వున్న భాగంలోని ఆదాయం అర కోట్లరూపాయలు మినహాయిస్తే 3౬ కోట్లమాత్రం. హిందూస్థాన్ పు ఆదాయం అర కోట్లు. పాకిస్థాన్ లో నుంచి హిందుఖండపు ఆదాయం అర కోట్లు. జిన్నా ౧౨౦ కోట్లు. పాకిస్థాన్ పు ఆదాయం కృశించటమే కాకుండా ఎదుగు, బొదుగులేని ఆదాయం. భూమికిదు లాంటిది. కాయీరీసుంకం ఆదాయపుపన్ను లాంటిది. న్యూకెడాదగిన వుపపత్తి ఎక్కువగా లేదు. మహమ్మదీ యులు అధికసంఖ్యాకా ఉన్న పంజాబ్, కాశ్మీరం, బెలూచిస్థాన్, సింధు, తూర్పుబెంగాలులలో ఖనిజ సంపద లేనేలేదు. వ్యవసాయాదాయం అభివృద్ధి చెందా లంటే హిందూస్థాన్ లో తయారైన వస్తువు లెన్నో దిగుమతికావాలి. దేశప్రజలమీద మరీయొక దేశప్రజలు, రాష్ట్రప్రజలమీద మరీయొక రాష్ట్రప్రజలు అధారపడ వలసిఉండుట తప్పదు. అందుచేత పాకిస్థాన్ ప్రజలు అధికంగా, నైతికంగా, పారిశ్రామికంగా, ఆహార రీత్యా చాలా వెనుకబడి మలమల మాడుతున్నారు.

హిందూస్థాన్ నుండి యే విధమైన సహాయము, సహకారము జిన్నాగారు కోరలేదట. పైపెచ్చు హిందువులు ఆరాధించే భానుని రెండుభాగాలుగా చేయనున్నాడట. లేకపోతే పాకిస్థాన్ లో నూర్మదు తిరగకుండా ఆకాశమునకు అడ్డంగా గోడకట్టేదిదం

దేమైనావుంచా అని కాస్త్రసరిశోధకులలో చర్చిస్తూ న్నాడట.

కరువుకాలకంఠ చాలామంది ప్రజలు మరణించారు. అన్నిరివయ్యాల్లోనూ సహాయం పొందకపోయి గంపెదాళతో ఉన్న జిన్నాకు టిక్కి, ఆక్స్ ఫర్డ్ ఫాన్, ఇతరులు సహాయంచేయుటకు నిరాకరించాయట.

హిందూస్థానమున పాకిస్థాన్ చేద్దామనే దురాశకు, అమానుషచ్యూరు ఇక స్వస్తి చెప్పాలట.

ఇప్పుడు పాకిస్థాన్ రాష్ట్రాలలో జిన్నాగారి శాస్త్రానించే నాడు వొక్కడూలేడు. మస్లిం లీడర్ నాయకులంతా ప్రజల ఆశీర్వాదాలు తీసుకోలేక జిన్నాగారి దగ్గరకు వచ్చి కష్టవిష్టారాలు మొర పెట్టి గడ్డంపుతున్నారట. అంతలో ఆయన చంద్రమార్గ-రీతిలోపి మరచిపోయి, జ్యోతిలకు వజ్రప్రీతి రాక "మయ్యో మెస్ర" అంటూ తన పరివాసంతో గాంధీజీదగ్గకు సంప్రదించుటకు బయలుదేరారట. సైహూబాదా గాంధీగారి ఆశ్రమానికి చేరుకొనటం. అదియే రాజకీయవచ్చారట. ప్రజాస్వామ్యపద్ధతులమీద భారతదేశమంతా ఎన్నికలు పెట్టుటకు అంగీరిస్తూ తుదిర్ణయానికి వచ్చారట.

ఎన్నికలు సక్రమంగా గడిచాయి. జహ్లోర్ పండితుని స్వతంత్ర భారతదేశపు రిపబ్లిక్కుకు ప్రథమధ్యక్షునిగా ఎన్నుకొన్నారట. ప్రమాదంపేరని పూలమాలతోనించి స్వతంత్రస్వర్ణభంమీద పూరేగిస్తూంటే భారతదేశ భాగ్యవిధాత మహాత్మాగాంధీ సారథ్యం చేస్తున్నాడట.

ఎక్కడచూచినా కరతాళధ్వజాలు, సంగీతాలు, జైతేలు, జిందాబాద్లు, జోహార్లు అనే శబ్దాలు విపరీతంగా చెవులు చిల్లులుపడేటట్లు మూలమ్రోగునైవు. ఆ ఆనందంలో నేను పూలమాలలు తీసుకొని ప్రమాదంపేరనుకు, గాంధీజీకి వేయడానికి బయలుదేరాట.

ఇంతలో ఒకటిల్లి మీద నుమికింది. నేను తుల్లిపడిలేచి మంచంమీదనుండికిందపడిపోయా, అంతలోనే తమాయించుకొని, ఆ విధంగా జరిగితే చాలా బాగుండేదాని, "జిన్నా తన మంతుష్టు విడుస్తాడా?" అని

అడుగుంటున్నా. ఇంతలో పనిమనిషి తలుపుకట్టింది. తలుపు తెరిచి చూచేసరికి లో...కం...తె...ల్ల...వాటిం...ది.

కాన్న శృణు.

శ్రీమతి బత్తుల కామాక్షమ్మగారి సత్కారము

రాజమండ్రిలోని వైద్యశాలాంధ్రాపథకు కారకు రాత్రై, వారికి అయి ఆంధ్రయుగతీ సంస్కృత కళాశాలకు అధ్యక్షపదవి అవతరనాధానియగా నిర్వహించిట్టిన్న, రాజమండ్రి ఆనందరేణుచేజ్జిగారి, ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయంవారి పెకేటు, ఎక డెవిక్ కాన్ఫరెన్స్ లో సభ్యులు, రాజమండ్రి తరహలక సభుభ్యురాలు ఇత్యం గౌరవోద్యోగాలు కొన్ని సభ్యుల పాటు నిర్వహించిట్టిన్న, కేరిగారి స్వేచ్ఛుటాకంకల ప్రవానాన్న, రాజమండ్రి మునిసిపాలిటీవారు ఒకప్పుడు జరిపిన ఉత్సవాద్యోగంలో రజనకాన్నట్టిన్న ఉభయభాషాప్రవీణ శ్రీమతి బత్తుల కామాక్షమ్మగారికి గౌరవం గల తేదీవారు రాజమండ్రి పురవాసులు అమలైభగంగా వచ్చి ప్రాతికర్షకం జరిపి, ఘనమైన నిధి సమర్పించి గొప్పగా సజ్జించిరి. కామాక్షమ్మగారు గావించి సంఘసేవ, అమలైత విశేషము ఉగ్గడిస్తూ అమలైభగం ఉభయభాషాప్రవీణ ఉటకుం లక్ష్మీకాంతమ్మగారు రచించిన ఒక రచననుండి (భారతీయవైద్య) కొన్నిభాగముల నీదిగుత ఉల్లేఖిస్తున్నాము:

లోకంలో కొందరు ఫట్టకంలోనే గొప్పవాళ్లుగా ఉంటారు. కొందరు ఫట్టినిర్యాయ స్వప్రయత్నంచేరి గొప్పవాళ్లుగా డొతారు. ఇందులో ఫట్టకంలోనే గొప్పవాళ్లుగా ఉండేవారు మనకు అద్భుతప్రాయులే. కాన వారి వేరిచెరిత్రలో నానర ప్రయత్నానికి, ప్రయత్నన కృషికి అనేక ప్రాధాన్యం కనబడినది. వారు కారణజన్ములు. ఇక ఫట్టినిర్యాయ స్వప్రయత్నంచేరి గొప్పపదవిని పొంది అద్భుతప్రాయులు

లైనవారి చరిత్రలను మానవజ్యుల ప్రజాపారమితం కానబడును. మా పిన్ని కామత్యుగారు ఈ రెండ్రోకానికి చెందిన ధన్యజ్ఞుని. చిన్నతనంలో ఆమె అందువలె సామాన్య విధింతువు.

ఆమె ధనసంపన్నమై ఉన్నతస్థితికి చెందిన నాల్గవారి కుటుంబంలో ఏలూరులోని పరిస్థితులలో పెరిగింది. విద్యుదీకృత జ్ఞానమొగిలినతర్వాత, తన ఆనాధ స్థితి నష్టం చేసుకొన్నతర్వాత, ఆమె ప్రతిక్షణమూ తన జీవిత సాధ్యతలను తన పరిసరాలతో మానసికంగా ప్రబలమైన బోధించి పట్టింది. "అన్యాయ! నా జీవితం ఇలా నాయన గోడలయ్యిందా వ్యర్థం కావలసిందేనా? ఏదాన్నా నేను దేశానికిగా, అగ్రము పక్షం ఒక సంఘానికైనా నేను సేవచేయకపోయింది ఆరాటపడేది. కొన్నాళ్ళ కల్లాగే నేను ఈ తీవ్ర సంఘర్షణలోనుండి ఆమె నిశ్చితాభిప్రాయం సంఘసేవ అనేది తప్పకావలసినదేగాని నిలువబడి నిశ్చలరూపం దాల్చింది.

ఆ పరిస్థితిలో శ్రీ నాగం రామలింగయ్యగారు ఆమె అభిప్రాయాలకు దోహదమిచ్చి వైశ్య సేవా పదవిని స్థాపించినది అభిముచ్చిగా. ఆది మొదలు ఆమె పదసంస్థాపన జరిగేవరకు ఏదైనా తీరు. నీరు త్రాగలేదు. ఏదో వంకతో ఆమె సాధనమిచ్చింది పడినది, ఎన్ని తీవ్రతరీకరతలన్నా లోనీ చేయక ఆమెకొన్ని మహారాష్ట్ర పదవిని స్థాపించి తన ఈస్థితి, పట్టుదల నెరవేర్చుకొన్నది.

ఇతే ఈ విషయంలో కామత్యుగారిని గురించి విశేషంగా చెప్పవలసినది ఒకటివున్నది. ఆ గ్రామంలోని సాధారణంగా వున్న బాలవిరహపులు అత్యంత తీవ్రంగా, పుట్టిళ్ళు స్వచ్ఛాచారీయేనూ అదేపరమార్థమని నమ్మి అన్నగార్లు, తదివగార్లు, అత్తగార్లు, మమగారు నానాబాటలు పెట్టూ ఉన్నా నోరు కదలలేనిస్థితిలో వుంటారు. స్వతంత్ర పూజకు ఒకవేళ వారికి ఏమైనా కొన్ని భావాలంటూ కలిగితే, అవి అజ్ఞాన తమనచ్చా అలలు ఈసతూనే వుంటాయి. అప్పుడే ఏదో గురువులవద్దకు వెళ్ళాలని, వాళ్ళ పాదసేవలు చేయాలని, నుతం అని, పుణ్యా అని, వారికథలని, అక్కడకు వెళ్ళాలని ముచ్చట పడేవారే కాని, విద్యాభ్యాసం వారికి లభ్యంకాదు వుండేవారే. అట్లాంటి ఆలోచనల దానినా బోయెవారు కాదు. ఒకవేళ ఎవరయినా సావాసించినా కుటుంబసభలు వాళ్ళనుకుక పిసికి పారేసేవారు.

ఇతే, శ్రీమతి కామత్యుగారి పరిస్థితి మాత్రమే అలాంటిదికాదు. అప్పుడే నాల్గవారి కుటుంబము చాలా ధనసంపన్నమైందే కాక చాలా విజ్ఞాన వంతులైనవారు. కామత్యుగారు మద్రాసులో తన మేనమామగారయిన శ్రీ నాగం లక్ష్మీకాంతంగారి యింట్లో పెరిగింది. వైద్యసేవ బాధలు ఆమెకు లేనే లేవు. ఆమె అత్యంత పూజనీయమైనది వచ్చి వుండేవారు ఉండేది. అతడే శ్రీమా నాయుగారు నాగం కృష్ణారావుగారు గౌరవీయ గ్రంథాలయము కొర్రగా తెచ్చి, స్త్రీకోసం ఇంటింటికీ పుస్తకాలు పంపించి స్త్రీలకు విద్యావిజ్ఞానాలు ప్రచారం చేసేవారు. మా పిన్నికూడా ఈ గ్రంథాలానికి ఆర్జీ కురాలయి పుస్తకాలూడ పుస్తకాలు తెచ్చి గౌరవ గ్రంథాలయం లోని పుస్తకాలన్నీ తిరుగవేసి, అలాజులగానీ ఆమె వీరేశలింగంగారి చిత్ర చరణం, సేనాబీజులు మున్నగు నాటకాలను జరిగాయి. ఇంకొకే చెప్పవచ్చేదేమంటే, సామాన్య సంసారాలలోపల కామత్యుగారికి చిన్నతనంలో అందరూ బాలవిరహపులకు వలె కష్టాలులేకపోయినా ఆమెగో సేవాత్మక, స్వాతంత్ర్యపూర్వక రుచుకొన్నామేకాని, మామూలు కథాకాలక్షేపాలకు ఆమె ముగ్ధుగా మొదలుపెట్టి తావు యేర్పడలేదు. ఆమెలోని ఈ విశిష్టతమే, ఆంధ్ర దేశంగా ప్రత్యక్షమై స్త్రీవిద్యా జాతీయసంస్థల కారణ భూతమయింది.

పదవ సంస్థాపన జరిగింది. జరిగినతరువాత తన పని అయిపోయింది ఆమె తీరుకున్నారా? లేదు. అతడు మళ్ళీ చదువుకు మొదలుపెట్టి ఉధృతంగా ప్రవీణ పరిష్కారం ఉత్తీర్ణ పొందింది. అందులో అతడు మళ్ళీ మొదలుపెట్టి కుటుంబ సభ్యులను నేర్పుకొన్నది. అతడు మళ్ళీ మొదలుపెట్టి హిందీచదివింది. ఇంగ్లీషు

చదివింది. ఏదయినా ఒక కొత్త ప్రయత్నం ఉన్నది అంటే ఆమె ముందు చేపట్టి చెవిమాస్త్రీగాని నిద్ర పోయేది కాదు. అంతటో ఆగినదా తాను పరీక్షగా నెగ్గగానే తన పిల్లలంతా ఆ పరీక్షకు నిద్రవారిని ఆమె మామూలు సదనాన్ని, ఆంధ్రయువత సుస్మృత కళాశాలగా మార్చేవరకు పట్టినపట్టు విడవకుండా సాధించింది.

నిరాడంబరత

సక ఇట్లా సదన పరిపాలనలో ఆమె వెనుకా ముందూ పడతూ ఆరికీకతూ, అధిపత్యం సాగించుకు పోతుంటే కానూత్తమ్యగారంటే ఎలా వుంటుందో, పెద్ద స్త్రీపాలట. ఆమె ముఠో నట్లు కుసుందో లేదో అని చాలామంది దూరదూరాలనుండి వచ్చేవారు. వారు వచ్చేటప్పుడు ఎంత సుఖోచితో వచ్చేవానో ఆమెతో మాట్లాడి వచ్చేటప్పుడు అంత సంతోషం తోను, సంతృప్తితోను వస్తారు. దానికి కారణం ఆమె నిరాడంబరత. ఎంత అధికారులువచ్చినా, ఎంత నిరుపేదలు వచ్చినా ఆమె సమానంగా తన సహజంతో వారినెదుర్కొని వాళ్ళ ఇంటితో బుట్టలుల్లాగా వాళ్ళతో ఆస్థానం గా మాట్లాడి వచ్చినవారి పులుచేసి పంపేది.

ఇక తన సరసం ఉండే పిల్లలను ఆశించ టంతోను, తిథి అవరణ వివరాలుగానూ మా పిన్ని చెప్పేంతకొకరిని చెప్పింది. తిథికంటేకూడా ఎక్కువగా ఆమె పిల్లలను పోషించుకొంటుంది. కట్టి గోజు లూ యెప్పుడు సంచారముచేసినా పిల్లలకు యే దయనా అవదించిందంటే చాలు ఆమె వాళ్ళనుంచం దగ్గరనుంచి కదలనైనా కదలదు. దానితోడూ ఆమెకు ఎక్కడెక్కడి మూలచైత్యానో తెలుసు. ఆమెది అమ్మోహస్తం—మో ఆమెవు మూడితే చెప్పలేదు కాని శిదా ఆమె నైద్యం చేసేదంటే ఎంత ముండి రోగమైనా తిరిగి తీరవలసిందే.

ఆమె చిన్న పిల్లలూ చిన్న పిల్ల. పెద్దలూ పెద్ద. పిల్లలందరినీ ఆమె ఆబలు అడుగున. ఉత్సాహంతో వరకట్న తోడుతుంది. అయినా ఆమెనూ ఒక గొప్ప నుణం ఉన్నది. ఏపిల్లల నెట్లా కడుగులో పెట్టాలో ఆ విద్య ఆమెకే తెలుసువారి. ప్రేమించినపుడు ప్రేమించి లాగించేది. అట్లాఅని అవినయన్ని సహించేది కాదు. వెంటనే కడిగించవలసిందే కనిపించగా కడిగించ

దానికి మొహమాటపడేదికాదు. మళ్ళీ ఉత్తరక్షణం తోనే ఆ పిల్లలకేవలది అర్థి కేమనో బుజ్జగించి వాళ్ళ సంతోషంగా పూనుకొనేటట్లు వాళ్ళ చేత ప్రసలు చేయించేది.

సదన పరిపాలనలో ఆమె అనుగ్రహాన్ని ఎన్నో అపత్రులను ఎదుర్కొనేది. మహామహా ఆర్థికసంపత్తి, సాధన సామగ్రి సోమక, బలసంపద కలవారితో ఒక్క గృహం నివసించుకోవడమే చాలా కష్టమైన కార్యం కదా! అటుకంటపుడు వందలమీద సంఖ్య ఉన్న ఆపిల్లల సంస్థను పరిపాలించడం ఎంతోష్టమో చెప్పవచ్చురేడు.

ఆమెది భూమిపుట్టు. భగవంతుడి భగ్యులవన ఆమె సంస్థను సవ్యాధంగా ప్రవహించి తెలుసుకు పంటపండింది. ఎన్నో కష్టాలు వచ్చినా ఎదుర్కొని కానినొక్కడా ఎదురిటటమే కాని వెనుకకు వెట్టడం ఆమె కృపావంశం ఎంతయు. కష్టాలు వచ్చిన కొలది ఆమె పనిలో రాయిదేరింది. కష్టాలు వచ్చిన కొలది ఆమెపట్టుదల ప్రబలమైనది. కష్టాలు వచ్చిన కొలది ఆమెకు ఓర్పు, ఉత్సాహనూ అతిక్రమించినవి.

కష్టాలు వచ్చినకొలది అభివృద్ధిగర్వంలో ఆమె చరచగా ప్రై సాగిపోయి విజయుచేపట్టి ఆ సంతోషం పూర్తిగా అనభించింది.

కాగ్రహసంపట్ట ఆమెనుగ్ధవతాధికారం పాటించ లేదు. ఒక్కొక్కపుడు దానిని చెయ్యవలసవచ్చినా ఆమె కంగిపోలేదు. ఆంధ్ర యూవస్సెట్ నెకేటు మెంబరువదవి వచ్చినపుడు ఆమె అని పొంగిపోలేదు, రెండు ఆమె సమానంగానే భావించి అనభించింది. సదనబాలికల పోకర్తాలతోసం నేను నెకేటుకు, సిండి కేటుతో మెంబరుగా వట్టా ఉన్నానని త్రివిధముద్ధిగా ఆమె భావించి అలాగే ఆపదాన్ని నివ్వకొందింది. అంతికంటే అతిక్రమం పడలేదు. అదీ భావంతో సద నంలో పిల్లలకు పరిచ్యతచేయడంలో ఆమె ఎన్నడూ నీచపడలేదు.

అట్టి మహాభావురాలిని, సుభుసేవాధురీణను, భరోపకారకలను, నిరాడంబర కృత్రి, మృగుల కృపా వను, విజ్ఞానవాతన్ని సహించి తెలుసుకోక తిన్న తానే సమ్మోచించుకొన్నది.

విమర్శనము

6/1947

౧. కవిత్వము
౨. దీక్షితని హిత
౩. పద్మావతిచారణ చక్రవర్తి
౪. రత్నాకరము

మొదటి మూడూ పశ్యవాటికలు; రత్నాకరము స్త్రీకావ్యమని. శ్రీ శివశంకరకావ్యగారి రచనలు సాహిత్యమితి ప్రచురణలు.

శ్రీ శివశంకరకావ్యగారు అంటే ఇప్పటి తెలుగు చురుకులకు 'భూవా'ని పరిచయం చెయ్య నక్కరలేదు.

కావ్యగారి పేరు ఉచ్చరించగానే సాహితీ సమితి, హృదయేష్వరి, అన్నివిధ గాలమీద ఆచార్యులు మాట్లాడి ఆయననేర్పు, బోలెడు కథలూ వర కుగా జ్ఞాపకంవస్తాయి. నవ్య గాహిత్య ప్రస్థితో అటున్న విడిచి మాట్లాడడం దుర్లభం.

వక్తగా, కవిగా, పండితులుగా ప్రసిద్ధులు. ఈయన ఖండికావ్యాని, కథలు కన్న ఇటీవల పద్య నాటికలు చాలా వ్రాశారు. లోకానికి ఈయన ఖండి కావ్యాలమీదా, కథలమీదా మోజుఅయితే—ఈయ నకు తన పద్యనాటికలమీద వల్లమారిన అభిమానం.

ఇదొక చిత్రమైన సన్నివేశం!

వేదములలోనూ, ఉపనిషత్తులలోనూ ఉన్న ఘోరబద్ధమైన వాగ్వాక్యములు (సంభాషణలు) తప్పిస్తే లోక సందృశితసాహిత్యంగా నాటకమంతా పద్యాలతో నిడివే రచనలు కనబడవు.

సుప్రసిద్ధసంస్కృత నాటకరచయితలు భాష, కాలిదాస, భవభూతి, హర్ష నాథుల నాటకాల్లో పద్యాలుంటాయి. అయితే అవి చమత్కారము, భావావేశము, రసప్లుతీ కలగవలసిన చోటమార్తమే

ఉండి తక్కిన సాధారణసంభాషణ అంతా సళమైన వచనంలో నాడుకంటే.

ఇప్పటి సారస్వతసమాజోపనాపకులలో ఒక వైపు తీవ్రంగా ఉన్న నాటకం ఏమంటే—నాటకంలో అసలు పద్యాకే పనికిరావు. నాటకగమలాన్నీ, ఏనాజి త్యాన్నీ ఈ పద్యాలు చెప్పుకున్నాయి. పద్యం రాగానే సంగీతం వస్తుంది. దానితో నాటకంలో ఉద్దేశించిన సన్నివేశసౌందర్యం, రసానుభూతీ, సంగీతం చాలున మాటుపడి, నాటకప్రయోజనం ధ్వంసమై పోతున్నది కనుక వచననాటకాలకొకప్పుడు ఇంకొకరికంటే ఈ తరంగిణి పనికిరావు అని గర్విస్తున్నారు.

గంధోవైపువారు కొందరు నాటకమంతా పద్యాలతోనే నిర్వచనం గా ఎందుకు వ్రాయకూడదు, సాంస్కృతికప్రక్రియలో ఇదొక క్రాంతి; అందుకు కారాగు అని పట్టుబట్టి నాటకాలు పద్యాలతోనే వ్రాస్తున్నారు.

రెండవ శ్రేణికి ప్రతిఙ్ధి శివశంకరకావ్యగారు. ఈయన మునుగు ౧౦ నాటికలు పద్యాలతోనే వ్రాశారు. ఈయన్ను అనుసరించిన ఒకొక్కరించు రలుగూడా ఉన్నాడు. కాని, ఈ పద్యనాటికలకు రావలసినంత ప్రభావతీ రావడంలేదు.

కారణం—నే నిట్లా అనుకుంటాను.

సారస్వతకావ్యాలలో అన్నిటికంటే నాటకం ఎక్కువ జీవిత సమీక్షకర్త. కనుక దానిలో జీవితప్రతి ఘటనరూపమైన సహజత్వాన్ని ప్రజలు మిగిలిన పట్టిం పుగా చూస్తారు. కవులుగూడా ఈ దృష్టితోనే శ్రేష్ఠ కావ్యాలలో ఉపయోగించని ప్రాకృతం పాత్రలూబట్టి నాడవలసి వచ్చింది. సామాన్యసంభాషణకు పద్యాలు నాడటండా చాలవరకు జాగ్రత్తపడి, భావావేశమును బట్టి పద్యములుంటారు. ఒకరితో అసానపరితములైన పద్యాలుంటే—నలులు నాటిని తీపిచేసి ఇంకొకరితో నిడివేదనగా లేవడానికి ప్రయత్నించడం కద్దు.

ఈ సందర్భంలో—

పద్యనాటిక రంగస్థలంమీద పెడిగే—మామూలు మాటలకునూడా మాడినాటికీ విశ్వేంద్రవ్యాసు ప్రజలకు వికృతిగా ఎత్తెట్టుగా కనబడకతప్పదు. దానితో ప్రదర్శనం రక్షింపబడకపోయింది.

అంతేకాకుండా ఛాందోబద్ధమైన నాట్యసరణి సాధారణచరణాల ప్రేక్షకులకు అవగాహన కాదు. ఈ కారణాలవల్ల పద్యనాటికలు ప్రజలకు దూరమైపోయాయి. దానికి చాలా విలువ ఉంది. కాబట్టి ఇంకా పేదనకు నాటికలైతే కాశ్రీకావ్యాలవలె స్త్రీమితంగా కూర్చుని చదివుతాడనికే ఎక్కువ ఉపయోగిస్తాయి.

‘కవిప్రియ’ నాటికలోని ప్రతిపాద్యమయం విల్లెస్సోను కథ. విల్లెస్సో అనే సంస్కృత కావ్యంలోని కథను కాశ్రీగారు మార్చినారు. అసలు కథలో — కవిని రాజకుమారిగాని, రాజకుమారిని కవిగాని మార్చే అవకాశం ఇవ్వడం ద్వారా రాజాధిపతిమధ్య తేడా ఉందని కొంతకాలం జరుపగా పాతాశ్వుగా తెలివితేటల సజం తెలుసుకుని ద్వేషా ప్రేమ సీతీయై లోతారు. తర్వాత రాజకు తెలియడం, దండవిధి. కవిచిత్రపద్ధి తెలిసి రాజు కవికి శుభ్రక నిచ్చి వివాహం చేయడం జరుగుతుంది.

కాశ్రీగారు యవనీకావ్యతంత్రం మార్పుడంలో ఏమిగుణించాచివాలోగాని, దానివల్లనే ఎక్కువ నాటకకర్తల పరిశ్రమలు ఉండునని వాటిలంతు.

రాజు ప్రేమ క్రమవికసితంకాక పాతాశ్వుగా స్వచ్ఛమైపోవడంవల్ల రచనాస్ఫూర్తి కొంత తేలిపడని. ముగిసిన యామిని రెండవరంగంలో ప్రకటించిన విధి చూడగా కులపాతికాసహజమైన జ్ఞానసంకోచాల మధ్యం సజరి, రాజకుమారి, కవిగారు మాడ తొందరపడి పట్టకవతుతుంది. ఇక్కడ నాయకుని ముగ్ధత్వం ఉట్టిన ముద్రపడడం అస్వస్థ్యం కాదేమో!

‘కవిప్రియ’లోని కొందరు పాత్రలు చిట్టచివరి సన్నివేశాల్లో నాట్యం, శ్లోకాలూ మాట్లాడుతుంటారు!

“అలలం కవర! ఆచార్య! తనూ”
“అంతాగం కవరగ్ధ దిర్యతోడని
భీరన్న కిం తన”

కవిముఖానూ, తక్కిన కొన్ని పాత్రలముఖానూ కేలగ్లోకములే ఉన్నవి.

మణిప్రవాణ్లాగ తెలుగు కావ్యంలో ఈ సంస్కృతం కలగలవు చెయ్యడంలోని ఔచిత్యం ఏమిటో తెలియదు. ఇది కేవలం తెలుగు లోలకు అర్థంకాదు. సంస్కృత పండితులకు ఈ రికంచదితే మిత్రులం ఉండదు. ఇక సరిగ్గా కాశ్రీగారివంటి సంస్కృతులు కొందరుమాత్రం చదవడమే దీని ప్రయోజనమా? దీనివల్ల కావ్యప్రయోజనం కోరి సంపాదించే నట్టయింది. ఆ నాట్యానూ, శ్లోకాలూ తెలుగు చెయ్యడం కవి తొలగించుకోలేని బాధ్యత అయి ఉన్నది.

ఇంకా సాధారణంగా కావ్యంలో కనిపించని వింతమాటలున్నవి.

- ౧. కురుపహా (కురియహా అనటం).
- ౨. శిక్షావంశం (పాడినీయంలో విద్యాభ్యాసం).
- ౩. ఎల్లట (ఎల్లండి).
- ౪. పాండవపటవాసభాతి (ఇవార్థంలో భాతి సంస్కృతమా?)
- ౫. ఇత్యాదులు.
- ౬. ‘దీక్షితసుహితీ’లో తీసుకున్న కథ చక్కనిది. అప్పుడూ దీక్షితులవారి శుభ్రక మంగళాంబ తిండిగారి శిష్యుడు చంద్రమాలిని ప్రేమించి మృత్యువు చెచ్చి, తుదికు తిండిగారు, విశింశువైన తనకు వివాహం సమ్మతి చక్కగా, లోలోపలి అనురాగ కృత్యం ఇద్దరూ బాధపడి తుదికు తేరుపడతారు.
- కవిప్రియంలోకి ఇంకా లోకాన మంగళాంబ చంద్రమాలిని కలుసుకొన్న ట్టు చూడగా ముగ్ధ ప్రేమ క్రమంగా రసస్థితి మారక తలవనితలంపుగా శ్లోకాలందై మిట్టకు వర్ణన అసహజ మనిపిస్తున్నది. ఇంకా లోకాన పాత్రలు ఉండండి సంస్కృతం మాట్లాడడం ఉన్నది. ఇంకా లోకాన వింతమాటలు—అనవ (వికంశువు), బ్రాహ్మణం (బ్రాహ్మణ్యమని యర్థము), యోచించు (యోచించు) ఇత్యాదులు.

‘పద్మాకలి చరణచారణ చక్రకర్త’ గీతగోవింద కర్త జనుదేవతః పుని సన్మానితః.

గౌడలక్ష్మణుడనేన భూకాంతుడు జనుదేవతవిని సగౌరవంగా సభికు రావింది విద్వాంసుల సమక్షాన గీత గోవిందమును వి అంకించి పద్మాంవి గజాహోవా ణోత్సవం జరపడం, కవిభాష్య పద్మాకలి భర్త ప్రతి భకు, ప్రేమికు ముదితురాలై అంతఃపురసన్మానాలం కారాలతో అలంకరించుకొని నాట్యం చేయడం ఇందలి ప్రధాన ఇతివృత్తం.

సంభాషణలూ, పాత్రపోషణలూ సామగ్రిగా నడి చాయి. కవిప్రేమాద్వైతాన్ని సంతోషంగా బాగా విశ్రీతియై నాయి. ఇంకాదా సంస్కృతకవిచరిత్ర వివా, ఇందులోని సంభాషణలకు గీర్వాణవాసన తలలెరు. అయితే మురారీని ‘కన్య వేద్యధా’అనే స్తోత్రాన్ని కావ్యప్రియారు అక్షరాలా తెలిగించి ఆసంగతి స్మరించకపోవడం మరపుచేతనే అనుకుంటాను.

ఇక-ఇందులో మైనాటికల్లో ఉన్నంతమాత్ర మైనా నాటికలున్న వేద్యనివేకవం లేదు. కనక నాటికాద్వైతాన్ని మాత్రే ఇది పశ్యపంభాషణ పరం పరగా కనిపిస్తుందిగాని ఘటనాచాతుర్యమందర వాలకం అనిపించదు.

‘కర్పూరము’ లోపాత్రలు నలుగురే ఉన్నందు ల్లనూ, కదలిక తక్కువగా ఉన్నందున కావ్యప్రి యారు దీనిని గీతికాసంపాద మురింపారు.

భ్రమరిక అనే ఒక యువతి వినాహిత అయినా అత్రవారిల్లంటే అద్వైత ఒకసారి తమ బంధువులింట అకస్మికంగా చూచిన త్రిశోచను డనే ఒక యువకుణ్ణి ప్రేమిస్తుంది. తన ప్రేమకథ కాంత అనే చెలిమికలెనో తమ చెప్పితే ఉత్సాహంగా త్రిశోచనుడు ధూర్జటి అనే తన మిత్రునితో చెబుతాడు

సంభాషణ సళంగా, శృంగారకథాసంజమైన ఈ మన్యాసర్యంతో చల్లగా సాగుతుంది. అంతిన్న దీనినిగుంచి చెప్పవలసిన విశేషం లేదు.

కుమారు : త్రి శిలీంకరకావ్యప్రియారు చెండు ముందు మంచి కవననాటికలు వ్రాశారు. ‘వేదీ

వేద సుగమము కలిగి యున్న కేరళ వేదసబ్బు, చర్మమును రక్షించి, దేహస్పృహను కాంతి నిచ్చును. చక్కని చర్మ ఆస్వాదానికి ఇదే తగిన సబ్బు.

MANUFACTURERS :—
ERALA SOAP INSTITUTE
...CALICUT...

FAS KS-4

మానకస్థానం :
కేరళ సోప్ ఇన్స్టిట్యూట్,
కాలికట్.

చంహారం 'స్త్రీ విరోధి' చదునదగ్గరి. ప్రదస్యనాని
గూడా 'భసండు'గా ఉంటాయి. ఆయన పౌద
యోగ్య, కొన్ని చిన్నభయ తెలుగు పాఠకులు
అదంగా చదవకపోతారు.

నిజం చెప్పకలసినట్లే కాస్త్రీగారి ఈ పద్యవాటి
కలు ఇప్పటికెలాంటి ఎదురిత అవకతప్పు.

ఈ నాటికారచనలో గూడా కాస్త్రీగారికి
మూరీధోంటి పట్టుబడిందిగాని భాసకాలిదాసమార్గం
కాదు.

భావలో, భావచిత్రణలో కాస్త్రీగారి
సంస్కృతపాతం ఈ నాటికల్లోంది ఎంతఅయినా
ఉదాహరించవచ్చు.

భావలో, కల్పనలో జీవితాని కంత దగ్గరగా
బిస్తే నాటకశైలిలో అంత విజయం.

భావశిల్పంలో, పదప్రాసములో ఎంతఉన్నత
తీత మెక్కితే కావ్యాంగి కంటి మెరుగుకదా—

కాస్త్రీగారు లోకాన్ని చూచి తమ మార్గ
మీదో నటించుకొనినట్లుగా ప్రజ్ఞాంతులనే
నా నమ్మకం.

'ఆనందవర్ధన'

చిత్రాంగద

నగరచహారి (ర/ర కేగర్ సామిషి, మైలా
పూరు, మద్రాసు) వారి శిశిమ ప్రచురిత వెల
దు. ౧-౮-౦.

ఈ గ్రంథమాలికారు ఇంతమయందు రెండు
మంది కథానికా సంపుటలు ప్రచురించారు.

ఇప్పుడు నాటిక—

ఈ నాటికకు అడకవి శ్రీ రవీంద్రనాథ
కాకూరు.

ఆయన సంకమాత్యకమ శ్రీ మల్లవరపు విశ్వే
శ్వరరావుగారి అనువాదం ఇది.

భారతంలోని చిత్రాంగద కథకు రహస్యమైన
కావ్యరూప మిచ్చి, రవీంద్రకవి, ఈ నాటికను రచించి
నట్లు కనబడుతుంది.

దీనికి కవి నాటిక అని పేరుపెట్టిగా దీనిలోని
గంభీరమూ, సుందరమూ అయిన కవితా ధోంటి దీన్ని
లోకానికి కావ్యంగానే చూపిస్తుంది.

ముందు పునఃభావపూరిత అయిన చిత్రాం
గదలో, మన్యభవసంత హాసంలెల్ల క్రమంగా విక
సించిన స్త్రీత్వ, లాభణ్యకరిమలు ఆమె పౌదమంలో
కావ్యాన్ని తొలచి ప్రేమమాధుర్యాన్ని నింపడం,
అర్జునుని ప్రేమించి, ఎగుటికి విచ్చిన అతన్ని గుర్తించక
మాటలాడడం ఇందులోని ఘటనాచార్యులకు ఉదా
హరణాలు.

గుపరీచితమైన రవికవి కవితా మాధుర్యాలను
గుర్తించి ఇప్పుడు ప్రసంగం ఎత్తుకోవడం అనవసరమైన
అవసరం. అనువాదంగురించి ఒక మాట.

మనకు సరిగ్గా ఇంగ్లీషు 'బ్యాంక్ వెర్షన్'ంటి,
వచనానికి బాగా దగ్గరైన రచన లేదు. కనుక 'ఎంత
కంటే శుభ్రమనున్న గీతపద్యంగాగూడా సంభాషణకు
లెరుకుగా ఉండి, సంగీతం ఎక్కువై అసహజంగా
కనబడుతుంది.

శ్రీ విశ్వేశ్వరరావుగారు దీన్ని వచనంలోనే
చక్కగా లెలిగిస్తే ఇంకకన్న ఆస్వాద్యం అనునేమో
అలోచించదగ్గ విషయం.

ఈయన తెలుగులో చెయ్యిబిగిన రచయిత
కావడంవల్ల ఈయనఅనువాదం విశిష్టం అనడాని
కభ్యంతరం ఏమాత్రంలేదు. కాని ఈయన, మన
పూర్వాంధ్రకవులు సంస్కృతానువాదాలలో అలం
బించిన స్వాతంత్ర్యం తీసుకుని తామరు భావాలను
తేటతెలుగులో ప్రస్తవించిచూపితే కవిపౌదయాన్ని
ఇంకా ఎక్కువమంది సమీక్షించాల్సి ఉంటారు
పాఠకులు—

ఈ అనువాదంలో యథావిధంగా ఉన్న
లెంగాల్ సంస్కృతం, అరికయ్య ప్రాక్తి తగ్గిచితే
గ్రంథానికి ఇంకా శోధ కలిగించదును. అయితే
మొత్తంమీద-చదివి ఆస్వాదించదగిన నాటిక.

'ఆనందవర్ధన'

గ్రంథ స్వీకారము

భారత దేశము : ఆర్థిక వ్యవహారాలు

రచన : శ్రీ కాశీనాథుని పూర్ణమణి కాంధుమను
గారు. ప్రచురణ : కళాపీఠం, చెడవాడ. వెల :
రూపాయిన్నర.

శ్రీ ధన్వంతరి చరిత్రము

పద్యకావ్యము. రచన : ఓ.టి. నూకొనూరు
యెని కాశ్రి గారు. విజయం, యూనానాపూర్ణ, కూ.
నో. జిల్లా. వెల : రూపాయిన్నర.

భారత స్త్రీ

మానవత్వం రూపకము. రచన : గుడ్డిగాల
వెంకటకృష్ణమూర్తి గారు. ప్రచురణ : ప్లాండ్ల ఏజ
న్సీస్, మద్రాసు. వెల : రూపాయి.

మహాదేవి అక్కగారి వచనములు

అనువాదము : జి. టి. అక్బరుల్లా డి.టి. రులు
గారు. ప్రచురణ : పీఠిక సాహిత్య భాండారము,
కొం, చిక్కేట, మెలమూరు. వెల : ౧౨ అ.

కాంగ్రెసు వైద్యసభము : ములయా యాత్ర

రచన : చింతిలపాటి శివరామకాశ్రి గారు.
ప్రచురణ : శ్రీ హరినాథమణి, తెనాలి. వెల :
రూపాయిన్నర.

బ్రహ్మచర్యము

అనువాదము : శ్రీ శ్రీధరకృష్ణస్వామి. ప్రచురణ :
జనావకాశి ప్లాండ్ల ప్రొద్దులు.

స్వరాజ్య సాధనము

రచన : డాక్టర్ ఆ. గుర్రాచార్యురాయగారు.
ప్రచురణ : సరస్వతీ గ్రంథమండలి, కాకరపల్లె. వెల :
రూపాయి.

కలరా

రచయిత : నేమకపల్ల వెంకటసుధ కర్మగారు,
పీఠికాపురము, తి. నో. జిల్లా. వెల : ౧ అ.

౧. గ్రంథాలయములు : రిజిస్ట్రేషను

౨. సభలు సమావేశములు

మొదటిది పోతుని నాగభూషణునిగారి రచన.
రెండవది గావీశ్వర హరినాథకృష్ణమూర్తిగారిది. రెంటి
కిని ప్రకాశములు : దేశవిశాఖమండలి, చెడవాడ. వెలలు :
౬ అ.; రూపాయిపాతలా.

రేడియో

రచన : యల్. కె. విశ్వనాథంగారు, గుంటూరు.
వెల : ౪ అ.

మృగళ ప్రభాతము

గాంధీగారి రచనకు పాఠే సముద్రము సరళింగ
రావుగారి (అనంతపురము) అనువాదము. వెల : ౧౦ అ.

౧. పద్మావతీచరణచారణచక్రవర్తి

(పద్యనాటిక. ద్వితీయముద్రణము. ౧౨ అ.)

౨. రత్నాకరము

(గీతికాసంవాదము. ౧౨ అ.)

౩. దీక్షిత దుహిత

(పద్యనాటిక. రూపాయ పాతలా.)

౪. కవిప్రియ

(శ్లోకాంశు. పద్యనాటిక. రూపాయిన్నర)
ఈ నాటకమును సాహితీ సమితివారి ప్రచుర
ణము. శ్రీ శివశంకరకాశ్రిగారి రచనలు.

భారతాభ్యుదయము

శ్రీ విద్యారణ్య చరిత్రము. యక్షగానము.
రచయిత : భీమవరపు సాంబశివశర్మగారు. ప్రకాశములు.
శ్రీరామకృష్ణ దివా, సికిందరాబాదు. ౮ అ.

కర్ణసుందరి

విల్లూని నాటిక కావ్యసంవాదము. అనువాద
ములు : శిరోమణి ప్లాండ్ల లక్ష్మణకాశ్రి, మది
రాజు విశ్వనాథ రావుగారు. ప్రాప్తిగానము : విజయా
బుక్ డిప్లొ, వనపర్తి (నైజాము). ౧ రూ.

నల ప్రవానము

తొమ్మిది దంకుల నాటకము. గ్రంథకర్త: మహాపాధ్యాయ మునిరెడ్డి నాగలింగ శాస్త్రి గారు. ప్రకాశకులు: సుందరరాం అండ్ సన్సు, తెనాలి. రూపాయిన్నర.

విద్యార్థిని

సాంఘిక నాటకం. గ్రంథకర్త: మునుద్ది రాఘవరావు గారు. తారా పబ్లికేషన్స్, మద్రాసు ర. ౧౨ ఆ.

ప్రజారాజ్యం

౧౮ రంగాల ఏకాంక నాటకం. రచయితలు: జాస్తి వెంకటనరసయ్య, ధూళిపాళ్ వెంకటబ్రహ్మయ్య గారు. చిలకలూరి శేట, నుటూరుశిల్పి. ౧౦ ఆ.

సామ్రాజ్యము

టాయిఫీషర్ ఆంగ్ల రచనకు అనువాదం. అనువాదకులు: పండితరాఘవ నాగేశ్వరరావు గారు. పెరంబూరు (మద్రాసు) సంస్కృతి గ్రంథ మండలి ప్రచురణ. ౧ రూ.

నేటి నమస్కలు

గాంధీ మహాత్ముని రచనకు తత్వసందర్శనము అనువాదము. శ్రీ గుర్గామ ఎన్. యు. పి.ఎ, తెజనాప. రూపాయిన్నర.

నవ మహావతములు

గాంధీ మహాత్ముని రచనకు బుంజు ను ప్రకాశకశాస్త్రిగారి అనువాదము. సుందరరాం అండ్ సన్సు, తెనాలి. ౬ ఆ.

ఆరోగ్య ప్రభాకరము

శ్రీ రాఘవేంద్రస్వామి (శ్రీ యోగాశ్రేణి వయ్యాలై) రచన, తెనాలి సుందరరాం అండ్ సన్సు ప్రచురణ. ౯ పైసల తపాలాచీకెట్టు పంపిన గూత్ర ఆశ్రమములకు, గ్రంథాలములకు, భజన మందిరాల ఇత్యాది సంస్థలకు ఉచితం.

జాతీయ దనగా గీతములు

జాస్తి వెంకట నరసయ్య, ధూళిపాళ్ వెంకటబ్రహ్మయ్య గారు రచన. తెనాలి విశ్వజ్ఞు. ప్రచురణ. ౨ ఆ.

ప్రత్యేక సంచికలు

బరంపురం నుంచి 'వేణు' ఉగాది కిరణ మద్రాసునుంచి 'భంకా' సంకల్పగాది సంచిక, 'న ప్రభ' సంచికలకు కూడా సాదరుతో స్వీకరించినా ప్రత్యేక వ్యాసాలతోనూ, చిత్రాలతోనూ ఇవి వాటి అదర్శములుగా చక్కగా తయారై వుంటాయి.

